

*Printed at the " HANUMAN PRESS " by L. B. Kol
300 Sadashiv Peth, Poona City
and*

*Published by Motilal Ladhaji, 196 Bharami Peth
Poona City.*

PREFACE

This new edition of Hemacandra's Prakrit Grammar is designed to meet the requirements of University Students in Prakrit languages and was undertaken by me at the suggestion and support of Shet Motilal Ladhaji of Poona. There have been two excellent editions of this Grammar, one by Dr. R. Pischel in two volumes with the text, a word-index and notes in German (Halle, Germany, 1877 & 1880), and the other by S. P. Pandit as an appendix to his edition of the कृतावाक्यचरित in the Bombay Sanskrit Series (Bombay 1900). The first of these is in Roman letters with notes in German, and as such, cannot be used by an average student; the second has no helps by way of notes; and both of them are long out of print. I therefore thought of bringing out a new edition of the Grammar in the interest of students in Indian universities who are now taking more and more to the study of Prakrit languages in their relation to modern Indian vernaculars, and Shet Motilal Ladhaji readily undertook to publish it.

Eminent philologists like Sir George Grierson have divided Prakrit grammarians into two schools called Western and Eastern. The Western School is represented by बाल्मीकि, his sutras having been commented upon by द्विवेद्वन मन्नीषर and निहिराज. Hemacandra belongs to this school and in his Siddhahemacandra VIII gives exhaustive treatment of the Prakrit dialects. The Eastern School is headed by Vararuci whose sutras have been commented upon by मन्ध. Other representatives of this School are रामचर्मनन्दवागीश, the author of प्राकृतवृत्ततट्ट, and नाहंन्देवद्वान्द, the author of प्राकृतसर्वतट्ट. There seems to be another old work of the School called प्राकृतचान्देषु of लङ्केषर which is mentioned by रामचर्मनन्दवागीश as his source.

Hemacandra in his grammar treats of six Prakrit dialects, viz., मगधरी, शौरसेनी, मागधी, वैशाली, कुत्रिहारी and अपभ्रंश. By Prakrit he understands मगधरी which he considers as the base for all other dialects. He also refers to अपभ्रंश Prakrit which is another name for Ardhamagadhi. He devotes the first three padas and major part of the fourth to the treatment of the principal Prakrit and the rest to other dialects.

The notes given here are not exhaustive, but I feel, are sufficient to guide an intelligent student with fair knowledge of the Sanskrit language. In the section on dialects other than the principal Prakrit they are more numerous, and the tabulation of the principal characteristics of the different dialects which the student is recommended to study more carefully, and my full and word for word rendering in Sanskrit with an English translation of the Apabhramsa verses, would go a long way to help the student to master the subject systematically. I have however reserved fuller treatment of Apabhramsa and its dialects for another work : A Manual of the Apabhramsa Dialects with illustrative texts - which I have in preparation. I hope that this work would be out next winter.

I must make grateful acknowledgements to the soul of Dr. R. Pischel for the liberal use that I have made of his edition, the critical apparatus, the word-index and notes as also of his " Materialien zur Kenntnis des Apabhramsa. " I should like also to acknowledge the help that I received from two of my pupils, Mr. A. N. Upadhye, B. A. (Hons) and Mr. R. G. Marathe of the Willingdon College in the preparation of this edition. I regret that the scholastic character of the book is considerably impaired on account of the want of accented English and Sanskrit type in the

necessary corrections in the text from the Errata before he begins to use the book.

Willingdon College, Sangli.
23rd October 1928.

P. L. VAIDYA

शुद्धिपत्रम्.

शुद्धि पंक्तिः

३।२

१।२५

अनुदम्

अनन्तमेत

वा नवति

शुद्धम्.

अ पञ्चमेत

समृद्धि इत्येवनादिषु शब्देष्वन्वादेशकारस्य दीर्घो वा नवति ।

११।२४

१२।१

१५।२२

१७।२५

२१।२१

२७।१

२८।१४

३२।२४

३८।१

३८।७

३८।२४

३९।१५

४२।११

४३।११

४८।२

७०।१४

७२।११

७७।१३

७४।२१

९६।७

९६।८

१३९।६

१३९।७

१४१।८

१४४।११

अच्छरिज्जं अच्छरिज्जं अच्छरिज्जं

ब्रह्मवयं चः

शुद्धि... ध्वम्

पद्मिन्-अर

सुन्द। रसा

उधोपे

नावगात्वा

इत्वे सिद्धम्

८।२।२५४

अन्यत्र अनरो

अनापोर्वस्व

अनुस्वरात्

अधेत्य

क्षान्ति

दिम्भतो

निधननिर्हन्दा

जम्-शमोर्दिह

एव वच्छे

टउ टओ वा

कययन्तस्य

कयर्

न्य-न्य श-शो ज्ञः

अहिमन्तु

हिणान्हे

शयं च ताव ताके

ब्रह्मवयं चः

पयि... ध्वम्

पद्मिन्-अनरणा

सुन्दारया

ऊधोपे

नावगात्वा

इत्वे सिद्धम्

८।१।२५४

अन्यत्र अनरो

अनापोर्वस्व

अनुस्वरात्

अधेत्य

क्षान्तिः

दिम्भतो

निधननिर्हन्दा

जम्-शमोर्दिह

एव वच्छे

टउ टओ वा

कययन्तस्य

कयर्

न्य-न्य श-शो ज्ञः

अहिमन्तु

हिमन्हे

शयं च ताव ताके

१४९।१६	कम-बहुर	कस-बहुर
१४९।११	निअय-सर	निअय-सर
१५०।१६	अक्खणह	अक्खणउ
१५१।२३	कपिअइ	कपिअइ
१५३।१२	अय	आय
१५४।१	सहि एसो	सहि ए सो
१५४।१२	ममर	ममर
१५४।२२	सुह	सुहु
१५६।१४	विलिअइइ	वि लिअइइ
१६०।१५	गिलिगिलि	गिलि गिलि
१६०।२१	सक्खु	सक्खु
१६०।२३	सक्खु	सक्खु
१६०।२७	पाणीउ	पाणिउ
१६२।४	भग	भगु
१६४।२१	पण पण-हाह	पण-पण-हाह
१६५।१	नयण सर	नयण-सर
१६५।८	सभल-जलहु सु	सीभल-जलहु धुमु
१६५।१२	बलनि	बलनि
१६५।१३	उल्लहइ	उल्लहइ
१६६।९	बालिउ गलइ सुमुम्पडा	बालिउ गलइ सु मुम्पडा
१६६।१६	अउउ	दूअउ
१६६।२३	नहेनाहि	नहेनाहि
१६७।२१	कइअइ	कइअइ
१६८।३	पर	पर
१६८।८	जोएदिह रि . तो वि	जोएदि हरि... तो वि देदि
१६८।१२	पणविअइ	पणविअइ
१७०।११	अइअ न	अइअन
१७२।२६	बारि...निअअउ	बारि...विअअउ
१७३।९	पण-कणु	पण-कणु
१७३।१६	अम्हादि	अम्हाइ
१७३।१८	ने	ने
१७३।१९	अडोडिउ	अडोडिउ
१७८।९	खो	खो

ॐ अहम् ।

कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितं

प्राकृतव्याकरणम् ।

अथ प्राकृतम् ॥ ८ । १ । १ ॥

अथशब्द आनन्तर्यायौऽधिकारायश्च ॥ प्रकृतिः संस्कृतम् । तत्र भवं
तत्र आगतं वा प्राकृतम् । संस्कृतानन्तरं प्राकृतमधिक्रियते ॥ संस्कृतानन्तरं
च प्राकृतस्यानुशासनं सिद्धसाध्यमानमेदुसंस्कृतयोर्नरेव तस्य लक्षणं न
देश्यस्य इति ज्ञापनार्थम् । संस्कृतसमं तु संस्कृतलक्षणैर्नैव गतार्थम् ।
प्राकृते च प्रकृतिप्रत्ययलिङ्गकारकसमाससंज्ञादयः संस्कृतवद्वेदितव्याः ॥
लोकाद् इति च वर्तते । तेन ऋ-ॠ-ऌ-ॡ-ए-ओ-ह-व-श-य-
विसर्जनीय-प्सुतवर्जो वर्णसमाह्वयो लोकादवगन्तव्यः । ढञौ स्ववर्ग-
संयुक्तौ भवत एव । ऐदीर्ता च केषांचिन् । कैतवन् । कैअवं । सौन्द-
र्यम् । सौअरिञ् ॥ कौरवाः । कौरवा ॥ तथा अस्वरं व्यञ्जनं द्विवचनं
चतुर्थीबहुवचनं च न भवति ॥ १ ॥

बहुलम् ॥ ८ । १ । २ ॥

बहुलम् इत्याधिकृतं वेदितव्यम् आ शाब्दपरिममानैः ॥ ततश्च । ऋचिन्
प्रकृतिः कचिदप्रकृतिः कचिद् विभाषा कचिद् अन्यदेव भवति । तच्च
यथास्थानं दर्शयिष्यामः ॥ २ ॥

आर्षम् ॥ ८ । १ । ३ ॥

आर्षीणाम् इदम् आर्षम् । आर्षं प्राकृतं बहुलं भवति । तदपि यथा-
स्थानं दर्शयिष्यामः । आर्षे हि सर्वे विधयो विकल्प्यन्ते ॥ ३ ॥

दीर्घ-इत्वा भिधो वृत्तौ ॥ ८ । १ । ४ ॥

वृत्तौ समासे स्वराणा दीर्घइत्वा बहुलं भवतः । मिथः परस्परम् ॥ त
ह्रस्वस्य दीर्घः । अन्तर्वन्दिः । अन्ता-वेई ॥ सप्तविंशतिः । सत्तावीसा
कचिन्न भवति । जुवई-अणो ॥ कचिद् विकल्पः । वारी-मई । वी
मई ॥ मुजयन्त्रम् । मुआ-यन्तं भुअ-यन्तं ॥ पतिगृहम् । पई-हरं पई-हरं
वेज्ज-वणं वेज्जवणं ॥ दीर्घस्य ह्रस्वः । निअम्ब-सिल-सल्लिअ-वीई-मालस्म
कचिद् विकल्पः । जँउण-यई जँउणा-यई । नई-सोत्तं नई-मोत्तं । गो
हरं गोरी-हरं । बहु-मुहं बहू-मुहं ॥ ४ ॥

पदयोः संधिर्वा ॥ ८ । १ । ५ ॥

संस्कृतोक्तः संधिः सर्वः प्राकृते पदयोर्ज्यवस्थितविभाषया भवति
वासेसी वासईसी । विसमायवो विसम-आयवो । दहिईसरो दहीसरो
साऊअयं साउ-उअयं ॥ पदयोरिति किम् । पाओ । पई । बत्थाओ
मुद्दाई । मुद्दाए । म्हुई । महए ॥ बहुलाधिकारात् कचिद् एकपदेऽपि
काहिई काही । बिओ बीओ ॥ ५ ॥

न युवर्णस्यास्रे ॥ ८ । १ । ६ ॥

इवर्गस्य उवर्णस्य च अस्वे वर्णे परे संधिर्न भवति ॥ न येरि
वगे वि अवयासो । वन्दामि अज्ज-वईरं ।

दगुइन्द-इहिर-ठितो सईइ उइन्दो नइप्पहावन्ति-अरुणो ।

संज्ञा-बहु-अवज्जो णव-वारिहरो व्व विग्गुलापडिभिन्नो ॥

युवर्णस्येति किम् ।

गूढोअर-तामरसागुसारिणी ममर-यन्ति व्व ॥

अस्व इति किम् । पुह्वीसो ॥ ६ ॥

एदोतोः स्यरे ॥ ८ । १ । ७ ॥

एकारओकारयोः स्वरे परे संधिर्न भवति ॥

बहुआइ नहुत्तिहणे आवन्धन्तीएँ कन्धुअं अहे ।

मयरद्वय-सर-धोरणि-धारा-छेज-व्वं दीसन्ति ॥

उवेनासु अपज्जत्तेम-कळम-दन्तावहासमूरुनुअं ।

तं चेव मल्लिअ-विस-दण्ड-विरसनाळक्खिमो एहिं ॥

अहो अच्छरिअं ॥ एदोत्तोरिति किम् ।

अत्थालोअण-त्तरला इयर-कईणं भमंन्ति बुद्धीओ ।

अत्थ ज्ञेअ निरारम्ममेन्ति हिअयं कइन्दाणं ॥ ७ ॥

स्वरस्योद्वृत्ते ॥८॥१॥८॥

व्यञ्जनसंस्कृतः स्वरो व्यञ्जने लुप्ते योऽवशिष्यते स उद्वृत्त इहोच्यते ।
स्वरस्य उद्वृत्ते स्वरे परे संधिर्न भवति ॥

विससिज्जन्त-महा-पनु-दंसण-संमम-परोप्पराख्खदा । ५८२

गयणे चिय गन्वउडि कुणन्ति तुह कउळ-णारीओ ॥ निसा-अरो ।

निसि-अगे रयणी-अरो । मणुअत्तं ॥ बहुलाधिकारात् कचिद् विकल्पः ।

कुम्भ-आरो कुम्भारो । सु-अरिसो सूरिसो ॥ कचिद् संधिरेव । सांलाहणो ।

चक्काओ ॥ अत एव प्रतिषेधात् समासेऽपि स्वरस्य संधौ भिन्नपदत्वम् ॥८॥

त्यादेः ॥८॥१॥९॥

तिवादीनां स्वरस्य स्वरे परे सन्धिर्न भवति ॥ भवति इह । होइ
इह ॥ ९ ॥

लुक् ॥८॥१॥१०॥

स्वरस्य स्वरे परे बहुलं लुग् भवति ॥ त्रिदशेयः । तिजसीसो ॥ निः-
श्वासोच्छ्वासौ । नीसानुसासा ॥ १० ॥

अन्त्यव्यञ्जनस्य ॥८॥१॥११॥

शब्दानां यद् अन्त्यव्यञ्जनं तस्य लुग् भवति ॥ जाव । ताव । जसो ।
तमो । जम्मो ॥ समासे तु वाक्यविभक्त्यपेक्षायाम् अन्त्यत्वन् अनन्त्यत्वं
च । तेनोभयमपि भवति । सद्धिलुः । समिक्खू । सज्जनः । सज्जगो ॥
एतद्गुणाः । एअ-गुणा ॥ तद्गुणाः । तग्गुणा ॥ ११ ॥

न भद्रोः ॥ ८१११२॥

अद् उद् इतीति स्वरान्तरं ननु न भवति ॥ अद् इति न भवति । अद् ।
उमाते । उमाते ॥ १२ ॥

निर्दिष्टो ॥ ८११२ ॥

निः शुः शिपेः शिपेः शिपेः शिपेः शिपेः ॥ निष्पदं नीम
दुग्धो दुग्धो । दुग्धो दुग्धो ॥ १२ ॥

इति नाम्न ॥ ८ । १ । १४ ॥

अन्तरं निदुग्धे धान्यपात्रावस्थ स्वेर पो सुगु न भवति ॥ अन्तरात् ॥
निरन्तरं । निरवरोधे ॥ दुग्धरे । दुग्धपात्रे ॥ क्वचिद् भवति । अन्तो-
परि ॥ १४ ॥

त्रिषान्नास्तिकुलः ॥ ८ । १ । १५ ॥

निषो बर्मानस्य सप्रभ्यान्वयप्रजनस्य आने भवति विगुण्डये बर्त-
 दिव्या । नृगपवादः ॥ सरिर् । सरिमा ॥ मनिर् । पादिव्या ॥ संपर् ।
 संपर्मा ॥ बहुलाविकाराद् ईष्युष्टनरवप्रतिरिपि । मगिया । पादिव्या ।
 संपर्मा ॥ अविद्युत् इति किम् । विगुण्ड ॥ १५ ॥

सो रा ॥ ८ । १ । १६ ॥

नित्या वर्तमानस्यान्यस्य रक्षस्य सा इत्यादेशो भवति । आत्वापवादः
गिरा । धुरा । पुरा ॥ १६ ॥

क्षुधो हा ॥ ८ । १ । १७ ॥

क्षुभ्रस्तब्दस्यान्यव्यञ्जनस्य हारेणो भवति ॥ सुहृ ॥ १७ ॥

शरदादेस्व ॥ ८ । १ । १८ ॥

शरदादेरन्यव्यञ्जनस्य अत् भवति ॥ शरद् । सरओ ॥ भिष्क
भिसओ ॥ १८ ॥

दिक्-त्रावृणोः सः ॥ ८ । १ । १९ ॥

एतयोरन्त्यव्यञ्जनस्थ सो भवति ॥ दिसा । पाउसो ॥ १७ ॥

आयुरप्सरसोर्वा ॥ ८ । १ । २० ॥

एतयोः अन्यव्यञ्जनस्य सो वा भवति ॥ दीहाऽसो दीहाऽ ॥ अच्छरसा
अच्छरा ॥ २० ॥

ककुमो हः ॥ ८ । १ । २१ ॥

ककुम्शब्दस्यान्यव्यञ्जनस्य हो भवति ॥ कट्टहा ॥ २१ ॥

घनुषो वा ॥ ८ । १ । २२ ॥

धनुःशब्दस्यान्यव्यञ्जनस्य हो वा भवति ॥ घणुहं घणू ॥ २२ ॥

मोत्तुस्वारः ॥ ८ । १ । २३ ॥

अन्यमकारस्यानुस्वारो भवति ॥ जलं फलं वच्छं गिरिं पेच्छ ॥ कचिद्
अनन्यम्यापि । वणम्भि । वर्णनि ॥ २३ ॥

वा स्वरे मश्च ॥ ८ । १ । २४ ॥

अन्यमकारस्य स्वरे परेऽनुस्वारो वा भवति । पक्षे लुगपवादो मस्य
मकारश्च भवति ॥ वन्दे । उममं अजिअं । उममनजिअं च वन्दे ॥ बहु-
लाधिकाराद् अन्यम्यापि व्यञ्जनस्य मकारः । साङ्गान् । सक्त्वं ॥ यन् ।
जं ॥ तन् । तं ॥ विन्वक् । वानुं ॥ पृथक् ॥ पिहं ॥ सम्यक् । सम्मं ॥
इहं । इहयं । ओडेदुअं इत्यादि ॥ २४ ॥

ह-अ-ण-नो व्यञ्जने ॥ ८ । १ । २५ ॥

ह अ ण न इत्येतेषां स्थाने व्यञ्जने परे अनुस्वारो भवति ॥ ह ।
पङ्क्तिः । पंता ॥ पराङ्मुत्तः । परंमुहो ॥ अ । कञ्जुकः । कंजुओ ॥
लाञ्छनन् । लंछणं ॥ ण । पङ्मुत्तः । छंमुहो ॥ उत्कण्ठा । उकंठा ॥ न ।
सन्ध्या । संज्ञा ॥ विन्ध्यः । विंज्ञो ॥ २५ ॥

वक्रादावन्तः ॥ ८ । १ । २६ ॥

वक्रादिषु मयादर्शने प्रथमादेः स्वरस्य अन्त आगमन्योऽनुस्वारो भवति ॥
वंकं । संसं । अंमुं । मंसं । पुंछं । गुंछं । मुंछा । पंम् । वुंयं । कंकोडो ।
कुंमणं । देसनं । विंछिओ । गिटी । मंजारी । पृष्ठादस्य ॥ वदंमो ।

मणंसी । मणंसिणी । मणंसिला । पडंमुआ । णु द्वितीयम् ॥ अवरि ।
 अणित्तयं । अडुत्तयं । अनयोऽमृतीप्रत्य ॥ वरु । व्यस । अथु । इमथु ।
 पुच्छ । गुच्छ । मूदेन् । पथु । बुध्न । ककौट । कुट्मल । दर्शन ।
 श्रुधिक । गृष्टि । मार्जार । वयस्य । मनस्विन् । मनस्विनी । मनःशिला ।
 प्रतिश्रुन् । उपरि । अतिमुक्तक । इत्यादि ॥ कचिच्छन्दः पूरणेऽपि । देव-
 नाग—मुवण्ण ॥ कचिन्न भवति । गिट्ठी । मग्जारो । मणसिला । मणा-
 सिला ॥ आपे मणोसिला । अडुत्तयं ॥ २६ ॥

क्त्वा-स्यादेर्ण-स्वार्थो ॥ ८।१।२७ ॥

क्त्वायाः स्यादीनां च यो णसु तयोरनुस्वारोन्तो वा भवति ॥ क्त्वा ।
 काऊण । काऊण । काउआणं काउआण ॥ स्यादि । वच्छेणं वच्छेण ।
 वच्छेसुं वच्छेसु ॥ णस्वोरिति किम् । करिअ । अग्णिणो ॥ २७ ॥

विंशत्यादेर्लुक् ॥ ८।१।२८ ॥

विंशत्यादीनाम् अनुस्वारस्य लुग् भवति । विंशतिः । बीसा ॥ त्रिंशत् ।
 तीसा ॥ संस्कृतम् । सकयं ॥ संस्कारः । सक्कारो इत्यादि ॥ २८ ॥

मांसादेर्वा ॥ ८।१।२९ ॥

मासादीनामनुस्वारस्य लुग् वा भवति मासं मंसं । मासलं मंसलं । कासं ।
 कंसं । पासू पंसू । कहं कहं । एव एवं । नूण नूणं । इआणि इआणि ।
 दाणि दाणि । कि करेमि कि करेमि । समुहं समुहं । केसुअं किमुअं ।
 सीहो सिंधो । मांस । मांसल । कांस्य । पांसु । कथम् । एवम् । नूनम् ।
 इदानीम् । किम् । संसुव । किशुक । सिंह इत्यादि ॥ २९ ॥

वर्गेन्त्यी वा ॥ ८।१।३० ॥

अनुस्वारस्य वर्गे परे प्रत्यासत्तेस्तस्यैव वर्गस्यान्त्यो वा भवति ॥ पङ्को ।
 पङ्को । सङ्को संलो । अङ्गणं अङ्गणं । लङ्गणं लङ्गणं । कञ्चुओ कञ्चुओ ।
 लङ्छणं लङ्छणं । अञ्जिअं अञ्जिअं । सङ्गा संशा । कण्ठओ कण्ठओ ।
 उकण्ठा उकण्ठा । कण्डं कण्डं । सण्डो संदो । अन्तरं अन्तरं । पन्थो पन्थो ।

चन्द्रो चंद्रो । बन्धवो बंधवो । कम्पद् कंफद् । बम्फद् बंफद् । कलम्बो
कलंबो । आरम्भो आरंभो ॥ वर्ग इति किम् । संसओ । संहरद् ।
नित्यमिच्छन्त्यन्ये ॥ ३० ॥

प्रावृद्-शरत्तरणयः पुंसि ॥ ८।१।३१ ॥

प्रावृप् शरत् तरणि इत्येते शब्दाः पुंसि पुल्लिङ्गे प्रयोक्तव्याः ॥ पाउसो ।
सरओ । पस तरणो ॥ तरणिशब्दस्य पुल्लिङ्गत्वेन नियमार्थमुपादानम् ॥ ३

स्तमदाम-शिरो-नमः ॥ ८।१।३२ ॥

दामन्शिस्तनमस्त्वर्जितं सकारान्तं नकारान्तं च शब्दरूपं पुंसि
प्रयोक्तव्यम् ॥ सान्तम् । जसो । पओ । तनो । तेओ । उरो ॥ नान्तम् ।
जम्भो । नम्भो । नम्भो ॥ अदामशिरोनम इति किम् । दामं । सिरं ।
नई । यच्च सैथं वयं सुमणं सम्मं चम्मनिति दृश्यते तद् बहुलाधिकारात् ॥ ३२ ॥

वाङ्मयर्थ-वचनाद्याः ॥ ८।१।३३ ॥

अनिपर्याया वचनादयश्च शब्दाः पुंसि वा प्रयोक्तव्याः ॥ अङ्ग्ययोः ।
अञ्जवि सा सवई ते अच्छी । नञ्चाविद्याई तेणम्ह अच्छीई ॥ अञ्जल्या-
दिपाठादक्षिशब्दः स्त्रीलिङ्गेऽपि । एसा अच्छी । चक्खू चक्खूई । नयणा
नयणाई । लोअणा लोअणाई ॥ वचनादि । वयणा वयणाई ॥ विञ्जुणा
विञ्जुण् । कुलो कुलं । छन्दो छन्दं । माहप्पो माहप्पं । दुक्खा दुक्खाई ॥
मायणा मायणाई । इत्यादि । इति वचनादयः ॥ नेत्ता नेत्ताई । क्मला
क्मलाई इत्यादि तु संस्कृतवदेव सिद्धम् ॥ ३३ ॥

गुणाद्याः क्लीबे वा ॥ ८।१।३४ ॥

गुणादयः क्लीबे वा प्रयोक्तव्याः ॥ गुणाई गुणा । विह्वेहि गुणाई
भग्नान्ति । देवाणि देवा । विन्दूई विन्दुणो । खमो खमो । मण्डलमं
मण्डलमो । कररुं कररुहो । खत्ताई खत्ता । इत्यादि । इति गुणा-
दयः ॥ ३४ ॥

वेमाञ्जल्याद्याः स्त्रियाम् ॥ ८।१।३५ ॥

इमान्ता अञ्जल्यादयश्च शब्दाः स्त्रिया वा प्रयोक्तव्याः ॥ एसा गरिमा
एस गरिमा । एसा महिमा एस महिमा । एसा निलगिमा एस निल
गिमा । एसा धुतिमा एस धुतिमा । अञ्जल्यादि । एसा अञ्जली ए
अञ्जली । पिट्टी पिट्टे । पृष्ठमित्ते कृते स्त्रियामेवेत्यन्ये । अच्छी अच्छ
पण्हा पण्हो । चोरिआ चोरिअं । एवं कुच्छी । बली । निही विही
रस्सी । गण्ठी । इत्यञ्जल्यादयः ॥ गङ्गा गङ्गो इति तु संस्कृतवदेव सिद्धम्
इमेति तन्त्रेण त्वादेशस्य डिमा इत्यस्य पृथ्वादीभ्यश्च संग्रहः । त्वादेशस्य
स्त्रीत्वमेवेच्छन्त्येके ॥ ३५ ॥

बाहोरात् ॥ ८।१।३६॥

बाहुशब्दस्य स्त्रियामाकारोन्तादेशो भवति ॥ बाहाए जेण धरिअं
एकाए ॥ स्त्रियामित्येव । वामेअरो बाह् ॥ ३६ ॥

अतो डो विसर्गस्य ॥ ८।१।३७ ॥

संस्कृतलक्षणोत्पन्नस्यातः परस्य विसर्गस्य स्थाने डो इत्यादेशो भवति ।
सर्वतः । सव्वओ । पुरतः । पुरओ ॥ अग्रतः । अगओ ॥ मार्गतः
मगओ ॥ एवं सिद्धावस्थापेक्षया । भवतः । भवओ ॥ भवन्तः । भवन्तो
सन्तः । सन्तो ॥ कुतः । कुदो ॥ ३७ ॥

निष्प्रती ओत्परी माल्य-स्योर्वा ॥ ८।१।३८ ॥

निर् प्रति इत्येतौ माल्यशब्दे स्थाधातौ च परे यथासंख्यं ओत् पर्
इत्येवंरूपौ वा भवतः । अभेदनिर्देशः सर्वादेशार्थः ॥ ओमालं । निष्मलं
ओमालयं वहइ । परिट्टा पइट्टा । परिट्टिअं । पइट्टिअं ॥ ३८ ॥

आदेः ॥ ८।१।३९ ॥

आदेस्त्यधिकारः ' कगचज० ' [८-१-१७७] इत्यादिसूत्रात्
प्राग्विशेषे वेदितव्यः ॥ ३९ ॥

त्यदाद्यव्ययात् तत्स्वरस्य लुक् ॥ ८।१।४० ॥

त्यदादेरव्ययाच्च परस्य तयोरेव त्यदाद्यव्यययोरादेः स्वरस्य बहुलं लुक्

भवति ॥ अन्धेऽन्धे अन्धे पन्थ । जहमा जह इमा । जहहं जह अहं ॥४०॥

पदादपेक्षा ॥ ८।१।४१॥

पदान् परस्य अपेक्ष्यम्यादेर्लुग् वा भवति ॥ नं पि तनवि । किं पि किमवि । केण वि केणावि । कं पि कन्मवि ॥ ४१ ॥

इतेः स्वगतं तथ द्विः ॥ ८।१।४२ ॥

पदान् परस्य इतेरादेर्लुग् भवति म्वरात् परश्च तकारो द्विर्भवति ॥ किं ति । जं नि । दिष्टं ति । न जुचं ति ॥ म्वरात् । तह चि । इति । पिओ ति । पुरिमो ति ॥ पदादित्येव । इअ विन्द-गुहा-निलयाण् ॥ ४२ ॥

लुप्त-य-र-व-श-प-सां श-प-सां दीर्घः ॥ ८।१।४३ ॥

प्राकृतलक्षणवशाद्गुमा याया उपर्यधो वा येषां शकारपकारसकाराणां तेषामादेः स्वरस्य दीर्घो भवति ॥ शस्य यलोपे । पश्यति । पासइ ॥ कश्यपः । कासवो ॥ आवश्यकं । आवासयं ॥ रलोपे । विश्राम्यति । वीसमइ ॥ विश्रामः । वीसामो ॥ मिथम् । मीसं ॥ संस्पर्शः । संफासो ॥ वलोपे । अधः । आसो ॥ विश्रसिति । वीससइ ॥ विश्रासः । वीसासो ॥ शलोपे । दुदशासनः । दूसासणो ॥ मनःशिला । मणासिला ॥ पस्य यलोपे । शिष्यः । सीसो ॥ पुष्यः । पूसो ॥ मनुष्यः । मणूसो ॥ रलोपे । कर्षकः । कासओ ॥ वर्षाः । वासा ॥ वर्षः । वासो ॥ वलोपे । विष्वाणः । वीसाणो ॥ विष्यक् । वीसुं ॥ पलोपे । निष्पक्तः । नीसतो ॥ सस्य यलोपे । सस्यम् । सासं ॥ कस्यचिन् । कासइ ॥ रलोपे । उषः । ऊसो ॥ विसम्भः । वीसम्भो ॥ वलोपे । विकस्वरः । विकासरो ॥ निःस्वः । नीसो ॥ सलोपे । निस्तहः । नीसहो ॥ ' न दीर्घानुस्वारात् ' (८-२-९२) इति प्रतिषेधात् सर्वत्र 'अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम्' (८-२-८९) इति द्वित्वाभावः ॥४३॥

अतः समृद्ध्यादौ वा ॥ ८।१।४४ ॥

वा भवति ॥ साभिदी समिदी । पासिदी पसिदी । पायडं पयडं । पाडिवआ पडिवआ । पासुचो पसुचो । पाडिसिदी पडिसिदी । सारिच्छो सरिच्छो ।

माणंसी मणंसी । माणंसिणी मणंसिणी । आहिआई अहिआई । पारो
 परोहो । पावाम् पवाम् । पाडिप्फद्धी पडिप्फद्धी ॥ समृद्धि । प्रसिद्धि । प्रकट
 प्रतिपन् । प्रमुन । प्रतिसिद्धि । सदृश । मनस्विन् । मनस्विनी । अभियाति
 परोह । प्रवासिन् । प्रतिसिद्धिन् ॥ आकृतिगणोऽयम् । तेन । अस्पर्शः
 आफंसो ॥ परकीयम् । पारकैरं । पारकं ॥ प्रवचनम् । पावयणं ॥ वतु
 न्तम् । चाउरन्तम् । इत्याद्यपि भवति ॥ ४४ ॥

दक्षिणे हे ॥ ८।१।४५ ॥

दक्षिणशब्दे अदेरतो हे परे दीर्घो भवति ॥ दाहिणो ॥ ह इति किम्
 दक्षिणो ॥ ४५ ॥

इः स्वभाशे ॥ ८।१।४६ ॥

स्वप्न इत्येवमादिषु अदेरस्य इत्वं भवति ॥ सिविणो । सिमिणो ॥ अ
 उकारोपि । मुमिणो । ईसि । वेडिसो । विलिअं । विअणं । मुङ्गं
 किमिणो । उतिमो । मिरिअं । दिण्णं ॥ बहुलाधिकाराण्यत्वाभावे न भवति
 दत्तं । देवदतो ॥ स्वप्न । ईवन् । वेतम । व्यलोक । व्यजन । मृद्व
 कृष्ण । उत्तम । मरिच । दत्त । इत्यादि ॥ ४६ ॥

पञ्चाङ्गार-ललाटे वा ॥ ८।१।४७ ॥

पञ्चाङ्गार इत्वं वा भवति ॥ पिक्कं पक्कं । इङ्गालो अङ्गारो । पिङ्ग
 जङ्गलं ॥ ४७ ॥

मध्यम-कृतमे द्वितीयस्य ॥ ८।१।४८ ॥

मध्यमशब्दे कृतमशब्दे च द्वितीयस्यान इत्वं भवति ॥ मज्झिमं
 कदमो ॥ ४८ ॥

मनपणं वा ॥ ८।१।४९ ॥

मनपणं द्वितीयस्यान इत्वं वा भवति ॥ छतिक्कणो छत्तक्कणो ॥ ४९

मयट्ठुत्थो ॥ ८।१।५० ॥

मयट्ठुत्थे अदेरतः स्थाने अइ इत्यादेशो भवति वा ॥ विमययः ।
 विमयट्ठो विमयट्ठो ॥ ५० ॥

ईहरे वा ॥ ८।१।५१ ॥

हरशब्दे आदेरत् ईर्वा भवति ॥ हीरो हरो ॥ ५१ ॥

ध्वनि—विष्वचोरुः ॥ ८।१।५२ ॥

अनयोरादेरस्य उत्वं भवति ॥ झुणी । वीसुं ॥ कथं सुणओ । शुनक
ते प्रकृत्यन्तरस्य ॥ ध्वनशब्दस्य तु सा साणो इति प्रयोगौ भवतः ॥ ५२ ॥

वन्दु—खण्डिते णा वा ॥ ८।१।५३ ॥

अनयोरादेरस्य णकारेण सहितस्य उत्वं वा भवति ॥ वुद्रं वन्दं ।
डिओ खण्डिओ ॥ ५३ ॥

गवये वः ॥ ८।१।५४ ॥

गवयशब्दे वकाराकारस्य उत्वं भवति ॥ गउओ । गउआ ॥ ५४ ॥

प्रथमे प—योर्वा ॥ ८ । १ । ५५ ॥

प्रथमशब्दे पकारथकारयोरकारस्य युगपत् क्रमेण च उकारो वा भवति ॥
दुमं पुदमं पदुमं पदमं ॥ ५५ ॥

ज्ञो णत्वेभिज्ञादां ॥ ८ । १ । ५६ ॥

अभिज्ञ एवंप्रकारेषु ज्ञस्य णत्वे कृते ज्ञस्यैव अत् उत्वं भवति ॥
अहिणू । सव्वणू । कयणू । आगमणू ॥ णत्व इति किम् । अहिज्जो ।
सव्वज्जो ॥ अभिज्ञादाविति किम् । प्राज्ञः । पण्णो ॥ येषां ज्ञस्य णत्वे उत्वं
पश्यते ते अभिज्ञादयः ॥ ५६ ॥

एच्छय्यादां ॥ ८ । १ । ५७ ॥

शय्यादिषु आदेरस्य एत्वं भवति ॥ सेज्जा । सुन्देरं । गेन्दुअं । एत्थ ॥
शय्या । सौन्दर्य । कन्दुक । अत्र ॥ आपं पुरेक्कमं ॥ ५७ ॥

वल्ल्युत्तर—पर्यन्ताथर्ये वा ॥ ८ । १ । ५८ ॥

एषु आदेरस्य एत्वं वा भवति ॥ वेह्ठी वह्ठी । उक्केरो उक्करो । परन्तो
परन्तो । अक्केरं अक्करिअं अक्कअरं अक्करिज्जे अक्करिज्जं अक्करिअं
॥ ५८ ॥

अन्नचर्यचः ॥ ८ । १ । ५९ ॥

अन्नचर्यशब्दे चस्य अत एत्वं भवति ॥ अन्नचरे ॥ ५९ ॥

तोन्तरि ॥ ८ । १ । ६० ॥

अन्तरशब्दे तस्य अत एत्वं भवति ॥ अन्तःपुरम् । अन्तेउरं ॥ अन्त-
हारी । अन्तेहारी ॥ क्वचिन्न भवति । अन्तर्गायं । अन्तो-वीसम्भ-
निमिआणं ॥ ६० ॥

ओत्पन्ने ॥ ८ । १ । ६१ ॥

पमशब्दे आदेस्त ओत्वं भवति ॥ पोम्नं ॥ 'पमछन्नं' [८-२-१२]
इति विभेदे न भवति । पउम् ॥ ६१ ॥

नमस्तार-परस्परं द्वितीयस्य ॥ ८ । १ । ६२ ॥

अनयोर्द्वितीयस्य अत ओत्वं भवति ॥ नमोकारो । परोप्परं ॥ ६२ ॥

वापि ॥ ८ । १ । ६३ ॥

अप्यनौ धातौ आदेस्त्य ओत्वं वा भवति ॥ ओप्येद् अप्येद् । ओप्यिअं
अप्यिअं ॥ ६३ ॥

स्यापुल्ल ॥ ८ । १ । ६४ ॥

अप्यनौ धातौ आदेस्त्य ओत् उत् च भवति ॥ सोप्यद्
पुप्यद् ॥ ६४ ॥

नाम्नपुनर्पादाद् वा ॥ ८ । १ । ६५ ॥

अत्र पुन पुन शब्दे आदेस्त्य आ आद् इत्यादेशौ वा स्यतः ॥ न
उत् न उपाद् । पञ्च । न उज् । न उणो । केवदस्यापि दृश्यते ।
पुप्यद् ॥ ६५ ॥

वालाप्यस्ये लुक् ॥ ८ । १ । ६६ ॥

अन्तर्जलस्यजलपानेभ्यः लुक् वा भवति । लाउं अलाउं । लाउ
अलाउ । लुक् आलुक् । अत इत्येव । आलुक्-कृत्तुगे एव वेदन्ते ॥ ६६ ॥

वाप्यस्येत्वातागतगतः ॥ ८ । १ । ६७ ॥

अप्येत्वा उभयानिर्गन्तु च शब्देभ्य आदेस्त्य अद् वा भवति

अन्यय । जह जहा । तह तहा । अह्य अह्या । व वा ॥ ह हा । ह्यादि ।
 उग्वानादि । उक्त्वायं उक्त्वायं । चमरो चामरो । कलओ कालओ । ठविओ
 ठाविओ । पठिठविओ पठिठाविओ । मंठविओ मंठाविओ । पययं पाययं ।
 तलवेण्टं तालवेण्टं । तलवोण्टं तालवोण्टं । हलिओ हालिओ । नराओ ।
 नाराओ । वलया वलाया । कुमरो कुमोरो । म्हरं म्हारं ॥ उग्वान ।
 चामर । कालक । स्थापित । प्राकृत । तालवृन्त । हालिक । नाराच ।
 वलाका । कुमार । स्वादिर इत्यादि ॥ केचिद् द्वाभ्यपूयाहयोरप्यच्छन्ति ।
 द्वाभ्यो द्वाभ्यो । पुज्यण्टो पुज्याण्टो ॥ ददर्मी । दावर्मी । चहू चाहू ।
 इति शब्दभेदान् मिदम् ॥ ६७ ॥

पञ्चवृद्धेर्वा ॥ ८ । १ । ६८ ।

पञ्चनिमित्तो यो वृद्धिरूप आकारस्तस्यादिभूतस्य अद् वा भवति ॥
 पद्दो पदादो । पद्दो पदादो । पयरो पयागे । प्रकारः प्रचारो वा । पयरो
 पयादो ॥ कचित् भवति । रागः । राओ ॥ ६८ ॥

महागोष्ट्र ॥ ८ । १ । ६९ ॥

महाराष्ट्रगोष्ट्रे आदेशकारस्य अद् भवति ॥ महट्टो । महट्टो ॥ ६९ ॥

मांसोद्विचनुम्यो ॥ ८ । १ । ७० ॥

मांसप्रकारेषु अनुम्यो मति आदेशतः अद् भवति ॥ मंसं । मंसु ।
 मंसो । मंसं । मंसिओ । मंसिओ मंसो मंसिओ । मंसिओ ॥
 अनुम्यो इति विम् । मंसं । मंसु ॥ मंसं । मंसु । मंसं । मंसु ।
 कानिक । कानिक । कानिक । कानिक । कानिक । इत्यादि ॥ ७० ॥

इयानाके नः ॥ ८ । १ । ७१ ॥

इयानाके नः अयः अद् भवति ॥ मयओ ॥ ७१ ॥

इः मदादी वा ॥ ८ । १ । ७२ ॥

मदादिषु इयोषु अय इव वा भवति ॥ मः मयः । मितिओ
 मितिओ । मितिओ । मितिओ ॥ ७२ ॥

आचार्ये चेच्च ॥ ८।१।७३ ॥

आचार्यशब्दे चस्य आत इत्वम् अत्वं च भवति ॥ आहिरिओ । आय
रिओ ॥ ७३ ॥

ईः स्त्यान-खल्वाटे ॥ ८।१।७४ ॥

स्त्यानखल्वाटयोरदेरात् ईर्भवति ॥ ठाणं । थाणं । थिणं । खल्लीडो
संसायम् इति तु 'समः स्यः खा' (८-४-१५) इति सादेशे सिद्ध
॥ ७४ ॥

उः सास्ना-स्तावके ॥ ८।१।७५ ॥

अनयोरदेरात् उत्वं भवति ॥ मुण्हा । युवओ ॥ ७५ ॥

उदासारे ॥ ८।१।७६ ॥

आमारशब्दे आदेरात् ऊद् वा भवति ॥ उत्सारे । आसारो ॥ ७६ ॥

आर्यायां र्यः श्रश्वास् ॥ ७।१।७७ ॥

आर्याशब्दे श्रश्वां वाच्याया र्यस्यात् ऊर्भवति ॥ अज्जू ॥ श्रश्वामिति
किम् । अज्जा ॥ ७७ ॥

एद् ग्राणे ॥ ८।१।७८ ॥

प्राघनशब्दे अदेरात् एद् भवति ॥ मेज्जं ॥ ७८ ॥

दारे वा ॥ ८।१।७९ ॥

दाराशब्दे आत् एद् वा भवति ॥ देरं । पशे । दुआरं दारं बारं ॥ कथं
नेग्ओ नाग्ओ । नैरयिक्नारकिक्शब्दयोर्मवित्यति ॥ आर्ये अन्यत्रापि ।
पण्टेकर्म । अमट्मज्ज देवापुरा ॥ ७९ ॥

पारापने वे वा ॥ ८।१।८० ॥

पारापनशब्दे रयम्यात् एद् वा भवति ॥ पारेवओ पारावओ ॥ ८० ॥

मायटि वा ॥ ८।१।८१ ॥

मावट्क्ययं आत् एद् वा भवति ॥ एतिअमेत्तं । एतिअमेत्तं ॥ बहु
दादिक्कगत्तं वविन्मावणज्जेति । भोअण-मेत्तं ॥ ८१ ॥

शियिलेङुदे वा ॥८।१।८९॥

अनशोरादेरितोद् वा भवति ॥ सडिलं । पसडिलं । सिडिलं । ...
अङ्गुअं । इङ्गुअं ॥ निर्मितशब्दे तु वा आत्वे न विधेयम् ।
निर्मितशब्दाभ्यामेव सिद्धेः ॥ ८९ ॥

तित्तिरो १ः ॥८।१।९०॥

तित्तिरिशब्दे रभ्येतोद् भवति ॥ तित्तिरो ॥ ९० ॥

इतो तो वाक्यादौ ॥८।१।९१॥

वाक्यादिभूते इतिशब्दे यस्तस्तत्संबन्धिन इकारस्य अकारो भवति ॥
इअ अन्धिभावसाणे । इअ विअसिअ-कुमुम-सरो ॥ वाक्यादाविति किम् :
पिओ ति । पुरिओ ति ॥ ९१ ॥

ईजिह्वा-सिह-विशद्विशतो र्या ॥८।१।९२॥

जिह्वारितु इकारस्य शिञ्ज्देन सह ईर्भवति ॥ जीह्वा । सीह्वा । तीस
कीमा ॥ बहुलाधिकारात् कविज् भवति । सिंह-दत्तो । सिंह-साओ ॥ ९२ ॥

लुकि निरः ॥८।१।९३॥

निर उगमोऽस्य रेफलोपे सति इत ईकारो भवति ॥ नीसारइ । नीसारं
दुईरिन किम् । निगओ । निम्मदाइ अत्ताइ ॥ ९३ ॥

दिन्योण् ॥८।१।९४॥

दिशब्दे नाकृत्योर् न इत उद् भवति ॥ दि । दु-मतो । दु-आ
दु-दो । दु-देओ । दु-वण् । बहुलाधिकारात् कविद् विकल्पः । दु-उण
दि-ओ । दुइओ दिइओ ॥ कविज् भवति । द्विजः । दिओ ॥ द्विर
दिओ ॥ कविद् अन्धवति । दो-वण् ॥ नि । पुमअइ । पुमअं
कविज् भवति । निवइइ ॥ ९४ ॥

प्रवागीओ ॥ ८ । १ । ९५ ॥

अनशोरादेरितु इत भवति ॥ प्रवागुओ । उण् ॥ ९५ ॥

गु-सिष्टो वा ॥ ८ । १ । ९६ ॥

गु-सिष्टोऽन्ते इत वा भवति ॥ अदुष्टिओ । अदिष्टिओ ॥ ९६ ॥

ओञ्च द्विधाकृगः ॥८११९७॥

कृगुधातोः प्रयोगे इत ओञ्चं चकारादुञ्चं च भवति ॥ दोहा-
ता-किञ्च ॥ दोहा-ञ्चं । दुहा-ञ्चं ॥ कृना इति किन् ।
चिन् कदलम्यापि । दुहावि सो मुर-बहु-मन्यो ॥ ९७ ॥

वा निर्झरे ना ॥८११९८॥

कारेण सह इत ओकारो वा भवति ॥ ओञ्जरो निर्झरो ॥ ९८ ॥

हरीतक्यामीनाम् ॥८११९९॥

आदेरीकारस्य अद् भवति ॥ हरटर्द ॥ ९९ ॥

आन्कर्मारे ॥८११२००॥

इत आद् भवति ॥ कम्हारा ॥ १०० ॥

पानीयादिष्वित् ॥८११२०१॥

अङ्गेषु इत इद् भवति ॥ पाणिञ् । अलिञ् । जिञ् ।
कर्मिन् । निग्मिन् । दुहञ् । तदञ् । गरिञ् । उद-
पलिञ् । ओनिञ् । पणिञ् । गरिञ् । रग्निञ् ।
अलीक ॥ जीवति । जीवतु । दीदति । वगीष ।
ग्रीन । गर्गीन । उपरीन । आनीन । प्रदरीन ।
गृहीत । दल्लीक । तदानीन् । इति पानीयद्वयः ॥
पिबिद् । पिबिद् । पिबन् । तित । पानीञ् । अनीञ् ।
पानीञ् । इत्यदि निञ्ज ॥ १०१ ॥

उज्जरीजे ॥८११२०२॥

इति ॥ उज्ज-उज्ज ॥ उज्जिञ् भवति । इत्यदि अ-
नीञ् ।

निर्वीनि वा ॥८११२०३॥

भवति ॥ इत्यदि अनीञ् । इत्यदि अनीञ् ।
भवति ॥ १०३ ॥

शिष्येऽङ्गुदे वा ॥८।१।८९॥

अनशोरादेशितोद् वा भवति ॥ सदिलं । पसदिलं । सिदिलं । पसिदिलं । अङ्गुभं । इङ्गुभं ॥ निर्मितशब्दे तु वा आत्वं न विधेयम् । निर्मितशब्दाभ्यामेव सिद्धेः ॥ ८९ ॥

तित्तिरी रः ॥८।१।९०॥

नित्तिरिशब्दे स्म्येतोद् भवति ॥ तित्तिरो ॥ ९० ॥

इतो तो वाक्यादी ॥८।१।९१॥

वाक्यादिभूते इतिशब्दे यस्तस्तत्संबन्धिन इकारस्य अकारो भवति इअ जम्पिआवसाणे । इअ विअसिअ-कुमुन-सरो ॥ वाक्यादाविति किम् मिओ चि । पुरिमो चि ॥ ९१ ॥

ईमिहा-सिह-त्रिशद्विशतो त्या ॥८।१।९२॥

मिहादिषु इकारस्य तिशब्देन सह ईर्भवति ॥ जीहा । सीहो । तीसा बीगा ॥ बहुधाधिकारान् कचिअ भवति । सिह-दधो । सिह-राओ ॥ ९२ ॥

सुंकि निरः ॥८।१।९३॥

निर उगमर्गस्य रेफलोपे सति इत ईकारो भवति ॥ नीसरइ । नीसामो सुंकीर्नि किम् । निणओ । निम्महाइ अत्राइ ॥ ९३ ॥

द्विन्योहन् ॥८।१।९४॥

द्विशब्दे नागमर्गं च इत उद् भवति ॥ द्वि । दु-मणो । दु-आई दु-ईओ । दु-नेहो । दु-यणो । बहुधाधिकारान् कचिद् विकल्पः । दु-उणो चि उणो । दु-ओ चिइओ ॥ कचिअ मरति । द्विअ । दिओ ॥ द्विरदः दिअओ ॥ कचिद् ओ-यमति । दो-यण ॥ नि । गुमअइ । गुमओ कचिअ भवति । निवइइ ॥ ९४ ॥

प्रवामीथो ॥ ८।१।९५॥

अनशोरादेशित उने भवति ॥ पावामुओ । उहइ ॥ ९५ ॥

वृथीष्टो वा ॥ ८।१।९६॥

वृथीष्टिशब्दे अनेन उने वा भवति ॥ बहुद्विओ । अदिद्विओ ॥ ९६ ॥

तीर्थे हे ॥ ८।१।१०४ ॥

तीर्थशब्दे हे सति ईत ऊत्वं भवति ॥ तूहं ॥ ह इति कि
तित्थं ॥ १०४ ॥

एत्पीयूषापीड-विभीतक-कीदृशेदृशे ॥ ८।१।१०५ ॥

एषु ईत एत्वं भवति ॥ पेऊसं । आमेलो । बहेडओ । केसिं
एरिसो ॥ १०५ ॥

नीड-पीठे वा ॥ ८।१।१०६ ॥

अनयोरीत एत्वं वा भवति ॥ नेडं नीडं । पेडं पीडं ॥ १०६ ॥

उतो मुकुलादिष्वन् ॥ ८।१।१०७ ॥

मुकुल इत्येवमादिषु शब्देषु आदेस्तोत्वं भवति ॥ मउलं । मउं
मउरं । मउडं । अगुरुं । गरुई । जहुट्टिलो । जहिट्टिलो । सोअम
गउरुई ॥ मुकुल । मुकुर । मुकुट । अगुरु । गुर्वी । युधिष्ठिर । सौकुम
गुईनी । इति मुकुलादयः ॥ कचिदाकारोपि । विदुतः । विदाओ ॥ १०७

वोपरी ॥ ८।१।१०८ ॥

उपराकुतोद् वा भवति ॥ अवरिं । उवरिं ॥ १०८ ॥

गुरी के वा ॥ ८।१।१०९ ॥

गुरी स्वार्थे के सति आदेस्तोद् वा भवति ॥ गरुओ गुरुओ ॥
इति किम् । गुरू ॥ १०९ ॥

इर्धुहृत्तौ ॥ ८।१।११० ॥

मुकुटावादेस्त इभं भवति ॥ भिउडी ॥ ११० ॥

पुरुो रोः ॥ ८।१।१११ ॥

पुरुशब्दे रोस्त इभं भवति ॥ पुरिगो । पउरिभं ॥ १११ ॥

ईः धुने ॥ ८।१।११२ ॥

धुनशब्दे आदेस्त इत्वं भवति ॥ छीअं ॥ ११२ ॥

उन्मुमग-मुमले वा ॥ ८।१।११३ ॥

अनयोगादेस्त उद् वा भवति ॥ मूहयो मुदओ । मूमलं मुगलं ॥ ११३

अनुत्साहोत्सन्ने त्सच्छे ॥ ८।१।११४ ॥

साहोत्सन्नवर्जिते शब्दे यौ त्सच्छौ तयोः परयोरादेस्त ऊद् भवति ॥
ऊनुओ । ऊसवो । ऊसितो । ऊसरद् ॥ छ । उद्गताः शुका यस्मात्
ऊनुओ । ऊससद् ॥ अनुत्साहोत्सन्न इति किम् । उच्छाहो ।
ता ॥ ११४ ॥

लुकि दुरो वा ॥ ८।१।११५ ॥

रूपसर्गस्य रेफस्य लोपे सति उत ऊत्वं वा भवति ॥ दूस्हो
। दूहवो दुहवो ॥ लुकीति किम् । दुस्सहो विरहो ॥ ११५ ॥

औत्संयोगे ॥ ८।१।११६ ॥

त्योगे परे आदेस्त औत्वं भवति ॥ तोण्डं । मोण्डं । पोक्खरं । कोट्टिमं ।
मो । लोद्धओ । मोत्था । मोमारो । पोमालं । कोण्डो । कान्तो ।
तं ॥ ११६ ॥

कुतूहले वा न्हस्वश्च ॥ ८।१।११७ ॥

कुतूहलशब्दे उत ओद् वा भवति तत्संनियोगे न्हस्वश्च वा ॥ कोउहलं
हलं कोउहलं ॥ ११७ ॥

अदृतः गूश्मे वा ॥ ८।१।११८ ॥

गूश्मशब्दे ऊतोद् वा भवति ॥ सण्हं गुण्हं ॥ आपं । मुहुमं ॥ ११८ ॥

दुक्कले वा लश्च डिः ॥ ८।१।११९ ॥

दुक्कलशब्दे ऊकारस्य अत्वं वा भवति तत्संनियोगे च लकारो द्विर्भवति ॥
दुऊलं ॥ आपं दुगुलं ॥ ११९ ॥

ईर्वोद्धूडे ॥ ८।१।१२० ॥

ईर्वोद्धूडशब्दे ऊत ईत्वं वा भवति ॥ उर्वीढं । उव्वूढं ॥ १२० ॥

उर्ध्व-हनुमत्कण्डूय-वातूले ॥ ८।१।१२१ ॥

उ उत एत्वं भवति ॥ मुमया । हगुमन्तो । कण्डुअइ । वाउलो ॥ १२१ ॥

मधूकेः वा ॥ ८।१।१२२ ॥

मधूकशब्दे ऊत उद् वा भवति ॥ महुअं महुअं ॥ १२२ ॥

इदेर्तो नूपुरे वा ॥ ८।१।१२३ ॥

नूपुरशब्दे उक्त इत् एत् इत्येतौ वा भवतः ॥ निडरं नेडरं
नूडरं ॥ १२३ ॥

ओल्हूष्माण्डी-तूणीर-हूर्पर-थूल-तामूल-गुडूची-मूल्ये ॥ ८।१।१

ण्यु उक्त ओद् भवति ॥ कोहण्डी कोहली । तोणीर । कोप्परं
तम्बोलं । गलोई । मोलं ॥ १२४ ॥

स्थूणा-तूणे वा ॥ ८।१।१२५ ॥

अनयोक्त ओत्वं वा भवति ॥ थोणा मूणा । तोणं तूणं ॥ १

क्ततोन् ॥ ८।१।१२६ ॥

आदेर्ककारव्य अव्यं भवति ॥ घृतम् । घयं । तृणम् ॥ तर्णं ॥ क
क्ये ॥ वृषमः । वसहो ॥ मृगः । मओ ॥ घृष्टः । घट्टो ॥ दुहाइ
हृषादिगाठान् ॥ १२६ ॥

आच्छशा-मृदूक-मृदुत्वे वा ॥ ८।१।१२७ ॥

ण्यु आदेर्कन्त आद् वा भवति ॥ बासा किता । माउकं म
माउकं मउणो ॥ १२७ ॥

इच्छपादी ॥ ८।१।१२८ ॥

कृषा इत्यादिषु शब्देषु आदेर्कन्त इत्ये भवति ॥ क्रिया । द्वियये
ग्ने एव । अन्यत्र मृष्ट । दिष्ट । दिष्टी । मिष्ट । मिष्टी । मिष्टी । मि
मिक्त । मिक्तो । मिक्तागं । मिक्तारो । मिक्ताये । मिणा । पु
मिदकई । मिमिदी । इदी । मिदी । निमो । क्रियाणू । मि
दिष्ट । मिष्ट । मिमिओ । निमो । मिक्त्वा । किई । मिई ।
मिदिमो । मिक्तागं । मिन्मो । विन । विनी । दिअं । बादिअं
दिमो । विनी । इमी । मिष्टो । मिष्टा । मर । उकिष्ट । मि
मिदिअ मरनि । मिई ॥ कृषा । कृषय । मृष्ट । कष्ट । कष्टि ।
मृष्ट । मृष्टि । मृष्टी । मृष्ट । मृष्ट । मृष्टार । मृष्टार ।
मृष्ट । मृष्ट । मृष्ट । मृष्ट । मृष्ट । मृष्ट । मृष्ट । मृष्ट । मृष्ट ।

हरे । पिउ-हरे । माउ-सिआ । पिउ-तिआ । पिउ-वणे । पिउ-वई ॥ १३१ ॥

मातुरिडा ॥ ८।१।१३५ ॥

मानुशब्दस्य गौणस्य क्त इद् वा भवति ॥ माइ-हरे । माउ-हरे ।
कविदगौणस्यापि । माईण ॥ १३५ ॥

उद्दोन्मृषि ॥ ८।१।१३६ ॥

मृषाशब्दे क्त उत् ऊत् ओच्च भवति ॥ मुमा । मूमा । मोसा ।
मुमा-याओ । मूमा-याओ । मोसा-याओ ॥ १३६ ॥

इदुतौ इष्ट-वृष्टि-वृयङ्-मृदङ्ग-नप्तुके ॥ ८।१।१३७ ॥

ण्यु क्त इकारोकारौ भवतः ॥ विष्टो वुष्टो । निष्टो वुष्टो । पिहं पुहं
मिष्टो मुष्टो । नतिओ नत्तुओ ॥ १३७ ॥

वा वृहस्पतौ ॥ ८।१।१३८ ॥

वृहस्पतिशब्दे क्त इदुतौ वा भवतः ॥ विहृण्फई वुहृण्फई । पंशे ।
फई ॥ १३८ ॥

इदेदोहृन्ते ॥ ८।१।१३९ ॥

वृन्तशब्दे क्त इत् एत् ओच्च भवन्ति ॥ विष्टं वेष्टं वोष्टं ॥ १३९ ॥

रिः केवलस्य ॥ ८।१।१४० ॥

केवलस्य व्यञ्जनेनामृतकस्य क्तो रिसादेशो भवति ॥ रिद्धी रिच्छो
॥ १४० ॥

ऋणगुरुमर्तृषो वा ८।१।१४१ ॥

ऋणऋणुऋणमऋणुऋणितु क्तो रिवा भवति ॥ रिणं अणं । रि
उज्जु । रिमहो उमहो । रिऊ उऊ । रिती इती ॥ १४१ ॥

इयः किङ्-टस्मकः ॥ ८।१।१४२ ॥

किङ् टक् मक् इत्येवदन्तस्य इनेषान्तोक्तो रिसादेशो भव
मटक् । मरि-वणो । मरि-ज्यो । मरि-वन्दीण ॥ सटनः । सति
मटनः । मरिच्छो ॥ एवम् एवारिमो । मवारिमो । आरिमो । नारि
बेमिमो । एरिमो । अवारिमो । अवारिमो । सुप्हारिमो । टवमक्

त 'त्यदाद्यन्यादि' (हे० ५-१-१५२.) सूत्रविहितः किञ्चिद् गृह्यते
१४२ ॥

आद्यते द्विः ॥ ८।१।१४३ ॥

आद्यतशब्दे ऋतो विरादेशो भवति ॥ आदिभो ॥ १४३ ॥

अग्निर्द्विः ॥ ८।१।१४४ ॥

द्वयशब्दे ऋतोरग्निदेशो भवति ॥ द्विभो । द्विअ-संहिण ॥ १४४ ॥

लत इलिः कलस-बलन्ने ॥ ८।१।१४५ ॥

अनयोर्लत इलिगदेशो भवति ॥ किलित्त-कुमुनोवधारेणु ॥ धारा-
किलित्त-वत् ॥ १४५ ॥

एत इडा वेदना-चपेडा-देवर-केसर ॥ ८।१।१४६ ॥

वेदनादिषु एत इत्वं वा भवति ॥ विअणा वेअणा । चविडा । विअड-
वेडा-विणोआ । दिअरो देवरो ॥ महमाहिअ-दसण-किसरं । केसरं ॥
हिडा मेहला इति तु महिलानहेलाम्पां शब्दाम्पां सिद्धन् ॥ १४६ ॥

ऊः स्तेने वा ॥ ८।१।१४७ ॥

स्तेने एत उद् वा भवति ॥ धूणो धेणो ॥ १४७ ॥

एत एन् ॥ ८।१।१४८ ॥

ऐकारस्यादां वर्तमानस्य एत्वं भवति ॥ सेला । तेजुक्कं । एरावणो ॥
कलासो । वेज्जो । केदवो । वेहज्जं ॥ १४८ ॥

इत्सन्वव-गर्नधरे ॥ ८।१।१४९ ॥

एतयोरेत इत्वं भवति ॥ सिन्ववं । सणिच्छरो ॥ १४९ ॥

सैन्ये वा ॥ ८।१।१५० ॥

सैन्यशब्दे एत इद् वा भवति ॥ सिन्नं सेन्नं ॥ १५० ॥

अइदँत्यादां च ॥ ८।१।१५१ ॥

सैन्यशब्दे दँत्य इत्येवनादिषु च एतो अइ इत्यादेशो भवति । एत्वा-
वादः ॥ सइन्नं । दइच्चो । दइन्नं । अइसरिअं । भइरवो । वइजवणो ।
वइअं । वइआलीअं । वइणसो । वइण्हो । वइदम्मो । वइस्ताणरो ।

कइअवं । वइसाहो । वइसालो । सइरं । चइसं ॥ दैत्य । दैन्य । ऐध
 भैरव । वैजवन । वैवत । वैतालीय । वैदेय । वैदेह । वैदर्भ । वैधान
 कैतव । वैशाख । वैशाल । स्वर । चैन्य । इत्यादि ॥ विभेये न मवा
 चैत्वम् । चेइअं ॥ आपं । चैन्यवन्दनम् । ची-वन्दनं ॥ १५१ ॥

वैसादी वा ॥ ८।१।१५२ ॥

वैरादिषु ऐत. अइरादेशो वा भवति । वइरं वेरं । कइलासो केलास
 कइरवं केरवं । वइसवणो वेसवणो । वइसम्पायणो । वेसम्पायणो । वइ
 लिओ वैआलिओ । वइसिअं वेसिअं । चइत्तो चेतो ॥ वैर । कैलास
 कैरव । वैधवण । वैशम्पायन । वैतालिक । वैशिक । चित्र ॥ इत्यादि ॥ १५३

एच देवे ॥ ८।१।१५३ ॥

दैवगण्डे ऐत एत् अइश्वादेशो भवति । देव्य दइव्वं दइवं ॥ १५४

उच्चैर्नीचैस्त्यत्रः ॥ ८।१।१५४ ॥

अनयोरैतः अज इत्यादेशो भवति ॥ उच्चअं । नीचअं । उच्चनीच
 के सिद्धम् । उच्चैर्नीचैस्तोस्तु रूपान्तरनिवृत्त्यर्थं वचनम् ॥ १५४ ॥

ईद्वैयं ॥ ८।१।१५५ ॥

धैर्यशब्दे ऐत ईद् भवति ॥ धीरं हरइ विसाओ ॥ १५५ ॥

ओतोढान्योन्य-प्रके।ष्टातोद्य-शिरोवेदना-मनोहर-

सरोरुहे स्तोत्र वः ॥ ८।१।१५६ ॥

एषु ओतोत्त्व वा भवति तत्संनियोगे च यथासंभवं ककारतकारयं
 देशः ॥ अजअं अजुअं । पवटो पउटो । आवज्ज आउज्जं । सिर-विः
 सिरो-विश्रणा । मणहरं मणोहरं । सरोरुहं सरोरुहं ॥ १५६ ॥

ऊत्सोच्छ्वासे ॥ ८।१।१५७ ॥

सोच्छ्वासशब्दे ओत ऊद् भवति ॥ सोच्छ्वास । सूसासो ॥ १५७

गव्यउ-आत्रः ॥ ८।१।१५८ ॥

गोशब्दे ओतेः अउ आअ इत्यादेशो भवति ॥ गउओ । गउआ
 गाओ । हरम्म एमा गाई ॥ १५८ ॥

औत औत् ॥ ८।१।१५९ ॥

औकारस्यादेरोद् भवति ॥ कौनुदी । कोनुई ॥ यौवनम् । जौवणं ।
कौस्तुभः । कोन्धुशे ॥ कौशाम्बी । कोसम्बी ॥ कौञ्चः कोन्चो ॥
कौशिकः । कोसिओ ॥ १५९ ॥

उत्सौन्दर्यादी ॥ ८।१।१६० ॥

सौन्दर्यादिषु शब्देषु औत उद् भवति ॥ सुन्देरं सुन्दरिअं । मुञ्जायणो
मुण्डो । मुदोअणी । दुवारिओ । सुगन्धत्तणं । पुलोमी । सुवणिओ ॥
सौन्दर्यं । मौञ्जायन । शौण्ड । शौद्धोदनि । दीवारिक । सौगन्ध्यं ।
मौलोमी । सौवर्णेकः ॥ १६० ॥

कौक्षेयके वा ॥ ८।१।१६१ ॥

कौक्षेयकशब्दे औत उद् वा भवति ॥ कुच्छेअयं । कोच्छेअयं ॥ १६१ ॥

अउः पौरादी च ॥ ८।१।१६२ ॥

कौक्षेयके पौरादिषु च औत अउरादेशो भवति ॥ कउच्छेअयं ॥
गौरः । पउरा । पउर-जणो ॥ कौरवः । कउरवो ॥ कौशलन् । कउसलं ॥
गौरुपम् । पउरिसं ॥ सौघम् । सउहं ॥ गौहः । गउडो ॥ मौलिः । मउली ॥
मौनम् । मउणं ॥ सौराः । सउरा ॥ कौलाः । कउला ॥ १६२ ॥

आच्च गौरवे ॥ ८।१।१६३ ॥

गौरवशब्दे औत आच्चन् अउश्च भवति ॥ गारवं । गउरवं ॥ १६३ ॥

नाव्यावः ॥ ८।१।१६४ ॥

नौशब्दे औत आवादेशो भवति ॥ नावा ॥ १६४ ॥

एचयोदशादी स्वरस्य सस्वरव्यञ्जनेन ॥ ८।१।१६५ ॥

तयोदश इत्येवंप्रकारेषु संख्याशब्देषु आदेः स्वरस्य परेण सस्वरेण
व्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ तेरुद् । तेवीसा । तेतीसा ॥ १६५ ॥

स्यविर-विचकिलायस्कारे ॥ ८।१।१६६ ॥

एषु आदेः स्वरस्य परेण सम्बन्धव्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ धेगे ।
दुहं । मुद्ध-विअद्ध-गन्धुणपुञ्जा इत्यादि दृश्यन्ते । एक्कागे ॥ १६६ ॥

वा कदले ॥ ८।१।१६७ ॥

कदलशब्दे आदे. स्वरस्य परेण सम्प्रत्ययज्ञेन सह ण् वा भवति
केलं कयल । केली कयली ॥ १६७ ॥

येत कर्णिकारे ॥ ८।१।१६८ ॥

कर्णिकारे इत. सम्प्रत्ययज्ञेन सह ण् वा भवति ॥ कण्ठगे कणि
आरो ॥ १६८ ॥

अर्या वत ॥ ८।१।१६९ ॥

अयिशब्दे आदे. स्वरस्य परेण सम्प्रत्ययज्ञेन सह णेद् वा भवति
ये वीदेमि । अइ उम्मसिण् । वचनादिकारस्यापि प्राकृते प्रयोग ॥ १६९

ओत्तर-चदर-नवमालिका-नवसलिका-यूसल्ले ॥ ८।१।१७० ॥

पूतरादिषु आदे. स्वरस्य परेण सम्प्रत्ययज्ञेन सह ओद् भवति ॥ पोरे
मोरे । बोरी । नोमालिआ । नोहलिआ पोप्फलं । पोप्फली ॥ १७० ॥

न वा मयूख-लरण-चतुर्गुण-चतुर्थ-चतुर्दश-चतुर्वार-मुकुमार-

कुतूहलोदूखलोदूखल्ले ॥ ८।१।१७१ ॥

मयूखादिषु आदेः स्वरस्य परेण सम्प्रत्ययज्ञेन सह ओद् वा भवति
मोहो मऊहो । लोणं । इअ लवगुग्गना । चोगुणो चउगुणो । चो
चउयो । चोत्थो चउत्थो । चोइह । चउइह । चोइसी चउइसी
चोव्यागे चउव्यागे । सोमालो मुकुमालो । कोइलं कोउहलं । सह
कोइलिण् । ओइलो उऊइलो । ओवण्डं । उऊइलं । मोरो मऊरो इति तु मे
मयूरसन्दाभ्यां सिद्धम् ॥ १७१ ॥

अवापोने ॥ ८।१।१७२ ॥

अवापोल्यसर्गश्रोत इति विकल्पार्थनिपाते च आदेः स्वरस्य पं
सम्प्रत्ययज्ञेन सह ओद् वा भवति ॥ अर । ओअरइअवनम् । ओआ
अवपामो ॥ अर । ओमरइ । अरसरइ । ओमारिअं अवमारिअं ॥ उ
ओ वगं । ओ पगो । उअ वणं । उअ पगो ॥ कचिअ भवति । अवगरं
अवमहो । उअ रवी ॥ १७२ ॥

उद्योये ॥ ८।१।१७३ ॥

४

उपशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ऊन् ओद्यादेशो वा भवतः ॥ ऊहसिअं ओहसिअं उवहसिअं । ऊञ्ज्ञाओ ओञ्ज्ञाओ उव-
ञ्ज्ञाओ । ऊआसो ओआसो उववासो ॥ १७३ ॥

उमो निपण्णे ॥ ८।१।१७४ ॥

निपण्णशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह उम आदेशो वा भवति ॥ गुनण्णो । णिसण्णो ॥ १७४ ॥

प्रावरणे अङ्गवाऊ ॥ ८।१।१७५ ॥

प्रावरणशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह अङ्गु आउ इत्येतावादेशो वा भवतः ॥ पङ्गुरणं पाउरणं पावरणं ॥ १७५ ॥

स्वरादसंयुक्तस्यानादेः ॥ ८।१।१७६ ॥

अधिकारोपम् । यदित ऊर्ध्वमनुकामिष्यामस्तत्स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादे-
र्भवतीति वेदितव्यम् ॥ १७६ ॥

क-ग-च-ज-त-द-य-य-वां प्रायो लुक् ॥ ८।१।१७७ ॥

स्वरात्परेषामनादिभूतानामसंयुक्तानां कंगचजतदपयवानां प्रायो लुक् भवति ॥ क । तित्थयरो । लोओ । सयदं ॥ ग । नओ । नयरं । मयङ्को ॥ च । सई । कय-गगहो ॥ ज । रययं । पयावई । गओ ॥ त । विआणं । रसा-यलं । जई ॥ द । गया । मयणो ॥ प । रिऊ । मुउरिसो ॥ य । दयालू । नयणं । विओओ ॥ व । लायणं । विउहो । वलयाणलो ॥ प्राथोमं दृणात्कचिन्न भवति । मुकुमुमं । पयागजलं । मुगओ । अगलू । सचावं । विजणं । सुतारं । विदुरो । सपावं । समवाओ । देवो । दाणवो ॥ स्वरादित्येव । संकरो । संगमो । नकंचरो । घणंजओ । विसंतवो । पुरं-
दरो । संयुडो । संवरो ॥ असंयुक्तस्येन्येव । अङ्को । वण्णो । अच्चो । वज्जं । घुत्तो । उद्दामो । विप्पो । कञ्जं । सज्जं ॥ कचिन्मंयुक्तस्यापि । नक्तंचरः नकंचरो ॥ अनादेरित्येव । कालो । गन्धो । चोंगे । जागे । दारू । दवो । पावं । वण्णो । यक्कागम्य तु जन्वम आदौ वक्ष्यते । मनामं

तु वाक्त्रयविभक्त्यपेक्षया भिन्नपदन्वयमपि विवक्ष्यते । तेन तत्र यथादर्शनमु-
च्यमपि भवति । मुश्करो मुह्यरो । आगमिओ आयमिओ । जल्यरो
जलयरो । बहुतरो बहुअरो । मुद्दो । मुद्दओ । इत्यादि ॥ कचिददिरपि ।
स पुनः । स उण ॥ स च । सो अ । बिइ । इन्ध ॥ कचिन्नस्य ज. ।
पिशाची । पिशाजी ॥ एकत्वन् । एगत्तं ॥ एकः । एगो ॥ अतुकः ।
अमुगो ॥ अमुक. । अमुगो ॥ आवकः । सावगो । आकार. । आगातो ॥
तीर्थकर. तिथ्यगगे ॥ आकर्णः । आगरिमो ॥ लोगम्मुज्जीअगरा । इत्यादिषु
तु 'व्यत्ययश्च' (८-४-४४७) इत्येव कस्य गत्वम् ॥ अपि अन्यदपि
दृश्यते । आकुच्चनं । आउण्टणं । अत्र चम्य टत्वन् ॥ १७७ ॥

यमुना-चामुण्डा-कामुकातिमुक्तके मौनुनामिकश्च ॥ ८।१।१७८ ॥

एषु मस्य लुग् भवति लुकि च सति मस्य स्थाने अनुनासिको भवति ॥
अँउणा । चाँउण्डा । काँउओ । अणिउँतय ॥ कचिन्न भवति । अट्मुन्तयं ।
अइमुत्तयं ॥ १७८ ॥

नावर्णात्यः ॥ ८।१।१७९ ॥

अवर्णात्यस्यानादे. पस्य लुग् न भवति ॥ सवशे । सावो ॥ अनादे-
स्थिवे । परउट्रो ॥ १७९ ॥

अवर्णो मधुतिः ॥ ८।१।१८० ॥

कलावजेन्वादिना लुकि सति शेष. अवर्णं अवर्णात्यरो लघुप्रयत्नतर-
यकारमधुतिर्भवति ॥ तिथ्यरो । सयद. । नयरं । मयट्टो । कयमाट्टो ।
कय-मणी । स्थयं । पयावई । रसायलं । पायालं । मयणो । मया ।
नयणं । दयाल. । लायण ॥ अवर्ण इति किम् । सउणो । पउणो । पउरं ।
राईवं । निइओ । निनओ । वाऊ । कई । अवर्णादिभ्येव ॥ लोअस्म-
देअरो ॥ कचिद् भवति । पियद ॥ १८० ॥

कुट्ज-कर्ण-कीडे कः स्तोपुष्ये ॥ ८।१।१८१ ॥

() एषु कस्य स्तो भवति पुम्य चेत कुञ्जाभिधेय न भवति ॥ लु

स्वप्यरं । खालओ ॥ अयुष्य इति किम् । बंधेष्टं कुञ्जय-ममूर्णं । आपन्न्य-
ग्रापि । कासितं । खासितं । कसितं । खनितं ॥ १८१ ॥

मरकत-मद्रकले गः कन्दुके न्वादः ॥ ८।१।१८२ ॥

अनयोः कस्य गो भवति कन्दुके न्वाद्यस्य कस्य ॥ मरगतं । मयगले ।
गेन्दुअं ॥ १८२ ॥

किगते चः ॥ ८।१।१८३ ॥

किगते कस्य चो भवति ॥ विलाओ ॥ पुलिन्द पदायं विधिः । काम-
रूपिणि तु नेन्यते । नमिमो हर-किगतं ॥ १८३ ॥

शोकरे म-हो वा ॥ ८।१।१८४ ॥

शोकरे कस्य महो वा भवतः ॥ मीभरो सीहरो । पसे । मीअरो ॥
॥ १८४ ॥

चन्द्रिकायां मः ॥ ८।१।१८५ ॥

चन्द्रिकामन्दे कस्य मो भवति ॥ चन्द्रिमा ॥ १८५ ॥

निकय-स्फटिक-चिकुरे हः ॥ ८।१।१८६ ॥

एषु कस्य हो भवति ॥ निहमो । फलितो । चिदुरो । चिदुगमब्दः
संस्तुतेरि इति दुराः ॥ १८६ ॥

ख-प-य-य-भाम ॥ ८।१।१८७ ॥

स्वराग्रेषामसंस्तुतानामनादिभूतानां ख प य य म इत्येतेषां चर्माणं
पायो हो भवति ॥ ख । माता । सुहं मेहला । लिह ॥ प । मेहो ।
अहमं । माहो । लाह ॥ य । नाहो । अयवरो । सिदुमं । कदह ॥
प । माह ॥ दाहो । बहिरो । माह ॥ ह्य-ह्य ॥ म । मय । मयानो ।
महं । मयहो । मोह ॥ मयदिहो । मयो । मने । कय । येहो ।
मयो ॥ इमं दुकमेवेर । अन्यः । अय । कय । सिदुमं ।
कय ॥ लय ॥ अयदिहो । मयदिहो मे मेह ॥ मयहो कयो ॥
माह इत्येव । मयिदययोः । मय-मयो । अदिहो । लिह-पायो ।
पदहं-मेहो ॥ लय ॥ १८७ ॥

पृथक् शो वा ॥ ८।१।१८८ ॥

पृथक्शब्दे यम्य शो वा भवति ॥ शिंयं पुं । पिंइ पुं ॥ १८८ ॥

शृङ्गले सः कः ॥ ८।१।१८९ ॥

शृङ्गले सभ्य को भवति ॥ सङ्गलं ॥ १८९ ॥

पुन्नाग-प्रागिन्योर्गो मः ॥ ८।१।१९० ॥

अनयोर्गस्य गो भवति ॥ पुन्नामाई वसन्ते । मानिणी ॥ १९० ॥

छागे लः ॥ ८।१।१९१ ॥

छागे गस्य लो भवति ॥ छालो । छाळी ॥ १९१ ॥

उत्वे दुर्भग-सुभगे वः ॥ ८।१।१९२ ॥

अनयोरुत्वे गस्य वो भवति ॥ दूहवो । सूहवो ॥ ऊच इति किं
दुहवो । सुहवो ॥ १९२ ॥

सचित-पिशचयोश्चः स-ह्यो वा ॥ ८।१।१९३ ॥

अनयोश्चस्य यथासंख्यं स ह इत्यादेशौ वा भवतः ॥ ससिओ सइओ
पिसिओ पिसाओ ॥ १९३ ॥

जटिले जो शो वा ॥ ८।१।१९४ ॥

जटिले जस्य शो वा भवति ॥ जडिलो जडिलो ॥ १९४ ॥

टो ङः ॥ ८।१।१९५ ॥

स्वरात्तरस्यासंयुक्तानादेशस्य ङो भवति ॥ नङो । मङो घङो ॥
घङइ ॥ स्वरादित्येव । घंटा ॥ असंयुक्तस्येव । खटा । अनादिरित्येव ।

टङो ॥ कचिन्न भवति । जटति । अटइ ॥ १९५ ॥

सटा-शकट-कैटभे ङः ॥ ८।१।१९६ ॥

एषु टस्य ङो भवति ॥ सडा । सयडो । केडवो ॥ १९६ ॥

स्फटिके लः ॥ ८।१।१९७ ॥

स्फटिके टस्य लो भवति ॥ फलिटो ॥ १९७ ॥

चपेटा-पाटी वा ॥ ८।१।१९८ ॥

चपेटाशब्दे व्यन्ते च पटिधाती टस्य लो वा भवति ॥ चविला च
फाटइ ॥ १९८ ॥

ठो ढः ॥ ८ । १ । १९९ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्थानादेष्टस्य ढो भवति ॥ मढो । सढो । कमढो ।
हृदारो । पढइ ॥ स्वरादित्येव । वेकुंठो ॥ असंयुक्तस्येत्येव । चिट्ठइ ॥
मनादेरित्येव । हिअए ठाइ ॥ १९९ ॥

अङ्कोठे छः ॥ ८ । १ । २०० ॥

अङ्कोठे ठस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ अङ्कोलतेल-तुप्पं ॥ २०० ॥

पिठरे हो वा रथ ढः ॥ ८ । १ । २०१ ॥

पिठरे ठस्य हो वा भवति तत्सन्नियोगे च रस्य ढो भवति ॥ पिहढो
पिढरो ॥ २०१ ॥

ढोलः ॥ ८ । १ । २०२ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्थानादेष्टस्य प्रायो लो भवति ॥ वडवामुत्तम् । वल्ल्या-
मुइ ॥ गल्लो । तल्लं । कौलइ ॥ स्वरादित्येव । मोंडं । कोंडं ॥
असंयुक्तस्येत्येव । सग्गो ॥ अनादेरित्येव । रमइ डिम्मो ॥ प्रायोमहणात्
कच्चिद् विकल्पः । वल्लिसं वडिसं । दालिमं दाडिमं । गुल्लो गुडो । णाली
णाली । णलं णडं । अमेलो आवेडो ॥ कच्चिन्न भवत्येव । निविडं ।
गडडो । पीडिअं । नीडं । उडू । तडी ॥ २०२ ॥

वेणी णो वा ॥ ८ । १ । २०३ ॥

वेणी णस्य लो वा भवति ॥ वेणू वेणू ॥ २०३ ॥

तुच्छे तथ-ह्यो वा ॥ ८ । १ । २०४ ॥

तुच्छशब्दे तस्य च छ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ चुच्छं छुच्छं ।
तच्छं ॥ २०४ ॥

तगर-त्रसर-तूवरे टः ॥ ८ । १ । २०५ ॥

एषु तस्य टो भवति ॥ टगरो । टसरो । टूवरो ॥ २०५ ॥

प्रत्यादी ढः ॥ ८ । १ । २०६ ॥

प्रत्यादिषु तस्य ढो भवति ॥ पडिवन्नं । पडिहासो । पडिहारो । पाडि-
हद्धो । पडिसारो । पडिनिअत्तं । पडिमा । पडिवया । पडंमुआ । पडि-

पृथकि धो वा ॥ ८।१।१८८ ॥

पृथक्शब्दे यस्य धो वा भवति ॥ पिथं पुथं । पिहं पुहं ॥ १८८ ॥

शृङ्खले खः कः ॥ ८।१।१८९ ॥

शृङ्खले खस्य को भवति ॥ सङ्खलं ॥ १८९ ॥

पुत्राग-मागिन्योर्गो मः ॥ ८।१।१९० ॥

अनयोर्गस्य मो भवति ॥ पुत्रामां वसन्ते । माभिणी ॥ १९० ॥

छागे लः ॥ ८।१।१९१ ॥

छागे गस्य लो भवति ॥ छालो । छाळी ॥ १९१ ॥

ऊत्वे दुर्भग-सुभगे वः ॥ ८।१।१९२ ॥

अनयोरूत्वे गस्य वो भवति ॥ दूहवो । सूहवो ॥ ऊत्वं इति किम्
दुहवो । सुहवो ॥ १९२ ॥

सुचित्र-पिशाचयोश्चः स-ह्यो वा ॥ ८।१।१९३ ॥

अनयोश्चस्य यथासंख्यं स ह्य इत्यादेशौ वा भवतः ॥ ससिओ सहओ
पिसिओ पिसाओ ॥ १९३ ॥

जटिले जो शो वा ॥ ८।१।१९४ ॥

जटिले जस्य शो वा भवति ॥ जडिलो जडिलो ॥ १९४ ॥

टो ढः ॥ ८।१।१९५ ॥

स्वरात्परम्यासंयुक्तानादेष्टस्य हो भवति ॥ नडो । मडो घडो
घडइ ॥ स्वरादित्येव । धंटा ॥ असंयुक्तस्येतेष्व । खट्टा । जनादिरित्येव
टफो ॥ कचित्र भवति । अटति । अटइ ॥ १९५ ॥

सटा-शकट-कैटभे ढः ॥ ८।१।१९६ ॥

ण्यु टस्य ढो भवति ॥ सढा । सयढो । केढवो ॥ १९६ ॥

फट्टिके लः ॥ ८।१।१९७ ॥

फट्टिके टस्य लो भवति ॥ फडिहो ॥ १९७ ॥

चपेटा-पाट्री वा ॥ ८।१।१९८ ॥

चपेटाशब्दे प्यन्ते च पाटिधात्री टस्य लो वा भवति ॥ चविला चविहा ।
पाटइ पाटइ ॥ १९८ ॥

टो ढः ॥ ८ । १ । १९९ ॥

स्वरात्परस्वासंयुक्तस्यानादेष्टस्य ढो भवति ॥ भढो । भढो । कभढो ।
कुढारो । पढइ ॥ स्वरादिभ्येव । वेहुंढो ॥ असंयुक्तस्येभ्येव । चिहुंढ ॥
अनादेरित्येव । हिअण् ठाइ ॥ १९९ ॥

अङ्कोठे छः ॥ ८ । १ । २०० ॥

अङ्कोठे छस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ अङ्कोठतेल्लुत्तुप्यं ॥ २०० ॥

पिठरे हो वा रथ ढः ॥ ८ । १ । २०१ ॥

पिठरे छस्य हो वा भवति तल्लद्विभोगे च रस्य हो भवति ॥ पिहडो
पिठरो ॥ २०१ ॥

ढोलः ॥ ८ । १ । २०२ ॥

स्वरात्परस्वासंयुक्तस्यानादेष्टस्य प्रायो लो भवति ॥ वडवानुत्तन् । वळ्या-
मुई ॥ गळडो । तळपं । कौळइ ॥ स्वरादिभ्येव । मोंडं । कौंडं ॥
असंयुक्तस्येभ्येव । तन्नो ॥ अनादेरित्येव । रनइ डिम्भो ॥ प्रायोमहणान्
कंचिद् विकल्पः । वळिमं वडिमं । दाळिमं दाडिमं । गुलो गुडो । णाली
णाली । णलं णडं । आनेलो आवेडो ॥ कचिल्ल भवत्येव । निविडं ।
गळडो । पीडिमं । नीडं । लडू । तडी ॥ २०२ ॥

वेणी णो वा ॥ ८ । १ । २०३ ॥

वेणी णस्य लो वा भवति ॥ वेन्नु वेणू ॥ २०३ ॥

तुच्छे तथ्छो वा ॥ ८ । १ । २०४ ॥

तुच्छमज्जे तस्य च छ इत्यादिभ्यो वा भवतः ॥ चुच्छं छुच्छं ।
तुच्छं ॥ २०४ ॥

तगर-त्रसर-तूवरे टः ॥ ८ । १ । २०५ ॥

ण्णु तस्य टो भवति ॥ टगरो । टसरो । टूवरो ॥ २०५ ॥

प्रत्यार्द्धा ढः ॥ ८ । १ । २०६ ॥

प्रत्यादिषु तस्य डो भवति ॥ पडिवन्नं । पडिहासो । पडिहारो । पाडि-
हो । पडिसारो । पडिनिअत्तं । पडिना । पडिवन्ना । पडंनुआ । पडि-

करड् । पडुडि । पाहुडं । वावडो । पडाया । बहेडओ । हरडई । मडपे
 ओषं । दुष्कृतम् । दुकडं ॥ सुकृतम् । सुकडं ॥ आहतम् । आहडं
 अवहतम् । अवहडं । इत्यादि ॥ प्राय इत्येव । प्रतिसमयम् । पइसमयं
 प्रतीपम् । पईवं ॥ संप्रति । संपइ ॥ प्रतिष्ठानम् । पइठ्ठाणं ॥ प्रतिष्ठा
 पइठ्ठा ॥ प्रतिज्ञा । पइण्णा ॥ प्रति । प्रभृति । प्राभृत । व्यापृत । पताका
 बिभीतक । हरीतकी । मृतक । इत्यादि ॥ २०६ ॥

इत्ये वेतसे ॥ ८ । १ । २०७ ॥

वेतसे तस्य डो भवति इत्ये सति ॥ वेडिसो ॥ इत्य इति किम्
 वेगमो ॥ 'इः ह्रस्वादी' (८-१-४६) इति इकारो न भवति इत्य इ
 व्यावृत्तिबलान् ॥ २०७ ॥

गर्भितानिमुक्तके णः ॥ ८ । १ । २०८ ॥

अनथोस्तस्य णो भवति ॥ गम्भिणो । अणिउँतथं ॥ कवित्र भवत्यपि
 अश्मुत्तथं ॥ कयम् एरावणो । ऐरावणशब्दस्य । एरावओ इति तु ऐ
 वनस्य ॥ २०८ ॥

रुदिने दिना ण्णः ॥ ८ । १ । २०९ ॥

रुदिने दिना सह तस्य द्विरुक्तो णो भवति ॥ रुण्णं ॥ अत्र केन
 कृत्वादित्यु द इत्यारब्धवन्तः । स तु शौरमेनीमागधीविषय एव ह
 इति नोच्यते । प्राहणे हि । ऋतुः । रिऊ । उऊ ॥ रजतम् । रमये
 णन्द । णभं ॥ गतः । गओ ॥ आगत । आगओ ॥ सामनम् । संपथं
 यतः । जओ ॥ नतः । तओ ॥ हृतम् । करे ॥ हनम् । हयं ॥ हताश
 हयागो ॥ धुनः । मुओ ॥ आहूतिः । आकिई ॥ निवृत्तः । निवृत्तओ
 नानः । नाओ ॥ कतरः । कयगे । द्विर्नायः । दुइओ । इत्यादयः प्रयो
 ; भवन्ति । न पुनः उद् रुदिनेत्यादि ॥ कविर् भावेति 'व्यव्ययश्च'
 (८-४-४४०) इवे निद्रम् ॥ दिही ह्येतदर्थं तु 'पृनेदिदिः'
 (२-१३१) इति वक्ष्यमः ॥ २०९ ॥

सप्तर्षी रः ॥ ८ । १ । २१० ॥

सप्तर्षी तस्य हो भवति ॥ सप्तर्षी ॥ २१० ॥

अवसी-साववाहने लः ॥ ८ । १ । २११ ॥

अनयोस्तस्य हो भवति ॥ अवसी । साववाहणो । साववाहणो ।
वाहणो मासा ॥ २११ ॥

पलिते वा ॥ ८ । १ । २१२ ॥

पलिते तस्य हो वा भवति ॥ पलितं । पलितं ॥ २१२ ॥

पीते वो ले वा ॥ ८ । १ । २१३ ॥

पीते तस्य वो वा भवति स्वार्यलकारे परे ॥ पीतलं । पीतलं ॥ ल
किम् । पीतं ॥ २१३ ॥

विवस्ति-वसति-भरत-कातर-मातुलिङ्गे हः ॥ ८ । १ । २१४ ॥

एषु तस्य हो भवति ॥ विहर्षा । वसर्हा ॥ बहुलाधिकारान् कृत्स्नि
ते । वसई । भरहो । काहलो । मातुलिङ्गं । मातुलिङ्गशब्दस्य तु मातुलिङ्गं
॥ २१४ ॥

मेधि-शियिर-शियिल-प्रयमे यस्य ङः ॥ ८ । १ । २१५ ॥

एषु यस्य हो भवति । हापवादः ॥ मेढी । सिद्धिलो । सिद्धिलो ।
॥ २१५ ॥

निशीथि-शुषिच्योर्वा ॥ ८ । १ । २१६ ॥

अनयोस्तस्य हो वा भवति ॥ निशीथो । निशीथो । पुढी । पुढी
॥ २१६ ॥

दष्ट-दग्ध-दोला-दण्ड-दर-दाह-दम्भ-दर्भ-कदन-दोहदे
दो वा ङः ॥ ८ । १ । २१७ ॥

तस्य हो वा भवति ॥ दसणं । दसणं । दट्टो दट्टो । दट्टो दट्टो । डोला
दण्डो दण्डो । डरो दरो । दाहो दाहो । डम्भो दम्भो ।
दर्भो । कडणं कणं । दोहलो दोहलो ॥ दशशब्दस्य च मयार्थ-

दंश-दहोः ८।१।२१८ ॥

अनयोर्धात्वोर्दस्य हो भवति ॥ दसइ । डहइ ॥ २१८ ॥

संख्या-गद्वदे रः ॥ ८।१।२१९ ॥

संख्यावाचिनि गद्वदशब्दे च दस्य रो भवति ॥ एआरहं
तेरइ । गमारं ॥ अनादेरित्येव । ते दस ॥ असंयुक्तस्येत्येवं ।
॥ २१९ ॥

कदल्यामदुमे ॥ ८।१।२२० ॥

कदलीशब्दे अदुमवाचिनि दस्य रो भवति ॥ कल्ली ॥ अ
किन् । कयली । केली ॥ २२० ॥

प्रदीपि-दोहदे लः ॥ ८।१।२२१ ॥

पूर्वे दीप्यती धातो दोहदशब्दे च दस्य लो भवति ॥ पडविइ
दोहलो ॥ २२१ ॥

कदम्बे वा ॥ ८।१।२२२ ॥

कदम्बशब्दे दस्य लो वा भवति ॥ कलम्बो कयम्बो ॥ २२२

दीप्यो धो वा ॥ ८।१।२२३ ॥

दीप्यती दस्य धो वा भवति ॥ दिप्यइ । रिप्यइ ॥ २२३ ।

कदर्थिने वः ॥ ८।१।२२४ ॥

कदर्थिने दस्य वो भवति ॥ कवट्ठिओ ॥ २२४ ॥

ककुदे हः ॥ ८।१।२२५ ॥

ककुदे दस्य हो भवति ॥ कउइ ॥ २२५ ॥

निधे धो ङः ॥ ८।१।२२६ ॥

निधे धस्य धो भवति ॥ निमदो ॥ २२६ ॥

ओधे ॥ ८ । १ । २२७ ॥

ओधे धस्य हो वा भवति । ओमइ । ओमइ ॥ २२७ ॥

नो नः ॥ ८।१।२२८ ॥

स्वागत्याध्यामंयुक्तस्यानर्देनस्य नो भवति ॥ कयने । मयनो

अं-। माणइ । ऑपं । आरनाळं । अनिलो । अनळो । इत्या-
वे ॥ २२८ ॥

चादी ॥ ८ । १ । २२९ ॥

असंयुक्तस्यादी वर्तमानस्य नस्य णो वा भवति ॥ णरो नरो । णइ
। णेइ नेइ ॥ असंयुक्तस्येव ॥ न्यायः । नाओ ॥ २२९ ॥

निम्ब-नापिते ल-ण्हं वा ॥ ८ । १ । २३० ॥

अनयोर्नस्य ल ण्ह इत्येतौ वा भवतः ॥ लिम्बो निम्बो । ण्हाविओ
इवेओ ॥ २३० ॥

पो वः ॥ ८ । १ । २३१ ॥

स्वराक्षरस्यासंयुक्तस्यानादेः पस्य प्रायो वो भवति ॥ सवहो-। सवो ।
सगो । पईवो । कासवो । पावं । उवना । कविळं । कुणवं । कळावो ।
ळं । महि-वालो । गो-वइ । तवइ ॥ स्वरादित्येव । कम्पइ ॥ अ-
क्तस्येव । अप्पनत्तो ॥ अनादेरित्येव । सुहेण पढइ ॥ प्रायइत्येव । कई ।
॥ एतेन पकारस्य प्रातयाळोपवकारयोरेव स्मिन् कृते श्रुतिमुत्पद्यते
उत्र कार्यः ॥ २३१ ॥

पाटि-परुप-परिध-परिखा-पनस-पारिमद्रे फः ॥ ८।१।२३२ ॥

प्यन्ते पटिधांतौ परुपादिषु च पस्य फो भवति ॥ फालेइ फाडेइ ।
तो । फलिहो । फलिहा । फणसो । फालिहहो ॥ २३२ ॥

प्रमूते वः ॥ ८।१।२३३ ॥

प्रमूते पस्य वो भवति ॥ बहुत्तं ॥ २३३ ॥

नीपापीडे मो वा ॥ ८।१।२३४ ॥

न्योः पस्य मो वा भवति ॥ नीमो नीवो । आमेलो आवेडो ॥ २३४ ॥

पापर्द्धो रः ॥ ८।१।२३५ ॥

पार्द्धापदादी पकारस्य रो भवति ॥ पारद्धो ॥ २३५ ॥

फो म-हो ॥ ८।१।२३६ ॥

स्वराक्षरस्यासंयुक्तस्यानादेः फस्य महो भवतः । कचिद् मः । रेफः । रेमो ॥

सिका । सिमा ॥ कचित्तु हः । मुताहलं ॥ कविदुंभावपि । सभर्त
 सेमालिआ सेहालिआ । समरीसहरी । गुमइ गुदइ ॥ स्वीरदित्येव ।
 असंयुक्तस्येत्येव । पुणं ॥ अनादेरित्येव । चिट्ठइ फणी ॥ माय
 कसण-फणी ॥ २३६ ॥

बो वः ॥ ८ । १ । २३७ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादेर्वस्य बो भवति ॥ अलावू ।
 अलाऊ ॥ शबलः । सबलो ॥ २३७ ॥

बिसिन्यां मः ॥ ८ । १ । २३८ ॥

बिसिन्यां बस्य मो भवति ॥ बिसिणी ॥ स्त्रीलिङ्गनिर्देशादिहः
 रिम-ननु-गेठवाणं ॥ २३८ ॥

कमेन्ये मे-मी ॥ ८ । १ । २३९ ॥

कमेन्ये बस्य मयी भवति ॥ कमन्पो कमन्यो ॥ २३९ ॥

केट्ठमे भो वः ॥ ८ । १ । २४० ॥

केट्ठमे भस्य वो भवति ॥ केट्ठवो ॥ २४० ॥

विममे मो दो वा ॥ ८ । १ । २४१ ॥

विममे बस्य दो वा भवति ॥ विमदो । विमयो ॥ २४१ ॥

मन्मथे वः ॥ ८ । १ । २४२ ॥

मन्मथे बस्य वो भवति ॥ मन्मदो ॥ २४२ ॥

वामिमन्या ॥ ८ । १ । २४३ ॥

वामिमन्युजब्धं मो वो वा भवति ॥ अदिवभू । अदिवभू ॥ २४३ ॥

अमो गो वा ॥ ८ । १ । २४४ ॥

अमो बस्य गो वा भवति ॥ ममलो ममरो ॥ २४४ ॥

आदेर्यो जः ॥ ८ । १ । २४५ ॥

आदेर्येभ्य बो भवति ॥ जयो । जमो । जाइ ॥ आदेरिति
 अजलो । रिमयो ॥ बहुदायिकारात् मंगममम्याजदेगी ।

गो । अयजसो ॥ कचिन्न भवति । पओओ ॥ आपें लोपोऽपि । यथा-
न् । अहक्त्वायं ॥ यथाजातम् । अद्वाजायं ॥ २४५ ॥

गुप्मद्यर्थपरे तः ॥ ८ । १ । २४६ ॥

गुप्मच्छब्दार्थपरे यस्य तो भवति ॥ तुम्हारिसो । तुम्हकेरो ॥ अर्थपर
किम् । जुम्हदम्ह-परणं ॥ २४६ ॥

यष्ट्यां लः ॥ ८ । १ । २४७ ॥

यष्ट्यां यस्य लो भवति ॥ लट्ठी । वेगु-लट्ठी । उच्छु-लट्ठी । महु-
॥ २४७ ॥

चोत्तरीयानीय-तीय-कृद्ये ज्ञः ॥ ८ । १ । २४८ ॥

उत्तरीयेशब्दे अनीयतीयकृद्यप्रत्ययेषु च यस्य द्विरुक्तो जो वा भवति ॥
रेज्जं उत्तरीअं ॥ अनीय । करणिज्जं करणीअं । विम्हयणिज्जं विम्ह-
अं । जवणिज्जं जवणीअं ॥ तीय । विइज्जो वीओ ॥ कृद्य । पेज्जा
॥ २४८ ॥

छायायां होक्कान्ती वा ॥ ८ । १ । २४९ ॥

अक्कान्ती वर्तमाने छायाशब्दे यस्य हो वा भवति ॥ वच्छस्स छाही
स्स छाया । आतप्पामावः । सच्छाई सच्छायं ॥ अक्कान्ताविति किम् ॥
छाया । कान्तिरित्यर्थः ॥ २४९ ॥

डाह-वी कतिपये ॥ ८ । १ । २५० ॥

कतिपये यस्य डाह व इत्येतौ पर्यायेण भवतः ॥ कइवाई । कइ-
॥ २५० ॥

किरि-भेरे रो ङः ॥ ८ । १ । २५१ ॥

अन्यो रस्य ङो भवति ॥ किडी । भेडो ॥ २५१ ॥

पर्याणि ङा वा ॥ ८ । १ । २५२ ॥

पर्याणि रस्य ङा इत्यादेशो वा भवति ॥ पढायणं पढाणं ॥ २५२ ॥

करवीरे णः ॥ ८ । १ । २५३ ॥

वीरे प्रथमस्य रस्य णो भवति ॥ कणवीरो ॥ २५३ ॥

हरिद्रादी लः ॥ ८।२।२५४ ॥

हरिद्रादिषु शब्देषु असंयुक्तस्य रस्य लो भवति ॥ हलिद्दी । दलिद्दी । दलिद्दी । दलिद्दी । जहुट्टिलो । सिद्धिलो । मुहलो । वजुणो । कजुणो । इनालो । सकालो । सोमालो । चिलाओ । फलिद्दी । फलिद्दी । काहलो । लुको । अवदाळं । भसलो । बदलो । निट्टुलो ॥ बहुलाधिकाराच्चरणशब्दस्य पादार्थवृत्तेरेव । चरण-करणं ॥ अमरे ससंनियोगे एव । अन्यत्र अमरो ॥ तथा । बदरो । निट्टुरो इत्याद्यपि ॥ हरिद्रा । दरिद्राति । दरिद्र । हसिद्र । युधिष्ठिर । शिथिर । सुखर । चरण । वरण । करण । सत्कार । सजुमार । किरात । परिखा । परिष । पारिमद्र । रण । अपद्वार । अमर । जठर । बठर । निष्ठुर । इत्यादि ॥ आपे सत्रे इत्याद्यपि ॥ २५४ ॥

स्थूले लो रः ॥ ८।१।२५५ ॥

स्थूले लस्य रो भवति ॥ थोरं ॥ कथं थूलमहो । स्थूरस्य हरिद्रा भावेत्यति ॥ २५५ ॥

लाहल-लाङ्गल-लाङ्गूले वादर्णेः ॥ ८।१।२५६ ॥

एषु आदेशस्य णो वा भवति ॥ लाहलो । लाहलो । लाङ्गलं । लाङ्गलं । लाङ्गलं ॥ २५६ ॥

ल्लाटे च ॥ ८।१।२५७ ॥

ल्लाटे च आदेशस्य णो भवति ॥ चकार आदेशानुवृत्त्यर्थः ॥ ल्लाटं ॥ २५७ ॥

श्वरे षो मः ॥ ८।१।२५८ ॥

श्वरे षस्य मी भवति ॥ समरो ॥ २५८ ॥

स्वम-नीत्योर्वा ॥ ८।१।२५९ ॥

अनायोर्वस्य मी वा भवति ॥ मिमिगो । सिमिगो । मी ॥ २५९ ॥

श-पोः सः ॥ ८।१।२६० ॥

शकारपकारयोः सो भवति ॥ श । सद्दो । कुसो । निसंसो । वंसो । सामा ।
पुद्गं । दस । सोहद् । विसद् ॥ ५ । सण्डो । निहसो । कस्ताओ ।
योसद् ॥ उमयोरपि । सेसो । विसेसो ॥ २६० ॥

स्तुपायां ण्हो न वा ॥ ८।१।२६१ ॥

स्तुपाशब्दे पस्य ण्हः णकाराकान्तो हो वा भवति ॥ मुण्हा सुता
॥ २६१ ॥

दश-पापाणे हः ॥ ८।१।२६२ ॥

दशशब्दे पापाणशब्दे च शपोर्यथादर्शनं हो वा भवति ॥ दहमुहो
दस-मुहो । दहबलो दस-बलो । दह-रहो दस-रहो । दह दस ।
एवारह चारह । तेरह । पाहाणो पासाणो ॥ २६२ ॥

दिवसे सः ॥ ८।१।२६३ ॥

दिवसे सस्य हो वा भवति ॥ दिवहो । दिवसो ॥ २६३ ॥

हो घोऽनुस्वारात् ॥ ८।१।२६४ ॥

अनुस्वरात्परस्य हस्य घो वा भवति ॥ सिंघो । सीहो ॥ संवारो ।
संहारो । कचिदननुस्वारादपि । दाहः । दाघो ॥ २६४ ॥

पद-शमी-शाव-मुघा-सप्तपर्णेन्वादेश्चः ॥ ८।१।२६५ ॥

एषु आदेश्वर्णस्य छो भवति ॥ छट्टो । छट्टी । छप्पओ । छंमुहो ।
छमी । छावो । छुवो । छुहा । छत्तिवण्णोः ॥ २६५ ॥

शिरायां वा ॥ ८।१।२६६ ॥

शिराशब्दे आदेश्छो वा भवति ॥ छिरा शिरा ॥ २६६ ॥

लुग् भाजन-दनुज-राजकुले जः सस्वरस्य न वा ॥ ८।१।२६७ ॥

एषु सस्वरजकारस्य लुग् वा भवति ॥ भाणं । मायणं । दणु-बहो ।
दण-अ-बहो । रा-उलं । राय-उलं ॥ २६७ ॥

व्याकरण-प्राकारागते कगोः ॥ ८।१।२६८ ॥

एषु को गश्च सस्वरस्य लुग् वा भवति ॥ वारणं वायरणं । पारो
प-ारो ॥ आओ आगओ ॥ २६८ ॥

य-ठारस्यन्दे ॥ ८।२।९ ॥

सन्दाभाववृत्ती मन्धो स्तस्य यडी मयनः ॥ यम्भो । उम्भो । ..
ते । यम्भिज्ज् । ठम्भिज्ज् ॥ ९ ॥

रक्ते गो वा ॥ ८ । २ । १० ॥

रक्तशब्दे संयुक्तस्य गो वा भवति ॥ रग्गो रत्तो ॥ १० ॥

शुल्के ङो वा ॥ ८।२।११ ॥

शुल्कशब्दे संयुक्तस्य ङो वा भवति ॥ सुङ्गं सुङ्गं ॥ ११ ॥

कृत्ति-चत्तरे चः ॥ ८।२।१२ ॥

अनयोः संयुक्तस्य चो भवति ॥ किच्छी । चत्तरं ॥ १२ ॥

त्योचैत्ये ॥ ८।२।१३ ॥

चैत्यवर्जिते त्यस्य चो भवति ॥ सचं पयम्भो ॥ अचैत्य इति किं
चदत्तं ॥ १३ ॥

उच्छो । कच्छो । छोत्रं । छीरं । सरिच्छो । वच्छो । मच्छिञ्जा । छेत्तं ।
 छेष्टा । दच्छो । कुच्छो । वच्छं । छुग्गो । कच्छा । छारो । कुच्छेज्जयं ।
 छुरो । उच्छा । छयं । सारिच्छं ॥ अक्षि । इक्षु । उक्ष्मी । कक्ष । क्षुत् ।
 क्षीर । सक्ष । वृक्ष । मक्षिका । क्षेत्र । क्षुध् । दक्ष । कुक्षि । वक्षन् ।
 क्षुग्ग । कक्षा । क्षार । कौक्ष्यक । क्षुर । उक्षन् । क्षन् । साक्ष्य ॥
 क्षन्ति स्फणितशब्देषु । छद्मं ॥ आपं । दक्ष्ण । क्षीरं ।
 मित्याद्यपि दृश्यते ॥१७॥

धनार्थं वा ॥ ८२॥ १८ ॥ ३१ ॥

कौ पृथिव्यां वर्तमाने क्षणानन्दे संयुक्तम् ॥ १२ ॥

राक्षसिकस्यापि क्ष्मादेशस्य नदनि । क्ष्मा । विसंशुद्धं ॥ ३२ ॥

हान्ति ॥ ६८ ॥

, वा ॥ ८ । २ । ३३ ॥

गुह्येति । ठानं । धानं । चङ्गो । चङ्गो ।

पञ्चमः संख्यो पन्म ॥

निकम्बो ॥ २

दशानुश्रवसंदे ॥ ८ । २ । ३४ ॥

शनिर्मा
शदिर्बलिते यस्य ये नवनि ॥ सूर्यः । बुधः । शिवा । मित्रः । पुष्यः ।

। सुखा । इहो । अजित् ॥ अनुष्ठासंदष्ट इति किन् । उहो । इहा-

॥ ३४ ॥

१५५

गौरी टः ॥ ८१२३५ ॥

॥ अहोरेखे संयुक्तस्य दो भवति । तावदाहः ॥ गहो । गहो ॥ ३५ ॥

मर्द-वित्रादि-विच्छर्द-च्छर्द-कन्द-मर्दिने दस्य ॥ ८१२३६ ॥

नमो देव्यै तन्म मयि ॥ गच्छद्वा । विजद्वा । विजयद्वा । लब्ध्वा ।

ॐ । कवचो । नमो । नमो ॥ ३३ ॥

67

गर्भे वा ॥ ८॥ ८॥ ८॥

॥ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ॥ सा नमः ॥ गृहीते । गृहीते ॥ ३७ ॥

इत्युक्तं-विद्वत्पतेः ॥ ८॥१॥८॥

1. The first group of people who are interested in the study of the history of the United States are the people who are interested in the history of the United States.

अतो रिञार-रिञ्ज-रीञं ॥८।२।६७॥

आश्चर्ये अकारात्परस्य र्यस्य रिञ अर रिञ्ज रीञ इत्येते आदेशा
न्ति ॥ अच्छरिञं अच्छरं अच्छरिञं अच्छरीञं ॥ अत इति किम् ।
छेरं ॥६७॥

पर्यस्त-पर्याण-सार्कुमार्ये लुः ॥ ८।२।६८ ॥

एषु र्यस्य हो भवति ॥ पर्यस्तं पल्लटं पल्लयं । पल्लाणं । सौअमल्लं ॥
हो इति च पल्लद्वयस्य यलोपे द्वित्वे च ॥ पल्लिअहो इत्यपि चौर्य-
वात् ॥ ६८ ॥

बृहस्पति-वनस्पत्योः सो वा ॥ ८।२।६९ ॥

अनयोः संयुक्तस्य सो वा भवति ॥ बृहस्सई । बृहप्सई । मयस्सई
प्सई । वणस्सई वणप्सई ॥ ६९ ॥

वाये होश्रुणि ॥८।२।७०॥

वायश्चो संयुक्तस्य हो भवति अश्रुण्यभिधेये ॥ बाहो नेत्रजलम् ॥
गीति किम् ॥ वप्सो लम्मा ॥ ७० ॥

कार्पापणे ॥ ८।२।७१ ॥

कार्पापणे संयुक्तस्य हो भवति ॥ काहावणो ॥ कथं कहावणो ।
त्रः संयोगे ' (८-१-८४) इति पूर्वमेव ह्रस्वत्वे पश्चादादेशे ।
णश्चस्य वा भविष्यति ॥ ७१ ॥

दुःख-दक्षिण-तीर्थे वा ॥८।२।७२ ॥

पु संयुक्तस्य हो वा भवति ॥ दुहं दुक्त्वं । पर-दुक्ते दुक्त्वा
। दाहिणो दक्खिणो । तूहं तित्थं ॥ ७२ ॥

कृमाण्ड्यां प्पो लस्तु प्पो वा ॥ ८।२।७३ ॥

नाण्ड्यां प्मा इत्येतस्य हो भवति ण्ड इत्यस्य तु वा लो भवति ॥
हण्डी ॥ ७३ ॥

स्म-स्म-स्म-स्म-स्मां-म्हः ॥ ८।२।७४ ॥

स्म-स्म-स्म-स्म-स्मां-म्हः संयुक्तस्य स्मन्मस्मन्मां च नकाराकान्तो इकार

उ । उल्का । उक्ता ॥ वल्कलम् । वक्त्रं ॥ व । शब्दः । सहो ॥
 अहो ॥ लुब्धकः । लोद्वजो ॥ र । अर्कः । अक्रो ॥ वर्गः ।
 अघः । शृङ्गम् । सण्डं ॥ विह्वः । विक्रवो ॥ पक्वम् । पक्वं
 स्वस्तः । धृत्यो ॥ चक्रम् । चक्रं ॥ ग्रहः । गहो ॥ रात्रिः ।
 अत्र द्व इत्यादिसंयुक्तानामनुमयप्रार्ता यथादर्शनं लोपः ॥ कचिद्-
 द्विभ्रमः । उच्चिमो ॥ द्विगुणः । वि-उणो ॥ द्वितीयः । दीओ ॥
 । कम्मसं ॥ सर्वम् । सज्वं ॥ शुल्वम् । मुज्वं ॥ कचित्त्वयः ।
 । कज्वं ॥ कुल्या । कुह्या ॥ माल्यम् । महं ॥ द्विपः । द्विओ ॥
 । दुआई ॥ कचित्पर्यायेण । द्वारम् । वारं । दारं ॥ उद्विभ्रमः ।
 । उच्चिण्णो ॥ अवन्द इति किन् । वन्दं । संस्कृतसमोयं प्राकृत-
 अत्रोत्तरेण विकल्पोपि न भवति निषेधसामर्थ्यात् ॥७९॥

द्रे रो न वा ॥ ८ । २ । ८० ॥

दे रेफस्य वा लुग् भवति ॥ चन्द्रो चन्द्रो । रुद्रो रुद्रो । मद्रं मद्रं ।
 मुद्रो ॥ द्रह्मशब्दस्य स्थितिपरिवृत्ता द्रह इति रूपम् । तत्र द्रहो
 कचिद् रलोपं नेच्छन्ति । द्रह्मशब्दमपि कश्चित् संस्कृतं मन्दते ॥
 अस्तु तरुणपुरुषादिवाचका नित्यं रेफसंयुक्ता देस्या एव । सिक्त्वन्तु
 । वोद्रह-द्रहमि पाडिआ ॥ ८० ॥

धान्याम् ॥ ८ । २ । ८१ ॥

शब्दे रस्य लुग् वा भवति ॥ घर्त्ता । ह्रस्वात् प्रागेव रलोपे धाई ।
 ॥ ८१ ॥

तीक्ष्णे णः ॥ ८ । २ । ८२ ॥

शब्दे णस्य लुग् वा भवति ॥ तिक्त्वं । तिष्ठं ॥ ८२ ॥

ओ अः ॥ ८ । २ । ८३ ॥

अम्बन्धिनी अस्म्य लुग् वा भवति । जाणं णाणं । सज्वज्जो सज्वप्णू ।
 अप्पप्णू । दइवज्जो दइवप्णू । इक्किअज्जो इक्किअप्णू । मणोज्जं
 । अहिज्जो अहिण्णू । पज्जा पण्णा । अज्जा आणा । संजा
 कचिन्न भवति । विण्णाणं ॥ ८३ ॥

मध्याह्ने हः ॥ ८।२।८४ ॥

मध्याह्ने हस्य लुग् वा भवति ॥ मज्झतो मज्झण्हो ॥ ८४ ॥

दशार्हे ॥ ८।२।८५ ॥

पृथम्योगाद्वेति निवृत्तम् । दशार्हे हस्य लुग् भवति ॥ दसरो ॥ ८५ ॥

आदेः श्मधु-श्मशाने ॥ ८।२।८६ ॥

अनयोरादेर्लुग् भवति ॥ माम् मंसू मस्मू ॥ मसाणं । आपे शब्दस्य सीआणं मुसाणमत्यपि भवति ॥ ८६ ॥

श्वो हरिश्चन्द्रे ॥ ८।२।८७ ॥

हरिश्चन्द्रशब्दे श्व इत्यस्य लुग् भवति ॥ हरिचन्दो ॥ ८७ ॥

रात्री वा ॥ ८।२।८८ ॥

रात्रिशब्दे संयुक्तस्य लुग् वा भवति ॥ राई रची ॥ ८८ ॥

अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम् ॥ ८।२।८९ ॥

पदस्यानादौ वर्तमानस्य शेषस्यादेशस्य च द्वित्वं भवति ॥ शेष । तत् । भुत् । दुदं । नगो । उक्ता । अक्को । मुक्खो ॥ आदेश । अक्को । रम्पो । किष्ठी । रूप्पी ॥ क्वचित् भवति । कसिणो ॥ अवि । वि । किम् । मल्लिअं । धेरो । स्वम्भो ॥ द्वयोस्तु द्वित्वमस्त्येवेति न विन्नुओ । मिण्डिवाओ ॥ ८९ ॥

द्वितीयतुर्पयोरपरि पूर्वः ॥ ८।२।९० ॥

द्वितीयतुर्पयोर्द्वित्वप्रसङ्गे उपरि पूर्वा भवतः ॥ द्वितीयस्योपरि प्रथमस्योपरि तृतीय इत्यर्थः ॥ शेष । वक्खाणं । वग्घो । मुच्छा । निक्कं । निक्कं । निक्कं । निक्कं । गुण्कं । निक्करो ॥ आदेश । अक्को नाम्नि ॥ अक्की । मज्जं । पट्टा बुद्धो । ह्यो । आडिद्धो । निक्करो ॥ 'नेलादी' (८-२-९८) द्वित्वे ओक्खळं । (८-२-९९) नक्का । नहा ॥ ममामे । कइ-द्वओ कइ-धइ इति । माओ ॥ ९० ॥

दीर्घे वा ॥ ८।२।९१ ॥

दीर्घशब्दे शेषस्य पथ्य उपरि पूर्वा वा भवति ॥ दिव्यो दीदी

न दीर्घानुस्वारात् ॥ ८।२।९२ ॥

दीर्घानुस्वाराम्यां लाक्षणिकाम्यामलाक्षिकाम्यां च परयोः शेषादेशयो-
रन भवति ॥ छूदो । नीसासो । फासो ॥ अलाक्षिक । पार्श्वम् ।
॥ शीर्षम् । सीसं ॥ ईश्वरः । ईसरो ॥ द्वेष्यः । वेसो ॥ लास्यम् ।
॥ आस्यम् । आसं ॥ प्रेष्यः । पेसो ॥ अवमाल्यम् । ओमालं ॥
॥ आणा ॥ आज्ञप्तिः । आणत्ती ॥ आज्ञपनं । आणवणं ॥ अनुस्वा-
॥ व्यसम् । तंसं ॥ अलाक्षिक । संज्ञा । विज्ञो । कंसालो ॥ ९२ ॥

र-होः ॥ ८।२।९३ ॥

रेफहकारयोर्द्वित्वं न भवति ॥ रेफः शेषो नास्ति ॥ आदेश । मुन्देरं ।
चेरं । परन्तं ॥ शेषस्य हस्य । विहलो ॥ आदेशस्य । कदावणो ॥ ९३ ॥

घृष्टशुम्ने णः ॥ ८।२।९४ ॥

घृष्टशुम्नशब्दे आदेशस्य णस्य द्वित्वं न भवति ॥ घट्टशुणो ॥ ९४ ॥

कर्णिकारे वा ॥ ८।२।९५ ॥

कर्णिकारशब्दे शेषस्य णस्य द्वित्वं वा न भवति ॥ कणिआरो कणि-
रो ॥ ९५ ॥

दस्ते ॥ ८।२।९६ ॥

दस्तशब्दे शेषस्य द्वित्वं न भवति ॥ दरिअ-संहिण ॥ ९६ ॥

समासे वा ॥ ८।२।९७ ॥

शेषादेशयोः समासे द्वित्वं वा भवति ॥ नइ-ग्गामो नइ-ग्गामो । कुमुम-प्पयरो
मुम-प्पयरो । देव-त्थुई । देव-सुई । हर-क्खन्दा हर-क्खन्दा । आणाळ-क्खम्मो
णाळ-क्खम्मो । बहुलाधिकारादेशेषादेशयोरपि । स-प्पिवासो स-प्पिवासो ।
स-फळो बद्ध-प्पळो । मल्ल-सिहर-क्खण्डं मल्ल-सिहर-क्खण्डं ।
अदंसणं अदंसणं । पडिक्कलं पडिक्कलं । तेडोक्कं तेडोक्कं
॥ ९७ ॥

तेलादी ॥ ८।२।९८ ॥

तेल-अनादौ यथादर्शनमन्यम्यानन्यस्य च व्यञ्जनस्य

भवति ॥ तेह । मंगुगे । वेह । उज्जु । रिगु । वहुते ॥
 सोह । वेम् । जुज्जगं ॥ आर्ष । बडिसोओ । वि
 मडूक । विचरिल । जजु । धीग । प्रभूत । सोनम् । मेवत्
 इत्यादि ॥ ९८ ॥

सेवादी वा ॥ ८।२।९९ ॥

सेवादिषु अनादी यथादर्शनमन्त्यस्यानन्त्यस्य च द्वित्वं वा मर्त्यं
 सेवा ॥ नेह नीड । नवसा नहा । निदिषो निदिओ । वादिषो
 माउकं माउअं । एको एओ । कोउहलं कोउहलं । वाउतो
 धोरो । हुत्त हअं । दइव्यं दइव । तुहिओ तुहिओ । मुह
 खण्णू खाणू । यिण्ण थिण्ण ॥ अनन्त्यस्य । अम्हकेरं अम्हकेरं
 तं चेअ । सो च्चिअ सो चिअ ॥ सेवा । नीड । नव । निहित
 मूदुकं । एक । कुतूहल । व्याकुल । गुल्लं । हत । देव ।
 मूक । स्थाणु । स्थान । अस्मदीय । चेअ । चिअ । इत्यादि ।

शाङ्गे हात्पूर्वात् ॥ ८।२।१०० ॥

शाङ्गे हात्पूर्वं अकारो भवति ॥ साङ्गं ॥ १०० ॥

हमा-स्त्राघा-रत्नेन्त्यव्यञ्जनात् ॥ ८।२।१०१ ॥

एषु संयुक्तस्य यदन्त्यव्यञ्जने तस्मात्पूर्वोद्भवति ॥ उमा
 र्यणं । आर्ये सुदमेपि । सुहम् ॥ १०१ ॥

सेहाभ्योर्वा ॥ ८।२।१०२ ॥

अनयोः संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोकारो वा भवति ॥
 अगणो अगो ॥ १०२ ॥

पुष्पे लात् ॥ ८।२।१०३ ॥

पुष्पशब्दे संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोद्भवति ॥

ह-थी-ही-कृत्स्न-क्रिया-दिष्ट्यास्विन् ॥ ८।२।१०४ ॥

एषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो भवति ॥ ह । अरिह
 गरिहा । बरिहो ॥ थी । सिरी । ही । हिरी ॥ हीतः ।

। अहिरीओ ॥ कृत्तः । कसिणो ॥ क्रिया । किरिआ ॥ अपें तु
णं किया-हीणं ॥ दिष्टा । दिष्टिआ ॥ १०४ ॥

शैर्य-तप्त-वज्रे ॥ ८।२।१०५ ॥

पयोस्तप्तवज्रयोश्च संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो वा भवति ॥ शै ।
सो आयंसो । सुदरिसणो सुदंसणो । दरिसणं दंसणं ॥ प । वरिसं
वरिसा वासा । वरिस-सयं वाससयं ॥ व्यवस्थितविमायया कचि-
। परामरिसो । हरिसो । अमरिसो ॥ तप्त । तविओ तत्तो ॥ वज्र ।
ञ ॥ १०५ ॥

लात् ॥ ८।२।१०६ ॥

युक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इद् भवति ॥ किलिन्नं । किलिट्टं । सिलिट्टं
। पिलोसो । सिलिन्हो । सिलेसो । मुक्किलं । मुइलं । सिलोओ ।
। अम्बिलं । गिलाइ । गिलाणं । मिलाइ । मिलाणं । किलम्मइ ।
। कचिन्न भवति ॥ कम्पो । पवो । पिप्पवो । मुक्क-पक्को ॥
पति । उप्पावेइ ॥ १०६ ॥

स्याद्-भव्य-चेत्य-चौर्यसमेपु यात् ॥ ८।२।१०७ ॥

आदिषु चौर्यशब्देन समेषु च संयुक्तस्य यात्पूर्वं इद् भवति ॥
। सिया-वाओ । भविओ । चेइअं ॥ चौर्यसमं । चोरिअं । थेरिअं ।
। गम्भारिअं । गहारिअं । आयरिओ । सुन्दरिअं । सौरिअं ।
। वरिअं । सूरिओ । धोरिअं । वंध्यचोरिअं ॥ १०७ ॥

स्वप्ने नात् ॥ ८।२।१०८ ॥

मशब्दे नकारात्पूर्वं इद् भवति ॥ सिविणो ॥ १०८ ॥

स्निग्धे वादिता ॥ ८।२।१०९ ॥

स्निग्धे संयुक्तस्य नात्पूर्वं अदिता वा भवतः ॥ सणिद्धं सिणिद्धं । पक्ष
॥ १०९ ॥

कृष्णे वर्णे वा ॥ ८।२।११० ॥

कृष्णे वर्णवाचिनि संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं अदिता वा भवतः ॥

कसणो कसिणो कण्हो ॥ वर्ण इति किम् ॥ विष्णौ कण्हो ॥ ११० ॥

उच्चार्यतः ॥ ८।२।१११ ॥

अर्हत-शब्दे संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उत् अदिती च ।
अदिती च भवतः ॥ अहो अहो अरिहो । अहन्तो अहन्तो
हन्तो ॥ १११ ॥

पन्न-छन्न-मूर्ख-दारे वा ॥ ८।२।११२ ॥

एषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उद् वा भवति ॥ पउमं पोमं
छम्मं । मुक्खसो मुक्खो । दुवारं । पक्षे । वारं । देरं । दारे ॥ ११२ ॥

तन्वीतुल्येषु ॥ ८।२।११३ ॥

उकारान्ता दीप्रत्ययान्तास्तन्वीतुल्याः । तेषु
उकारो भवति ॥ तणुवी । लहुवी । गुरुवी । बहुवी । पुहुवी ।
कचिदन्यत्रापि । सुप्रम् । मुरुम् ॥ ओषे । सूक्ष्मम् । मुहुम् ॥ ११३ ॥

एकस्वरे षः-स्वे ॥ ८।२।११४ ॥

एकस्वरे पदे यी श्वस् स्व इत्येतौ तयोरन्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उद्
श्वः कृतम् । सुवे कयं ॥ स्वे जनाः । सुवे जणा । एकस्वर
स्व-जनः । स-यणो ॥ ११४ ॥

ज्यायामीत् ॥ ८।२।११५ ॥

ज्याशब्दे अन्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं ईद् भवति ॥ जीआ ॥ ११५ ॥

करेणू-वाराणस्यो र-गोर्ध्वत्ययः ॥ ८।२।११६ ॥

अनयो रेफणकारयोर्ध्वत्ययः स्थितिपरिवृत्तिर्भवति ॥ कणेरू
रसी ॥ क्रीडिन्ननिर्देशान्नुप्ति न भवति । एतो करेणू ॥ ११६ ॥

आलाने लनोः ॥ ८।२।११७ ॥

आलानशब्दे लनोर्ध्वत्ययो भवति ॥ आणालो ।
णो ॥ ११७ ॥

अचनपुरे ष-लोः ॥ ८।२।११८ ॥ ११८ ॥

अचनपुरशब्दे चकारलकारयोर्ध्वत्ययो भवति ॥ अलचकु

महाराष्ट्रे ह-रोः ॥ ८।२।११९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे हरोर्ज्यत्ययो भवति ॥ मरहट्टं ॥ ११९ ॥

इदे ह-दोः ॥ ८।२।१२० ॥

इदशब्दे हकारदकारयोर्ज्यत्ययो भवति ॥ द्रहो ॥ आपे । हरण मह-
रिण ॥ १२० ॥

हरिताले र-लोर्न वा ॥ ८।२।१२१ ॥

हरितालशब्दे रकारलकारयोर्ज्यत्ययो वा भवति ॥ हलिमारो हरि-
प्रे ॥ १२१ ॥

लघुके ल-होः ॥ ८।२।१२२ ॥

लघुकशब्दे लस्य हत्वे कृते लहोर्ज्यत्ययो वा भवति ॥ हलुअं । लहुअं ॥
। ज्यत्यये कृते पदादित्वात् हो न प्राप्नोतीति हकरणम् ॥ १२२ ॥

ललाटे ल-डोः ॥ ८।२।१२३ ॥

ललाटशब्दे लकारडकारयोर्ज्यत्ययो भवति वा ॥ णडालं । णराडं ।
लाटे च' (८-१-२५७) इति आदेशस्य णन्वविधानादिह द्वितीयो
स्थानी ॥ १२३ ॥

वे लोः ॥ ८।२।१२४ ॥

लशब्दे हकारयकारयोर्ज्यत्ययो वा भवति ॥ गुल्लन् । गुल्लं । गुल्लं ॥
। सल्लो सल्लो ॥ १२४ ॥

स्तोकस्य थोक्-थोव-थेवाः ॥ ८।२।१२५ ॥

स्तोकशब्दस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति वा ॥ थोक् थोव थेव । पत्ते ।
पे ॥ १२५ ॥

दुहिन्-भगिन्योर्धुआ-बहिर्ष्या ॥ ८।२।१२६ ॥

धुनयोस्तादादेशी वा भवतः ॥ धुआ दुहिआ । बहिर्षा भर्षा ॥ १२६ ॥

धृत्-क्षिप्तयो रक्त्व-दृष्टी ॥ ८।२।१२७ ॥

क्षिप्तयोर्धुआसंख्ये रक्त्व दृष्ट दृष्ट्या वा भवतः ॥ रक्त्वो
। दृष्टं क्षिप्तं । उन्मृष्टं । उन्मृष्टं ॥ १२७ ॥

वनिताया विलया ॥ ८।२।१२८ ॥

वनिताशब्दस्य विलया इत्यादेशो वा भवति ॥ विलया ॥
विलयेतिसंश्लेषेपीति केचिन् ॥ १२८ ॥

गौणस्येपतः कूरः ॥ ८।२।१२९ ॥

ईषच्छब्दस्य गौणस्य कूर इत्यादेशो वा भवति ॥ विषे खं पू-
पक्षे । इति ॥ १२९ ॥

स्त्रिया इत्थी ॥ ८।२।१३० ॥

स्त्रीशब्दस्य इत्थी इत्यादेशो वा भवति ॥ इत्थी धी ॥ १३० ॥

धृतेर्दिहिः ॥ ८।२।१३१ ॥

धृतिशब्दस्य दिहिरित्यादेशो वा भवति ॥ दिही धिई ॥ १३१ ॥

मार्जारस्य मञ्जर-वञ्जरी ॥ ८।२।१३२ ॥

मार्जारशब्दस्य मञ्जर वञ्जर इत्यादेशौ वा भवतः ॥ मञ्जरो
पक्षे । मञ्जारो ॥ १३२ ॥

वैदूर्यस्य वेरुलिअं ॥ ८।२।१३३ ॥

वैदूर्यशब्दस्य वेरुलिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ वेरुलिअं
॥ १३३ ॥

एण्हि एत्ताहे इदानीमः ॥ ८।२।१३४ ॥

अस्य एतावादेशो वा भवतः ॥ एण्हि । एत्ताहे । इदानीमि ॥ १

पूर्वस्य पुरिमः ॥ ८।२।१३५ ॥

पूर्वस्य स्थाने पुरिम इत्यादेशो वा भवति ॥ पुरिमं पुर्वं ॥ १

प्रस्तस्य हित्थ-तट्ठी ॥ ८।२।१३६ ॥

प्रस्तशब्दस्य हित्थ तट्ठ इत्यादेशो वा भवतः ॥ हित्थं तट्ठं तत्थं ॥ १

बृहस्पती बहो मयः ॥ ८।२।१३७ ॥

बृहस्पतिशब्दे बह इत्यस्यावयवस्य मय इत्यादेशो वा
उयप्फई मयप्फई ॥ पक्षे । बहस्सई । बहप्फई । बहप्फई ॥ ५

(८-१-१३८) इति इकारे उकारे च विहस्सई । विहप्फई ।
हस्सई । बुहप्फई । बुहप्फई ॥ १३७ ॥

रत्नोभय-शुक्ति-रुमाग्व-पदानेर्मदन्वावह-मिषि-छिन्ना-रुन-पादरु-
॥२॥१३८॥

मलिनादीनां यथागम्यं मरुटादय आदिना वा भवन्ति ॥ मलिन ।
मलिनं ॥ उभय । अवहं । अवहन्तिवति केचित् । अवहोआमं ।
वहं । औषं । उभयोकालं ॥ शुक्ति । मिमो मुती ॥ छिन । छिन्ना
॥ आग्व । आदना आग्वो ॥ पदानि । पादो पवादं ॥ १३८ ॥

दंष्ट्राया दादा ॥ ८।२।१३९ ॥

दृष्ट्याणादिति निवृत्तम् । दंष्ट्राशब्दस्य दादा इत्यादेशो भवति ॥ दादा ।
संस्कृतं ॥ १३९ ॥

बाहिसो बाहि-बाहिर ॥ ८।२।१४० ॥

बाहिःशब्दस्य बाहि बाहिर इत्यादेशो भवति ॥ बाहि बाहिरं ॥ १४० ॥

अवसो हेटु ॥ ८।२।१४१ ॥

अवसुशब्दस्य हेटु इत्ययनादेशो भवति ॥ हेटु ॥ १४१ ॥

मातृ-पितुः स्वसुः सिआ-छा ॥ ८।२।१४२ ॥

मातृपितृभ्यां परस्य स्वसुशब्दस्य सिआ छा इत्यादेशो भवति ॥ मातृ-
आ । मातृ-छा । पितृ-सिआ । पितृ-छा ॥ १४२ ॥

तिर्यक्स्त्रिरिच्छिः ॥ ८।२।१४३ ॥

तिर्यक्शब्दस्य तिरिच्छिस्त्रिादेशो भवति ॥ तिरिच्छि पेच्छइ ॥ औषं
रेओ इत्यादेशोपि । तिरिआ ॥ १४३ ॥

गृहस्य घोपतो ॥ ८।२।१४४ ॥

गृहशब्दस्य घर इत्यादेशो भवति पतिशब्दश्चेत् परो न भवति ॥ घो ।
सामी । राय-हरं ॥ अपताविति किम् । गृह-वई ॥ १४४ ॥

शीलाद्यर्थस्वेरः ॥ ८।२।१४५ ॥

शीलधर्मसार्थं विहितस्य प्रत्ययस्य इर इत्यादेशो भवति ॥ हंसनृशीठः
इरो । राविरो । लज्जिरो । जयिरो । वेविरो । भविरो । उत्सतिरो ।

केचित् तृण एव इरमाहुर्भूतेषा नमिग्गमिगदयो न सिध्यन्ति । तृणो
रादिना बाधितत्वात् ॥ १४५ ॥

क्त्वस्तुमन्तुण-तुआणाः ॥ ८।२।१४६ ॥

क्त्वाप्रत्ययस्य तुम अन्तुण तुआण इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ तुम्
दटु । मोत्तु ॥ अन् । भमिअ । गमिअ ॥ तृण । घेत्तुण । काऊण ।
तुआण । भेतुआण । सोउआण ॥ वन्दिनु ण्यनुस्वाग्लोपात् ॥ वन्दित्त
इति सिद्धसंस्कृतस्यैव बलोपेन ॥ कट्टु इति तु आर्षे ॥ १४६ ॥

इदमर्थस्य केरः ॥ ८।२।१४७ ॥

इदमर्थस्य प्रत्ययस्य केर इत्यादेशो भवति ॥ युष्मदीय । तुम्हकेरो ।
अस्मदीयः । अम्हकेरो ॥ न च भवति । मईअ-पक्खे । पाजिणीआ ॥ १४७ ॥

पर-राजम्भां क-डिकौ च ॥ ८।२।१४८ ॥

पर राजन् इत्येताभ्यां परस्येदमर्थस्य प्रत्ययस्य यथामग्न्य सयुक्तौ को
डित् इक्ष्वादेशो भवतः । चकारात्केरव्य ॥ परकीयम् । पारक । परक ।
राजकीयम् । राइक । रायकेरं ॥ १४८ ॥

युष्मदस्मदोअ एशयः ॥ ८।२।१४९ ॥

परस्येदमर्थस्याअ एशय इत्यादेशो भवति ॥ युष्माकमिदं यौष्मा-
एवम् अम्हेशयं ॥ १४९ ॥

वतेर्जः ॥ ८।२।१५० ॥

डिकौ यो भवति ॥

सर्वाङ्गादीनस्येकः ॥ ८।

सर्वादेः पण्यञ्च (दे० १)

इत्यादेशो भवति ॥

पयो णस्येक

नित्यं णः पण्यञ्च (दे०

इकट् भवति ॥ पण्यः ।

इयस्यात्मनो णयः ॥ ८।२।१५३ ॥

आत्मनः परस्य इयस्य णय इत्यादेशो भवति ॥ आत्मीयम् । अप्यणं
॥ १५३ ॥

त्वस्य डिमा-त्तणी वा ॥ ८।२।१५४ ॥

त्वप्रत्ययस्य डिमा त्तण इत्यादेशौ वा भवतः ॥ पीणिमा । पुष्किमा ।
पीणत्तणं । पुष्कत्तणं । पक्षे । पीणत्तं । पुष्कत्तं ॥ इम्नः पृथ्वादिषु नियत-
त्वात् तदन्यप्रत्ययान्तेषु अस्य विधिः ॥ पीनता इत्यस्य प्राकृते पीणया इति
भवति । पीणदा इति तु मायान्तरे । तेनेह तलो दा न क्रियते ॥ १५४ ॥

अनक्षोठात्तलस्य डेल्लः ॥ ८।२।१५५ ॥

अक्षोठवर्जिताच्छब्दात्परस्य तलप्रत्ययस्य डेल्ल इत्यादेशो भवति ॥
सुरदि-जलेण कटुण्डं ॥ अनक्षोठादिति किम् । अक्षोठतेलं ॥ १५५ ॥

यत्तदेतदोतोरित्तिअ एतल्लुक् च ॥ ८।२।१५६ ॥

एभ्यः परस्य डावादेरतोः परिणामार्थस्य इत्तिअ इत्यादेशो भवति एतदो
ल्लुक् च ॥ यावन् । त्तिअं ॥ तावन् । त्तिअं ॥ एतावन् । इत्तिअं
॥ १५६ ॥

इदंकिमथ डेत्तिअ-डेत्तिल-डेहहाः ॥ ८।२।१५७ ॥

इदंकिम्यां यत्तदेतद्भयथ परस्यातोडावनोर्वा डित एत्तिअ एत्तिल एहह
इत्यादेशा भवन्ति एतल्लुक् च ॥ इयन् । एत्तिअं । एत्तिअं । एहहं ॥
क्रियन् । केत्तिअं । केत्तिअं । केहहं ॥ यावन् । जेत्तिअं । जेत्तिअं । जेहहं ॥
तावन् । तेत्तिअं । तेत्तिअं । तेहहं ॥ एतावन् । एत्तिअं । एत्तिअं ।
एहहं ॥ १५७ ॥

कृत्वसो हुतं ॥ ८।२।१५८ ॥

‘‘कृत्वम्’’ (हे० ७-२-१०९.) इति यः कृत्वम् विहितस्य
यादेशो भवति ॥ सप्रहुतं । सहस्रहुतं ॥ कथं विद्वान्निबुधं
निरा । अभिनुस्वार्थेन हुतशब्देन भविष्यति ॥ १५८ ॥

आत्विछोछाल-वन्त-मन्तेतेर-मणा मतोः ॥ ८।२।१५९ ॥

आत्तु इत्यादयो नव आदेशा मतोः स्थाने यथाप्रयोगं भवन्ति ॥ आत्तु
नेहाल् । दयाल् । ईसाल् । उम्मात्तुआ ॥ इह । सोहिहो । छाइहो ।
जामइहो ॥ उह । विआरुहो । ममुहो । दप्पुहो ॥ आळ । सदाळो ।
जडाळो । फडाळो । रसाळो । जोण्डाळो ॥ वन्त ॥ घणवन्तो । मति-
वन्तो ॥ मन्त । हणुमन्तो । सिरिमन्तो । पुण्णमन्तो ॥ इत्त । कन्वइत्तो ।
माणइत्तो ॥ इर । गव्विरो । रेहिरो ॥ मण । घणमणो ॥ केचिन्मादेश-
मपीच्छन्ति । हणुमा ॥ मतोरिति किम् । घणी । अत्यिओ ॥ १५९ ॥

चो दो तसो वा ॥ ८।२।१६० ॥

तसः प्रत्ययस्य स्थाने चो दो इत्यादेशौ वा भवतः ॥ सव्वचो सव्वदो ।
एकचो एकदा । अन्नचो अन्नदो । कचो कदो । जचो जदो । तचो तदो ।
इचो इदो । पक्षे । सव्वओ । इत्यादि ॥ १६० ॥

त्रपो हि-ह-त्थाः ॥ ८।२।१६१ ॥

त्रप्रत्ययस्य एते भवन्ति ॥ मत्त । जहि । जह । जत्त ॥ तत्र । तहि ।
तह । तत्त ॥ कुत्त । कहि । कह । कत्त ॥ अन्यत्त । अजहि । अजह ।
अजत्त ॥ १६१ ॥

वेकादः सि सिअं इआ ॥ ८।२।१६२ ॥

एकशब्दात्परस्य दाप्रत्ययस्य सि सिअं इआ इत्यादेशा वा भवन्ति ॥
एकदा । एकसि । एकसिअं । एकइआ । पक्षे । एगया ॥ १६२ ॥

ठिल्ल-इहो मवे ॥ ८।२।१६३ ॥

मवेर्यं नामः परी इत्त उत्त इत्येती द्विती प्रत्ययौ भवतः ॥ गामिसिआ ।
पुरिल्लं । हेट्टिल्लं । उवरिल्लं । अण्णुल्लं ॥ आस्वालावपीच्छन्त्यन्ये ॥ १६३ ॥

स्वार्थे कय वा ॥ ८।२।१६४ ॥

स्वार्थे कश्चकारादिहोहो द्विती प्रत्ययौ वा भवतः ॥ क । कुय् ।
रय् । चन्दमो । गयणयम्मि । घरणीहर-पक्खुम्भन्तय् । दुहिअण् ।
हिअयण् । इदय् । आटेट्टुअं । आसेट्टुमित्थमं ॥ दिअमि भवति ।

कृत्वा रोधारणं पेशाविक्रमार्थम् । यथा । वननके वननकं समप्सेतुम् ॥
इह । निज्जिआसोअ-पल्लविण्ण । पुरिणो । पुरा पुरो वा ॥ उअ । मह
पिअल्लो । मुहुअं । हयुअ । पत्ते । चन्दो । गयणं । इह । आउट्ठुं ।
बुहु । बहुअं । मुहं । हत्ता ॥ कुत्तादिविशिष्टे तु संसृत्ववदेव कप् सिद्धः ॥
यावादित्थणः कः प्रतिनियतविषय एवेति वचनम् ॥ १६४ ॥

हो नवकादा ॥ ८।२।१६५ ॥

आम्यां स्वार्थे संयुक्तो हो वा भवति ॥ नवहो । एकहो ॥ सेवादि-
त्वात् कस्य द्वित्वे एकहो ॥ पत्ते । नवो । एहो । एओ ॥ १६५ ॥

उपरः संज्याने ॥ ८।२।१६६ ॥

संज्यानेर्थे वर्तमानादुपरिशब्दात् स्वार्थे हो भवति ॥ अवरिहो ॥
संज्याने इति किम् । अवरि ॥ १६६ ॥

मुनो मया दमया ॥ ८।२।१६७ ॥

शब्दात्स्वार्थे मया दमया इत्येतां प्रत्ययो भवतः ॥ मुनया ।
मनया ॥ १६७ ॥

गर्नसो डिअम् ॥ ८।२।१६८ ॥

गर्नशब्दात्स्वार्थे डिअम् भवति ॥ सणिअमवगुहो ॥ १६८ ॥

मनाको न वा दयं च ॥ ८।२।१६९ ॥

मनाशब्दात्स्वार्थे दयन् डिअम् च प्रत्ययो वा भवति ॥ मणयं ।
मणियं । पत्ते । मणा ॥ १६९ ॥

मिआहालिअः ॥ ८।२।१७० ॥

मिअशब्दात्स्वार्थे हालिअः प्रत्ययो वा भवति ॥ नीसाडिअं । पत्ते ।
मिअं ॥ १७० ॥

रो दीवात्तु ॥ ८।२।१७१ ॥

शब्दात्स्वार्थे रो वा भवति ॥ दीहं दीहं ॥ १७१ ॥
त्वादेः सः ॥ ८।२।१७२ ॥

वि त्व-तत् (ह० ७-१-५५) इत्यादिना निश्चितात्त्वादेः सः

स्वार्थे स एव स्वादिवा भवति ॥ मृदुक्त्वेन । मउमत्तयाइ ॥ आतिश
कात्वातिशायिकः संस्कृतवदेव सिद्धः । जिट्ठपरो । कणिट्ठपरो ॥ १७०

विद्युत्पत्र-पीतान्वाह ॥ ८।२।१७३ ॥

एभ्यः स्वार्थे लो वा भवति ॥ विग्गुठा । पचलं । पीवलं । पीप्र
अन्धलो । पक्षे । विग्गू । पसं । पीअं । अन्यो ॥ कथं जमले ।
लमिति संस्कृतशब्दाद् भविष्यति ॥ १७३ ॥

✓ गोणादयः ॥ ८।२।१७४ ॥

गोणादयः शब्दा अनुक्तप्रकृतिप्रत्ययलोपागमवर्णविकारा बहुलं ति
त्यन्ते ॥ गौः । गोणो । गावी ॥ गावः । गावीओ ॥ बल्लोवर्दः । बद्
आपः । आऊ ॥ पञ्चपञ्चाशत् । पञ्चावण्णा । पणपत्ता ॥ त्रिपञ्चाशत्
तेयण्णा । त्रिचत्वारिंशत् । तेआलीसा ॥ व्युत्सर्गः । विउत्सग्गो । व्युत्
नम् । वोसिरेणं ॥ बहिर्मेयुनं वा । बहिद्दा । कार्यम् । गायुकसि
कचित् । कन्धइ ॥ उद्धहति । मुब्बहइ ॥ अपम्मरः । बम्हलो ॥ उत्स
कन्दुइ ॥ धिक्धिक् । छिछि । द्विद्धि ॥ धिगस्तु । धिरस्तु । प्रतिस
पडिसिद्धी । पाडिसिद्धी ॥ स्थासकः । चच्चिकं ॥ निलयः । निहेलणं
मपवान् । मपोणो ॥ साक्षी । सक्खिणो ॥ जन्म । जम्मणं ॥ महा
महन्तो ॥ भवान् । भवन्तो ॥ आशीः । आसीसा । कचिन् ।
इभी । बृहत्तरम् । बृहत्तरं ॥ हिमोरः । भिमैरो ॥ हस्य इः । सुहस
खुइओ ॥ धोषाणाममेतनो गायन । घायणो ॥ बड । बडो ॥ ककु
ककुपं ॥ अकाण्डम् । अत्थकं ॥ लज्जावती । लज्जातुइणी ॥ कुत्तहल
कुट्ठं ॥ चूतः । मायन्दो । माकन्दशब्दः संस्कृतेपीत्यन्ये ॥ विष्
मडिओ ॥ श्मशानम् । करसी ॥ असुराः । अगया ॥ सेलम् । मे
) पोप्यं रजः । तिज्जिच्छि ॥ दिनम् ॥ अलं ॥ समर्थः । पक्कलो ॥
णेळच्छो ॥ कर्पासः । पलही ॥ बली । उज्जलो ॥ ताम्बूलदिप
पुथली । ठिठई ॥ शाखा । साहुली । इत्यादि ॥ वाधिकारं
दर्शनं गउओ इत्यादि भवति ॥ गोला गोआवरी इति लु मा

स्यां सिद्धम् ॥ मापागञ्जाथ । आहिन्य । लङ्क । विष्टिर । पञ्चष्टिज ।
 इड । मडप्फर । पष्टिच्छिर । अट्टनट्ट । विहडप्फड । उज्जल । इड-
 इत्यादयो महाराष्ट्रविदर्भादिदेशप्रसिद्धा लोकतावगन्तव्याः ॥ क्रिया-
 गथ । अवयासड । फुम्फुल्लड । उप्फालेड । इत्यादयः । अन एव च
 -शृष्ट-वाक्य-विद्वस्-वाचस्पति-विष्टरश्रवन्-प्रवेतन्-प्रोक्त-प्रोतादीनां
 ॥दिप्रत्ययान्तानां च अभिचित्तोमनुत्तुल्लमुत्तेन्यादीनां पूर्वैः कविभिर-
 कानां प्रतीतिवैषम्यपरः प्रयोगो न कर्तव्यः शब्दान्तरैरेव तु - तदर्थो-
 यः । यथा कृष्टः कुशलः । वाचस्पतिगुरुः । विष्टरश्रवा हसित्यादि ॥
 शब्दस्य तु सोपसर्गस्य प्रयोग इष्यते एव । मन्दर-यड-परिचट्टं ।
 अस्त-निहट्टाणक्त इत्यादि ॥ आपं तु यथादर्शनं सर्वमविरुद्धम् । यथा ।
 । मट्टा । विडसा । मुञ्ज-लक्षणाणुसारेण । वक्त्ररेमु अ पुणो
 ॥दि ॥ १७४ ॥

अव्ययम् ॥ ८।२।१७५ ॥

अधिकारोयन् । इतः परं ये वक्ष्यन्ते आपादसमाप्तेस्तेव्ययसंज्ञा-
 तव्याः ॥ १७५ ॥

तं वाक्योपन्यासे ॥ ८।२।१७६ ॥

तमिति वाक्योपन्यासे प्रयोक्तव्यम् ॥ तं तिज्जस-वन्दि-मोक्खं-॥ १७६ ॥

आम अम्युपगमे ॥ ८।२।१७७ ॥

आमेत्यभ्युपगमे प्रयोक्तव्यम् ॥ आम वहटा वणोडो ॥ १७७ ॥

णवि वैपरीत्ये ॥ ८।२।१७८ ॥

णवीति वैपरीत्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ णवि हा वणे ॥ १७८ ॥

पुणरुत्तं कृतकरणे ॥ ८-२-१७९ ॥

पुणरुत्तमिति कृतकरणे प्रयोक्तव्यम् ॥

सुप्फर पंनुलि णोसहहि अट्टेहि पुणरुत्तं ॥ १७९ ॥

विपाद-विकल्प-पश्चानाप-निश्चय-सत्यं ॥ ८।२।१८० ॥

नि विपादादि प्रयोक्तव्यम् ॥

हन्दि चउणे णओ सो न माणिओ हन्दि हुग्ग एतादे ।
हन्दि न होही माणिरी सा सिज्जइ हन्दि पुइ कज्जे ॥

हन्दि । सत्यमित्यर्थः ॥ १८० ॥

इन्द च गृहाणार्थे ॥ ८।२।१८१ ॥

इन्द हन्दि च गृहाणार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ इन्द पलोण्णु इमं । हन्दि ।
गृहाणेत्यर्थः ॥ १८१ ॥

मिव पिव विव प्व व वित्र इवार्थे वा ॥ ८।२।१८२ ॥

एते इवार्थे अव्ययसंज्ञकाः प्राकृते वा प्रयुज्यन्ते ॥ कुमुअं ति
चन्दणं पिव । हंसो विव । साअसो अ व सीरोओ । सेसस्स व निम्पोओ ।
कमळं विअ । पक्के । नीलुप्पड-माळा इव ॥ १८२ ॥

जेण तेण सधणे ॥ ८।२।१८३ ॥

जेण तेण इत्येती लक्षणे प्रयोक्तव्यौ ॥ ममर-रुअं जेण कमडवणं ।
ममर-रुअं तेण कमड-वणं ॥ १८३ ॥

णइ चेअ विअ व अवधारणे ॥ ८।२।१८४ ॥

एतेवधारणे प्रयोक्तव्याः ॥ गइए णइ । जं चेअ मउळणं छोगाअं
णुगदं तं विअ कामिणीअं ॥ सेवादित्वाद् द्वित्वमपि । ते विअ पण ॥
चेअ सुपुरिआ । व । स व य रूपेण । स व सीडेअ ॥ १८४ ॥

बळे निर्धारण-निश्चययोः ॥ ८।२।१८५ ॥

बळे इति निर्धारणे निश्चये च प्रयोक्तव्यम् ॥ निर्धारणे । बळे जुनि
अओ सत्तिमाअं ॥ निश्चये । बळे मीहो । सिह एषायम् ॥ १८५ ॥

किरेर दिर किलार्थे वा ॥ ८।२।१८६ ॥

किर इर दिर इत्येते किलार्थे वा प्रयोक्तव्याः ॥ कातं किर सरी
। तत्स इर । मिअ-इयसो दिर । पळे । एवं किड तेण ।
मा ॥ १८६ ॥

णवर केवळे ॥ ८।२।१८७ ॥

वडाअं णवर इति प्रयोक्तव्यम् ॥ णवर विआइ ।
॥ १८७ ॥

[६५] ६. ८-२-१९५] स्वाध्यायचिन्तामणिम्

आनन्तर्ये णवरी ॥ ८।२।१८८ ॥
आनन्तर्ये णवरीति प्रयोक्तव्यम् ॥ णवरी अ मे रदु-वदना ॥ के
वदानन्तर्यार्थयोगवर्णणवरी इत्येकेनैव सूत्रं कुर्वते तन्मते उभावप्यु
तौ ॥ १८८ ॥

अलाहि निवारणे ॥ ८।२।१८९ ॥
अलाहीति निवारणे प्रयोक्तव्यम् ॥ अलाहि किं वादप्युपलक्षणे ॥ १८९ ॥
अण पादं नञर्थे ॥ ८।२।१९० ॥
अण पादं इत्येता नञर्थे प्रयोक्तव्या ॥ अणवित्तिजनमुनन्ती ।
पादं करोति शेषं ॥ १९० ॥

मादं मायै ॥ ८।२।१९१ ॥
मादं इति मायै प्रयोक्तव्यम् ॥ मादं कर्हाज शेषं । मा कर्पीद्
शेषम् ॥ १९१ ॥

हृदी निर्वेदे ॥ ८।२।१९२ ॥
हृदी इत्यन्यपनमपद निर्वेदात् हापिश्चुब्धदेहो वा निर्वेदे प्रयोक्तव्यम् ॥
हृदीहृदी । हा पादकार ॥ १९२ ॥

वेज्ये मय-वारण-विषादे ॥ ८।२।१९३ ॥
मयवारणविषादे तु वेज्ये इति प्रयोक्तव्यम् ॥
वेज्येति मये वेज्येति कारणे इत्ये अ वेज्येति ।

अणवित्तिं वि तुं वेज्येति मयन्ति किं वेज्यं ॥
किं अणवेन्तीत्य उअ इत्यन्तीत्ये किं तु मयन्ति ।
उज्जादिर्गत् वेज्येति तौ मयिजं न विस्तरिते ॥ १९३ ॥

वेज्य च आनन्तर्ये ॥ ८।२।१९४ ॥
वेज्ये च आनन्तर्ये प्रयोक्तव्ये ॥ वेज्ये मते । वेज्ये इत्युक्ते
॥ १९४ ॥

माने हला इति मय्या वा ॥ ८।२।१९५ ॥
माने आनन्तर्ये च प्रयोक्तव्यम् ॥ माने मयिजमय्या वा

ओ सूचना-पश्चात्तापे ॥ ८ । २ । २०३ ॥

ओ इति सूचनापश्चात्तापयोः प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । ओ अवि-
य-तत्तिष्ठे ॥ पश्चात्तापे । ओ न मए छाया इतिआए ॥ विकल्पे तु
तादेशेनैवाकारेण सिद्धम् ॥ ओ विरएमि नहयले ॥ २०३ ॥

अञ्चो सूचना-दुःख-संभाषणापराध-विस्मयानन्दादर-मय-
खेद-विषाद-पश्चात्तापे ॥ ८ । २ । २०४ ॥

अञ्चो इति सूचनादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । अञ्चो दुःखरयारय ।
दुःखे । अञ्चो दहन्ति हिययं ॥ संभाषणे । अञ्चो किमिणं किमिणं ॥
अपराधविस्मययोः ।

अञ्चो हरन्ति हिययं तहवि न वेसा हयन्ति जुवईण ।

अञ्चो किपि रहस्सं मुणन्ति घुत्ता जणब्भइआ ॥

आनन्दादरमयेषु ।

अञ्चो सुपहायमिणं अञ्चो अज्जम्ह सप्फलं जीअं ।

अञ्चो अइअम्मि तुमे नवरं जइ सा न जूरिहिइ ॥

सेदे । अञ्चो न जामि छेत्तं ।

विषादे ।

अञ्चो नासेन्ति दिहिं पुलयं वट्ठेन्ति देन्ति रणरणयं ।

एण्हि तस्सेअ गुणा ते च्चिअ अञ्चो कह णु एअं ॥

पश्चात्तापे ।

अञ्चो तह तेण कया अहयं जइ कस्य साहेमि ॥ २०४ ॥

अइ संभावने ॥ ८ । २ । २०५ ॥

संभावने अइ इति प्रयोक्तव्यम् ॥ अइ दिअर किं न पेच्छसि ॥ २०५ ॥

वणे निश्चय-विकल्पानुकम्प्ये च ॥ ८ । २ । २०६ ॥

वणे इति निश्चयादौ संभावने च प्रयोक्तव्यम् ॥ वणे देमि । निश्चयं
शमि ॥ विकल्पे । होई वणे न होइ । भवति वा न भवति ॥ अनु-
म्प्ये । दासो वणे न नुचइ । दासानुकम्प्यो न त्यज्यते ॥ संभावने ।
धि । णे जं न देइ विहि-परिणामो । संभाव्यते एतदित्यर्थः ॥ २०६ ॥

वा वि अहं

वीप्सात्स्यादेवस्मिन् स्वरं मो वा ॥ ८।३।१ ॥

वीप्सार्थात्पदात्परस्य स्यादेः स्थाने स्वरादौ वीप्सार्थे पदे परे भवति ॥ एकैकन् । एकमेकं । एकमेकेण । अत्रे अत्रे । अत्रमत्रभि । एकेकमिन्यादि ॥ १ ॥

अतः सेडोः ॥ ८।३।२ ॥

अकारान्तान्नाम. परस्य स्यादेः सेः स्थाने डो भवति ॥ वच्छो ॥

वैतत्तदः ॥ ८।३।३ ॥

एतत्तदोकारात्परस्य स्यादेः सेडो वा भवति ॥ एसो एस । सो । स णरो ॥ ३ ॥

जम्-शमोर्लुक् ॥ ८।३।४ ॥

अकारान्तान्नाम. परयोः स्यादिसंबन्धिनोर्जस्-शमोर्लुग् भवति ॥ जप् । वच्छे पेच्छ ॥ ४ ॥

अमोस्य ॥ ८।३।५ ॥

अन. परस्य मोकारस्य लुग् भवति ॥ वच्छं पेच्छ ॥ ५ ॥

टा-आमोर्णः ॥ ८।३।६ ॥

अनः परस्य टा इत्येतस्य षष्ठीबहुवचनस्य च आमो णौ ॥ वच्छेण । वच्छाण ॥ ६ ॥

मिमो हि हि*दि ॥ ८।३।७ ॥

अन. परस्य मिम स्थाने केवडः सानुनामिकः सानुस्वारश्च ॥ वच्छेदि । वच्छेदि* । वच्छेदि कया छादी ॥ ७ ॥

इमेम लो-दो-दु-दि-दिन्लो-लुक् ॥ ८।३।८ ॥

अनः परस्य इमे लो दो दु दि दिन्लो लुक् इत्येते वडादेश वच्छन्तो । वच्छाभो । वच्छाड । वच्छादि । वच्छादिन्तो । वच्छाकर्म । वच्छान्नार्थम् ॥ ८ ॥

मन्त्रम नो यो दृ हि दिन्तो मुन्तो ॥ ८ । ३ । ९ ॥

अनः पश्य मन्त्रः मन्त्रे नो यो दृ हि दिन्तो मुन्तो इत्येवम्
न्ति ॥ इत्येवम् । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते ।
वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते ॥ ९ ॥

हन्तः सः ॥ ८ । ३ । १० ॥

अनः पश्य हन्तः संवृत्तः सः सन्ति ॥ विष्णु । पश्यन् । वच्छन्ते
अनः । वच्छन्ते । वच्छन्ते ॥ १० ॥

दे मि तेः ॥ ८ । ३ । ११ ॥

अनः पश्य देवि पश्यः संवृत्तः निश्च सन्ति ॥ वच्छन्ते । वच्छन्ति ॥
ते । देवि । अनः । वच्छन्ते । अनः ' द्विर्नानावृत्तयोः सन्ता ' (८-३-१३५) इत्येवम् ॥ ११ ॥

वन्तः सन्तः सन्तः सन्तः सन्तः ॥ ८ । ३ । १२ ॥

पश्य अनः सन्तः सन्ति ॥ वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते ।
वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते ।
वच्छन्ते । ' वच्छन्ते संवृत्तः ' (८-३-८४) इति हन्तः ॥ वच्छन्ते ।
वच्छन्ते ॥ वच्छन्ते । वच्छन्ते ॥ वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते ।
वच्छन्ते ॥ १२ ॥

वन्ति वा ॥ ८ । ३ । १३ ॥

वच्छन्ते वच्छन्ते वच्छन्ते वच्छन्ते वच्छन्ते ॥ वच्छन्ते । वच्छन्ते ।
वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते ॥ १३ ॥

वन्तः सन्तः ॥ ८ । ३ । १४ ॥

वच्छन्ते वच्छन्ते वच्छन्ते वच्छन्ते वच्छन्ते ॥ वच्छन्ते । वच्छन्ते ।
वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते ।
वच्छन्ते ॥ १४ ॥

वच्छन्ते वच्छन्ते ॥ ८ । ३ । १५ ॥

वच्छन्ते वच्छन्ते वच्छन्ते वच्छन्ते वच्छन्ते ॥ वच्छन्ते । वच्छन्ते ।
वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते । वच्छन्ते ।
वच्छन्ते ॥ १५ ॥

इदुतो दीर्घः ॥ ८ । ३ । १६ ॥

इकारस्य उकारस्य च भिस्म्यम्मुप्सु परेषु दीर्घो भवति ॥
गिरोह । बुद्धीहि । दहीहि । तरुहि । भेगूहि । महुहि इति ।
गिरीओ । बुद्धीओ । दहीओ । तरुओ । भेगूओ । महुओ भाव्ये
गिरीडिन्तो । गिरीमुन्तो आगओ इत्याद्यपि ॥ सुप् । गिरेषु ।
दहीसु । तरुसु । भेगूसु । महुसु ठिअं ॥ कचिन्न भवति । दि
दाणज्जोत्तिआइ ॥ इदुत इति किम् । वच्चेहि । वच्चेमुन्तो ।
भिस्म्यम्मुर्पीत्येव । गिरिं तरु पेच्छ ॥ १६ ॥

चतुरो वा ॥ ८ । ३ । १७ ॥

चतुर उदन्तस्य भिस्म्यम्मुप्सु परेषु दीर्घो ना भवति ॥
चउहि । चऊओ चउओ । चऊसु । चउसु ॥ १७ ॥

लुमे शमि ॥ ८ । ३ । १८ ॥

इदना शमि लुमे दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । तरु ।
लु इति निग । गिरिओ । तरुओ पेच्छ ॥ इदुत इत्येव । वच्चे
जग दाग ॥ ८ । ३ । १९ ॥ इत्यादिना शमि दीर्घस्य
वाग । लु इति लु गवि प्रतिप्रगवाप्येण्डकानिबृत्त्यर्थम् ॥ १८ ॥

महीचं गो ॥ ८ । ३ । १९ ॥

इदनाश्रान नपुमाकान्यत्र गो दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी
मपु ॥ महीच इति निग । वदि । मद् ॥ साविति किम् । गिरि
तरु । मपु न कोनपु दीपन विरभ्य तदभावात्ते योमो
ममि । निदि । वाडे । निदु ॥ १९ ॥

पुमि जगो वड इत्रा वा ॥ ८ । ३ । २० ॥

इदुत इनेड काव्यन्ते भवत्येव ॥ इदुत । वाग्य जगः पुमि
इत्येव इति वा भवति ॥ भागड भागओ । वागड वागनइड
वडे । वडिओ । वाडओ ॥ जेण मन्तिवडागद् भगी । वा
दि । बुद्धीओ । केपुओ । दहीइ । महुइ ॥ जग इति निदि ।

णे । वाऊ । वाउणो पेच्छइ ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ॥ २० ॥

वोतो डयो ॥ ८ । ३ । २१ ॥

दन्तात्परस्य जसः पुंसि ङित् अवो इत्यादेशो वा भवति ॥ साहवो ।

साहओ । साहउ । साहू । साहुणो ॥ उत इति किम् । वच्छा ॥

मेव । धेणू । महूइं ॥ जस इत्येव । साहू । साहुणो पेच्छ ॥ २१ ॥

जस-शसोर्णो वा ॥ ८।३।२२ ॥

दुतः परयोर्जस्-शसोः पुंसि णो इत्यादेशो वा भवति ॥ गिरिणो ।

रेहान्ति पेच्छ वा । पक्षे । गिरी । तरू ॥ पुंसीत्येव । दहीइं ।

॥ जस्-शसोरिति किम् । गिरिं । तरुं ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ।

॥ जस्-शसोरिति द्वित्वमिदुत इत्यनेन यथासंख्याभावार्थम् । एव-

त्सूत्रेपि ॥ २२ ॥

डसि-डसोः पुं-क्लीबे वा ॥ ८।३।२३ ॥

पुंसि क्लीबे च वर्तमानादिदुतः परयोर्डसिडसोर्णो वा भवति ॥ गिरिणो ।

णो । दहिणो । महुणो आगओ विआरो वा । पक्षे । डसेः । गिरीओ ।

ड । गिरीहिन्तो । तरूओ । तरूउ । तरूहिन्तो ॥ हिलुकौ

पेत्येते ॥ डसः । गिरिस्स । तरूस्स ॥ डसिडसोरिति किम् । गिरिणा ।

णा कयं ॥ पुंक्लीब इति किम् । बुद्धीअ । धेणूअ लद्धं समिद्धी वा ॥

त इत्येव । कमलाओ । कमलस्स ॥ २३ ॥

टो णा ॥ ८ । ३ । २४ ॥

पुंक्लीबे वर्तमानादिदुतः परस्य टा इत्यस्य णा भवति ॥ गिरिणा ।

गणिणा । खलपुणा । तरुणा । दहिणा । महुणा ॥ ट इति किम् ।

री । तरू । दहिं । महुं ॥ पुंक्लीब इत्येव । बुद्धीअ । धेणूअ कयं ॥

त इत्येव । कमलेण ॥ २४ ॥

क्लीबे स्वरान्म् सेः ॥ ८।३।२५ ॥

वर्तमानात्स्वरान्तान्नाम्नः सेः स्थाने म् भवति ॥ वणं । पेम्मं ।

॥ दहि महु इति तु सिद्धापेक्षया ॥ केचिदनुनासिकमपीच्छ-

न्ति । दहिं महुं ॥ क्लीब इति किम् । बालो । बाला । स्वरादिति निवृत्त्यर्थम् ॥ २५ ॥

जग्-शम् ई-ई-णयः सप्तागृदीर्घाः ॥ ८।३।२६ ॥

कृत्रि वर्तमानात्ताम्र. परयोर्जस्-शसोः स्थाने सानुनासिकसानु विकारी शिवादेशा भवन्ति सप्तागृदीर्घाः । एषु सत्सु पूर्वस्वरस्य व विधीयते इत्यर्थः ॥ ई । जाई वयणाई अम्हे ॥ इ । उमीलन्ति व पेच्छ वा विटुन्ति । दहीई जेम वा हुन्ति महुई मुध वा ॥ णि । कु पट्टयाणि गेश् वा । हुन्ति दहीणि जेम वा । एवं महुणि ॥ क्लीब इ वच्छा वच्छे ॥ जग्-शम् इति किम् । मुहं ॥ २६ ॥

त्रियागृदीर्घा वा ॥ ८।३।२७ ॥

त्रियो वर्तमानात्ताम्र. परयोर्जस्-शसोः स्थाने प्रत्येकम् उन् इत्येनौ सप्तागृदीर्घौ वा भवतः ॥ वचनमेदो यथासंख्यनिवृत्त्यर्थः ॥ म माशओ । बुद्धीउ बुद्धीओ । महीउ महीओ । धेणूउ धेणूओ । वदूओ । पेश । माळा । बुद्धी । मही । धेणू । वदू ॥ त्रियाभिनि ति वच्छा । जग्-शम् इत्येव । माळाण कये ॥ २७ ॥

ईनः गेश्वा वा ॥ ८।३।२८ ॥

त्रिया वर्तमानादीकागन्तान् मेर्जस्-शसोश्च स्थाने आकारो वा भव एमा हगन्तीआ । गोरीआ विटुन्ति पेच्छ वा । पशे । हगन्ती गोरीओ ॥ २८ ॥

टा-ठम् डेरदादिदेडा तु डमेः ॥ ८।३।२९ ॥

त्रिया वर्तमानात्ताम्र. पंग्वा टाडगृदीता स्थाने प्रत्येकम् अण इण एण इत्येने चत्वार आदेशाः सप्तागृदीर्घा भवन्ति । डमेः पुनर्मे ईतो वा मरिन्ति ॥ मुदाअ । मुदाइ । मुडाण कये मुहं ति कयन्ते तु मुदिआअ । मुदिआइ । मुदिआण ॥ कमन्ति । जग् । कर्ज्जिआअ ॥ कर्ज्जिआइ । कर्ज्जिआण ॥ कर्ज्जि । ईर्ज्जि क ॥ मरिअ । मरीआ । मरीइ । मरीण कये वग्महुं ।

वहूअ । धेणूआ । धेणूइ । धेणूण । कयं दुद्धं ठिअं वा ॥ वहूअ । वहूआ ।
 वूइ । वडूण कयं मवणं ठिअं वा ॥ वसेन्तु वा । मुद्धाअ । मुद्धाइ ।
 मुद्धाण । बुद्धीअ । बुद्धीआ । बुद्धीइ । बुद्धीण ॥ सहीअ । सहीआ ।
 सहीइ । सहीण ॥ धेणूअ । धेणूआ । धेणूइ । धेणूण ॥ वहूअ । वहूआ ।
 वूइ । वडूण आगओ । पओ । मुद्धाओ । मुद्धाउ । मुद्धाहिन्तो ॥ रईओ ।
 रईउ । रईहिन्तो । धेणूओ । धेणूउ । धेणूहिन्तो । इत्यादि ॥ 'शुषेदन्तवत्'
 ८-३-१२४) अतिदेशात् 'जम्-शम्-हसितो-दो-हामि-दीर्घः'
 ८-३-१२) इति दीर्घत्वं यक्षेपि भवति ॥ वियामित्येव । वच्छेण ।
 वच्छस्स । वच्छामि । वच्छाओ ॥ टादीनामिति किम् । मुद्धा । बुद्धी ।
 रही । धेणू । वहू ॥ २९ ॥

नाव आन् ॥ ८।३।३० ॥

वियां वर्तमानादादन्तात्ताम्नः परेषां टाडस्सटिडसीनामादादेशो न
 भवति ॥ मालाअ । मालाइ । मालाण कयं मुहं ठिअं आगओ वा ॥ ३० ॥

प्रत्यये हीनं वा ॥ ८।३।३१ ॥

अणादिमुत्रेण (हे० २-४-२०) प्रत्ययनिमित्तो यो हीरुक्तः स वियां
 निनानात्ताम्नो वा भवति ॥ साहणो । कुरुचरी । पओ । आन् (हे०
 १९-४-१८) इत्याप् । साहणा । कुरुचरा ॥ ३१ ॥

अजातेः पुंसः ॥ ८।३।३२ ॥

अज्ञानिवाचिनः पुलिहान् वियां वर्तमानान् टीवां भवति ॥ नीहो
 टिआ । कारी कारा । हसमाणी हसमाणा । मुप्पणही मुप्पणहा ।
 इमोण इमाण । इमाणं इमाणं । एण्ण एजाण । एण्णं एजाणं ॥ अजाते-
 णि किम् । करिणो । अया । एलया ॥ अजाते विनापयम् । तेन गोरी
 डिहसी इत्यादौ संस्तृतवन्तिमेव टीः ॥ ३२ ॥

कि-यत्तदोत्पमामि ॥ ८।३।३३ ॥

अनआम्पोजिने स्यादो पर एण्यः वियां टीवां भवति ॥ काओ ।
 काओ । काण । काणु । काणु । एदं । जाओ । जाओ ।

आरः स्यादौ ॥ ८ । ३ । ४५ ॥

स्यादौ परे ऋत आर इत्यादेशो भवति ॥ मत्तारो । मत्तारा । मत्तारे । मत्तारेण । मत्तारेहि ॥ एवं हस्यादिषुदाहार्यम् ॥ ह्रस्वस्याच्चेत् मत्तार-विहिञ् ॥ ४५ ॥

आ अरा मातुः ॥ ८ । ३ । ४६ ॥

मातृसम्बन्धिन ऋतः स्यादौ परे आ अरा इत्यादेशो भवतः ॥ माअरा । माआउ । माआओ । माअराउ । माअराओ । माअं । माअ इत्यादि ॥ बाहुलकाज्जनन्यर्थस्य आ देवतार्थस्य तु अरा इत्यादेशः । आप् कुच्छीप् । नमो माअराण ॥ ' मातुरिद्धा ' (८-१-१३५) माईण इति भवति ॥ ' ऋतामुद् ' (८-३-४४) इत्यादिना उत्त्वे तु म समन्निञ् वन्दे इति ॥ स्यादावित्येव । माइदेवो । माइ-गणो ॥ ४६ ॥

नाम्न्यरः ॥ ८ । ३ । ४७ ॥

ऋदन्तस्य नाञ्चि संज्ञायां स्यादौ परे अर इत्यन्तादेशो भवति ॥ पिअरे । पिअरे । पिअरेण । पिअरेहि । जामायरा । जामायरं । जामायरे । जामायरेण । जामायरेहि । मायरा । मायरे । मायरे । मायरेहि ॥ ४७ ॥

आ सौ न या ॥ ८ । ३ । ४८ ॥

ऋदन्तस्य सौ परे आकारो वा भवति ॥ पिआ । जामाया । कया । पये । पिअरो । जामायरो । मायरो । कत्तारो ॥ ४८ ॥

गत्रः ॥ ८ । ३ । ४९ ॥

गत्रो नञोपेन्यस्य आन्वं वा भवति सौ परे ॥ राया । हे राया । अणदिने । रायाणो ॥ हे राया । हे रायमिति तु शौरमेन्याम् । अय्यं । हे अय्य ॥ ४९ ॥

जम्-गम्-डामि-डमां णो ॥ ८ । ३ । ५० ॥

गत्रनञ्जान्येषां णो इत्यादेशो वा भवति ॥ जम् । राया । पये । राया ॥ गम् । रायाणो पेट्ट । पेट्ट । राया । राय ॥ ५० ॥

अप्पाणो । अप्पाणा । अप्पाणं । अप्पाणे । अप्पाणेण । अप्पाणेहि ।
 णाओ । अप्पाणासुन्तो । अप्पाणस्स । अप्पाणाण । अप्पाणम्मि ।
 अप्पाण-कयं । पक्षे । राजवत् । अप्पा- । अप्पो । हे अप्पा । हे
 अप्पाणो चिट्ठन्ति । अप्पाणो पेच्छ । अप्पाणा । अप्पेहि ।
 अप्पाओ । अप्पाउ । अप्पाहि । अप्पाहिन्तो । अप्पा- ।
 अप्पणो धणं । अप्पाणं । अप्पे । अप्पेसु ॥ रायाणो ।
 रायाणं । रायाणे । रायाणेण । रायाणेहि । रायाणाहिन्तो ।
 रायाणाणं । रायाणम्मि । रायाणेषु । पक्षे । राया । इत्यादि । एवं
 जुवाण-जणो । जुआ ॥ बम्हाणो । बम्हा ॥ अद्दाणो । अद्दा ॥
 उच्छाणो । उच्छा । गावाणो । गावा ॥ पूसाणो । पूसा ॥
 तम्बा ॥ मुद्दाणो । मुद्दा ॥ श्वन् । साणो । सा ॥ सुक्कम्म
 सुक्कम्माणे पेच्छ । निण्ण कह सो सुक्कम्माणे । पश्यनि कयं
 म्मेण इत्यर्थं ॥ पुंसीनि किम् । शर्म । सम्मं ॥ ५६ ॥

आन्मनष्टो णिआ णइआ ॥ ८।३।५७ ॥

आन्मनः परम्पाष्टायाः स्थाने णिआ णइआ इत्यादेशौ वा
 अप्पणिआ पाउमे उवगयम्मि । अप्पणिआ य विअङ्गि स्वाणिआ ।
 णइआ । पक्षे । अप्पाणेण ॥ ५७ ॥

अनः मर्रादेर्देर्जसुः ॥ ८।३।५८ ॥

मर्रादेर्गन्तात्पञ्चम्य जसः इत् ए इत्यादेशो भवति ॥ सजे-
 जे । ने । के । एके । कयोरे । इयोरे । एण् ॥ अन इति किम् ।
 गिर्दाओ ॥ जस इति किम् । मज्जम्भ ॥ ५८ ॥

हे म्मि-म्मि-ग्या ॥ ८।३।५९ ॥

मर्रादेर्गन्तात्पञ्चम्य हे म्माने म्मि म्मि म्म एने आदेशो भवति
 म्मि । मज्जम्भि । मज्जम्भ ॥ मज्जम्भि । मज्जम्भि । मज्जम्भ ॥
 अन इत्येव । अनु-म्भि । ५९ ॥

जसि । जसि । जीआ । जीइ । जीए ॥ तिसां । तीसि । तीअ
तीइ । तीए ॥ ६४ ॥

। - - - डेडहि डाला हआ काले ॥ ८ । ३ । ६५ ॥

किञ्चदभ्यः कालेभिधेये डेः स्थाने आदे आला इति द्वितौ
न आदेशा वा भवन्ति । द्विस्तिमित्थानामपवादः । पक्षे तेषि
कादे । काला । कदआ ॥ जाहे । जाला । जइआ ॥ ताहे ।
तइआ ॥

ताला जाअन्ति गुणा जाला ते सट्टिअण्हि घेप्पन्ति ।

पक्षे । कहि । कस्सि । कम्मि । कल्ल ॥ ६५ ॥

उसेम्हा ॥ ८।३।६६ ॥

किञ्चदभ्यः परस्य लसेः स्थाने म्हा इत्यादेशो वा भवति ।
जम्हा । तम्हा । पक्षे । कामो । जाओ । तांओ ॥ ६६ ॥

तदो डोः ॥ ८।३।६७ ॥

तदः परस्य लसेर्डो इत्यादेशो वा भवति ॥ तो । तम्हा ॥

किमो डिणो-डीसो ॥ ८।३।६८ ॥

किमः परस्य लसेर्दिणो डीम इत्यादेशो वा भवतः ॥ किणो

कम्हा ॥ ६८ ॥

इदमेगन्कि-पतद्भ्यश्चे डिणा ॥ ८।३।६९ ॥

अभ्य. मवादिभ्योकारान्तेभ्यः परस्याष्टायाः स्थाने डिन् इण
वा भवति ॥ इमिणा । इमेण ॥ एदिणा । एदेण ॥ किण
जिणा । जेण ॥ निणा । तेण ॥ ६९ ॥

नदो न स्यादी कचिन् ॥ ८।३।७० ॥

नदः स्थाने न्यादी पदं न आदेशो भवति कचिन्
न पच्छ । न पद्वयर्थ ॥ गोअइ अ न रदुवई । तमिन्वर्थ
वर्ति । इत्थुअमिअ मुदी न मिअइ । तां विवटेत्यर्थः ॥ जे
नेअ अमिअमिअव न जेअ कअ-यउट्टिमा । तेनेत्यर्थः ।

अमेणम् ॥ ८।३।७८ ॥

इदमोमा सादिनम्य स्थाने इणम् इत्यादेशो वा भवति ॥ इमे । पक्षे । इमं ॥ ७८ ॥

ईषि स्यमेदमिणमो च ॥ ८।३।७९ ॥

नपुमकालिङ्गे वर्तमानम्येदमः म्यभ्यां सादिनम्य इदम् इजमो । नित्यमादेशा भवन्ति ॥ इदं इणमो इणं षणं निट् इ वेच्छ वा ॥ ७९ ॥

किमः किं ॥ ८।३।८० ॥

किम. ईषि वर्तमानम्य म्यभ्यां सट् किं भवति ॥ किं कुं किं किं ते पट्टिहाइ ॥ ८० ॥

वेदं-तदेतदो ङसाम्भ्यां से-सिमो ॥ ८।३।८१ ॥

इदम् तद् एतद् इत्येतेषां स्थाने ङस् आम् इत्येताभ्यां सट् स से, सिम् इत्यादेशौ वा भवतः ॥ इदम् । से सीळम् । से गुणा । सीळं गुणा वेत्यर्थः ॥ सि उच्छाहो । एषाम् उन्माह इत्यर्थः ॥ वः सीळं । तस्य तस्या वेत्यर्थः ॥ सि गुणा । तेषां तासां वेत्यर्थः ॥ से अहिअं । एतस्याहितमित्यर्थः ॥ सि गुणा । सि सीळं । एतेषां गुणा वेत्यर्थः । पक्षे । इमस्स । इमेसि । इमाण ॥ तम्स । तेसि । ताण ॥ ए एणसि । एआण । इदंतदोरामापि सेआदेशं कश्चिदिच्छति ॥ ८१ ॥

वेतदो ङसेस्तो ताहे ॥ ८।३।८२ ॥

एतदः परस्य ङसे स्थाने तो ताहे इत्येतावादेशौ वा भवतः ॥ ए एताहे । पक्षे । एआओ । एआउ । एआहि । एआहिन्तो । एआ-

त्ये च तस्य लुक् ॥ ८।३।८३ ॥

एतदस्त्ये परे चकारात् तो ताहे इत्येतयोश्च परयोस्तस्य लुक् स एत्थ । एतो । एताहे ॥ ८३ ॥

एरदीतो म्मो वा ॥ ८।३।८४ ॥

एतद् एकारस्य ङधादेशे म्मो परे अदीतो वा भवतः ॥ इयम्भि । पक्षे । एअम्भि ॥ ८४ ॥

युष्मदस्तं तुं तुवं तुह तुमं सिना ॥ ८ । ३ । ९० ॥

युष्मदः सिना सह तं तुं तुवं तुह तुमं इत्येते षष्ठादेशा भवन्ति ।
तुं तुवं तुह तुमं दिष्टो ॥ ९० ॥

मे तुम्मे तुम्हा तुम्हे तुम्हे जसा ॥ ८ । ३ । ९१ ॥

युष्मदो जसा सह मे तुम्मे तुम्हा तुम्हे तुम्हे उम्हे इत्येते
भवन्ति ॥ मे तुम्मे तुम्हा तुम्हे तुम्हे उम्हे चिट्ठः । 'म्मो
(३-१०४) इति वचनात् तुम्हे । तुम्हे । एवं चाष्टरूप्यम् ॥ ९१ ॥

तं तुं तुमं तुवं तुह तुमे तुए अमा ॥ ८ । ३ । ९२ ॥

युष्मदोमा सह एते सप्तादेशा भवन्ति ॥ तं तुं तुमं तुवं तुह
वन्दामि ॥ ९२ ॥

वो तुम्हा तुम्मे तुम्हे उम्हे मे शसा ॥ ८ । ३ । ९३ ॥

युष्मदः शसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ वो तुम्हा तुम्मे ।
म्हज्झो वा' इति वचनात् तुम्हे तुम्हे तुम्हे उम्हे मे वेच्छामि ॥ ९३ ॥
मे दि दे ते तद् तए तुमं तुमद् तुमए तुमे तुमाद् टा ॥ ८ । ३ । ९४ ॥

युष्मदष्टा इत्यनेन सह एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ मे दि रेः
तए तुमं तुमद् तुमए तुमे तुमाद् जम्भिअं ॥ ९४ ॥

मे तुम्मेहि उम्मेहि उम्मेहि तुम्हेहि उम्हेहि मिसा ॥ ८ । ३ । ९५ ॥

युष्मदो मिसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ मे । तुम्मेहि ।
म्हज्झो वा' इति वचनात् तुम्हेहि तुम्हेहि उम्मेहि उम्मेहि तुम्हेहि
भुत्तं । एवं चाष्टरूप्यम् ॥ ९५ ॥

तद्-तुव-तुम-तुह-तुम्मा हसो ॥ ८ । ३ । ९६ ॥

युष्मदो हसो षष्ठ्येकवचने परत एते षष्ठादेशा भवन्ति ।
'सोदोदुहिदिन्तोनुको यथामातमेव ॥ तद्दो । तुवो । तुमो ।
तुम्हो । 'म्मो म्हज्झो वा' इति वचनात् तुम्हो । तुम्हो ॥ एवं
ज्योत्स्नं पुराहार्यम् ॥ ततो इति तु त्वत् इत्यस्य वडोवे सति ॥

तु-तुव-तुम-तुह-तुम्मा ही ॥ ८।३।१०२ ॥

युष्मदो ही परत एते षड्वादेशा भवन्ति । हेस्तु ययापासमेव । तुभि
तुवमि । तुममि । तुहमि । तुम्ममि । 'बमो म्ह-ज्झी वा' इति ।
तुम्हमि । तुम्झमि । इत्यादि ॥ १०२ ॥

सुपि ॥ ८।३।१०३ ॥

युष्मदः सुपि परतः तु-तुव-तुम-तुह-तुम्मा भवन्ति ॥ तुपु । तुमे
तुमेसु । तुहेसु । तुब्बेसु ॥ 'बमो म्ह-ज्झी वा' इति वचनात् तुहेसु ।
केचित्तु सुप्येत्वविकल्पमिच्छन्ति । तन्मते तुवसु । तुमसु ।
तुम्मसु । तुम्हसु । तुम्झसु ॥ तुम्मस्यात्वमपीच्छत्यन्यः ।
तुम्हामु । तुम्झामु ॥ १०३ ॥

बमो म्ह-ज्झी वा ॥ ८।३।१०४ ॥

युष्मदादेशेषु यो द्विरुक्तो मस्तस्य म्ह ज्झ इत्येतावादेशौ वा भव
पक्षे स ण्वास्ते । तथैव चोदाहृतम् ॥ १०४ ॥

अस्मदो मि अमि अम्हि हं अहं अहयं सिना ॥ ८।३।

अस्मद. सिना सह एते षड्वादेशा भवन्ति ॥ अज्ज मि हामिआ
तेण ॥ उज्जम न अमि कुविआ । अम्हि कोमि । जेण हं विद्वा ।
पण्डुटुमि अहं । अहयं कय-प्पणामो ॥ १०५ ॥

अम्ह अम्हे अम्हो सो वयं भे जसा ॥ ८।३।१०६

अम्मदो जसा सह एते षड्वादेशा भवन्ति ॥ अम्ह अम्हे अम्हो
भे मणामो ॥ १०६ ॥

णे णं मि अमि अम्ह मम्ह मं मयं मिमं

अहं अमा ॥ ८।३।१०७ ॥

अस्मदोमा सह एते दशादेशा भवन्ति ॥ णे णं मि अमि
मं मयं मिमं अहं पेच्छ ॥ १०७ ॥

अम्हे अम्हो अम्ह णे शमा ॥ ८।३।१०८ ॥

अम्मद. शमा सह एते षड्वादेशा भवन्ति ॥ अम्हे
णे पेच्छ ॥ १०८ ॥

चट्ठं । एंवत्तं छत्तं । सत्तं । अट्ठं । नवत्तं । दसत्तं । पण्ण-
सत्तं दिवसाणं । अट्ठसत्तं समण-साहस्रोणं ॥ कर्त्तात्तम् । कइत्तं ॥
बहुलाधिकाराद् विंशत्यादेन भवति ॥ १२३ ॥

ग्रेपेदन्तवत् ॥ ८ । ३ । १२४ ॥

उपयुक्तादन्यः शेषस्तत्र स्यादिविधिरदन्तवदितिदिश्यते । येन्वाकाराद्यन्तेषु
पूर्वं कादाणि नोक्तानि तेषु 'जम्-गुसोर्लुक्' (८-३-४) इत्यादीनि
अदन्वाधिकारविहितानि कार्याणि भवन्तीत्यर्थः ॥ तत्र 'जम्गुसोर्लुक्'
इत्येतत्कार्यातिदेशः । माळा गिरी गुरू सही बहू रेहन्ति पेच्छ वा ॥
'अमोस्य' (८-३-५) इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरिं गुरुं सहिं बहुं गामणिं
'सट्ठुं पेच्छ ॥ 'टा-आमोर्णः' (८-३-६) इत्येतत्कार्यातिदेशः । हाहाण
कयं । माळाण गिरीण गुरूण सहीण बहूण धणं । टायासु । 'टा पा'
(८-३-२४) ॥ 'टा-हन्-हेन्दादिदेशा तु हन्तेः' (८-३-२९) इति
विधिरुक्तः ॥ 'मिसो हि हि हि' (८-३-७) इत्येतत्कार्यातिदेशः ।
माळाहि गिरीहि गुरूहि सहीहि बहूहि कयं । एवं सानुनामिकानुस्वा-
प्येण ॥ 'टमेम् चो-दो-हि-हिनो-लुक्ः' (८-३-८) इत्ये-
तत्कार्यातिदेशः । माळाओ । माळाउ । माळाहिनो ॥ दुढाओ । दुढाउ ।
दुढाहिनो ॥ पेन्नाओ । पेन्नाउ । पेन्नाहिनो आगओ । हिन्दुका तु मनि-
स्स्येते (८-३-१२७, १२६) 'असम् नो दो दु हि हिनो मुन्तो'
(८-३-९) इत्येतत्कार्यातिदेशः । माळाहिनो । माळामुन्तो । हिन्दु
केस्स्येते (८-३-१२७) । एवं गिरीहिनो । इत्यादि ॥ 'हन्तः स्तः'
(८-३-१०) इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरिस्स । गुरूस्स । दहिस्स ।
दुम्स ॥ मियां तु 'टा-हन्-हेः' (८-३-२९) इत्यादुत्तम् ॥
'मि हे' (८-३-११) इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरिमि । गुरमि ।
दहमि । ममुमि । हेसु निस्स्येते (८-३-१२८) । मियां तु
'टा-हन्-हेः' (८-३-२९) इत्यादुत्तम् ॥ 'अन्-अन्-अनि-
'दो-गामि दीपः' (८-३-१२) इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरिं गुरू

वेष्टन्ति । गिरीओः गुरुओ आगओ । गिरीणं गुरुणं चञ् ॥ 'भ्यसि
(८-३-१३) इत्येतत्कार्यातिदेशो न प्रवर्तते 'इदुतो दीर्घः' (८-३-१४)
इति नित्यं विधानात् ॥ 'टाण-शस्पेत्' (८-३-१४) ।
(८-३-१५) इत्येतत्कार्यातिदेशस्तु निषेत्स्यते (८-३-१२९) ॥ १२३ ॥
न दीर्घो णो ॥ ८ । ३ । १२५ ॥

इदुदन्तथोरर्षाञ्जस्-शस्डस्यादेशे णो इत्यस्मिन् परितो दीर्घो न भवति
अगिणो । वाउणो ॥ णो इति किम् । अग्गी । अग्गीओ ॥ १२४ ॥

हसेर्लुक् ॥ ८ । ३ । १२६ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो हसेर्लुग् न भवति ॥ मालो । मालो
मालाउ । मालाहिन्तो आगओ ॥ एवं अग्गीओ । वाऊओ । इत्यादि ॥ १२५ ॥

भ्यसश्च हिः ॥ ८ । ३ ॥ १२७ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो भ्यसो हमेश्च हिर्न भवति ॥
हिन्तो । मालामुन्तो । एवं अग्गीहिन्तो । इत्यादि ॥ मालाओ । माला
मालाहिन्तो ॥ एवम् अग्गीओ । इत्यादि ॥ १२७ ॥

हेर्हेः ॥ ८ । ३ । १२८ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो हेर्हे न भवति ॥ अगिणि ।
अहिणि । मनुणि ॥ १२८ ॥

णत् ॥ ८ । ३ ॥ १२९ ॥

आकारान्तादीनामर्थान् टाणभिम्यभ्युष्णु वग्नोदन्तवद् न
भवति ॥ दादाण कय ॥ मालाओ पेच्छ ॥ मालादि कय ॥
मालामुन्तो आगओ ॥ मालामु दिभं ॥ एवं अगिणो ।
इत्यादि ॥ १२९ ॥

द्विवचनस्य बहुवचनम् ॥ ८ । ३ । १३० ॥

सर्वमा निवर्त्तानां प्यादीनां प्यादीनां च द्विवचनस्य प्याने
भवति ॥ रोहिं नृणन्ति । दुवे नृणन्ति । रोहिं । रोहिन्तो ।
हंसु । हन्वा । ववा । वनवा । नपवा ॥ १३० ॥

चतुर्थः स्थाने वर्तते भवति ॥ सुनिम्न । सुनिम्न वेद ॥ नतो वेदम् ।
॥ १३३ ॥

तदर्थं विहितस्य देवपुण्यैकवचनस्य म्याने षष्ठा वा भवति ॥ देवस्य
वच । देवार्थमित्यर्थः ॥ वेतिनि किम् । देवान् ॥ १३२ ॥

दशमस्कन्धस्य नादय्येतिदि आहः पश्या च वा भवति ॥ बहो
इति वक्ष्यते । दशमस्कन्धः ॥ १३३ ॥

द्विर्वादाणां विमर्शानां म्यानि पद्या भवति इति ॥ सीमावस्तु
न । विष्ठा नुहम् मरिमा । अत्र द्विर्वादायाः पद्या ॥ धनस्य उद्यो ।
नत उद्य इत्यर्थः । विष्ठा नुहम् । विष्ठा नुहम् । वेष्टिमेकना-
गं । विष्ठा नुहम् । अत्र तृतीयायाः ॥ चोरस्य वीहृद् । चोरादि-
नित्यर्थः । इत्यग्रे प्राग्लुब्धक्याग्रे पादनिमित्त-सहितान् । पादा-
नि सहितान्य इत्युक्तानि । अत्र पञ्चम्याः ॥ विष्ठा नुहम् । वेष्टिमेकना-
गं ॥ १३४ ॥

द्वितीयातृतीययोः स्थाने क्वचित् सप्तमी भवति ॥ गाने वसामि । नदरे
जामि । अत्र द्वितीयायाः ॥ नद वेदिगणं मुद्रिवाइ ॥ निमु तेमु कउ-
उवा पुह्वी । अत्र तृतीयायाः ॥ १३५ ॥

पञ्चम्याः स्थाने क्वचित् तृतीयास्तम्यां भवतः ॥ चोरेण वीहृद् । चोरा-
नेर्वालयः ॥ अन्तेरे रमिडमागत्रो राधा । अन्तःपुराद् रत्नगव-
तैर्यः ॥ १३६ ॥

सप्तम्या द्वितीया ॥ ८ । ३ । १३७ ॥

सप्तम्याः स्थाने कचिद् द्वितीया भवति ॥ विष्णुज्येष्ठं मरुत्तं
आर्षं तृतीयापि दृश्यते । तेणं कालेण । तेणं समपणं । तस्मिन्
तस्मिन् समये इत्यर्थः ॥ प्रथमाया अपि द्वितीया दृश्यते । चर्जनं
जिनवरा । चतुर्विंशतिरपि जिनवरा इत्यर्थः ॥ १३७ ॥

क्यङोर्यलुक् ॥ ८ । ३ । १३८ ॥

क्यङन्तस्य क्यङ्पन्तस्य वा सम्बन्धिनो यस्य लृग् भवति ॥ गुरु
गरुआअइ । अगुरुर्गुरुर्भवति गुरुरिवाचरति इत्यर्थः ॥ क्यङ् ।
इमदमाअइ ॥ ओहिआइ । ओहिआअइ ॥ १३८ ॥

त्यादीनामाद्यत्रयस्याद्यस्येचेचौ ॥ ८ । ३ । १३९ ॥

त्यादीनां विभर्त्तानां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च सम्बन्धिनः
त्रयस्य कदाचं वचने तस्य स्थाने इच् एच् इत्येतावादेशौ भवतः ॥
हमण् । वेवइ । वेवण् । चकारौ ' इवेचः ' (८-४-३१८)
विशेषणार्थौ ॥ १३९ ॥

द्वितीयस्य मि से ॥ ८ । ३ । १४० ॥

त्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च द्वितीयस्य त्रयस्य
वचनस्य स्थाने मि से इत्येतावादेशौ भवतः ॥ हससि । हससे ।
वेवने ॥ १४० ॥

तृतीयस्य मिः ॥ ८ । ३ । १४१ ॥

त्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च तृतीयस्य त्रयस्याद्यस्य
स्थाने मिगदेशो भवति ॥ हमामि । वेवामि ॥ बहुलाधिकारम्
स्थानीयस्य मेरिकाग्रतोपथ ॥ बहु-जाणय कमिउं सकं ।
न मः । न प्रिये इत्यर्थः ॥ १४१ ॥

बहुवाचस्य नि ने हो ॥ ८ । ३ । १४२ ॥

त्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानामाद्यत्रयस्य सम्बन्धिनो बहु
वचनस्य स्थाने नि ने हो इत्येतावादेशौ भवन्ति ॥ हमन्ति ।

मुकारस्याम्हणादप्रयोग एव तस्येव्यवसीयते । पञ्चे अत्थि अहो ।
अत्थि अम्हो ॥ ननु च सिद्धावस्थायां 'पहम-दम' (८-२-७४) इत्यनेन म्हादेशो म्हो इति सिध्यति । सन् ।
विमक्तिविधौ प्रायः साध्यमानावस्थाङ्गीक्रियते । अन्यथा वक्ष्ये ॥
सञ्जे । जे । ते । के इत्याद्यर्थे सूत्राप्यनारम्भणीयानि स्युः ॥ १४७ ॥

अत्थिस्त्यादिना ॥ ८ । ३ । १४८ ॥

अस्तेः स्थाने त्यादिभिः सह अत्थि इत्यादेशो भवति ॥ अत्थि-
अत्थि ते । अत्थि तुमं । अत्थि तुम्हे । अत्थि अहं । अत्थि अम्हे ॥

णेरदेदावावे ॥ ८ । ३ । १४९ ॥

णेः स्थाने अन् एत् आव आवे एते चत्वार आदेशा भवन्ति ।
सद् । कारेद् । करावद् । करावेद् ॥ हासेद् । हसावद् । हसावेद् ।
सामेद् । उवसमावद् । उवसमावेद् ॥ बहुलाधिकारात् कश्चित्ते
जाणावेद् ॥ कश्चिद् आवे नास्ति । पाण्ड् । मावेद् ॥ १४९ ॥

गुर्वादेरविर्वा ॥ ८ । ३ । १५० ॥

गुर्वादेर्भेः स्थाने अवि इत्यादेशो वा भवति ॥ शोषितम् ।
सोमिअं ॥ तोषितम् । तोसविअं । तोसिअं ॥ १५० ॥

अमेराडो वा ॥ ८ । ३ । १५१ ॥

अमेः परम्य णेराड् आदेशो वा भवति ॥ ममाड् । ममावे
मामेड् । ममावद् । ममावेद् ॥ १५१ ॥

सुगावी क्त-भाव-कर्मसु ॥ ८ । ३ । १५२ ॥

णेः स्थाने सुग् आवि इत्यादेशो भवति ॥ क्त-भावकर्मविहितं
पठ् । ॥ कारिअं । कगाविअं ॥ हागिअं । हमाविअं ॥ म्माविअं
विअं ॥ भावकर्मणोः । कारिअद् । कगावीअद् । कारिअद् ।
हामीअद् । हमावीअद् । हागिअद् । हमाविअद् ॥ १५२ ॥

अदेरक्यादङ्ग आः ॥ ८ । ३ । १५३ ॥

अदेरक्यादङ्ग इनेषु अदेरकागम्य आ भवति ॥ अदि । पाड् ।

कारस्याग्रहणाद्ययोग एव तस्यैव्यवसीयते । पक्षे अत्थि अहं।अन्धि अवे
त्थि अम्हो ॥ ननु च सिद्धावस्थायां 'पह्म-दम्-प्म-स्म-म्हां म्
८-२-७४) इत्यनेन म्हादेने म्हो इति सिध्यति । सत्यम् । किं
भक्तिविधौ प्रायः साध्यमानावस्थाङ्गीक्रियते । अन्यथा वच्छेण । वच्छेसु
जे । जे । ते । के इत्याद्यर्थं सूत्राध्यनारम्भणीयानि स्युः ॥ १४७ ॥

अत्थिस्स्यादिना ॥ ८ । ३ । १४८ ॥

अस्ते स्थाने त्यादिभिः सह अत्थि इत्यादेशो भवति ॥ अत्थि सो
त्थि ते । अत्थि तुमं । अत्थि तुम्हे । अत्थि अहं । अत्थि अम्हे ॥ १४८ ॥

णेरेदेदावावे ॥ ८ । ३ । १४९ ॥

जेः स्थाने अन् एन् आव आवे एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ ददि
इ । कारेइ । करावइ । करावेइ ॥ हासेइ । हसावइ । हसावेइ ॥ उव
मेइ । उवममावइ । उवसमावेइ ॥ बहुलाधिकारात् कचिदेलाप्ति
णावेइ ॥ कचिइ आवे नास्ति । पाणइ । मावेइ ॥ १४९ ॥

गुर्वादेरविर्वा ॥ ८ । ३ । १५० ॥

गुर्वादेर्जेः स्थाने अवि इत्यादेशो वा भवति ॥ गोपिनम् । मोमविअं
मिअं ॥ तोपिनम् । तामविअं । तोमिअं ॥ १५० ॥

अमेराडो वा ॥ ८ । ३ । १५१ ॥

अमेः वरम्भे णेराड आदेशो वा भवति ॥ ममाडइ । ममादेइ । प्थे
मेइ । ममावइ । ममावेइ ॥ १५१ ॥

नुगावी क्त-माव-कर्मणु ॥ ८ । ३ । १५२ ॥

जेः स्थाने नुक् आवि इत्यादेशो भवति ॥ क्त मावकर्मविहिते च प्रत्यये
नः ॥ कार्गिअं । कार्गविअं ॥ हाविअं । हमाविअं ॥ म्माविअं । सन्नि
हने ॥ मावकर्मणोः । कार्गिअइ । कार्गविअइ । कार्गिअइ । कार्गविअइ ।
हमाविअइ । हमाविअइ । हाविअइ । हमाविअइ ॥ १५२ ॥

अदेहृस्पादेग्न आः ॥ ८ । ३ । १५३ ॥

अदेहृस्पादेग्न आः ॥ अने । पाणइ । माणइ ॥

एति । कारेड् । ग्यामेड् ॥ लुकि । कारिअं । ग्यामिअं । कारीअड् ।
नमीअड् । कारिज्जड् । ग्यामिज्जड् ॥ अदेहुकीनि किम् । कगाविअं ।
कगादीअड् । कगाविज्जड् ॥ ओदेरिनि किम् । रंगामेड् । इद् व्यवहितस्य
ना भूत् ॥ कारिअं । इलान्धम्य मा भूत् । अत इति किम् । दूमेड् ॥
केचित्तु ओवेआव्यादिशयोरप्यादेरन्त आन्वमिच्छन्ति । कारावेड् । ताम्माविओ
अनो मामटोण ॥ १५३ ॥

मो वा ॥ ८ । ३ । १५४ ॥

अन आ इति वर्तते । अदन्ताद्वानोर्मां परे अन आत्वं वा भवति ॥
हमामि । हममि ॥ जाणामि । जाणमि । टिहामि । टिहमि ॥ अत इत्येव ।
होमि ॥ १५४ ॥

इच्च मो-मु-मे वा ॥ ८ । ३ । १५५ ॥

अकारान्तादातोः परेषु मोमुमेषु अन इत्वं चकाराद् आत्वं च वा
भवतः ॥ मणिमो मणानो । मणिमु मणानु । मणिम मणाम । पझे ।
मणमो । मणमु । मणन ॥ 'वर्तमाना-पञ्चमी-शुतृषु वा' (८-३-१५८)
इत्येव तु मणेनो । मणेमु । मणेन ॥ अत इत्येव । ठामो ।
ठामो ॥ १५५ ॥

के ॥ ८ । ३ । १५६ ॥

के परतोत इत्वं भवति ॥ हसिअं । पदिअं । नविअं । हासिअं ।
गिदिअं ॥ गयं नयमित्यादि तु सिद्धावस्थापेक्षणान् ॥ अत इत्येव । ज्ञायं ।
ह्यं ॥ १५६ ॥

एच्च क्त्वा-तुप्-नञ्य-मविप्यन्तु ॥ ८ । ३ । १५७ ॥

क्त्वातुमुत्तत्रेषु मविप्यत्कालविहिते च प्रत्यये परतोत एकारश्चकारा-
दिकारश्च भवति ॥ क्त्वा । हसेअण् । हसिअण् ॥ तुन् । हसेअं । हसिअं ।
अण् । हसेअण् । हसिअण् ॥ मविप्यन् । हसेहिद् । हसिहिद् ॥ अन
इत्येव । काअण् ॥ १५७ ॥

वर्तमाना-पञ्चमी-शतृषु वा ॥ ८ । ३ । १५८ ॥

वर्तमानापञ्चमीशतृषु परत अकारस्य स्थाने एकारो वा भवति ॥ वर्तमाना । हसेइ हसइ । हसेम हसिम । हसेमु हसिनु ॥ पञ्चमी । हसेह हसउ । मुगेउ मुणउ ॥ शतृ । हसेन्तो हसन्तो ॥ कविज भवति । जय कविदात्वमपि । मुणाउ ॥ १५८ ॥

जा-जे ॥ ८ । ३ । १५९ ॥

जा ज इत्यादेशयोः परथोरकारस्य एकारो भवति ॥ हसेजा । हमेज अन इत्येव । होजा । होज ॥ १५९ ॥

ईअ-ईऔ क्यस्य ॥ ८ । ३ । १६० ॥

विजिप्रभृतीनां भावकर्मविधिं वक्ष्यामः । येषां तु न वक्ष्येते तेषां सप्त तानिदेशान्मानस्य क्यस्य स्थाने ईअ इज्ज इत्येतावदिदं भवति ॥ हसीअ हसिज्जइ । हमीअन्तो । हसिज्जन्तो । हसीअनाणो । हसिज्जनाणो । पईअइ । पडिज्जइ । दोईअइ । होइज्जइ ॥ बहुटाधिकारान् क्विन् क्विन् विकल्पेन भवति । मए नवेज्ज मए नविज्जेज्ज । तेण छहेज्ज । तेण छीज्जेज्ज । तेण अच्छेज्ज । तेण अच्छिज्जेज्ज । तेण अच्छीअइ ॥ १६० ॥

दी-वचेदीम-दुच्चं ॥ ८ । ३ । १६१ ॥

होवंचेअ परस्य क्यस्य स्थाने ययाम्क्य दीम दुच्च इत्यादेशौ भ ईअइज्जावकादः ॥ दीमइ वुच्चइ ॥ १६१ ॥

मी ही हीअ मूर्तार्थस्य ॥ ८ । ३ । १६२ ॥

मूर्तार्थे विदिनोचनन्यादि. प्रत्ययो मूर्तार्थ. तस्य स्थाने सी ही इत्येतावता भवन्ति ॥ उचरन् व्यञ्जनादीभविधानान् स्वतन्त्रादेशान् वि कामी । काही । काहीअ । अकारिन् । अकरोन् । चकार वेचर्वा । यामी । यही । यहीअ ॥ आणे । देविन्दो इणमन्तवा इत्यादी निह सप्तम्यान् सम्बन्धाः प्रयोगः ॥ १६२ ॥

व्यञ्जनादीत्रः ॥ ८ । ३ । १६३ ॥

व्यञ्जनादीत्रोः परस्य मूर्तार्थस्याचनन्यादिभ्यश्च ईअ इत्यादेशो भ

अ । अभूत् । अभवत् । वमुन्वर्थः ॥ एवं अच्छीअ । आसिष्ट ।
न । आमांचके वा ॥ गेण्ठीअ । अमदीन् । अगृह्णान् । जमाह
॥ १६३ ॥

तेनास्नेगम्यहेमी ॥ ८ । ३ । १६४ ॥

अस्नेर्धानोस्नेन भूतार्थेन प्रत्ययेन सह आसि अहेसि इत्यादेशा भवतः ॥
से सो तुम अहं वा । जे आसि । ये आसन्नित्यर्थः । एवं अहेसि ॥ १६४ ॥

ज्जान्त्तमम्या इया ॥ ८ । ३ । १६५ ॥

ममम्यादेशात् ज्जान्त्त इया प्रयोक्तव्यः ॥ भवेत् । होज्जइ ।
ज ॥ १६५ ॥

भविष्यति हिगादिः ॥ ८ । ३ । १६६ ॥

भविष्यदर्थं विहिते प्रत्यये परे तस्यैवादिहिः प्रयोक्तव्यः ॥ होहिइ ।
प्यति भविता वेत्यर्थः ॥ एवं होहिन्ति । होहिसि । होहित्या ।
हिइ । काहिइ ॥ १६६ ॥

मि-मो-मु-मे स्ता हा न वा ॥ ८ । ३ । १६७ ॥

भविष्यत्यर्थे मिमोमुमेषु तृतीयत्रिकादेशेषु परेषु तेषामेवादी स्ता हा
ता वा प्रयोक्तव्या । हेरपवादी ॥ पक्षे हिरपि ॥ होस्सामि होहामि ।
सामो होहामो । होस्सामु होहामु । होस्साम होहाम ॥ पक्षे । होहिमि ।
हेमो । होहिमु । होहिम ॥ कचिचु हा न भवति । हसिस्सामो ।
हिमो ॥ १६७ ॥

मो-मु-मानां हिस्सा हित्या ॥ ८ । ३ । १६८ ॥

धातोः परा भविष्यति काले मोमुमानां स्थाने हिस्सा हित्या इत्येता
प्रयोक्तव्या ॥ होहिस्सा । होहित्या । हसिहिस्सा । हसिहित्या । पक्षे ।
मो । होस्सामो । होहामो । इत्यादि ॥ १६८ ॥

मेः स्सं ॥ ८ । ३ । १६९ ॥

धातोः परा भविष्यति काले म्यादेशस्य स्थाने स्सं वा प्रयोक्तव्यः ॥
हसिस्सं । कित्ठस्सं । पक्षे । होहिमि । हो

॥ १६९ ॥

कृ-दो हं ॥ ८ । ३ । १७० ॥

करोतेर्ददातेथ परो मविष्यति विहितस्य म्यादेशस्य स्थाने हं वा क्
कृञ्यः ॥ काहं । दाहं । करिष्यामि दास्यामीत्यर्थः ॥ परो । काहिमि
दाहिमि । इत्यादि ॥ १७० ॥

शु-गमि-रुदि-विदि-दधि- मुचि-वचि-छिदि-मिदि-मुजां सोच्छं गच्छं
रोच्छं वेच्छं दच्छं मोच्छं वोच्छं छेच्छं भेच्छं मोच्छं ॥ ८ । ३ । १७१ ॥

भ्यादीनां धातूनां मविष्यद्विहितम्यन्तानां स्थाने सोच्छमित्यादयो नि
म्यन्ते ॥ सोच्छं । शोष्यामि ॥ गच्छं । गमिष्यामि ॥ संगच्छं । संगमे
रोच्छं । रोदिष्यामि ॥ विद शाने । वेच्छं । वेदिष्यामि ॥ दच्छं द्रस्यामि
मोच्छं । मोक्ष्यामि । वोच्छं । वक्ष्यामि ॥ छेच्छं । छेत्स्यामि ॥ भेच्छं
भेक्ष्यामि ॥ मोच्छं । मोक्ष्ये ॥ १७१ ॥

सोच्छादय इजादिषु हितुक् च वा ॥ ८ । ३ । १७२ ॥

भ्यादीनां म्याने इजादिषु मविष्यदादेशेषु ययासंख्यं सोच्छा
मवन्ति । ते एवादेशा अन्यस्वराद्यवयववर्जा इत्यर्थः । हितुक् च
मवन्ति ॥ सोच्छिह । परो । सोच्छिहिह । एवं सोच्छिन्ति । सो
च्छिन्ति । सोच्छिमि । सोच्छिहिमि । सोच्छिण्या । सोच्छि
मोच्छिह । सोच्छिहिह । सोच्छिमि । सोच्छिहिमि । सोच्छि
मोच्छिहामि । सोच्छिमम । सोच्छं । सोच्छिमो । सोच्छिमो ।
म्यमो । सोच्छिहामो । सोच्छिहिम्मा । सोच्छिहिया । एवं मुपको
मच्छिह । मच्छिहिह । मच्छिन्ति । मच्छिहन्ति । मच्छिमि । मच्छि
मच्छिण्या । मच्छिहिया । मच्छिह । मच्छिहिह । मच्छिमि । मच्छि
मच्छिह्यामि । मच्छिह्यामि । मच्छिमम । मच्छं । मच्छिमो । मच्छि
मच्छिम्यमो । मच्छिम्यमो । मच्छिहिम्मा । मच्छिहिया । एवं
॥ एवं मच्छिनामनुसृत्यर्थम् ॥ १७२ ॥

दृ मु मु विष्यादिष्वेकमिग्नयानाम् ॥ ८ । ३ । १७३ ॥

विष्यादिष्वेकमिग्नयानाम् ॥ ८ । ३ । १७३ ॥

।यासंभ्यं दु सु मु इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ हसउ सा । हससु तुमं ।
।मासु अहं ॥ पेच्छउ । पेच्छसु । पेच्छासु ॥ दकारोच्चारणं भाषा-
नार्थम् ॥ १७३ ॥

सोर्हिवा ॥ ८ । ३ । १७४ ॥

पूर्वसूत्रविहितस्य सोः स्थाने हिरादेशो वा भवति ॥ देहि देसु ॥ १७४ ॥

अत इज्जस्विज्जहीज्जे-लुको वा ॥ ८ । ३ । १७५ ॥

अकारात्परस्य सोः इज्जसु इज्जहि इज्जे इत्येते लुक् च आदेशा वा
भवन्ति ॥ हसेज्जसु । हसेज्जहि । हसेज्जे । हस । पसे । हससु ॥ अत
ति किम् । होसु । ठाहि ॥ १७५ ॥

बहुषु न्तु ह मो ॥ ८ । ३ । १७६ ॥

विद्यादिपुत्रानां बहुष्वर्थेषु वर्तमानानां त्रयाणां त्रिकाणां स्थाने यथा-
स्यं न्तु ह मो इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ न्तु । हसन्तु । हसन्तु हसे-
र्वा ॥ ह । हसह । हसत । हसेत वा ॥ मो । हसामो । हसाम । हसेम
। ॥ एवं तुवरन्तु । तुवरह । तुवरानो ॥ १७६ ॥

वर्तमानाभविष्यन्त्योश्च ज्ञ ज्ञा वा ॥ ८ । ३ । १७७ ॥

वर्तमानाया भविष्यन्त्याश्च विद्यादिषु च विहितस्य प्रत्ययस्य स्थाने
ज्ञ ज्ञा इत्येतावादेशौ वा भवतः ॥ पक्षे यथाप्राप्तम् ॥ वर्तमाना ।
सेज्ज । हसेज्जा । पदेज्ज । पदेज्जा । सुजेज्ज । सुजेज्जा ॥ पक्षे ।
दिहिइ ॥ विद्यादिषु । हसेज्ज । हसिज्जा । हसन्तु । हसेद्वा इत्यर्थः ।
अ । हसउ ॥ एवं सर्वत्र । यथा तृतीयत्रये । अइवाणज्जा । अइवाया-
ज्जा । न समणुजाणामि । न समणुजाणेज्जा वा ॥ अन्ये त्वन्यामानर्पा-
ठन्ति । होज्ज । भवति । भवेत् । भवतु । ज्ञमवत् । ज्ञमूत् । बमूव ।
यात् । भविता । भविष्यति । ज्ञमविष्यद्वेत्यर्थः ॥ १७७ ॥

मध्ये च स्वरास्तादा ॥ ८ । ३ । १७८ ॥

स्वरान्तादातोः प्रकृतिप्रत्यययोर्मध्ये चकारात्प्रत्ययानां च स्थाने ज्ञ ज्ञा
पेता वा भवतः वर्तमानाभविष्यन्त्योर्विद्यादिषु च ॥ वर्तमाना । होज्ज ।

होज्जाइ । होज्ज । होज्जा । पक्षे । होइ ॥ एवं होज्जसि । होज्ज
होज्जा । होसि । इत्यादि ॥ भविष्यन्ती । होज्जहिइ । होज्जहि
होज्ज । होज्जा । पक्षे । होहिइ ॥ एवं होज्जहिसि । होज्ज
हिसि । होज्ज । होज्जा । होहिसि । होज्जहिमि । होज्जाहिमि । होज्ज
स्सामि । होज्जहामि । होज्जस्सं । होज्ज । होज्जा । इत्यादि ॥ विष्वादि ।
होज्जउ । होज्जाउ । होज्ज । होज्जा । भवतु भवेद्वेत्यर्थः । पक्षे । होइ ।
स्वरान्तादिति किम् । हसेज्ज । हसेज्जा । तुवरेज्ज । तुवरेज्जा ॥ १७८ ॥

क्रियातिपत्तेः ॥ ८ । ३ । १७९ ॥

क्रियातिपत्तेः स्थाने ज्जज्जावादेशौ भवतः ॥ होज्ज । होज्जा । ज
विष्वादित्यर्थः । जइ होज्ज वण्णणिज्जो ॥ १७९ ॥

न्त-माणौ ॥ ८ । ३ । १८० ॥

क्रियातिपत्तेः स्थाने न्तमाणौ आदेशौ भवतः ॥ होन्तो । होमाणो ।
अभविष्यदित्यर्थः ॥

हरिण-ट्टाणे हरिणइ जइ सि हरिणाहिवं निवेसन्तो ।

न सहन्तो विअ तो राहुपरिहवं से जिअन्तस्स ॥ १८० ॥

शत्रानशः ॥ ८ । ३ । १८१ ॥

शत्रुआनश् इत्येतयोः प्रत्येकं न्त माण इत्येनावदेशौ भवतः ॥ श
हसन्तो हसमाणो ॥ आनश् । वेवन्तो वेवमाणो ॥ १८१ ॥

इ च स्त्रियाम् ॥ ८ । ३ । १८२ ॥

स्त्रियां वर्तमानयोः शत्रानशोः स्थाने इ चकारात् न्तमाणौ च भवन्ति ।
हमई । हसन्ती । हसमाणी । वेवई । वेवन्ती । वेवमाणी ॥ १८२ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्रामिधानस्योपज्ञशब्दो

शायनश्रुता अष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

ऊर्ध्वे स्वर्गनिकेतनादपि तले पातालमूलादपि

त्वत्कीर्तिर्भ्रमति शितीश्वरमणे पारे पयोधरेपि ।

तेनास्याः प्रमंदास्वभावमुल्लभैरुच्चावचैश्चापडै-

स्ते वार्षयमवृत्तयोपि मुनयो मौनव्रत त्याजिनाः ॥ १ ॥

सर्वविदे नमः ॥

अहं ॥

इदितो वा ॥ ८ । ४ । १ ॥

सूत्रे ये इदितो धातवो दध्यन्ते तेषां ये आदेशान्ते विकल्पेन भवन्तीति वेदितव्यम् । तत्रैव चोदाहरिष्यते ॥ १ ॥

कथेर्वज्जर-पञ्जरोष्णाल-पिमुण-सद्य-बोद्ध-चव-जम्प-

सीस-साहः ॥ ८।४।२॥

कथेर्धातोर्वज्जरादयो दशादेशा वा भवन्ति ॥ वज्जरइ । पञ्जरइ । उष्णालइ । पिमुणइ । सद्यइ । बोद्धइ । चवइ । जम्पइ । सीसइ । साहइ ॥ उज्जुइ इति तत्पूर्वस्य वृत्तः भाषणे इत्यस्य । पञ्जे । कइइ ॥ एते चान्ये-
दंशेषु पाठिता अपि अस्माभिर्धात्वादेशोक्तता विविधेषु प्रत्ययेषु प्रतिष्ठन्ता-
निति ॥ तथा च । वज्जरिओ कथितः । वज्जरिऊण कथयित्वा । वज्जरणं
कथनम् । वज्जरन्तो कथयन् । वज्जरिअच्चं कथयितव्यमिति रूपसहस्राणि
मिथ्यन्ति । संस्कृतधानुवच्च प्रत्ययलोपागमादिविधिः ॥ २ ॥

दुःस्त्रे णिच्चरः ॥ ८ । ४ । ३ ॥

दुःस्त्रविषयस्य कथर्णिच्चर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिच्चरइ । दुःस्त्रं
कथयन्तीत्यर्थः ॥ ३ ॥

जुगुप्सेर्लुण-दुगुच्छ-दुगुच्छाः ॥ ८ । ४ । ४ ॥

जुगुप्सेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ जुणइ । दुगुच्छइ । दुगुच्छाइ ।
पञ्जे । जुगुच्छइ ॥ गलोपे । दुउच्छइ । दुउच्छाइ । जुउच्छाइ ॥ ४ ॥

बुमुक्षि-बीज्योर्णोर्व-बोज्जो ॥ ८।४।५॥

बुमुक्षेराचारकिवन्तस्य च बीजेर्वधासंख्यमेतावदिशो वा भवतः ॥
र्णोर्वइ । बुहुक्खइ । बोज्जइ । बीजइ ॥ ५ ॥

घ्या-गोक्षो-गां ॥ ८।४।६॥

अनयोर्वधासंख्यं शा गां इत्यादेशौ भवतः ॥ आइ । शाअइ ।
णिज्जाइ । णिज्जाअइ । निपूर्वो दर्शनार्थः । गाइ । गायइ । ज्ञाणं ।
गाणं ॥ ६ ॥

ज्ञो जाण-मुणो ॥८।४।७॥

जानातेजाण मुण इत्यादेशो भवतः ॥ जाणइ । मुणइ ॥ बहुताणं ।
गराण्कचिद्विकल्पः । जाणिअं । णायं । जाणिऊण । जाऊण । जाणवं ।
।णं । मणइ इति तु मन्यतेः ॥ ७ ॥

उदो ध्मो धुमा ॥८।४।८॥

उद. परम्य ध्मो धातोर्धुमा इत्यादेशो भवति । उद्दुमाइ ॥ ८ ॥

अदो धो दहः ॥८।४।९॥

अद. परम्य दधातेर्दह इत्यादेशो भवति ॥ सदहइ । सदहणो
जीवो ॥ ९ ॥

पिरेः पिज्ज-डह-पट्ट-घोटाः ॥८।४।१०॥

पिरेतेने चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ पिज्जइ । डहइ । पट्टइ ।
घोटइ । पिअइ ॥ १० ॥

उद्धानेगेरुम्मा वमुआ ॥८।४।११॥

उद्धानेभ्य दाने ओरुम्मा वमुआ इत्येतावदेशो वा भवतः ॥ ओ-
म्माइ । वमुआइ । उव्वाइ ॥ ११ ॥

निद्रानेगेहीगेहो ॥ ८।४।१२॥

निद्रानेभ्य दाने ओहीर उह इत्यादेशो वा भवतः ॥ ओहीरइ । उह-
निइइ ॥ १२ ॥

आघेगइयः ॥८।४।१३॥

आघेगइय इत्यादेशो वा भवति ॥ आइयइ । अय्याइ ॥ १३ ॥

आनेरुम्भुलः ॥८।४।१४॥

आनेरुम्भुल इत्यादेशो वा भवति ॥ अरुम्भुलइ । आइ ॥ १४ ॥

ममः म्यः म्माः ॥ ८।४।१५॥

मपूर्वभ्य म्यायन म्मा इत्यादेशो भवति ॥ मम्माइ । मम्माये ॥ १५ ॥

म्यत्र यद् विद् निग्याः ॥८।४।१६॥

म्यत्रयन चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ म्यइ । म्यअइ । म्यण । वट्टिको ।

उट्टिओ । पट्टाचिओ । उट्टादिओ । मयद । चिट्टद । चिट्टिऊग । निम्पद
बहुताधिकारान्, कचित्त भवति । धिअ । धाणं । पन्धिओ । उट्टिओ
-याऊय ॥१६॥

उदष्ट-कृष्टुग ॥८।४।१७॥

उदः परम्य निष्ठेतेः ट कृष्टु इत्यादेशो भवतः ॥ उदृष्ट । उष्टुष्टुद ॥१७॥

म्लेया-पञ्चाया ॥८।४।१८॥

म्लेयनेया पञ्चाय इत्यादेशो वा भवतः ॥ वाद । पञ्चायद । मिलाद ॥१८॥

निमो निम्माण-निम्मवा ॥८।४।१९॥

निर्पूर्वस्य निर्धातेरेतावादेशो भवतः ॥ निम्माणद । निम्मवद ॥१९॥

क्षेणिज्झगे वा ॥८।४।२०॥

क्षयतेर्णिज्झर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिज्झरद । पञ्छे । क्षिज्जद ॥२०॥

छेदोर्णुम-नूम-सन्नूम-द्वयोम्याल-पञ्चालाः ॥८।४।२१॥

छेदोर्ण्यन्तस्य ण्ते पडादेशो वा भवन्ति ॥ णुमद । नूमद । णत्वे

णूमद । सन्नूमद । दवट् । ओम्यालद । पञ्चालद । छायद ॥ २१ ॥

नित्रिपत्योणिहोडः ॥८।४।२२॥

निवृगः पतेश्च प्यन्तस्य णिहोड इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहोडद

पञ्छे । निवारोद । पाटोद ॥ २२ ॥

दृहो दूमः ॥८।४।२३॥

दृहो प्यन्तस्य दूम इत्यादेशो भवति ॥ दूमद मज्झ हिअयं ॥ २३ ॥

धवलदुमः ॥८।४।२४॥

धवलयतेर्ण्यन्तस्य दुमादेशो वा भवति ॥ दुमद । धवलद ॥ 'स्वराण-

स्वरा' (बहुलम्) (८-४-२३८) इति दीर्घत्वमपि । दूमिअ । धवलित ॥

मित्यर्थः ॥ २४ ॥

तुलेरोहामः ॥ ८ । ४ ।

तुलेर्ण्यन्तस्य ओहान इत्यादेशो वा भवति ॥ ओहामद । तुलद ॥२५॥

विचिरोलुण्डोलुण्डं-पल्हत्याः ॥ ८ । ४ । २६ ॥

विचयतेर्ष्यन्तस्य ओलुण्डादयस्त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ ओलुण्डइ । लुण्डइ । पल्हत्यइ । विरेअइ ॥ २६ ॥

तडेराहोड-विहोडौ ॥ ८ । ४ । २७ ॥

तडेर्ष्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवतः ॥ आहोडइ । विहोडइ । प्पे । णडेइ ॥ २७ ॥

मिथेवीसाळ-मेळवी ॥ ८ । ४ । २८ ॥

मिथयनेर्ष्यन्तस्य वीसाळ मेळव इत्यादेशौ वा भवतः ॥ वीसाळइ । मेळवइ । मिस्सइ ॥ २८ ॥

उधूलेगुण्ठः ॥ ८ । ४ । २९ ॥

उधूलेर्ष्यन्तस्य गुण्ठ इत्यादेशो वा भवति ॥ गुण्ठइ । प्पे । उधूलेइ ॥ २९ ॥

अमेस्तालिअण्ट-तमाडौ ॥ ८ । ४ । ३० ॥

अमयनेर्ष्यन्तस्य तालिअण्ट तमाड इत्यादेशौ वा भवतः ॥ तालिअण्टइ । तमाडइ । मामेइ । ममाडेइ । ममावेइ ॥ ३० ॥

नगेर्विउड-नामव-हारव-विप्पगाल-पलावाः ॥ ८ । ४ । ३१ ॥

नगेर्ष्यन्तस्य एते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ विउडइ । नामवइ । हारवइ । विप्पगालइ । पलावइ । प्पे । नामइ ॥ ३१ ॥

दशेदाव-दम-दक्खवाः ॥ ८ । ४ । ३२ ॥

दशेर्ष्यन्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ दावइ । दमइ । दक्खवइ । दमिइ ॥ ३२ ॥

उट्टेय्मः ॥ ८ । ४ । ३३ ॥

उट्ट्वंस्य षट्ठेर्ष्यन्तस्य उट्टा इत्यादेशो वा भवति ॥ उट्टइ । उट्टाट्टइ ॥ ३३ ॥

मृदः मिदः ॥ ८ । ४ । ३४ ॥

मृतेर्ष्यन्तस्य मिद इत्यादेशो भवति ॥ मिदइ ॥ ३४ ॥

संभाविरासङ्घः ॥ ८ । ४ । ३५ ॥

संभावयतेरासङ्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ आसङ्घइ । संभावइ ॥ ३५ ॥

उन्नमेस्त्यहप्रोल्लाल-गुलुगुञ्जोप्पेलाः ॥ ८ । ४ । ३६ ॥

उत्पूर्वस्य ननेर्णन्तस्य एते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उत्थइ ।
उल्लालइ । गुलुगुञ्जइ । उप्पेलइ । उन्नावइ ॥ ३६ ॥

प्रस्थोपः पट्टव पेण्डवो ॥ ८ । ४ । ३७ ॥

प्रपूर्वस्य तिष्ठतेर्णन्तस्य पट्टव पेण्डव इत्यादेशौ वा भवतः ॥ पट्टवइ ।
पेण्डवइ । पट्टावइ ॥ ३७ ॥

विज्जपेवोक्कावुक्को ॥ ८ । ४ । ३८ ॥

विपूर्वस्य जानातेर्णन्तस्य वोक्क अवुक्क इत्यादेशौ वा भवतः ॥ वोक्कइ ।
अवुक्कइ । विण्णवइ ॥ ३८ ॥

अपेराल्लिव-चच्चुप्प-पणामाः ॥ ८ । ४ । ३९ ॥

अपेर्णन्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ अल्लिवइ । चच्चुप्पइ ।
पणामइ । पण्णे । अप्पेइ ॥ ३९ ॥

याप्पेर्जवः ॥ ८ । ४ । ४० ॥

यातेर्णन्तस्य जव इत्यादेशो वा भवति ॥ जवइ । जावेइ ॥ ४० ॥

अवरोम्वाल-पञ्चालो ॥ ८ । ४ । ४१ ॥

हवतेर्णन्तस्य एतावादेशौ वा भवतः ॥ ओम्वालइ । पञ्चालइ ।
पावेइ ॥ ४१ ॥

विकोशेः पक्खोडः ॥ ८ । ४ । ४२ ॥

विकोशयतेर्नामधातोर्णन्तस्य पक्खोड इत्यादेशो वा भवति ॥ पक्खो-
डइ । विकोसइ ॥ ४२ ॥

रोमन्ये रोग्गाल-वग्गोली ॥ ८ । ४ । ४३ ॥

रोमन्येर्नामधातोर्णन्तस्य एतावादेशौ वा भवतः ॥ ओग्गालइ । वग्गो-
लइ । रोमन्यइ ॥ ४३ ॥

कमेर्णिहुवः ॥ ८ । ४ । ४४ ॥

कमेः स्वार्थेष्वन्तस्य णिहुव इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहुवइ ।
कमेइ ॥ ४४ ॥

प्रकाशेर्ण्वः ॥ ८ । ४ । ४५ ॥

प्रकाशेर्ण्वन्तस्य ण्व इत्यादेशो वा भवति ॥ ण्वइ । पयासेइ ॥ ४५ ॥

कम्पेर्विच्छोलः ॥ ८ । ४ । ४६ ॥

कम्पेर्ण्वन्तस्य विच्छोल इत्यादेशो वा भवति ॥ विच्छोलइ ।
कम्पेइ ॥ ४६ ॥

आरोपेर्बलः ॥ ८ । ४ । ४७ ॥

आरोपेर्ण्वन्तस्य बल इत्यादेशो वा भवति ॥ बलइ । आरोवेइ ॥ ४७ ॥

दोले र्होलः ॥ ८ । ४ । ४८ ॥

दोलेः स्वार्थेष्वन्तस्य र्होल इत्यादेशो वा भवति ॥ र्होलइ ।
दोलइ ॥ ४८ ॥

रञ्जेरावः ॥ ८ । ४ । ४९ ॥

रञ्जेर्ण्वन्तस्य राव इत्यादेशो वा भवति ॥ रावेइ । रञ्जेइ ॥ ४९ ॥

घटेः परिवाडः ॥ ८ । ४ । ५० ॥

घटेर्ण्वन्तस्य परिवाड इत्यादेशो वा भवति ॥ परिवाडेइ । घडेइ ॥ ५० ॥

वेष्टेः परिआलः ॥ ८ । ४ । ५१ ॥

वेष्टेर्ण्वन्तस्य परिआल इत्यादेशो वा भवति ॥ परिआलेइ । वेष्टेइ ॥ ५१ ॥

क्रियः किणो वेस्तु के च ॥ ८ । ४ । ५२ ॥

जेशिनि निवृत्तम् । क्रीणाने किण इत्यादेशो भवति । वेः पण्यं तु
द्विरुक्तं केश्चकाराकिणश्च भवति ॥ किणइ । विकेइ । विविणइ ॥ ५२ ॥

मियो मा-बीहो ॥ ८ । ४ । ५३ ॥

विभेनेगतावांशी भवन् ॥ भाइ । भाइअ । बीहइ । बीहिअ ॥ ५३
मायिकागद् मीओ ॥ ५३ ॥

अर्लीडोली ॥ ८ । ४ । ५४ ॥

अर्लीयने अर्ली इत्यादेशो भवति ॥ अर्लीयइ । अर्लीओ ॥ ५४ ॥

निर्वाटेर्गिलात्र-निदुष-जिगिष-लुव-निर-निद्राः ॥८॥५५॥
निर्वाट् पते पदादेशा या भवन्ति ॥ गिलात्र । निदुष । जिगिष ।
लुव । निद्रा । निद्रा । निद्रा ॥ ५५ ॥

विर्गहविग ॥ ८ । ४ । ५६ ॥

विश्वेदेविंश इत्यादिनां या मयनि ॥ विग्रह । विहितम् ॥ ५६ ॥

सं ह्य-ह्य ॥ ८ । २ । ५७ ॥

गिरेस्तायादेशो वा भवतः ॥ ग५६ ॥ ग५७ ॥ ग५८ ॥ ५७ ॥

श्रुत्यैः ॥ ८ । ४ । ५८ ॥

शृणोतिर्दण्डस्योद्देशो वा भवति ॥ हण्ड । गुण्ड ॥ ५८ ॥

धृगर्धुवः ॥ ८ । ४ । ५९ ॥

धृनोर्ध्व इत्यादेशो वा भवति ॥ ध्रुवः । ध्रुवः ॥ ५९ ॥

भुवर्हो-ज्व-हवाः ॥ ८ । ४ । ६० ॥

उक्तं भाष्यार्थं ह्यह इत्येते आदिना वा भवन्ति ॥ होइ । होन्ति ।
वइ । हुवन्ति । हवइ । हवन्ति ॥ पक्षे । मवइ । पग्निहोण-विह्वो ।
विह्वे । पमवइ । पग्निमवइ । ममवइ ॥ कचिदन्यदपि । उन्मु-
द । मते ॥ ६८ ॥

अत्रिति दृः ॥ ८ । ४ । ६१ ॥

निर्वाणं मन्त्रं सुयो हु इत्यादिना वा भवति ॥ हुन्ति । भवन् । हुन्तो ।
निर्वाणं किम् । होइ ॥ ६१ ॥

पृथक्-स्पष्टे निव्यहः ॥ ८।४।६२ ॥

अथ कृन्ते ऋष्टे च कर्तारि सुयो णिवट इत्यादेशो भवति ॥ णिवटइ ।
इदं स्पष्टो वा भवतीत्यर्थः ॥ ६२ ॥

प्रमा दृष्यो वा ॥ ८ । ४ । ६३ ॥

प्रमुक्तकृत्य सुखो दुष्प इत्यादिगो वा भवति ॥ प्रमुक्तं च प्रपूर्वस्यार्थः ।
न धिक् न पदुष्यद् । पक्षे । पमवेद् ॥ ६३ ॥

क्ते हः ॥ ८।४।६४ ॥

। सुवः क्तप्रत्यये ह्रादेशो भवति ॥ ह्रं । अणुह्रं । पृह्रं ॥ ६४ ॥

कृगेः कुणः ॥ ८।४।६५ ॥

कृग. कुण इत्यादेशो भवति ॥ कुणइ । करइ ॥ ६५ ॥

काणेशिते णिआरः ॥ ८।४।६६ ॥

काणेशितविषयस्य कृगो णिआर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिआरइ ।
काणेशितं करोति ॥ ६६ ॥

निष्टम्भावष्टम्भे णिटुह-संदाणं ॥ ८।४।६७ ॥

निष्टम्भविषयस्यावष्टम्भविषयस्य च कृगो ययासंस्वं णिटुह संदाण इ-
देशो वा भवति ॥ णिटुहइ । निष्टम्भं करोति । संदाणइ । अवाप्तं
करोति ॥ ६७ ॥

अमे वावष्कः ॥ ८।४।६८ ॥

अमविषयस्य कृगो वावष्क इत्यादेशो वा भवति ॥ वावष्कइ । अ-
करोति ॥ ६८ ॥

मन्युर्नाष्टमालिन्ये णिव्योळः ॥ ८।४।६९ ॥

मन्युना काणेन यदोष्टमालिन्यं तद्विषयस्य कृगो णिव्योळ इत्यादेशो
वा भवति ॥ णिव्योळइ । मन्युना ओष्ठं मठिनं करोति ॥ ६९ ॥

गैविन्य-लम्बने पयल्लः ॥ ८।४।७० ॥

गैविन्यविषयस्य लम्बनविषयस्य च कृग पयल्ल इत्यादेशो वा भवति ।
पयल्लइ । गैविनीभवति लम्बने वा ॥ ७० ॥

नियताच्छोटे णीदुञ्छः ॥ ८।४।७१ ॥

नियतनविषयस्य आच्छादनविषयस्य च कृगो णीदुञ्छ इत्यादेशो
भवति वा ॥ णीदुञ्छइ । नियतनि । आच्छोटयति वा ॥ ७१ ॥

धुगे कम्मः ॥ ८।४।७२ ॥

धुगविषयस्य कृग. कम्म इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मइ । धुगे
कर्म ॥ ७२ ॥

आइडेः सन्नामः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८३ ॥

आद्रियतेः सन्नाम इत्यादेशो वा भवति ॥ सन्नामइ । आइरइ ॥ ८३ ॥

प्रहृगेः सारः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८४ ॥

प्रहरतेः सार इत्यादेशो वा भवति ॥ सारइ । पहरइ ॥ ८४ ॥

अवतरेरोह-ओरसौ ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८५ ॥

अवतरते ओह ओरस इत्यादेशौ वा भवतः ॥ ओहइ । ओरस
ओअरइ ॥ ८५ ॥

शक्तेष्व-तर-तीर-पाराः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८६ ॥

शक्तेतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ चयइ । तरइ । तीर
पारइ । सकइ ॥ त्यजतेरपि चयइ । हानिं करोति ॥ तरतेरपि त्य
तीरत्यतेरपि तीरइ ॥ पारत्यतेरपि पारइ । कर्म समाप्नोति ॥ ८६ ॥

फकस्थकः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८७ ॥

फकमेस्थक इत्यादेशो भवति ॥ थकइ ॥ ८७ ॥

स्लाघः सलहः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८८ ॥

स्लाघने. सलह इत्यादेशो भवति ॥ सलहइ ॥ ८८ ॥

खचेर्वेअडः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८९ ॥

खचनेर्वेअड इत्यादेशो वा भवति ॥ वेअडइ । खचइ ॥ ८९ ॥

पचेः सोल्ल-पडल ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९० ॥

पचने सोल्ल पडल इत्यादेशौ वा भवतः ॥ सोल्लइ । पच
पयड ॥ ९० ॥

मुचेण्डुअइडे-मेण्डोस्मिफ-वेअर-गिन्दुण्ड-धंसाडाः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९१ ॥

मुचनेण्डे ममण्डेना वा भवन्ति ॥ छइ । अवेडेइ । मेण्ड ।
अड । वेअरइ । गिन्दुण्डइ । धंसाडइ । पचे । मुअइ ॥ ९१ ॥

दुःखे गिज्जलः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९२ ॥

दुःखविषयस्य मुचेः गिज्जल इत्यादेशो वा भवति ॥ गिज्जलेइ ।
मुचनेण्डे ॥ ९२ ॥

पथेदेव-वेत्य-दृग्गोमन्ता ॥ ८ । ४ । ९३ ॥

पथेदेवेति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ वेत्यदृ । वेत्यदृ । दृग्गोमन्ता ।
दृग्गोमन्ता । दृग्गोमन्ता ॥ ९३ ॥

संज्ञावाच्य-विदाविदाः ॥ ८ । ४ । ९४ ॥

संज्ञावाच्येति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ विदाविदा । विदाविदा । विदाविदा-
विदा । विदाविदा ॥ ९४ ॥

समास्येवत्य-साम-समा-वेत्यायाः ॥ ८ । ४ । ९५ ॥

समास्येवेति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ सामसमा । सामसमा । समा-
समा । सामसमा । सामसमा ॥ ९५ ॥

मित्रः मित्र-मित्रा ॥ ८ । ४ । ९६ ॥

मित्रेति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ मित्रा । मित्रा । मित्रा ॥ ९६ ॥

पुच्छः पुच्छः ॥ ८ । ४ । ९७ ॥

पुच्छेति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ पुच्छः । पुच्छः ॥ ९७ ॥

गर्जेर्गुहः ॥ ८ । ४ । ९८ ॥

गर्जेर्गुहेति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ गुहः । गुहः ॥ ९८ ॥

वृषे द्विः ॥ ८ । ४ । ९९ ॥

वृषेति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ द्विः । द्विः । वृषे । वृषे ।
वृषे । वृषे ॥ ९९ ॥

गजेत्य-उज्ज-मह-साम-मेहाः ॥ ८ । ४ । १०० ॥

गजेत्येति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ उज्ज । उज्ज । मह । मह ।
मेहा । मेहा ॥ १०० ॥

सामास्य-मिदृ-वृद्ध-वृष्णाः ॥ ८ । ४ । १०१ ॥

सामास्येति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ मिदृ । मिदृ । वृद्ध । वृद्ध ।
वृष्णा । वृष्णा ॥ १०१ ॥

पुच्छेगर्गल-वर्माणा ॥ ८ । ४ । १०२ ॥

पुच्छेगर्गलेति शब्दात् आदेशा वा भवन्ति ॥ वर्माणा । वर्माणा । पुच्छे । पुच्छे ।

लज्जेर्जीहः ॥ ८ । ४ । १०३ ॥

लज्जेर्जीह इत्यादेशो वा भवति ॥ जीहइ । लज्जइ ॥ १०३ ॥

तित्रेरोमुक्कः ॥ ८ । ४ । १०४ ॥

तित्रेरोमुक्क इत्यादेशो वा भवति ॥ ओमुक्कइ । तेअण ॥ १०४ ॥

मृजेरुपुम-लुञ्छ-पुञ्छ-पुंस-कुस-पुस-लुइ-हुल-रोसाणाः ॥ ८ । ४ । १०५ ॥

मृजेरेने नवादेशा वा भवन्ति ॥ उगुमइ । लुञ्छइ । पुञ्छइ । पुंस
कुमइ । पुमइ । लइ । हुलइ । रोसाणइ । पसे । मज्जइ ॥ १०५ ॥

मञ्जेरेमप-मुमुमूर-मूर-मूर-सूड-विर-पविरञ्ज-काञ्ज-

नीरञ्जाः ॥ ८ । ४ । १०६ ॥

मञ्जेरेने नवादेशा वा भवन्ति ॥ वेमपइ । मुमुमूरइ । मूर । मूर
मूरइ । विइ । पविरञ्जइ । करञ्जइ । नीरञ्जइ । मज्जइ ॥ १०६ ॥

अनुव्रजेः पडिअग्गः ॥ ८ । ४ । १०७ ॥

अनुव्रजेः पडिअग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ पडिअग्गइ । अनुव्रजइ ॥ १०७ ॥

अर्जेर्विद्वः ॥ ८ । ४ । १०८ ॥

अर्जेर्विद्व इत्यादेशो वा भवति ॥ विद्वइ । अज्जइ ॥ १०८ ॥

पुजो जुज्ज-जुज्ज-जुप्पा ॥ ८ । ४ । १०९ ॥

पुजो जुज्ज जुज्ज जुप्प इत्यादेशा भवन्ति ॥ जुज्जइ । जुप्प
जुप्पइ ॥ १०९ ॥

पुजो मुत्त-जिम-जेम-कम्माद्ध-ममाग-यमट्-चट्टाः ॥ ८ । ४ । ११० ॥

पुजो पुत्त-जिम-जेम-कम्माद्ध-ममाग-यमट्-चट्टा इत्यादेशा भवन्ति ॥ मुत्तइ । जिमइ । जेमइ । कम्मा
मम्माइ । ममाणइ । यमट्इ । चट्टइ ॥ ११० ॥

पौन कम्मव ॥ ८ । ४ । १११ ॥

पौन कम्मव पुन कम्मव इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मवइ । पु
पुनइ ॥ १११ ॥

पट्ठमं ॥ ८ । ४ । ११२ ॥

पट्ठमं पट्ठमं पट्ठमं पट्ठमं पट्ठमं ॥ ११२ ॥

समा गलः ॥ ८ । ४ । ११३ ॥

सम्पूर्वस्य घटतेर्गल इत्यादेशो वा भवति ॥ संगलइ । संघडइ ॥ ११३ ॥

हासेन स्फुटेर्मुः ॥ ८ । ४ । ११४ ॥

हासेन करणेन यः स्फुटिस्तस्य मुरादेशो वा भवति ॥ मुरइ । हासेन
फुटति ॥ ११४ ॥

मण्डेधिञ्च चिञ्चअ-चिञ्चिल्ल-रीड-टिविडिकाः ॥ ८ । ४ । ११५ ॥

मण्डेरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ चिञ्चइ । चिञ्चअइ । चिञ्चिल्लइ ।
रीडइ । टिविडिकाइ । मण्डइ ॥ ११५ ॥

तुडेस्तोड-तुड-खुड-खुडोक्खुडोलुक-णिलुक-लुकोल्लूराः ॥ ८ । ४ । ११६ ॥

तुडेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ तोडइ । तुडइ । खुडइ । खुडइ ।
खुडइ । लुकइ । णिलुकइ । लुकइ । लुक्खुइ । तुडइ ॥ ११६ ॥

घूर्णां घुल-घोल-घुम्म-पहल्लाः ॥ ८ । ४ । ११७ ॥

घूर्णरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ घुलइ । घोलइ । घुम्मइ । पह-
ल्लाइ ॥ ११७ ॥

विवृतेढंसः ॥ ८ । ४ । ११८ ॥

विवृतेढंस इत्यादेशो वा भवति ॥ ढंसइ । विवृट्टइ ॥ ११८ ॥

कथेरट्टः ॥ ८ । ४ । ११९ ॥

कथेरट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ अट्टइ । कट्टइ ॥ ११९ ॥

ग्रन्थो गण्टः ॥ ८ । ४ । १२० ॥

ग्रन्थेर्गण्ट इत्यादेशो भवति ॥ गण्टइ । गण्टी ॥ १२० ॥

मन्थेर्घुसल-विरोल ॥ ८ । ४ । १२१ ॥

मन्थेर्घुसल विरोल इत्यादेशो वा भवतः ॥ घुसलइ । विरोलइ । मन्थइ ॥ १२१ ॥

ह्रादेरवञ्छः ॥ ८ । ४ । १२२ ॥

ह्रादतेर्प्यन्तस्याप्यन्तस्य च अवञ्छ इत्यादेशो भवति ॥ अवञ्छइ ।
अदते । ह्रादयति वा ॥ इकारो प्यन्तस्यापि परिग्रहार्थः ॥ १२२ ॥

लज्जेर्जीहः ॥ ८ । ४ । १०३ ॥

लज्जतेर्जीह इत्यादेशो वा भवति ॥ जीहइ । लज्जइ ॥ १०३ ॥

तिजेरोमुकः ॥ ८ । ४ । १०४ ॥

तिजेरोमुक इत्यादेशो वा भवति ॥ ओसुकइ । तेअण ॥ १०४ ॥

मृजेरुपुम-लुञ्छ-पुञ्छ-पुंम-कुस-पुस-लुह-हुल-रोसाणाः ॥ ८ । ४ । १०५ ॥

मृजेरेने नवादेशा वा भवन्ति ॥ उयुसइ । लुञ्छइ । पुंञ्छइ । पुंम
कुसइ । पुसइ । लुहइ । हुलइ । रोसाणइ । पक्षे । मज्जइ ॥ १०५ ॥

मज्जेवेमय-मुसुमूर-मूर-मूर-सूड-विर-पविरज्ज-करज्ज-

नीरज्जाः ॥ ८ । ४ । १०६ ॥

मज्जेरेने नवादेशा वा भवन्ति ॥ वेमयइ । मुसुमूरइ । मूरइ । सूड
विरइ । पविरज्जइ । करज्जइ । नीरज्जइ । मज्जइ ॥ १०६ ॥

अनुव्रजे पडिअगः ॥ ८ । ४ । १०७ ॥

अनुव्रजे पडिअग इत्यादेशो वा भवति ॥ पडिअगइ । अनुववइ ॥ १०७ ॥

अजेर्विद्वः ॥ ८ । ४ । १०८ ॥

अजेर्विद्व इत्यादेशो वा भवति ॥ विद्वइ । अज्जइ ॥ १०८ ॥

पुजो जुज्ज-मुज्ज-जुप्पाः ॥ ८ । ४ । १०९ ॥

पुजो जुज्ज मुज्ज जुप्प इत्यादेशा भवन्ति ॥ जुज्जइ । मुज्ज
जुप्पइ ॥ १०९ ॥

मुजो मुज्ज-जिम-जेम-कम्माह-ममाण-चमड-चट्टाः ॥ ८ । ४ । ११० ॥

मुजो मुज्ज इत्यादेशा भवन्ति ॥ मुज्जइ । जिमइ । जेमइ । कम्मा
हइ । ममाणइ । चमडइ । चट्टइ ॥ ११० ॥

वोपेन कम्मरः ॥ ८ । ४ । १११ ॥

वोपेन कम्मर इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मरइ । वोपइ ॥ १११ ॥

पट्ठेण्डः ॥ ८ । ४ । ११२ ॥

पट्ठेण्ड इत्यादेशो वा भवति ॥ गट्टइ । पट्टइ ॥ ११२ ॥

ममा गलः ॥ ८ । ४ । ११३ ॥

सम्पूर्वस्य घटनंगल इत्यादेशो वा भवति ॥ मगलः । संघटः ॥ ११३ ॥

हासेन स्फुटर्मुः ॥ ८ । ४ । ११४ ॥

हासेन कण्ठेन यः स्फुटिग्नस्य मुगदेशो वा भवति ॥ मुटः । हासेन
टति ॥ ११४ ॥

मण्डेधिअ चिअअ-चिअल-ईट-टिविटिपाः ॥ ८ । ४ । ११५ ॥

मण्डेने पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ चिअटः । चिअअटः । चिअलटः ।
इटः । टिविटिअटः । मण्डटः ॥ ११५ ॥

खेसोट-तुट-खुट-खुडोक्खुडोक्खु-णिलुफ-लुफोल्हुराः ॥ ८ । ४ । ११६ ॥

खेसोटे नवादेशा वा भवन्ति ॥ खेसोटः । तुटः । खुटः । खुडः ।
खुडः । लुफः । णिलुफः । लुफः । लुहुरः । तुडः ॥ ११६ ॥

घूर्णा घुल-पोल-घुम्म-पहल्लाः ॥ ८ । ४ । ११७ ॥

घूर्णते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ घुलटः । पोलटः । घुम्मटः । पह-
ल्लाटः ॥ ११७ ॥

विवृतेदंसः ॥ ८ । ४ । ११८ ॥

विवृतेदंस इत्यादेशो वा भवति ॥ दंसटः । विवटः ॥ ११८ ॥

कथेरट्टः ॥ ८ । ४ । ११९ ॥

कथेरट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ अट्टः । कट्टः ॥ ११९ ॥

ग्रन्थो गण्टः ॥ ८ । ४ । १२० ॥

ग्रन्थेर्गण्ट इत्यादेशो भवति ॥ गण्टटः । गण्टी ॥ १२० ॥

मन्थेर्घुसल-विरोल ॥ ८ । ४ । १२१ ॥

मन्थेर्घुसल विरोल इत्यादेशो वा भवतः ॥ घुसलटः । विरोलटः । मन्थटः ॥ १२१ ॥

ह्लादिरअच्छः ॥ ८ । ४ । १२२ ॥

ह्लादतेर्प्यन्तस्याप्यन्तस्य च अवअच्छ इत्यादेशो भवति ॥ अवअच्छटः ।

ह्लादयति वा ॥ इकारो प्यन्तस्यापि परिग्रहार्थः ॥ १२२ ॥

नेः सदो मज्जः ॥ ८।४।१२३ ॥

निपूर्वस्य सदो मज्ज इत्यादेशो भवति ॥ अता एत्थ शुभज्जइ ॥ १२३ ॥

छिदेर्दुहाव-णिच्छल्ल-णिज्झोड-णिच्चर-णिच्चर-ल्लाः ॥ ८।४।१२४ ॥

छिदेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ दुहावइ । णिच्छल्लइ । णिज्झोडइ ।

णिच्चरइ । णिच्चरइ । ल्लाइ । पक्षे । छिन्दइ ॥ १२४ ॥

आडा ओअन्दोडाली ॥ ८।४।१२५ ॥

आडा युक्तस्य छिदेरोअन्द उडाल इत्यादेशो वा भवतः ॥ ओअन्दा
उडालइ । अछिन्दइ ॥ १२५ ॥

मृदा मल-मड-परिहड-खड-चड-मड-पन्नाडाः ॥ ८।४।१२६ ॥

मृदानेरेते सप्तदेशा भवन्ति ॥ मलइ । मडइ । परिहडइ । मल
चडइ । मडइ । पन्नाडइ ॥ १२६ ॥

स्फन्देचुलुचुलः ॥ ८।४।१२७ ॥

स्फन्देचुलुचुल इत्यादेशो वा भवति ॥ चुलुचुलइ । फन्दइ ॥ १२७ ॥

निरः परेर्वलः ॥ ८।४।१२८ ॥

निपूर्वस्य परेर्वल इत्यादेशो वा भवति ॥ निर्वलइ । निष्पदइ ॥ १२८ ॥

विमंवेर्विअड-विज्जोड-फंसाः ॥ ८।४।१२९ ॥

विमंवेर्विअडेने त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ विअडइ । विज्जोड
फंसइ । विमंवेइ ॥ १२९ ॥

शदो सड-पम्पोडा ॥ ८।४।१३० ॥

शायनेमावादेशो भवतः ॥ सडइ । पम्पोडइ ॥ १३० ॥

आकन्देणीडः ॥ ८।४।१३१ ॥

आकन्देणीड इत्यादेशो वा भवति । णीहइ । अकन्दइ ॥ १३१ ॥

मिंदेर्ग-मिर्ग ॥ ८।४।१३२ ॥

मिंदेर्गवादेशो वा भवतः ॥ गइ । मिर्गइ । मिअइ ॥ १३२ ॥

रेवण्डुः ॥ ८।४।१३३ ॥

रेवण्डु इत्यादेशो वा भवति ॥ उण्डइ । रेवइ ॥ १३३ ॥

निषेधर्हः ॥ ८।४।१३४ ॥

निषेधर्ह इत्यादेशो वा भवति ॥ तट्ट ॥ निसेतट्ट ॥ १३४ ॥

कुधेर्जः ॥ ८।४।१३५ ॥

कुधेर्ज इत्यादेशो वा भवति ॥ जृट्ट ॥ कुज्जट्ट ॥ १३५ ॥

जना जा-जम्मा ॥ ८।४।१३६ ॥

जायेनेर्जा जम्म इत्यादेशो भवति ॥ जाअट्ट जम्मट्ट ॥ १३६ ॥

तनेस्तट्ट-तट्ट-तट्टव-विगृह्याः ॥ ८।४।१३७ ॥

तनेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तट्टट्ट ॥ तट्टट्ट ॥ तट्टवट्ट ॥

ट्टट्ट ॥ तणट्ट ॥ १३७ ॥

तृप्स्थिष्पः ॥ ८।४।१३८ ॥

तृप्स्थेनस्थिष्प इत्यादेशो भवति ॥ थिष्पट्ट ॥ १३८ ॥

उपसर्पेरद्विअः ॥ ८।४।१३९ ॥

उपसर्पेस्य रुपेः कृतगुणस्य अद्विअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अल्लिअट्ट ॥

अप्पट्ट ॥ १३९ ॥

संतपेर्झट्टः ॥ ८।४।१४० ॥

संतपेर्झट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ झट्टवट्ट ॥ पञ्जे ॥ संतप्पट्ट ॥ १४० ॥

व्याप्तेरेअग्माः ॥ ८।४।१४१ ॥

व्याप्तेरेअग्मा इत्यादेशो वा भवति ॥ आअग्माट्ट ॥ वावेट्ट ॥ १४१ ॥

समापेः समाणः ॥ ८।४।१४२ ॥

समाप्तेः समाण इत्यादेशो वा भवति ॥ समाणट्ट ॥ समविट्ट ॥ १४२ ॥

क्षिपेर्गलत्याट्टक्ख-सोल्ल-पेल्ल-णोल्ल-लुह-हुल-परी-घत्ताः ॥ ८।४।१४३ ॥

क्षिपेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ गल्लट्टट्ट ॥ अट्टक्खट्ट ॥ सोल्लट्ट ॥ पेल्लट्ट ॥

लुहट्ट ॥ हुलट्ट ॥ परीट्ट ॥ घत्ताट्ट ॥ विवट्ट ॥ १४३ ॥

क्षिपेर्गुलगुञ्जेत्यद्वाहृत्योञ्जुत्तोस्मिक्-हक्खुव्वाः ॥ ८।४।१४४ ॥

उत्पूर्वस्य क्षिपेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ गुलगुञ्जट्ट ॥ उञ्जट्टवट्ट ॥

उत्थट्ट ॥ उवमुत्तट्ट ॥ उस्मिक्ट्ट ॥ हक्खुवट्ट ॥ उक्खिवट्ट ॥ १४४ ॥

आद्यो र्मम मम द्विती ॥ ८।४।१५५ ॥

आद्यः पञ्चमं र्मम द्विती ॥ ८।४।१५५ ॥ आद्यः पञ्चमं र्मम द्विती ॥ ८।४।१५५ ॥

उपानयमेवम् यन्मायं यन्मायं ॥ ८।४।१५६ ॥

उपानयमेवम् यन्मायं यन्मायं ॥ ८।४।१५६ ॥ उपानयमेवम् यन्मायं यन्मायं ॥ ८।४।१५६ ॥

अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१५७ ॥

अथैवम् अथैवम् अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१५७ ॥ अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१५७ ॥

भाग्यप्रान्ते नमोर्णिमुद ॥ ८।४।१५८ ॥

भाग्यप्रान्ते नमोर्णिमुद अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१५८ ॥ पञ्चमं ॥ ८।४।१५८ ॥

विद्यमर्णिमुद ॥ ८।४।१५९ ॥

विद्यमर्णिमुद अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१५९ ॥ विद्यमर्णिमुद ॥ ८।४।१५९ ॥

आद्यमर्णिमुद अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६० ॥

आद्यमर्णिमुद अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६० ॥ आद्यमर्णिमुद ॥ ८।४।१६० ॥

अथैवम् अथैवम् अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६१ ॥ अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६१ ॥

अथैवम् अथैवम् अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६२ ॥ अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६२ ॥

अथैवम् अथैवम् अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६३ ॥ अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६३ ॥

अथैवम् अथैवम् अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६४ ॥ अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६४ ॥

अथैवम् अथैवम् अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६५ ॥ अथैवम् अथैवम् ॥ ८।४।१६५ ॥

अवज्जसइ । उक्कुसइ । अक्कुसइ । पचइ । पच्छन्दइ । जिम्मइ । जी
 णाणइ । जीउकइ । पदअइ । रम्मइ । परिअसइ । वोळइ । परिअ
 गिरिणासइ । जिवहइ । अवमेहइ । अवहरइ । पशे । गच्छइ ॥ इत्य-
 णिहम्मइ । जीहम्मइ । आहम्मइ । पहम्मइ इत्येते तु हम्म गतति
 स्येव भविष्यन्ति ॥ १६२ ॥

आडा अहिपच्चुअः ॥ ८।४।१६३ ॥

आडा सहितस्य गमेः अहिपच्चुअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अहि-
 पच्चुअइ । पशे । आगच्छइ ॥ १६३ ॥

समा आच्चिमडः ॥ ८।४।१६४ ॥

समा युक्तस्य गमेः अच्चिमड इत्यादेशो वा भवति ॥ अच्चि-
 मडगच्छइ ॥ १६४ ॥

अभ्याडोम्मन्थः ॥ ८।४।१६५ ॥

अभ्याड्भ्या युक्तस्य गमेः उम्मन्थ इत्यादेशो वा भवति ॥ उम्म-
 न्थगच्छइ । अभिमुष्ममागच्छतीत्यर्थः ॥ १६५ ॥

पन्थाडा पत्तोहः ॥ ८।४।१६६ ॥

पन्थाड्भ्या युक्तस्य गमेः पत्तोह इत्यादेशो वा भवति ॥ पत्तो-
 हगच्छइ ॥ १६६ ॥

शमे पडिमा परिमार्मा ॥ ८।४।१६७ ॥

शमेत्यादेशो वा भवति ॥ पडिमाइ । परिमार्माइ । समइ ॥ १६७ ॥

शमे गग्गुह-अ-शोच्चाद-सिलिकिच्च-कोट्टम-मोहाय-शोमा-

वेडा ॥ ८।४।१६८ ॥

शमेत्यादेशो वा भवति ॥ गग्गुहइ । अ-शोच्चाइ । सिलिकिच्चइ । कोट्टमइ । मोहायइ । शोमा-
 वेडाइ ॥ १६८ ॥

शमेत्यादेशो वा भवति ॥ गग्गुहइ । अ-शोच्चाइ । सिलिकिच्चइ । कोट्टमइ । मोहायइ । शोमा-

वेडाइ ॥ १६८ ॥

त्वग्स्तुवर-जअर्द्धा ॥ ८ । ४ । १७० ॥

स्तेरनांवादेशो भवतः ॥ तुवरइ । जअर्द्धइ । तुवरन्तो । जअर्द्धन्तो ॥ १७० ॥

न्यादिश्रयोस्तुरः ॥ ८ । ४ । १७१ ॥

त्वग्तेस्त्वादीं शतरि च तूर इत्यादेशो भवति । तूरइ । तूरन्तो ॥ १७१ ॥

तुगेन्यादी ॥ ८ । ४ । १७२ ॥

त्वगेन्यादीं तुर आदेशो भवति ॥ तुरिओ । तुरन्तो ॥ १७२ ॥

क्षरः क्षिर-क्षर-पञ्क्षर-पञ्चल-णिचल-णिद्वुआः ॥ ८ । ४ । १७३ ॥

क्षरेते पङ् आदेशा भवन्ति ॥ क्षिरइ । क्षरइ । पञ्क्षरइ । पञ्चलइ ।
णिचलइ । णिद्वुअइ ॥ १७३ ॥

उच्छल उत्थलः ॥ ८ । ४ । १७४ ॥

उच्छलंतस्त्थल इत्यादेशो भवति ॥ उत्थलइ ॥ १७४ ॥

विगलेस्थिप-णिद्वुहा ॥ ८ । ३ । १७५ ॥

विगलतेरेतावादेशो वा भवतः ॥ थिप्पइ । णिद्वुअइ । विगलइ ॥ १७५ ॥

दलि-वल्योर्विसट्ट-वम्फा ॥ ८ । ४ । १७६ ॥

दलेवलेश्च यथासंख्यं विसट्ट वम्फ इत्यादेशो वा भवतः ॥ विसट्टइ ।
वम्फइ । पङ्गे । दलइ । वलइ ॥ १७६ ॥

अंग्रेः फिट-फिट्ट-फुड-फुड्ड-चुक्-भुल्लाः ॥ ८ । ४ । १७७ ॥

अंग्रेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ फिटइ । फिट्टइ । फुडइ । फुड्डइ । चुक्इ ।
भुल्लइ । पङ्गे मंसइ ॥ १७७ ॥

नग्रेणिग्णास-णिवहायसंह-पडिसा-सेहावहगः ॥ ८ । ४ । १७८ ॥

नग्रेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ णिरणासइ । णिवहइ । अवसेहइ ।
पडिसाइ । सेहइ । अवहरइ । पङ्गे । नस्सइ ॥ १७८ ॥

अवात्काशो वासः ॥ ८ । ४ । १७९ ॥

अवात्परस्य काशो वास इत्यादेशो भवति ॥ ओवासइ ॥ १७९ ॥

संदिशेरेप्पाहः ॥ ८ । ४ । १८० ॥

संदिशतेरेप्पाह इत्यादेशो वा भवति ॥ अप्पाहइ । संदिसइ

दशो निअच्छ-पेच्छावयच्छावयज्ज-वज्ज-सन्वव-ने. ...
अक्ख-पुलोअ-पुलअ-निआवआस-पासाः ॥ ८ । ४ । १८१ ॥

दशेरेते पञ्चदशादेशा भवन्ति ॥ निअच्छइ । पेच्छइ ।
अवयज्जइ । वज्जइ । सन्ववइ । देक्खइ । ओअक्खइ । अवक्खइ ।
अक्खइ । पुलोअइ । पुलअइ । निअइ । अवआसइ । पासइ ॥ निअ
इति तु निध्यायते स्वरादत्यन्ते भविष्यति ॥ १८१ ॥

एश-फास-फंस-फरिस-छिव-छिहालुइखालिहाः ॥ ८ । ४ । १८२ ॥
एशतेरेते सप्त आदेशा भवन्ति ॥ फासइ । फंसइ । फरिसइ । छि
छिइ । आलुइसइ । आलिहइ ॥ १८२ ॥

प्रविशे रिअः ॥ ८ । ४ । १८३ ॥

प्रविशेः रिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ रिअइ । पविसइ ॥ १८३ ॥

प्रान्मृश-मुपोर्हुसः ॥ ८ । ४ । १८४ ॥

प्रान्परयोर्गतिमुष्णात्योर्हुस इत्यादेशो भवति ॥ पम्हुसइ । प्र
प्रमुष्णानि वा ॥ १८४ ॥

गिणिगिवह-गिरिणास-गिरिणज्ज-रोच्च-चट्टाः ॥ ८ । ४ । १८५ ॥

गिणेने पञ्चादेशा भवन्ति वा ॥ गिवइ । गिरिणास
गिरिणज्जइ । रोच्चइ । चट्टइ । पक्षे । पीमइ ॥ १८५ ॥

मपेर्मुकः ॥ ८ । ४ । १८६ ॥

मपेर्मुक इत्यादेशो वा भवति ॥ मुकइ । ममइ ॥ १८६ ॥

कृपे कट्ट-माअट्टाअणअणअयच्छाअण्ण ॥ ८ । ४ । १८७ ॥

कृपेने पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ कट्टइ । साअट्टइ । अणइ । अ
अयच्छइ । आअण्णइ । पक्षे । करिमइ ॥ १८७ ॥

अमाअप्पोट्टः ॥ ८ । ४ । १८८ ॥

अमिअपयस्य कृपेअप्पोट्ट इत्यादेशो भवति ॥ अमाअप्पोट्टइ । अमि
त्कर्त्तव्यः ॥ १८८ ॥

गवेरेरेष्टुह-दृष्टान्त-गमेम-घनाः ॥ ८।४।१८० ॥

गवेरेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ दृष्टान्तः दृष्टान्तः । गमेमः ।
घनः । गवेमः ॥ १८० ॥

मिथ्येः सामगावयाम-परिश्रन्ताः ॥ ८।४।१९० ॥

मिथ्येरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामगावः । अवयामः । परि-
श्रन्तः । मिथ्येमः ॥ १९० ॥

म्रक्षेधोष्पटः ॥ ८।४।१९१ ॥

म्रक्षेधोष्पट इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ चोष्पटः । मयमः ॥ १९१ ॥
कादक्षेमहादिलह्लादिलह-वय-यम्फ-मह-मिह-विलुम्पाः ॥ ८।४।१९२ ॥
कादक्षेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ आहः । अदिलह्पः । अदिलहः ।
वयः । यम्फः । महः । मिहः । विलुम्पः । कहः ॥ १९२ ॥

प्रतीक्षेः सामय-विहीर-विरमालाः ॥ ८।४।१९३ ॥

प्रतीक्षेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामयः । विहीरः । विरमालः ।
प्रतिक्वः ॥ १९३ ॥

तक्षेस्तच्छ-चच्छ-रम्प-रम्फाः ॥ ८।४।१९४ ॥

तक्षेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तच्छः । चच्छः । रम्पः ।
रम्फः । तक्वः ॥ १९४ ॥

विकसेः कोआस-वोसर्हा ॥ ८।४।१९५ ॥

विकसेरेतावादेशा वा भवतः ॥ कोआसः । वोसहः । विअसः ॥ १९५ ॥

हमेर्गुञ्जः ॥ ८।४।१९६ ॥

हमेर्गुञ्ज इत्यादेशा वा भवति ॥ गुञ्जः । हसः ॥ १९६ ॥

मंसेल्हस-डिर्मा ॥ ८।४।१९७ ॥

मंसेरेतावादेशा वा भवतः ॥ ल्हसः । परिल्हसः । सल्लि-वसणः ।
हेम्भः । संसः ॥ १९७ ॥

त्रमेर्हर-वोज्ज-वज्जाः ॥ ८।४।१९८ ॥

त्रमेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ हरः । वोज्जः । वज्जः ।
मः ॥ १९८ ॥

न्यसो णिम-णुमो ॥ ८ । ४ । १९९ ॥

न्यस्यतेरेतावादेशौ भवतः ॥ णिमइ । णुमइ ॥ १९९ ॥

पर्यसः पलोइ-पल्लइ-पल्लहत्याः ॥ ८।४।२०० ॥

पर्यस्यतेरेते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ पलोइइ । पल्लइइ । पल्लहइइ ॥ २०० ॥

निःधसेर्शह् ॥ ८ । ४ । २०१ ॥

निःधसेर्शह् इत्यादेशो वा भवति ॥ शहइ । नीससइ ॥ २०१ ॥
उल्लमेरुसलोमुम्भ-णिछस-पुलआअ-गुञ्जोल्लारोआः ॥ ८।४।२०२ ॥
उल्लमेरेने षडादेशा वा भवन्ति ॥ ऊसलइ । ऊमुम्भइ । णिल्लमइ ।
आअइ । गुन्जोल्लइ । ह्रस्वत्वे तु । गुन्जुल्लइ । आरोअइ । उल्लमइ ॥ २०२ ॥

मामेर्भिसः ॥ ८ । ४ । २०३ ॥

मासेर्भिम इत्यादेशो वा भवति ॥ भिसइ । मासइ ॥ २०३ ॥

ग्रमेर्षिमः ॥ ८ । ४ । २०४ ॥

ग्रमेर्षिम इत्यादेशो वा भवति ॥ षिसइ । गसइ ॥ २०४ ॥

अवाङ्गादेर्वाह ॥ ८ । ४ । २०५ ॥

अवाङ्गाम्ब गादेर्वाह इत्यादेशो वा भवति ॥ ओगाइइ । ३इइ ॥ २०५ ॥

आम्देअड-वल्गो ॥ ८ । ४ । २०६ ॥

आम्देअनावादेशौ वा भवन ॥ वडइ । वल्गमाइ । आरहइ ॥ २०६ ॥

मुदेर्गुम्म-गुम्मडो ॥ ८।४।२०७ ॥

मुदेर्नावादेशौ वा भवन ॥ गुम्मइ । गुम्मडइ । मुज्झइ ॥ २०७ ॥

दह्गदिउल्लानुर्गो ॥ ८।४।२०८ ॥

दह्गोनावादेशौ वा भवन ॥ अदिउल्लइ । आनुज्झइ । डहइ ॥ २०८ ॥

ग्रंशे वल्-गेल्ह-ह-पल्ह-निग्यागदिपल्हप्राः ॥ ८।४।२०९ ॥

ग्रंशेने षडादेशा भवन्ति ॥ वडइ । गेल्हइ । हइ । पल्हइ । अदिपल्हप्राइ ॥ २०९ ॥

क्त्वा-तुम्-तज्ये-धेन् ॥ ८।४।२१० ॥

प्रहः क्त्वातुन्तज्येधेन् इत्यादेशो भवति ॥ क्त्वा । धेतूण । धेतुञाण ॥
भक्ति भवति । गच्छिञ ॥ तुम् । धेतुं ॥ तज्य । धेत्यञ् ॥ २१० ॥

वचो वोन् ॥ ८।४।२११ ॥

वक्तेर्वोन् इत्यादेशो भवति क्त्वातुन्तज्येधेन् । वोत्तूण । वोत्तुं । वोत्तञ् ॥ २११ ॥

नद्-मुज-मुचां तोन्त्यस्य ॥ ८।४।२१२ ॥

ण्यमानन्त्यस्य क्त्वातुन्तज्येधेन् तो भवति ॥ रोत्तूण । रोत्तुं । रोत्तञ् ॥
मोत्तूण । मोत्तुं । मोत्तञ् ॥ मोत्तूण । मोत्तुं । मोत्तञ् ॥ २१२ ॥

दृशस्तेन दृः ॥ ८।४।२१३ ॥

दृशोन्त्यस्य तकारेण सह द्विरुक्तृकारो भवति ॥ दृष्टूण । दृष्टुं ।
दृष्टञ् ॥ २१३ ॥

आः कृता भून्-भविष्यतोश्च ॥ ८।४।२१४ ॥

कृशोन्त्यस्य आ इत्यादेशो भवति भूतभविष्यत्कारयोश्चकारात् क्त्वातुम्-
तज्येधे च ॥ काहीञ । अकार्षीन् । अकरोन् । चकार वा ॥ काहिञ । कशि-
ष्यति । कर्त्ता वा ॥ क्त्वा । काज्य ॥ तुम् । काटं ॥ तज्य । कायञ् ॥ २१४ ॥

गमिष्यमासां छः ॥ ८।४।२१५ ॥

ण्यमानन्त्यस्य छो भवति ॥ गच्छद् । इच्छद् । जच्छद् । अच्छद् ॥ २१५ ॥

छिदि-मिदो न्दः ॥ ८।४।२१६ ॥

अनयोऽन्त्यस्य नकारात्तान्तो द्कारो भवति ॥ छिन्दद् । मिन्दद् ॥ २१६ ॥

बुध-बुध-गृध-कुब-सिब-मुहां ज्ञः ॥ ८।४।२१७ ॥

ण्यमानन्त्यस्य द्विरुक्तो शो भवति ॥ बुद्धद् । दुद्धद् । सिद्धद् ।
कुद्धद् । सिद्धद् । मुद्धद् ॥ २१७ ॥

रुधो न्यन्मो च ॥ ८।४।२१८ ॥

रथोन्त्यस्य न्य न्म इत्येतां चकारात् ज्ञश्च भवति ॥ रुन्धद् । रुन्धद् ।
रुन्धद् ॥ २१८ ॥

सृजो रः ॥ ८ । ४ । २२९ ॥

सृजो धातोरन्त्यस्य रो भवति ॥ निसिरइ । वोसिरइ । वोसि-
रामि ॥ २२९ ॥

शकादीनां द्वित्वम् ॥ ८ । ४ । २३० ॥

शकादीनामन्त्यस्य द्वित्वं भवति ॥ शक् । सकइ ॥ जिन् । जिम्मइ ॥
लग् । लगइ ॥ मग् । मगइ ॥ कुप् । कुप्पइ ॥ नद् । नत्सइ ॥
बद् । परिबद्इ । कुट् । पकोटइ ॥ तुट् । तुट्टइ ॥ नट् । नट्टइ ॥
सिव् । सिव्वइ इत्यादि ॥ २३० ॥

स्फुटि-चलेः ॥ ८ । ४ । २३१ ॥

अनयोरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ फुट्टइ । फुडइ । चलइ । चलइ ॥ २३१ ॥

प्रादेर्मौलेः ॥ ८ । ४ । २३२ ॥

प्रादेः परस्य मौलेरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ पमिलइ । पमीलइ ।
निमिलइ । निमीलइ । संमिलइ । संमीलइ । उम्मिलइ । उम्मीलइ ॥ प्रादेरिति
ऋक् । मौलइ ॥ २३२ ॥

उवर्णस्यावः ॥ ८ । ४ । २३३ ॥

धातोरन्त्यस्योवर्णस्य अवादेशो भवति ॥ हुइ । निण्हवइ ॥ हु । निह-
वइ ॥ च्युइ । चवइ ॥ रु । रवइ ॥ कु । कवइ ॥ मू । सवइ ।
सिवइ ॥ २३३ ॥

ऋवर्णस्यारः ॥ ८ । ४ । २३४ ॥

धातोरन्त्यस्य ऋवर्णस्य अरोदेशो भवति ॥ करइ ॥ धरइ । मरइ
रइ । सरइ । हरइ । तरइ । जरइ ॥ २३४ ॥

वृषादीनामरिः ॥ ८ । ४ । २३५ ॥

वृष इत्येवंप्रकाराणां धातूनाम् ऋवर्णस्य अरिः इत्यादेशो भवति ॥
वरिसइ ॥ कृप् । करिसइ ॥ मृप् । मरिमइ ॥ हृप् । हरिसइ ॥
आमरिसादेशो दृश्यते ते वृषादयः ॥ २३५ ॥

रुमादीनां दीर्घः ॥ ८ । ४ । २३६ ॥

एष इत्येवंपकाराणां धातूनां स्वरस्य दीर्घो भवति ॥ रु
ससइ । दसइ । एसइ । सीसइ । इत्यादि ॥ २३६ ॥

पुवर्णस्य गुणः ॥ ८ । ४ । २३७ ॥

धातोर्विवर्णस्योवर्णस्य च क्तिरपि गुणो भवति ॥ जेऊण
नेइ । नेन्ति । उऊइ । उऊन्ति । मोत्तूण । सोऊण ॥ कचित्
नीओ । उऊणो ॥ २३७ ॥

स्वराणां स्वराः ॥ ८ । ४ । २३८ ॥

धातुषु स्वराणां स्थाने स्वरा बहुलं भवन्ति ॥ हवइ । हिइ ।
धुणइ ॥ सदहणं । सदहाणं ॥ धावइ । धुवइ ॥ खवइ । रोवइ ।
नित्यम् । देइ । लेइ । विहेइ । नासइ ॥ जायें । बेमि ॥ २३८ ॥

व्यञ्जनान्ताद्दातोर्न्ते ॥ ८ । ४ । २३९ ॥

व्यञ्जनान्ताद्दातोर्न्ते अकारो भवति ॥ भमइ । हसइ ।
धुम्भइ । मणइ । टवसमइ । पावइ । सिच्चइ । रुन्धइ । मुमइ ।
कम्भ ॥ शवादीनां च प्रायः प्रयोगो नास्ति ॥ २३९ ॥

स्वरादनतो वा ॥ ८ । ४ । २४० ॥

अकाराग्नर्वाजिनाम्बरान्ताद्दातोर्न्ते अकारागमो वा भवति
अभइ । धाइ । धाअइ । जाइ । जाअइ । शाइ । शाअइ । जम्भाइ ।
जम्भाअइ । मिलाइ । मिलाअइ । विहेइ । विहेअइ । होउ
अ । अवन इति किम् । विदच्छइ । दुगुच्छइ ॥ २४० ॥

रुमादीनां धातूनामन्ते षकारागमो भवति एषा म्बाम्ब च
नि ॥ वि । विगइ ॥ जि । जिगइ ॥ ध्रु । ध्रुगइ ॥ दु । दुगइ
॥ पुगइ ॥ पू । पूगइ ॥ पू । पूगइ ॥ पू । पूगइ ॥ पू । पूगइ
॥ मोऊण । मुजिऊण ॥ २४१ ॥

न वा कर्म-भावे व्यः क्यस्य च लुक् ॥ ८ । ४ । २४२ ॥

अर्दानां कर्मणि भावे च यन्मानानामन्ते द्विरन्तो वकारागमो वा भवति तत्तद्वियोगे क्यस्य च लुक् ॥ विज्जद् विणिज्जद् । जिज्जद् जिणिज्जद् । मुज्जद् मुणिज्जद् । हुज्जद् हुणिज्जद् । धुज्जद् धुणिज्जद् । लुज्जद् लुणिज्जद् । पुज्जद् पुणिज्जद् । धुज्जद् धुणिज्जद् ॥ एवं भविष्यति । विज्जिहिद् । इत्यादि ॥ २४२ ॥

अथः ॥ ८ । ४ । २४३ ॥

चिगः कर्मणि भावे च अन्ते संयुक्तो मो वा भवति तत्तद्वियोगे क्यस्य च लुक् ॥ चिम्भद् । विज्जद् । विणिज्जद् ॥ भविष्यति । चिम्भिहिद् । विज्जिहिद् । विणिहिद् ॥ २४३ ॥

हन्तृनाम्न्यस्य ॥ ८ । ४ । २४४ ॥

अनयोः कर्मभावान्यस्य द्विरन्तो मो वा भवति तत्तद्वियोगे क्यस्य च लुक् ॥ हम्भद् हणिज्जद् । खम्भद् खणिज्जद् ॥ भविष्यति । हम्भिहिद् । खम्भिहिद् । खणिहिद् ॥ बहुवचनकारादन्तेः कर्तव्ये ॥ हम्भद् । खम्भद् ॥ भविष्यति ॥ हन्तृन् । हन्तृन् । हन्तृन् ॥ २४४ ॥

आ दुह-लिह-वह-रुधामुच्चातः ॥ ८ । ४ । २४५ ॥

दुहार्दानामन्यस्य कर्मभाव द्विरन्तो मो वा भवति तत्तद्वियोगे क्यस्य च लुक् ॥ दुह्मद् दुहिज्जद् । लिह्मद् । लिहिज्जद् । वुह्मद् वहिज्जद् । रुध्मद् रुन्धिज्जद् । भविष्यति । दुह्मिहिद् । लिहिहिद् । रुन्धिहिद् ॥ इत्यादि ॥ २४५ ॥

दहो ज्ञः ॥ ८ । ४ । २४६ ॥

दहन्यस्य कर्मभाव द्विरन्तो झो वा भवति तत्तद्वियोगे क्यस्य च लुक् ॥ दह्मद् । दहिज्जद् । भविष्यति । दह्मिहिद् । दहिहिद् ॥ २४६ ॥

चन्वो न्यः ॥ ८ । ४ । २४७ ॥

चन्वोर्दानामन्यस्य न्य इत्यवयवस्य कर्मभाव झो वा भवति तत्तद्वियोगे क्यस्य च लुक् ॥ चन्मद् । चन्धिज्जद् ॥ भविष्यति । चन्मिहिद् । चन्धिहिद् ॥ २४७ ॥

आग्नेयगृह्यः ॥ ८।४।२५४ ॥

आग्नेयगृह्य गृह्यः कर्मभावे आग्नेय गृह्यादेशो वा भवति यद्यप्य न लुक् ॥
दण्ड ॥ पञ्च । आग्नेयगृह्य ॥ २५४ ॥

मिहगृह्यः मिह्यः ॥ ८।४।२५५ ॥

मिहगृह्यः कर्मभावे मिह्य गृह्यादेशो भवति यद्यप्य न लुक् ॥ मिह्य ॥
दण्ड ॥ मिह्ये वा ॥ २५५ ॥

प्रहर्षण्यः ॥ ८।४।२५६ ॥

प्रहर्षण्यः कर्मभावे प्रहर्षण्य गृह्यादेशो वा भवति यद्यप्य न लुक् ॥ प्रहर्षण्य ॥
दण्ड ॥ २५६ ॥

गृह्यगृह्यः ॥ ८।४।२५७ ॥

गृह्यगृह्यः कर्मभावे गृह्यगृह्य गृह्यादेशो वा भवति यद्यप्य न लुक् ॥ गृह्यगृह्य ॥
दण्ड ॥ २५७ ॥

तेनापुणादयः ॥ ८।४।२५८ ॥

अपुणादयः शब्दा आक्रमिष्मृतीनां धातूनां स्थाने तेन सह वा निपा-
ने ॥ अपुणो । आक्रान्तः ॥ उणोसं । उण्टष्टम् ॥ पुडं । स्पष्टम् ॥
शीणो । अतिक्रान्तः ॥ योसष्टो । विकसितः ॥ निमुष्टो । निपातितः ॥
गो । रुणः ॥ लिष्टो । नष्टः । पम्हुष्टो । प्रमृष्टः प्रमुपितो वा ॥ विद्वत्
जैतम् ॥ छितं । स्पृष्टम् ॥ निमिशं । स्थापितम् ॥ चक्षित्वं । आस्वा-
त्तम् ॥ लुप्तं । दनम् ॥ जटं । त्यक्तम् ॥ उज्जोसितं । क्षिप्तम् ॥ निच्छूढं ।
वृत्तम् ॥ पण्डित्यं पण्डितं च । पर्यस्तम् ॥ हीसमणं । हेपितम् ।
गादि ॥ २५८ ॥

धातवोर्थान्तेरपि ॥ ८।४।२५९ ॥

उक्तादर्थान्तेरपि धातवो वर्तन्ते ॥ वलिः प्राणनेपठितः स्वादनेपि वर्तते ।
इ । म्वादति प्राणने करोति वा ॥ एवं कलिः संख्याने संज्ञानेपि ।
इ । जानाति संख्याने करोति वा ॥ रिगिर्यतां प्रवेशेपि ॥ रिगइ ।
गति गच्छति वा ॥ कांक्षतेर्वम्फ आदेश प्राकृतं । वम्फइ ।

भवद्भगवतोः ॥ ८ । ४ । २६५ ॥

आनन्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्याननयोः सौ परे नन्य मो भवति ॥
 अन्यमव हिदण्ण चिन्तेदि । ण्हु भवं । समणे भगवं महावीरे ।
 जल्लिदो मयवं हुदासणो ॥ क्वचिदन्यत्रापि । नववं पाग-
 मणे । मंपाइअवं सीसो । कयवं । केरमि काहं च ॥ २६५ ॥

न वा र्यो व्यः ॥ ८ । ४ । २६६ ॥

शौरसेन्यां यस्य स्थानं व्यो वा भवति ॥ अव्यउत्त पय्याकुलीकदग्धि ।
 व्यो । पक्षे । अज्जो । पज्जाउलो । कज्ज-भरवसो ॥ २६६ ॥

यो घः ॥ ८ । ४ । २६७ ॥

शौरसेन्यां थस्य घो वा भवति ॥ कथेदि कहेदि । णायो णाहो ।
 थं कट्ठं । राज-पघो राज-पहो ॥ अपदादाविन्येव । थामं ।
 ओ ॥ २६७ ॥

इह-हर्चोर्हस्य ॥ ८ । ४ । २६८ ॥

इहगज्जसम्बन्धिनो 'मध्यमस्येन्या-हर्चा' (८-३-१४३) इति विहितस्य
 चथ हकारस्य शौरसेन्यां घो वा भवति ॥ इघ । होव । परितायघ ॥
 ओ । इह । होइ । परितायइ ॥ २६८ ॥

भुवो भः ॥ ८ । ४ । २६९ ॥

भवेतेर्हकारस्य शौरसेन्यां भो वा भवति ॥ भोदि । होदि । भुवदि ।
 भुविदि । भवदि । हवदि ॥ २६९ ॥

पूर्वस्य पुग्वः ॥ ८ । ४ । २७० ॥

शौरसेन्यां पूर्वगज्जस्य पुग्व इत्योदेसो वा भवति ॥ अगुग्वं नाडयं ।
 अगुग्वानदं । पक्षे । अपुग्वं पदं । अनुग्वानदं ॥ २७० ॥

क्व इय-दृणां ॥ ८ । ४ । २७१ ॥

शौरसेन्यां क्वाप्रत्ययस्य इय दृण इत्योदेसो वा भवति ॥ भविय
 भोदृण । हविय होदृण । पदिय पदिदृण । रमिय रन्दृण । पक्षे भोदा ।
 होदा । पदिता । रन्ता ॥ २७१ ॥

एवार्थे न्येव ॥ ८ । ४ । २८० ॥

एवार्थे न्येव इति निपातः श्राप्तेभ्यः प्रयोक्तव्यः ॥ मम न्येव दम्भणम् ।
ओ न्येव एमो ॥ २८० ॥

हज्जे चेटवाहाने ॥ ८ । ४ । २८१ ॥

श्राप्तेभ्यः चेटवाहाने हज्जे इति निपातः प्रयोक्तव्यः ॥ हज्जे चटु-
क्ते ॥ २८१ ॥

हीमाणहे विस्मय-निर्वेदे ॥ ८ । ४ । २८२ ॥

श्राप्तेभ्यः हीमाणहे इत्ययं निपातो विस्मये निर्वेदे च प्रयोक्तव्यः ॥
वेस्मये ॥ हीमाणहे जीवन्त-वच्छा मे जणणी ॥ निर्वेदे । हीमाणहे
लिस्सन्ता हमे ण्देण निय-विधिणो दुच्चवसिदेण ॥ २८२ ॥

णं नन्वर्थे ॥ ८ । ४ । २८३ ॥

श्राप्तेभ्यः नन्वर्थे णमिति निपातः प्रयोक्तव्यः ॥ णं अफलोदया । णं
व्यमिस्सेहि पुदमं न्येव आणत्तं । णं भवं मे अग्गदो चलादि । ओपे
क्वयाद्वारेपि दृश्यते नमोत्यु णं । जया णं । तथा णं ॥ २८३ ॥

अम्महे हर्षे ॥ ८ । ४ । २८४ ॥

श्राप्तेभ्यः अम्महे इति निपातो हर्षे प्रयोक्तव्यः ॥ अम्महे एआण
ग्मिलण मुपलिगदिदो भवं ॥ २८४ ॥

हीही विदुपकस्य ॥ ८ । ४ । २८५ ॥

श्राप्तेभ्यः हीही इति निपातो विदुपकाणां हर्षे द्योत्ये प्रयोक्तव्यः ॥
ही ही मो संपन्ना मणोरथा पिय-ययस्सस्स ॥ २८५ ॥

शेषं प्राकृतवत् ॥ ८ । ४ । २८६ ॥

श्राप्तेभ्यामिह प्रकरणे यत्कार्यमुक्तं ततोऽन्यच्छ्राप्तेभ्यः प्राकृतवदेव
वति ॥ 'दीर्घ-ठस्सो मिथो वृत्तो' (८-१-४) इत्यादिभ्यः तो दोनादा श्रा-
न्यामयुक्तस्य' (८-४-२६०) एतस्मात्सूत्रात्प्राग् यानि सूत्राणि ण्पु वान्यु-
हरणानि तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव श्राप्तेभ्यः भवन्ति अनूनि पुन-
रविधानि भवन्तीति विभागः प्रतिपूर्वं स्वयमभ्युदय दर्शनीयः ॥ यथा ।

अन्दावेदी । जुवदि-जणो । मणसिला । इत्यादि ॥ २८६ ॥

अत एत्सौ पुंसि मागध्याम् ॥ ८।४।२८७ ॥

मागध्या भाषायां सौ परे अकारस्य एकारो भवति पुंसि पुलिङ्गे ॥ ए
मेप । एशे मेशे ॥ एशे पुलिशे ॥ करोमि मदन्त । करेमि मन्ते ॥ अ
इति किम् । गिही । कही । गिली ॥ पुंसीति किम् । जलं ॥ वही
“ पोरणमद्-मागह-मासा-निययं हवद् सुसं ” इत्यादिनार्षस्य अर्द्ध-
मागधभाषानियतन्वमाज्ञावि वृद्धेस्तदपि प्रायोस्तैव विधानान्न वक्ष्यमाणलक्षणम् ।
कयरे आगच्छद् ॥ से तारिमे दुफलसहे जिइन्दिए । इत्यादि ॥ २८७ ॥

र-सोले-शौ ॥ ८।४।२८८ ॥

मागध्या रेफस्य दन्त्यसकारस्य च स्थाने ययासंख्यं लकारस्तालव्यकारस्य
भवति ॥ र ॥ नले । कले ॥ स । हंशे । शुदं । शोमणं ॥ उमयोः ।
शाडशे । पुलिङ्गे ॥

लहश-वश-नमिल-शुल-शिल-विअलिद्-मन्दाश-लायिदंदिपुगे ।

बील-विणे पम्वालदु मम शयलमवय्य-यम्वालं ॥ २८८ ॥

स-योः संयोगे सोर्ग्रामे ॥ ८ । ४ । २८९ ॥

मागध्यां सकारपकारयोः संयोगे वर्तमानयोः सो भवति ग्रीष्मशब्दे ।
भवति । ऊर्ध्वलोपाचपवाद ॥ स । पम्बलदि हस्ती । बुद्धम्पदी । मम्
विम्पये ॥ प । शुम्क-दालुं । कम्प । विम्नुं । शम्प-कवले । उम्
निम्पलं । धनुम्पण्ट ॥ अग्रीष्म इति किम् । गिम्ह-याशले ॥ २८९ ॥

इ-ष्टयोम् ॥ ८।४।२९० ॥

द्विन्त्यस्य षस्य पकागकान्तस्य च ठकारस्य मागध्यां सकारस्य
ठकागे भवति ॥ इ । पष्टे । भण्डालिका । भण्डिणी ॥ ष । शुम्पु
कोम्पागाडं ॥ २९० ॥

स्य-र्थयोम्नः ॥ ८।४।२९१ ॥

स्य र्थे इत्येनयोः स्थाने मागध्या सकारकान्तः सो भवति ॥ स
उवम्पिदं । शुम्पिदं ॥ र्थ । अम्न-वदी । जम्नवाहे ॥ २९१ ॥

ज-घ-यां-यः ॥ ८।४।२९२ ॥

नागध्यां जघयां स्थाने यो भवति ॥ ज । याणदि । यणवदे । अय्युणे ।
यणे । गय्यदि । गुण-वय्यिदे ॥ घ । मय्यं । वय्य किञ्च विव्याइडे
गदे ॥ य । यादि । ययाश्लुवे । याण-वत्तं । यदि ॥ यम्य यच्चविधा-
व ' आदेशो जः ' (८-१-२४५) इति वाचनार्थम् ॥ २९२ ॥

न्य-प्य-त्र-ञ्जां ञ्जः ॥ ८।४।२९३ ॥

नागध्यां न्य प्य ञ् ञ् इत्येतेषां द्विरुक्तो यो भवति ॥ न्य ॥ अहिमञ्जु
नाडे । अय्य-दिशं । शमय्य-गुणं । कय्यका-वर्णं ॥ प्य । पुय्यवन्ते ।
विपय्यं । पुय्याई । पुय्यं ॥ ञ् । पञ्जादिशले । शय्यये । अवञ्जा ॥
ञ् । अय्यडी । यमय्यण । पय्यले ॥ २९३ ॥

त्रजो जः ॥ ८।४।२९४ ॥

नागध्यां त्रजेर्जकारस्य ज्ञो भवति । यापवादः ॥ वय्यदि ॥ २९४ ॥

उस्य श्वेनार्द्रो ॥ ८।४।२९५ ॥

नागध्यामनार्द्रो वर्तमानस्य उस्य तालय्यशकारकान्नश्चो भवति ॥ गध
य । उथलदि । पिथिले । पृथदि ॥ उअनिकस्यापि । आपनवल्लः ।
वावय-वथडे ॥ निथेक् प्रेक्षने । निगिच्छि पच्छद् । निगिथि पेम्कादि ॥
अनार्द्राविति किम् ॥ छले ॥ २९५ ॥

क्षस्य ऋकः ॥ ८।४।२९६ ॥

नागध्यामनार्द्रो वर्तमानस्य क्षस्य ऋको जिहान्दो भवति ॥ यः के ॥
उः के ॥ अनार्द्रावित्थेव । नय-यल्लडा । अय्यउधरा इत्यर्थः ॥ २९६ ॥

स्तः प्रेक्षगचक्षोः ॥ ८ । ४ । २९७ ॥

नागध्यां प्रेक्षगचक्षश्च क्षस्य सकारकान्नः को भवति ॥ जिहान्दो-
नार्द्रादः ॥ पेम्कादि । आवम्कादि ॥ २९७ ॥

निष्ठविष्टः ॥ ८ । ४ । २९८ ॥

नागध्यां स्थायवोरेभिश्च इत्यादेशान्नस्य निष्ठ इत्यादेशो भवति ॥
विष्टदि ॥ २९८ ॥

अमर्गाडा ह्रमो डाहः ॥ ८ । ४ । २९१ ॥

मागध्यामवर्णान्वरस्य ह्रमो डिन् आह्र इत्यादेशो वा मवनि ॥ ह्रमे
एलिशाह् कम्माह् काली । मगद्व-शोणिशाह् कुम्भे । एते । मनेनेम्भ
पधादो दिण्डीअदि । दिडिम्भाण् पदुषय-शोके ण उवगमदि ॥ २९१ ॥

आमो डाहै वा ॥ ८ । ४ । ३०० ॥

मागध्यामवर्णान्वरस्य आमोनुनासिकान्तो डिन् आह्रदेशो वा मवनि ।
राय्यणाहै 'सुहं । एते । नलिन्दाणं ॥ व्यन्यवाप्राह्मेणि । ताहै । कुहै ।
अम्हाहै । सरिआहै । कम्माहै ॥ ३०० ॥

अहं वयमोहमे ॥ ८ । ४ । ३०१ ॥

मागध्यामहं वयमो. म्याने हगे इत्यादेशो मवनि ॥ हगे शकावन्मि-
स्त-णिवाशी धीवले । हगे शपत्ता ॥ ३०१ ॥

शेणं शौरसेनीवत् ॥ ८ । ४ । ३०२ ॥

मागध्यां यदुक्तं तनोन्यच्छौरसेनीवद् द्रष्टव्यम् ॥ तव 'तो दोल्ले
शौरसेन्यामयुक्तस्य' (८-४-२६०) ॥ पविशदु आयुते शानि-मशाण ॥
'अधः फचित्' (८-४-२६१) अले कि एते महन्दे कलवले ॥ 'वांसे-
वति' (८-४-२६२) ॥ मालेध वा पलेध वा ॥ अयं दाव शे आने ॥
'आ आमन्त्ये सौ येनो नः' (८-४-२६३) भो कन्नुइआ ॥ 'मो क'
(८-४-२६४) ॥ मो राय ॥ 'मयद्भगवतोः' (८-४-२६५) ॥ एदु मं इने
मयवं महावीले । मयवं कदन्ते ये अप्पणो पक्क उज्जिय पडस्त ॥
पमाणीकलेशि ॥ 'न वा यो य्यः' (८-४-२६६) ॥ अय्य एते सु कुन्ते
मलयफेद् ॥ 'यो घः' (८-४-२६७) ॥ अले कुम्भिला कथेहि ॥ 'ह'
हचोहस्य' (८-४-२६८) ॥ ओशलध अय्या ओशलध ॥ 'मुवो म'
(८-४-२६९) ॥ मोदि ॥ 'पूर्वस्य पुग्वः' (८-४-२७०) ॥ अजुमे ।
'क्त्व इयर्णा' (८-४-२७१) ॥ किं सु शोमणे वम्हणे शि ति कलिध ल्ल
पलिमोह दिण्णं ॥ 'कृ-गमो इडुअ' (८-४-२७२) ॥ कडुअ । गडुअ ।
'दिरिचेचो' (८-४-२७३) ॥ अमच्च लःकश पिक्खिदु इदो म्येव जल

अदि ॥ 'अतो देध' (८-४-२७४) अले किं एदो महन्दे कलयले शुर्णाअदे॥
 'भविज्यति स्मिः' (८-४-२७५) ता कर्हि नु गदे लुहिलप्पिण भविस्सदि ॥
 'अतो ढेसेडादो-डाद्' (८-४-२७६) ॥ अहं पि भागुलायणादो मुद्दं
 पावेमि ॥ 'इदानीमो दाणिं' (८-४-२७७) ॥ शुणध दाणिं हगे शकाव-
 याल-तिस्त-णिवादी धीवले ॥ 'तस्मात्ताः' (८-४-२७८) ॥ ता याव पवि-
 शामि ॥ 'मान्याणो वेदेतोः' (८-४-२७९) ॥ युत्तं णिमं । शलिशं णिमं ॥
 'एवायं ग्येव' (८-४-२८०) ॥ मम ग्येव ॥ हज्जे चेदद्याहाने (८-४-२८१) ॥
 हज्जे चदुलिके ॥ हिणामहे विस्मय-निर्वेदे (८-४-२८२) ॥ विस्मये ।
 यथा उदात्तराघवे । राक्षसः । हीमाणहे जीवन्त-यश्चा मे जणणी ॥ निर्वेदे ।
 यथा विक्रान्तमीमे राक्षसः । हीमाणहे पलिस्सन्ता हगे एदेण निय-विधिणो
 दुल्लवशिदेण ॥ 'णं नन्वर्ये' (८-४-२८३) ॥ णं अवशलोपशप्पणीया
 लायाणो ॥ 'अम्महे हयं' (८-४-२८४) अम्हे एआण शुम्मिल्लण शुपल्लिग-
 दिदे मयं ॥ 'हीही विदुपकस्य' (८-४-२८५) ॥ हीही संपन्ना मे मणोलधा
 पियवयस्सस्स ॥ 'शेपं प्राकृतवत्' (८-४-२८६) । मागव्यामपि 'दीर्घन्हस्वो
 मिथो वृत्तौ' (८-१-४) इत्यारभ्य 'तो दोनार्दा शीरसेन्यामयुक्तस्य'
 (८-४-२६०) इत्यस्मात् प्राग् यानि सूत्राणि तेषु यान्युदाहरणानि
 सन्ति तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव मागव्याममूनि पुनरेवंविधानि
 भवन्तीति विभागः स्वयमभ्युह्य दर्शनीयः ॥ ३०२ ॥

ज्ञो ज्ञः पेशाच्याम् ॥ ८ । ४ । ३०३ ॥

पेशाच्यां मापायां ज्ञस्य स्थाने ज्ञो भवति ॥ पञ्चा ॥ सञ्चा ।
 सञ्चञ्चो । ज्ञानं । विज्ञानं ॥ ३०३ ॥

राज्ञो वा चित्र ॥ ८ । ४ । ३०४ ॥

पेशाच्यां राज्ञ इति शब्दे यो जकारस्तस्य चित्र आदेशो वा भवति ॥
 राचित्रा लपितं । रञ्चा लपितं । राचित्रो धनं । रञ्चो धनं । ज्ञ इत्येव ।
 राजा ॥ ३०४ ॥

न्य-प्योर्जः ॥ ८ । ४ । ३०५ ॥

पैशाच्यां न्यप्योः स्थाने र्जो भवति । कम्मका । अभिनञ्ज् । पु
कम्मो । पुञ्जाहं ॥ ३०५ ॥

णो नः ॥ ८ । ४ । ३०६ ॥

पैशाच्यां णकारस्य नो भवति । गुन-गन-युतो । गुनेन ॥ ३०६ ॥

तदोस्तः ॥ ८ । ४ । ३०७ ॥

पैशाच्यां तकारदकारयोस्तो भवति । तस्य । भगवती । पत्नी । द
दस्य । मतन-परवसो । सतनं । तामोतरो । पतमो । वतनकं । त
रमतु ॥ तकारस्यापि तकारविधानमादेशान्तरबाधनार्थम् । तेन क
वेतिसो इत्याद्यपि सिद्धं भवति ॥ ३०७ ॥

लो लः ॥ ८ । ४ । ३०८ ॥

पैशाच्या लकारस्य लकारो भवति ॥ सीळं । कुळं । जळं । सी
कमळं ॥ ३०८ ॥

श-शोः सः ॥ ८ । ४ । ३०९ ॥

पैशाच्यां शशोः सो भवति । श । सोभति । सोभनं । मसी । स
सहो ॥ प । विसमो । कित्तानो । 'न कगचजादिपदशम्पन्तश्रुते
(८-४-३२४) इत्यस्य बाधकस्य बाधनार्थेयं योगः ॥ ३०९ ॥

हृदये यस्य षः ॥ ८ । ४ । ३१० ॥

पैशाच्या हृदयशब्दे यस्य षो भवति । हितपकं । किपि किपि ह
अत्थं चिन्तयमानो ॥ ३१० ॥

टोस्तुर्वा ॥ ८ । ४ । ३११ ॥

पैशाच्यां टोः स्थाने तुर्वा भवति । कुटुम्बकं । कुटुम्बकं ॥ ३११ ॥

क्वस्तूनः ॥ ८ । ४ । ३१२ ॥

पैशाच्यां क्वाप्तव्यस्य स्थाने तून इत्यादेशो भवति ॥ गन्तून । स
हसिनून । पठितून । कथितून ॥ ३१२ ॥

धून-त्यूनो धूवः ॥ ८ । ४ । ३१३ ॥

प्राच्यां धूवा इत्यस्य स्थाने धून त्थून इत्यादेशो भवतः । पूर्वम्याप-
ः । नधून । नत्थून । तधून । तत्थून ॥ ३१३ ॥

य-स्र-ष्टां रिय-सिन-सट्टाः क्वचिद् ॥ ८ । ४ । ३१४ ॥

प्राच्यां यैकष्टां स्थाने यथासंख्यं रिय सिन सट्ट इत्यादेशाः क्वचिद्
ने । मार्या । मारिया । स्नातम् । सिनातं । कष्टम् । कसटं । क्वचि-
किम् । सुजो । सुनुता । तिष्ठो ॥ ३१४ ॥

क्वस्यैव्यः ॥ ८ । ४ । ३१५ ॥

प्राच्यां क्वस्यैव्यस्य इव्य इत्यादेशो भवति । गिष्यते । दिष्यते ।
येने । पठिष्यते ॥ ३१५ ॥

कृगो हारः ॥ ८ । ४ । ३१६ ॥

प्राच्यां कृताः परम्य वदग्य स्थाने हार इत्यादेशो भवति । पुपुननं-
मदग्यम्य व्येव सम्मानं कीरते ॥ ३१६ ॥

यादशादेर्दन्तिः ॥ ८।४।३१७ ॥

प्राच्यां यादश इत्येवमादीनां दृ इत्यस्य स्थाने तिः इत्यादेशो भवति ।
नो । तानिनो । केतिनो । एतिनो । भदानिनो । अज्जानिनो ।
निनो । अष्टानिनो ॥ ३१७ ॥

इचेनः ॥ ८।४।३१८ ॥

प्राच्यामिचेनोः स्थाने निगदेशो भवति ॥ वमुज्जाति । नेति । नेति ।
॥ ३१८ ॥

आनेध ॥ ८।४।३१९ ॥

प्राच्यामनेधः स्थाने नेधः कर्तुं तिधादेशो भवति ॥
नरति । अज्जाति । अज्जति । गज्जति । गज्जति । गज्जति । गज्जति ।
ति किम् । होति । नेति ॥ ३१९ ॥

मदिष्यन्त्येव्य एव ॥ ८।४।३२० ॥

प्राच्यामदिष्यन्त्येव्यः स्थाने मदिष्यन्त्येव्य एव एव भवति न तु किम् ।
न विनिर्दिष्टं इत्यत्र का एता इत्येव ॥ ३२० ॥

अतो ङसेर्डातो-डातु ॥ ८।४।३२१ ॥

पैशाच्यामकारात्परस्य ङसेर्डातो आतो आतुं इत्यादेशो भवति ॥ त
[च तीए तूरातो व्येव तिट्ठो । तूरातु । तुमातो । तुमानु । मन्ते ।
ममातु ॥ ३२१ ॥

तदिदमोष्टा नेन स्त्रियां तु नाए ॥ ८।४।३२२ ॥

पैशाच्यां तदिदमोः स्थावे टाप्रत्ययेन सह नेन इत्यादेशो भवति ॥
लिङ्गे तु नाए इत्यादेशो भवति ॥ तत्थ च नेन कत-सिमानेन ॥ निव
पूजितो च नाए पातग-कुसुम-प्यतानेन ॥ इति किम् । एवं निवन्
गतो सो ताए समीपे ॥ ३२२ ॥

शेषं शौरसेनीवत् ॥ ८।४।३२३ ॥

पैशाच्यां यदुक्तं ततोऽन्यच्छेषं पैशाच्यां शौरसेनीवत् भवति ॥
ससरिरो भगवं मकर-धजो । एत्थ परिब्रमन्तो हुवेय्य । एवंविधाद न-
वतीए कथे तापस-वेस-गहनं कतं ॥ एतिसं अतिट्ठ-पुरवं महाधनं कप्प-
मगवं यदि मं वरं पयच्छसि राजं च दाव लोक । ताव च तीए तूरातो मे
तिट्ठो सो आगच्छमानो राजा ॥ ३२३ ॥

न क-ग-च-जादि-पट्-शम्पन्त-सूत्रोक्तम् ॥ ८।४।३२४ ॥

पैशाच्यां 'क-ग-च-ज-त-द-प-य-चां प्रायो लुक्' (८-१-१७७) ए
रभ्य 'पट्-शमी-शाव-सुधा-सप्तपर्णेऽवदुष्टः' (८-१-२६५) इति क्त
सूत्राणि तैर्यदुक्तं कार्यं तत्र भवति ॥ मकरकेतू । सगर-पुत्र-वचने । वि
नेन लपिनं । मतनं । पापं । आयुधं । तेवरो ॥ एवमन्यसूत्राणामप्युदाहर
द्रष्टव्यानि ॥ ३२४ ॥

शूलिका-पैशाचिके तृतीय-तुर्यपारोक्ष-द्वितीयौ ॥ ८।४।३२५ ॥

शूलिकापैशाचिके वर्गाणां तृतीयतुर्ययोः स्थाने आर्ष-
यथार्थमर्थो भवतः ॥ नगरम् । आद्यद्वितीयौ नकरं ॥ मार्गणं । मन्ते
गिरि-तटम् । किरि-तटं ॥ मेघः । मेसो ॥ व्याघ्रः ॥ वक्त्रे
धर्मः । मन्मो ॥ राजा । राचा ॥ जंत्रम् चखरं ॥ जीवन्

लेह ॥ गउरि । गोरि ॥ प्रायोमहंणायस्यापमंशे विनेपो वक्ष्यते । तस्य
कचिन्प्राकृतवत् शौरसेनीवच्च कार्यं भवति ॥ ३२९ ॥

स्पादौ दीर्घ—ह्रस्वौ ॥ ८।४।३३० ॥

अपमंशे नाम्नोन्त्यस्वरस्य दीर्घह्रस्वौ स्पादौ प्रायो भवतः ॥ सौ ॥

ढोला सामला घण चम्पा—वण्णी ।

णाइ सुवण्ण—रेह कस—वट्टर दिण्णी ॥

आमन्थे ।

ढोला मइं तुहुं वारिया मा कुरु दीहा माणु ।

निइए गमिही रचडी दइवड होइ विहायु ॥

लियाम् ॥

बिहोए मइ मणिय तुहुं मा करु बडी दिट्ठि ।

पुत्ति सकण्णी मल्लि जिव मारइ हिअइ पइट्ठि ॥

जसि ॥

एइ ति धोडा एइ थळि एइ ति निसिआ खमा ।

एत्थु मुणीसिम जाणीअइ जो नवि वाळइ वमा ॥

एवं विमल्यन्तरेष्वप्युदाहार्यम् ॥ ३३० ॥

स्यमोरस्योत् ॥ ८ । ४ । ३३१ ॥

अपमंशे अकारस्य स्यमोः परयोः उकारो भवति ।

दहमुहु मुवण—मय्थकरु तोसिम—सकरु णिमाउ रह—वरि चडिअउ ।

चउमुहु छंमुहु धाइवि एकहिं लाइवि णावइ दइवे पडिअउ ॥ ३३१ ॥

सौ पुंस्पोद्धा ॥ ८ । ४ । ३३२ ॥

अपमंशे पुल्लिङ्गे वर्तमानस्य नाम्नोकारस्य सौ परे ओकारो वा सर्व

अगल्लिम—नेह—निवट्ठाई ओअण—उक्खुवि जाउ ।

वरिम—सण्ण वि जो मिल्ह सडि सोक्खहं सो ठाउ ।

पुमीनि किम् ।

अत्तहिं अइणु न मिउउ हलि अहरे अहरु न पणु ।

पिअ जोअन्तिहे सुह-कमलु एम्बह सुरठ सनतु ॥ ३३२ ॥

एट्टि ॥ ८ । ३ । ३३३ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य टामनेकारो भवति ।

जे महु दिण्णा दिअहटा दइए पवसन्तेण ।

ताण गणन्तिण अट्ठगुल्लिअ जञ्जरिआउ नहेण ॥ ३३३ ॥

हिनेच्च ॥ ८ । ४ । ३३४ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य टिना सह इकार एकारश्च भवतः ।

सायणु टप्पारि तणु घरइ तलि घल्लइ रयणाइं ।

सामि सुभिच्चु वि पगिइइ सम्माणेइ सल्लाइं ॥

तले घल्लइ ॥ ३३४ ॥

मिस्सेट्ठा ॥ ८ । ४ । ३३५ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य मिति परे एकारो वा भवति ।

गुणहिं न संपइ किति पर फल लिहिआ मुज्जन्ति ।

केसरि न लहइ बोड्डिम वि गय लक्खेहिं धेप्पन्ति ॥ ३३५ ॥

लसेहे-ह ॥ ८ । ४ । ३३६ ॥

अस्येति पञ्चम्यन्तं विपरिणम्यते । अपभ्रंशे अकारात्परस्य टसेहे हु इत्यादेशो भवतः ।

वच्छहे गृण्णइ फलइ जगु कहु-पल्लव वज्जेइ ।

तोवि महहुमु सुवगु जिवे ते उच्छक्कि धरेइं ।

वच्छहु गृण्णइ ॥ ३३६ ॥

म्यसो हुं ॥ ८ । ४ । ३३७ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य म्यसः पञ्चमीबहुवचनस्य हुं इत्यादेशो भवति ।

देरुट्ठाणे पडिउ सल्लु अप्पगु जगु नारेइ ।

जिह गिरि-सिम्भहुं पडिम सिळ अनु वि चूरु करेइ ॥ ३३७ ॥

हसः सु-हो-स्मवः ॥ ८ । ४ । ३३८ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य हसः स्थाने सु हो स्तु इति त्रय आदेशा भवन्ति ।

ओ गुण गोवइ अप्पणा पयडा करइ परम्पु ।
तमु हउं कलि-जुगि दुसहो बलि किज्जउं मुअणम्पु ॥ ३३८ ॥

आमो हं ॥ ८ । ४ । ३३९ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्यामो हमित्यादेशो भवति ।
तणहं तदञ्जी मज्झि नवि ते अवड-यडि वसन्ति ।

अह जणु लमि वि उत्तरइ अह सह सइ मज्जन्ति ॥ ३३९ ॥

हुं चेदुद्रयाम् ॥ ८ । ४ । ३४० ॥

अपभ्रंशे इकारोकाराभ्यां परस्यामो हुं हं चादेशौ भवतः ।

दइवु पडावइ वणि तरुहुं सउणिहं पक्क फळाई ।

सो वरि मुम्पु पइइ णवि कण्णाहिं खल-वयणाई ।

प्रायोधिकारात् कचित्सुपोपि हुं ।

भवतु विमूरइ सामिअहो गरुआ मरु पिक्खेवि ।

हउं कि न जुत्तउं दुहुं दिसिहिं खण्डइं दोष्णि करेवि ॥ ३४१ ॥

हसि-म्यम्-हीनां हे-हुं-हयः ॥ ८ । ४ । ३४२ ॥

अपभ्रंशे इदुद्रया परेषा हसि म्यस् हि इत्येतेषां यथासंख्ये रे इ
इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति । दसेहं ।

गिरिहे मिलायतु तरहे फल पेप्पइ नीसावेंतु ।

परु मेहेप्पिणु माणुसइं तो वि न र्खइ रत्तु ॥

म्यमो हुं ।

तम्हुं वि वक्कतु फल मुणिवि परिहणु अमणु छहन्ति ।

मामिहुं णत्तिउं अम्मलउं आयरु भिच्चु गृहन्ति ॥

देहिं । अइ विरल-पहाउं जि कलिहिं धम्म ॥ ३४३ ॥

आहो णानुस्वारी ॥ ८।४।३४२ ॥

अपभ्रंशे अकारान्तरस्य टावचनस्य णानुस्वारावादेशौ भवतः ॥
परमन्त्रेण ॥ ३४२ ॥

ए चेदुतः ॥ ८।४।३४३ ॥

अपभ्रंशे इकारोकाराभ्यां एस्य टावचनस्य ए चकारान् णानुस्वारी
भवन्ति ॥ ए ।

अणिणं उण्डउ होइ जगु वाणं सोअलु तेवें ।

जो पुणु अणिं सोअला तनु उण्डत्तणु केवें ॥

णानुस्सारां ।

विप्पिम-आरउ जइ वि पिउ तो वि तं आणहि अज्जु ।

अणिण दइ जइवि घरु तो तं अणिं कज्जु ॥

पवनुकारादप्युदाहार्याः ॥ ३४३ ॥

स्यम्-जस्-जसां लुक् ॥ ८।४।३४४ ॥

अपभ्रंशे सि अम् जस् जस् इत्येतेषां लोपो भवति ॥ एइ ति घोडा एह
याडि । इत्यादि । अत्र स्यम् जसां लोपः ॥

जिवें जिवें वंकिम लोअणहं णिरु सामळि सिक्खेइ ।

तिवें तिवें वम्महु निअय-सरु खर-पत्थरि तिक्खेइ ॥

अत्र स्यम्जसां लोपः ॥ ३४४ ॥

पठ्याः ॥ ८ । ४ । ३४५ ॥

अपभ्रंशे पठ्या विभक्त्याः प्रायो लुक् भवति ॥

संगर-सण्हि जु वण्णिअइ देक्खु अम्हाग कन्तु ।

अइमत्तहं चत्तइकुमहं गय कुम्भइं दारन्तु ॥

पृथग्योगो लभ्यानुमागत्यः ॥ ३४५ ॥

आमन्त्र्ये जमो होः ॥ ८।४।३४६ ॥

अपभ्रंशे आमन्त्र्येथं वनेमानालात्त. परम्य जमो हो इत्यादेशो भवति ।
लोपापवादः ॥

तरुणहो तर्माणहो मुण्णिउ मइं कम्हु म अप्पहो घाउ ॥ ३४६ ॥

भिम्सुर्पाहि ॥ ८ । ४ । ३४७ ॥

अपभ्रंशे भिम्सुपो. स्थाने हि इत्यादेशो भवति ॥ गुणहि न भपड
किंति पर ॥ मुप । भाइगहि जिवें भाइग मग्गोहि तिहिं वि पयट्ठ ॥ ३४७ ॥

स्त्रियां जम्-जमोल्लोः ॥ ८ । ४ । ३४८ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वनेमानालात्त. परम्य जम जमश्च प्रत्येकमुदात्तावादेशौ

मयनः । लोकापवादे ॥ जसः । भंगुलिउ जग्जसिवाओ मदेव ॥ इम ।
मुन्दर-सञ्चज्ञाउ विडासिणीओ वेच्छन्ताण ॥ वचनभेदात् सन्तक
॥ ३४८ ॥

ट ए ॥ ८ । ४ । ३४९ ॥

अपभ्रंशे भियां वर्तमानाश्चान्नः परस्याद्यायाः स्थाने च तांस्तौ
प्राप्ति ॥

निम-गुह-कगहि वि मुद्ध कर अन्धार पडिओमइ ।

गणि-मण्डल-बन्दिमण, पुणु काई न हरे देणइ ॥

जई मगाय-कनिण, मयलिअं ॥ ३४९ ॥

इम-इस्योहे ॥ ८ । ४ । ३५० ॥

आभने भियां वर्तमानाश्चान्नः परस्योर्दम् इति इत्येवयोर्दं प्राप्ते
मयनि ॥ इमः ।

गुह-मइशदे गुच्छ-जमिगहे ।

गुह-गुह-गोमावन्दिहे गुच्छ-माय गुच्छपर-हामिहे ।

गिग-वणु अल्लनिभेहे गुच्छकाव-वणमइ-निराणे ३

अयु नु गुहउडे मदे धगडे ते अकणणइ न गइ ।

कहि मयनइ मुद्धइहे जे मणु विभि ज मइ ॥

कने ।

होदिनि जे दिगइडे मणणउडे लाहे पगइ कवव व ।

मगजइ होमदे अकणा बाउदे ज्ञावा निमम मगजामे

मगामोहे ॥ ८ । ४ । ३५१ ॥

आभने भियां वर्तमानाश्चान्नः, पाप्य मय अमम नु प्राप्ते
मयनि ॥

गुह गुह नु मयि जे कहि जे मगज वणु ।

कहि जे नु कहि जे मगज मय मणु ।

कहि जे मगज मय मय ॥ ३५१ ॥

देहि ॥ ८ । ४ । ३५२ ॥

अग्रंशे निधां वर्तमानाशाम्नः परम्य देः सप्तम्येकवचनस्य हि इत्यादेशो भवति ॥

वायु उद्वायन्निग्रहं पिडं दिदृष्टं मत्सवि ।

अद्वा वड्या महिहि गय अद्वा पुट्ट तडति ॥ ३५२ ॥

हृदि जस-गुसेरि ॥ ८ । ४ । ३५३ ॥

अग्रंशे हृदि वर्तमानाशाम्नः परयोर्जम्-गतोः इ इत्यादेशो भवति ॥

कमलदं मेदवि अटि-उलदं करि-गण्टादं महन्ति ।

अमुलदमेच्छन जाहं नटि ते पावि दूर गगन्ति ॥ ३५३ ॥

कान्तस्यात उं स्यमोः ॥ ८ । ४ । ३५४ ॥

अग्रंशे हृदि वर्तमानस्य ककारान्तस्य नान्नो योकारान्तस्य स्यमोः

परयोः उं इत्यादेशो भवति ॥ अत्र जु तुच्छउं तद् घण्टे ॥

नमउं देवित्तिवि निजय वलु वलु पमरिजउं परम्पु ।

उन्निहद ससि-नेह जिवं करि करवालु विवस्तु ॥ ३५४ ॥

सुवदिहसेहो ॥ ८।४।३५५ ॥

अग्रंशे सुवदिहकारान्तात्परस्य दसेहो इत्यादेशो भवति ॥

कहां होन्तउ आगदो । तहां होन्तउ आगदो । कहां होन्तउ आगदो ॥ ३५५ ॥

किमो दिहे वा ॥ ८।४।३५६ ॥

अग्रंशे किमोकारान्तात्परस्य इमेदिहे इत्यादेशो वा भवति ॥

जद तहो तुडउ नेहडा नई सहं गवि तिउ-तार ।

तं क्रिहे वदेहि छाजणेहि जोह्मउं सय-वार ॥ ३५६ ॥

देहि ॥ ८।४।३५७ ॥

अग्रंशे सुवदिहकारान्तात्परस्य देः सप्तम्येकवचनस्य हि इत्यादेशो भवति ॥

जहि करिउर सरिण सरु छिउर स्वभिण स्वगु ।

तहि तेहइ मड-थइ-निवाहि कन्नु पयासइ मगु ॥

मरुहि अविस्सहि सावगु अजहि भदवउ ।

माहउ महिअळ-सत्थरि गण्ड-रथडे सरउं ॥

अंतिहिं गिम्ह मुहच्छी-तिळ-वणि ममासिरु ।

तडे मुद्धे मुह-मइइ आवासिउ सिसिरु ॥

हिअडा फुट्टि तडवि करि काळक्खेवें काइं ।

देक्खउं हय-विहि कहिं ठवइ पइं विगु दुक्ख-सपाइं ॥ ३५७ ॥

यत्तत्किंम्यो हसो डापुर्न वा ॥ ८।४।३५८ ॥

अपभ्रंशे यत्तत्किन् इत्येतेभ्योकारेन्तेभ्यः परस्य हसो डापु इत्येते
वा भवति ॥

कन्तु महारउ हळि सहिए निच्छइं रुसइ जापु ।

अत्थिहिं सत्थिहिं हत्थिहिं वि ठाउवि फेडइ तापु ॥

जीविउ कासु न वल्लहउं धणु पुणु कासु न इट्टु ।

दोण्णि वि अवसर-निवडिआइ तिण-सम गणइ विसिट्टु ॥ ३५८ ॥

सिपां डहे ॥ ८।४।३५९ ॥

अपभ्रंशे स्त्रीलिङ्गे वर्तमानेभ्यो यत्तत्किंम्यः परस्य हसो ह्ये इत्येते
वा भवन्ति ॥ अहे केरउ । तहे केरउ । । कहे केरउ ॥ ३५९ ॥

यत्तदः स्पमोऽङ्गुं श्रं ॥ ८।४।३६० ॥

अपभ्रंशे यत्तदो-स्थाने स्पमोः परयोर्वधासस्यं ङ्गुं श्रं इत्येते
भवन्तः ॥

यत्तणि विट्टदि नाहु धु श्रं रणि करदि न अन्त्रि ॥

पत्ते । न बोत्तिअद जु निव्वहइ ॥ ३६० ॥

इदम इमुः ङ्गीने ॥ ८।४।३६१ ॥

अपभ्रंशे नपुंसकलिङ्गे वर्तमानेभ्येदमः स्पमोः परयोः इमु इत्येते
भवन्ति ॥ इमु वुत्तु नूद नमउ । इमु वुत्तु देक्खउ ॥ ३६१ ॥

एतदः स्त्री-पुं-ङ्गीने एत्त एत्तो एत्तु ॥ ८।४।३६२ ॥

अपभ्रंशे त्रिविधा ण्वि नपुंसकं वर्तमानेभ्येएतदः स्थाने स्पमोः एत्त
इत्येते भवन्ति ॥

एह कुमारी एहो नर एह मणोरह—शगु ।

एहट वट विन्नन्नाहं पच्छट होइ विद्वानु ॥ ३६२ ॥

एहजम्-शगोः ॥ ८ । ४ । ३६३ ॥

अपमंशे एतदो जम्-शगोः परयोः एह इत्यादेशो भवति ॥ एह ति
घोडा एह थलि ॥ एह पच्छ ॥ ३६३ ॥

अदम ओइ ॥ ८ । ४ । ३६४ ॥

अपमंशे अदमः स्थाने जम्-शगोः परयोः ओइ इत्यादेशो भवति ॥

जइ पुच्छह घर बट्टाहं तो बट्टा घर ओइ ।

विहल्लिअ-जग-अवसुद्धरण कन्नु कुडोरइ जोइ ॥

अनूनि वर्तन्ते पृच्छ वा ॥ ३६४ ॥

इदम आयः ॥ ८ । ४ । ३६५ ॥

अपमंशे इदमशब्दस्य स्यादां अय इत्यादेशो भवति ॥

आयहं लोअहो लोअगइ जाई सरहं न मन्ति ।

अप्पिण दिट्ठइ मज्झिअहिं पिण दिट्ठइ विहसन्ति ॥

सोमउ न सोसउ अिअ उअहो वडवानउत्त किं तेग ।

जं जउइ जउे जउगो आप्पण वि किं न पज्जतं ॥

आयहो दट्ठ-कउअहो जं वाहिउ तं सारु ।

जइ उट्ठमइ तो कुइइ अइ डज्जइ तो छारु ॥ ३६५ ॥

सर्वस्य साहो वा ॥ ८।४।३६६ ॥

अपमंशे सर्वशब्दस्य साह इत्यादेशो वा भवति ॥

साहु वि लोअ तउप्फइइ वट्ठतणहो तणेण ।

वट्ठप्पणु परिपाविअइ हत्थि माकउंटेण ॥

पजे । सज्जु वि ॥ ३६६ ॥

किमः काहं-कवणी वा ॥ ८ । ४ । ३६७ ॥

अपमंशे किमः स्थाने काहं-कवण-इत्यादेशो वा भवतः ॥

जइ न सु आवइ दूइ घर काहं अहो-नुहु तुज्जु ।

वयणु जु सण्डइ तउ सहि एसो पिउ होइ न मञ्जु ॥
काई न दूरे देक्सइ ॥

कोडिन्ति जे हिमडउं अप्पणउं ताहं पराई कवण पण ।
रक्सेज्जहु लोअहो अप्पणा बाळहे जाना बिसम मण ॥
मुगुरिस कङ्गुहे अणुहरहिं मण कज्जे कवणेण ।
जिवें जिवें पङ्कत्तणु छहहिं तिवें तिवें नवहिं सिरेण ॥
पणे ।

जइ समणेही तो मुइअ अह जीवइ निनेह ।
बिहिं वि पयारेहिं गइअ धण किं गज्जहि सळ मेह ॥ ३१७ ॥

गुम्मदः सा तुहुं ॥ ८ । ४ । ३६८ ॥

आभजे गुम्मदः सा परे तुहुं इत्यारेणो भवति ॥

ममर म रणगुणि रण्डइ सा रिमि जोइ म रोइ ।

मा माळइ देमन्नरिअ जयु तुहुं मरहि विओइ ॥ ३१८ ॥

जग्-शमोस्तुम्हे तुम्हई ॥ ८ । ४ । ३६९ ॥

आभजे गुमरो जमि शमि च ग्रन्थेक तुम्हे तुम्हई
भवतः ॥ तुम्हे तुम्हई जाणइ । तुम्हे तुम्हई पेळइ ॥
वयामेयानिबुल्यवे ॥ ३६९ ॥

रा-उगमा वई नई ॥ ८ । ४ । ३७० ॥

आभजे गुमद. रा टि अम् इयेनः गइ वई नई
भवतः ॥ रा ।

वई तुम्हई वि वा-जह सिद्ध वननन न वनान ।

तुहुं तुहुं छाया जइ होउत कहि ता तेहि पनेहि ॥

मग् दिवउ नई नाग् तुहुं मवि अये दिनिडिअइ ।

विन काई कण्ट इई काई तुहुं मण्ठे मण्ठु निडिअइ ॥
विना ।

वइ मई वेहि वि गज-मरहि का जयमिनि नरेइ ।

केसहि तेषिणु जम-परिणि मण तुहु फो थणेद ॥

एवं तदं ॥ अमा ।

पदं मेहन्तिदे महु मरणु मर्दं मेहन्तिदे तुज्जु ।

सारम जमु जो वेगला सोवि कृदन्तिदे सज्जु ॥

एवं तदं ॥ ३७० ॥

मिसा तुम्हेहिं ॥ ८ । ४ । ३७१ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो मिसा सह तुम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥

तुम्हेहिं अम्हेहिं जं किअउं विट्ठुं बहुअ-जणेण ।

तं तेवट्ठुं समर-महु निज्जिउ एण-खणेण ॥ ३७१ ॥

हसि-हस्म्यां तउ तुज्ज तुप्र ॥ ८ । ४ । ३७२ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो हसिहस्म्यां सह तउ तुज्ज तुप्र इत्येते त्रय

आदेशा भवन्ति ॥ तउ होन्तउ आगदो । तुज्ज होन्तउ आगदो ।

प्र होन्तउ आगदो ॥ हसा ।

तउ गुण-संपइ तुज्ज मदि तुप्र अणुत्तर खन्ति ।

जइ उप्पत्ति अन्न जण मदि-मंडलि सिक्खन्ति ॥ ३७२ ॥

भ्यसाम्भ्यां तुम्हहं ॥ ८।४।३७३ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो भ्यस् आम् इत्येताभ्यां सह तुम्हहं इत्यादेशो

भवति ॥ तुम्हहं होन्तउ आगदो । तुम्हहं केरउं घणु ॥ ३७३ ॥

तुम्हासु सुपा ॥ ८।४।३७४ ॥

अपभ्रंशे युष्मदः सुपा सह तुम्हासु इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हासु

टेत्रं ॥ ३७४ ॥

सावस्मदो हउं ॥ ८।४।३७५ ॥

अपभ्रंशे अस्मदः सां परे हउं इत्यादेशो भवति ॥ तसु हउं कलि-

गि दुल्लहो ॥ ३७५ ॥

जस्-शसोरम्हे अम्हहं ॥ ८।४।३७६ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो जसि शसि च परे प्रत्येकम् अम्हे अम्हहं

इत्यादेशो भवतः ॥

अम्हे थोवा रिउ महुअ कायर एम्ब मणन्ति ।

मुद्धि निहालहि गयण—यत्तु कइ जण जोण्ड करन्ति ॥

अम्बणु छाइवि जे गया पहिअ पराया केवि ।

अवस न गुअहिं सुहच्छिअहिं जिवें अम्हई निवें तेवि ॥

अम्हे देण्णइ । अम्हई देण्णइ । वचनभेदो यथासंख्यनिर्णयः ॥ ३७॥

टा—इयमा मई ॥ ८।४।३७७ ॥

अपभ्रंशे अस्मदः टा छि अम् इत्येतेः सट् मई क्कं
भवति ॥ टा ।

मई जाणिउ विअ विरहिअहं कवि घर होइ निआनि ।

णवर भिमइनुनि निह तवइ जिह रिणयर मय—गात्रिइ

दिना पई मई बेहि वि रण—गयहिं ॥ अमा । मई भेतन्तहो तुम्हा ॥

अम्हेहिं भिगा ॥ ८।४।३७८ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो भिगा सट् अम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥

अम्हेहिं नै किअउ ॥ ३७८ ॥

मट् मज्जु छणि—इत्थ्याम् ॥ ८।४।३७९ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो छणिना दगा च सट् मयेकं मट् मज्जु

भवति ॥ मट् होन्तउ गदो । मज्जु होन्तउ गदो ॥ दगा ।

मट् कन्तहो वे नोमडा देहि म सत्तहि आनु ।

होन्तहो दउ वर उअणिअ जुत्तन्तहो कयाउ ॥

उउ अमा वरकडा नो महि मज्जु विण्ण ।

अह अमा अम्हई नया नो नै मात्रिअदेण ॥ ३७९ ॥

अम्हई अमाअप्याम् ॥ ८।४।३८० ॥

अपभ्रंशे अस्मदो अमा अमा च सट् अम्हई इत्यादेशो

अम्हई होन्तउ अम्हई ॥ अमा ॥ मट् अमा अम्हई नया ॥ ३८० ॥

मूला अम्हाणु ॥ ८।४।३८१ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो मूला अह अम्हाणु उदेशो भवति । अम्हाणु द्विवचन

त्यादेराद्य-त्रयस्य बहुत्वे हि न वा ॥ ८।४।३८२ ॥

।।नाद्यत्रयस्य सम्बन्धिनो बहुष्वर्थेषु वर्तमानस्य वचनस्यापम्रशे हि शो वा भवति ॥

ःकवरि-यन्म तदे सोह धरहि नं मल-जन्तु ससि-राहु करहि ।

ः सहहि कुरल भनर-उल-नुलिज नं तिमिर-डिम्म सेहन्ति मिठिज

॥ ३८२ ॥

मध्य-त्रयस्याद्यस्य हिः ॥ ८।४।३८३ ॥

।।दीनां मध्यत्रयस्य यदाद्यं वचनं तस्यापम्रशे हि इत्यादेशो वा भवति ॥

यप्पीहा पिउ पिउ मगवि कितिउ रुअहि हयास ।

तुह जलि महु पुणु बलहइ बिहुं वि न पूरिअ आस ॥

तदे ।

यप्पीहा कदं बोहिजेण निग्धिण वार इ वार ।

सायरि भरिअइ विमल-जलि लहहि न ण्णइ धार ॥

न ।

आयहि जम्महि अलहि वि गोरि सु दिज्जहि वन्तु ।

गय मचहं चत्तंहुसहं जो अम्मिइइ हसन्तु ॥

३ । रुअसि । इत्यादि ॥ ३८३ ॥

बहुत्वे दुः ॥ ८ । ४ । ३८४ ॥

।।दीनां मध्यत्रयस्य संबन्धि बहुष्वर्थेषु वर्तमानं यद्वचनं तस्यापम्रशे हि शो वा भवति ॥

बलि अम्मत्यणि महु-मएणु लहुइहा मोइ ।

जइ इच्छहु बहुवनउं देहु न मम्महु बोइ ॥

३ । इच्छहु । इत्यादि ॥ ३८४ ॥

अन्य-त्रयस्याद्यस्य उं ॥ ८ । ४ । ३८५ ॥

।।दीनानन्यत्रयस्य यदाद्यं वचनं तस्यापम्रशे उं इत्यादेशो वा भवति ॥

बिहि विनउउ पंतन्तु गर नं थनि करहि विमाउ ।

સપદ કટ્ટું વેસ જિવે છુડુ અમ્પદ વવસાડ ॥

बडि किञ्जडं सुअणस्सु ॥ पथे । कट्टामि । इत्यादि ॥ १८१ ॥

महत्वे हुं ॥ ८१४१३८६ ॥

मनुष्येण ॥ ८ ॥ ४ ॥ २८९ ॥
 त्यादीनामन्त्यत्राप्यस्य संवन्धि मनुष्यार्थेण वर्तमानं यद्वचनं तस्य
 देवो वा भवति ॥

सामा-यिमादिउ जहि छहहुं पिय तहि देसहि जाहुं ।

रण-दुष्मिन्मये ममाद विष्णु जुम्से न वडादु ॥

पत्रे । लक्ष्मि । इत्यादि ॥ ३८६ ॥

दि-स्वयम्भुदेत् ॥ ८ । ४ । ३८७ ॥

पञ्चम्या दिव्ययोगप्रदेशे इ उ ए इत्येते त्रय आदेशा वा भवन्ति॥

कुत्तर गुमरि म सलइउ सरछा साग म मेति ।

क.य.उ. जि पाविग रिदि—यमिण ते चरि माणु म मेति ॥

311

ममम गणु निष्ठिभडा केवि दियहडा विछावु ।

पण-पणु छाया-बहुत कुलइ नाम कयबु ॥

विषा मन्त्रि के मंत्र करि छहदि मुहुं कथाउ ।

३ कःवाशिव बगुदा देहि अभागु क्ताउ ॥

नये । मुमर्दि । इत्यादि ॥ ३८७ ॥

कर्मणि-इत्यमरः ॥ ८ । ४ । ३८८ ॥

अथर्ववेदः ॥ अथर्ववेदः ॥ अथर्ववेदः ॥ अथर्ववेदः ॥ अथर्ववेदः ॥

તિ ૨૬: ૧-૧૧ મહાપદ્મતિ પદ્મતિ મનો: ૧૬ વચ્ચિ ।

३ मन्त्रः ते मन्त्रिनः षड् दण्डाः कान्ते न अस्ति ॥

सं. १८८३ अ ३४६ ॥

स्त्रियः श्रीगु ॥ ८ । ४ । ३८० ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

सन्ता भोग जु परिहरइ तनु कन्तहो बलि कीसु ।

तनु दइवेण वि मुण्डियउं जसु तह्हिहडउं सीसु ॥

पक्षे । साध्यमानावस्थात् क्रिये इति संस्कृतशब्दादेः प्रयोगः । बलि
केज्जउं मुअणस्सु ॥ ३८९ ॥

भुवः पर्याप्तां हुच्चः ॥ ८ । ४ । ३९० ॥

अपभ्रंशे भुवो घातोः पर्याप्तावर्थे वर्तमानस्य हुच्च इत्यादेशो भवति ॥

अइत्तुंगत्तणु जं थणहं सो च्छेयउ न हु लाहु ।

सहि जइ केवँद तुडि-वत्तेण अहरि पहुच्चइ नाहु ॥ ३९० ॥

ब्रूगो ब्रुवो वा ॥ ८ । ४ । ३९१ ॥

अपभ्रंशे ब्रूगो घातोर्ब्रुव इत्यादेशो वा भवति ॥ ब्रुवह सुहासित किं पि ॥ पक्षे ।

इत्तउं ब्रोप्पिणु सउणि ट्टिउ पुणु दूसासणु ब्रोप्पि ।

तो हउं जाणउं एहो हरि जइ महु अणाइ ब्रोप्पि ॥ ३९१ ॥

व्रजेर्बुजः ॥ ८ । ४ । ३९२ ॥

अपभ्रंशे व्रजतेर्घातोर्बुज इत्यादेशो भवति ॥ बुजइ । बुजप्पि ।

ब्रोप्पिणु ॥ ३९२ ॥

दृशेः प्रस्तः ॥ ८ । ४ । ३९३ ॥

अपभ्रंशे दृशेर्घातोः प्रस्त इत्यादेशो भवति ॥ प्रस्तदि ॥ ३९३ ॥

ग्रहेर्गृण्डः ॥ ८ । ४ । ३९४ ॥

अपभ्रंशे ग्रहेर्घातोर्गृण्ड इत्यादेशो भवति ॥ पट गृण्डेप्पिणु अतु ॥ ३९४ ॥

तस्यादीनां छेष्टादयः ॥ ८ । ४ । ३९५ ॥

अपभ्रंशे तक्षिमभूर्तानां धातूनां छेष्टा इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥

जिवे विवे तिस्सा लेवि कर जइ नासि छेष्टिअन्तु ।

तो जइ गोरिहो मुह-कन्ति मरिणिन कावि छहन्तु ॥

अदिमदप्पाद् देसीपु ये क्रियावचना उत्पन्नान्ते ते उदाहरणः ॥

बुडहउं चुप्पाहोइसइ मुदि कलोडि निरिउउ ।

सासानउ-वाउ-हउकिअउ बाट-मलिउ-मंसिउउ ॥

अब्मडवंचिउ चे पयइं पेम्मु निअत्तइ जावें ।

सव्यामण-रिउ-संभवहो कर परिअत्ता तावें ॥

हिअइ खुडुकइ गोरडी गयणि घुडुकइ मेहु ।

वासा-रवि-मवामुअइ विसमा संकडु एहु ॥

अग्नि पओहर बज्जमा निरुचु जे संमुह यन्ति ।

महु कन्तहो समरज्जणइ गय-यड भज्जिउ जन्ति ॥

पुत्ते जाए कवणु गुणु अवगुणु कवणु मुरण ।

आ यप्पीकी भुंहडी चम्पिज्जइ अवरेण ॥

तं तेचिउ जलु सायरहो सो तेवडु वित्थारु ।

तिसहे निवारणु पलुवि नवि पर धुडुअइ असारु ॥ ३१५ ॥

अनादी स्वरादसंयुक्तानां क-ख-त-थ-प-फां ग-घ-द-ध-व-माः ॥ ३१६ ॥

अपभ्रंशेऽपदादी वर्तमानानां स्वरात्परेषामसंयुक्तानां कसतयमां यमासंख्य गघदधवमाः प्रायो भवन्ति ॥ कस्य गः ।

जं दिट्ठउ सोम-माहणु असइहिं हसिउ निसइकु ।

मिअ-माणुस-विच्छोह-गरु गिलिमिलि राहु मयइकु ॥

सस्य पः ।

अग्मीण सत्थाकथेहिं सुधिं चिन्तिज्जइ माणु ।

मिण दिट्ठे हलोदहेण को चेअइ अप्पाणु ॥

नयराफानां दधवमाः ।

सवपु करेय्णिणु कथिडु मइं तमु पर समडउं जम्मु ।

जामु न चाउ न चारहडि न य पण्डडउ धम्मु ॥

अनादाविनि किम् । सवपु करेय्णिणु । अत्र कस्य गत्वं न स्वगदिनि किम् । गिलिमिलि राहु मयइ ॥ अयंयुक्तानामिति णकट्ठिं अविमट्ठिं मावणु ॥ प्रायेणिकाएत्तचित्तं भवति ।

जइ केवेंद पायीमु पिउ अकिआ कुडु करीमु ।

पागीउ नवद मगावि जिवं मज्जं पदसीमु ॥

तत्र कणिवार पुरुष्टिजड कञ्चन-कन्ति-मयासु ।

गोरी-वयण-विणिज्जिजड नं सेवइ वण-वामु ॥ ३९६ ॥

मोनुनासिको वो वा ॥ ८ । ४ । ३९७ ॥

अनञ्जोनादी वर्तमानस्यासंयुक्तस्य नकारस्य अनुनासिको वकारो वा भवति ॥ क्वैँडु कनडु । मवैर मनर ॥ लाङ्गणिकस्यापि । जिवै । तिवै । खैँ । तवै ॥ अनादावित्येव । मयनु ॥ असंयुक्तस्येत्येव ॥ तनु पर समञ्जसम् ॥ ३९७ ॥

वावो रो लुक् ॥ ८ । ४ । ३९८ ॥

अनञ्जो संयोगादयो वर्तमानो रेफो लुक् वा भवति ॥

जइ केवैँड पार्वामु पिउ ॥ पडे ।

जइ मग्गा पारकडा तो सहि मज्जु मियेण ॥ ३९८ ॥

अमृतोपि क्वचिन् ॥ ८ । ४ । ३९९ ॥

अनञ्जो क्वचिदविद्यमानोपि रेफो भवति ॥

ब्रामु महागिस्सि णउ मगइ जइ सुइ-सत्थु पनानु ।

मायइ चउग नवन्ताइ दिवि दिवि गह्हा-प्पानु ॥

चिदिति किन् । वासंज वि मारइ-त्तम्मि वद्ध ॥ ३९९ ॥

आपट्ठिपत्तंपदां द इः ॥ ८ । ४ । ४०० ॥

अनञ्जो जापद् विपद् संपद् इत्येतेषां दकारस्य इकारो भवति ॥

अनउ करन्तहो पुरिसहो आवइ आवइ ।

विइ । संइ ॥ प्रायोधिकारान् । गुणहि न संनय किति पर ॥ ४०० ॥

कयं-यथा-तथां थादेरेमेमेहेधा हितः ॥ ८ । ४ । ४०१ ॥

अनञ्जो कथं यथा तथा इत्येतेषां थादेरवयवस्य प्रत्येकम् एन इन इह

। इत्येते हितश्चत्वार जादेशा भवन्ति ॥

केम समप्पउ दुट्टु दिणु किय रयणी लुट्टु होइ ।

नव-वहु-दंसण-लाउसउ वइइ मणारह सोइ ॥

ओ गोरी-मुइ-निज्जिजड वइडि लुक्कु निपहु ।

अनु वि जो परिहविय—तणु सो किवें मवेंद निसडु ॥

बिम्बाहरि तणु रमण—वणु किह ठिउ सिरिआणनर ।

निरुयम—रमु पिण् पिअवि-जणु सेसहो दिप्पी मुद ॥

मग सहि निहुअउ तेवें मई जइ पिउ निटु सरोमु ।

जेवें न जाणइ मगु मणु पक्खावडिअं-तामु ॥

जिरे जिरे कटिम होअणह ॥ निरे निरे कम्महु निअ-मा

मई जाणित मिय विरहिअह कवि धर होइ विआडि ।

नार मिअहु वि निह तवइ जिह दिणयरु सय—गाडि ॥

पौ निअ—जिआउदादार्थी ॥ ४०१ ॥

वाटतादकीदगीदशी दादेईहः ॥ ८ । ४ । ४०२ ॥

आधने वाटतादीना दादेययवम्य डिन् एह इत्येदेशो मानी ॥

मई मणिअउ बडिराय तुहु केहुउ मगण एहु ॥

मेहु नेहु नानि होइ वद मई नारायण एहु ॥ ४०२ ॥

अर्था हरमः ॥ ८ ॥ ४ । ४०३ ॥

आधने वाटतादीनामज्जनाना वाटतादगकीदशेदशाना एते
दिन मडम इत्येदेशो मानि ॥ जइमो । तइमो । कइमो । अइमो ॥

यव—नवयोनम्य डिदेव्यनु ॥ ८ । ४ । ४०४ ॥

आधने यवनवजअयोनम्य एणु अनु इत्येना डिने मानी

वद मा वईइ प्रयावदी केणु वि डिण्णु निअणु ।

अणु वि अणु वि एणु अणि मग नो नहि मणिअणु ॥

अणु डिने । अणु डिने ॥ ४०४ ॥

एणु इत्ये ॥ ८ । ४ । ४०५ ॥

आधने एणु अणु इत्येयवजअम्य दिन एणु इत्येदेशो
केणु वि डिण्णु निअणु न अणु वि अणु वि एणु अणि

यावत्तावतोर्धोदेर्म उं महि ॥ ८ । ४ । ४०६ ॥

अपभ्रंशे यावत्तावदित्यवयवोर्वकारादेरवयवस्य म उं महि इत्येने अय
मादेशो भवति ॥

जाम न निवट्ट कुम्भ-यदि मोह-घट्ट-घट्ट ॥

ताम समरुदं मयगट्ट पद-पद वज्र-दण्ड ॥

तिष्ठतं तिष्ठतणु ताडं पर जाडं न नेह गच्छन्ति ॥

नेहि पणट्ट नेज्जि तिष्ठ तिष्ठ पिट्टवि मत्त होन्ति ॥

जामहि विसर्मा कज्ज-मार्द जीवुदं मज्जे ण्ड ॥

तामहि अच्छट इपरु जणु सु-अणुपि अन्तरु देह ॥ ४०६ ॥

वा यत्तदेतोर्धवटः ॥ ८।४।४०७ ॥

अपभ्रंशे यद् तद् इत्येतयोस्त्वन्तयोर्वावत्तावतोर्वकारादेरवयवस्य डित् एवं
त्यादेशो वा भवति ॥

जवटु अन्तरु रावण-रामहं तेवटु अन्तरु पट्टण-गामहं ॥ पञ्चे । जेतुटो ।
तुटो ॥ ४०७ ॥

वेदं-विमोर्वादेः ॥ ८।४।४०८ ॥

अपभ्रंशे इदम् किम् इत्येतयोस्त्वन्तयोर्वावत्तावतोर्वकारादेरवयवस्य
न् एवह इत्यादेशो वा भवति ॥ एवटु अन्तरु । केवटु अन्तरु ॥ पञ्चे ।
तुटो । केतुटो ॥ ४०८ ॥

परस्परस्यादिरः ॥ ८ । ४ । ४०९ ॥

अपभ्रंशे परस्परस्वादिरकारो भवति ॥

ते मुग्गडा हराविआ जे परिविट्ठा ताहं ।

अवरोप्परु जोअन्ताहं सामिठ गज्जिउ जाहं ॥ ४०९ ॥

कादि-स्थेदोतोरुच्चार-लाघवम् ॥ ८।४।४१० ॥

अपभ्रंशे कादिषु व्यञ्जनेषु स्थितयोरे ओं इत्येतयोरुच्चारणस्य लाघवं
भो भवति ॥

मुपे चिन्तिज्जइ माणु ॥ तमु हउं कलि-जुगि हुइहहो ॥ ४१० ॥

पदान्ते उ-हु-हि-इकागणाम् ॥ ८।४।४११ ॥

अपभ्रंशे पदान्ते वर्तमानानां उ हु हि इ

छापर्व प्रायो भवति ॥

अनु जु तुच्छउं तदे पणहे ॥ षडि क्रिअउं मुअणसु ॥

दइउ पदावद बणि तरुहु ॥

तरुहु वि वअउ ॥ सम-विसादिउ जहि छइहु ॥

तणहे तइअजी मअि नवि ॥ ४११ ॥

म्हो म्मो वा ॥ ८।४।४१२ ॥

अपभ्रंशे म् इत्यस्य स्थाने म्म इति मकाराद्यान्तो न भवति ॥ म्म इति "पस्म-म्म-म्म-स्म-म्मां म्मः" (८-२-७१) राकृतलक्षणविहितोऽत्र गृह्यते । संस्कृते तदसंभवात् । गिम्मो । सिम्मो ।

वम्म ते विरळा के वि नर जे सव्वज्ज-उइल ॥

जे वझा ते वणयर जे उज्जुअ ते वइल ॥ ४१२ ॥

अन्यादशोभाइसावराइसो ॥ ८।४।४१३ ॥

अपभ्रंशे अन्यादशशब्दस्य अजाइस अवराइस इत्यादेशोऽत्र अजाइसो । अवराइसो ॥ ४१३ ॥

प्रायसः प्राउ-प्राइव-प्राइम्व-पणिम्व्याः ॥ ८।४।४१४ ॥

अपभ्रंशे प्रायन् इत्येतस्य प्राउ प्राइव प्राइम्व पणिम्व इत्ये आदेशा भवन्ति ॥

अजे ते दीहर लोअण अजु ते सुअ-जुअउ ॥

अजु सु पण मण-हार ते अजु जि मुह-कमउ ॥

अजु जि केस कळावु सु अजु जि प्राउ विहि ॥

जेण णिअम्बिणि पडिम स गुण लायण-णिहि ॥

प्राइव मुणिहे वि मन्तडी ते मणिअडा गणन्ति ॥

अखइ निरामइ परम पइ अज्ज वि छउ न रहन्ति ॥

अनु—जडे प्रादम्भ गोरिअडे मदि उव्वत्ता नयण सर ।
 ते मम्मदु मपेमिआ देन्ति निरिच्छा पय पर ॥
 एसा पिड मग्गेनु हटे म्हा मदे अनुजेइ ।
 पमिअव एइ मणोरहं दुक्खु ददउ कोइ ॥ ४१४ ॥

वान्यघोनुः ॥ ८।४।४१५ ॥

अपभ्रंशे अन्यधाणव्दम्य अनु इत्यादेशो वा भवति ॥
 विरदानठ—जाठ—कराठिअठ पट्टि कोवि बुद्धिवि ठिअओ ।
 अनु सिसिर—कालि सअठ—जलहु मु कहन्तिहु उट्टिअओ ॥
 पडे । अलह ॥ ४१५ ॥

कुतमः कउ कहन्तिहु ॥ ८।४।४१६ ॥

अपभ्रंशे कुतम्वदम्य कउ कहन्तिहु इत्यादेशो भवतः ॥
 महु कन्तेहो गुट्ट—ट्टिअहो कउ शुम्पटा वलन्ति ।
 अह रिउ—रुहिरे उव्ववइ अह अप्पणे न मन्ति ॥
 धुनु कहन्तिहु उट्टिअओ ॥ ४१६ ॥

ततस्तदोस्तोः ॥ ८।४।४१७ ॥

अपभ्रंशे ततम् तदा इत्येतयोस्तो इत्यादेशो भवति ॥
 वइ मग्गा पारवडा तो सहि मज्जु पियेण ।
 अइ मग्गा अम्हं तणा तो ते मारिअडेण ॥ ४१७ ॥

एवं—परं—समं—धुवं—मा—मनाक एम्भ पर समानु श्रुवु

मं मणाउं ॥ ८।४।४१८ ॥

अपभ्रंशे एवमादीनां एम्वादय आदेशा भवन्ति ॥ एवम् एम्भ ।
 पिय—संगमि कउ निदुडी पिअहो परोक्खहो केम्भ ।
 मदे विन्नि वि विन्नासिआ निदु न एम्भ न तेम्भ ॥
 परमः परः । गुणाहि न संपय किति पर ॥ सममः समानुः ।
 कन्नु जु सीदहो उवमिअइ तं महु खण्डिउ मानु ।

सीदु निरस्त्य गय हणइ विउ पव-रक्क-समाणु ॥

भुवमो भुनुः ।

चघउ जीविउ भुनु मणु विअ रुमिअइ काइ ।

होसइ दिअइ रुसणा रिअइ वरिस-सावाइ ॥

मो मे । मे भणि करइ रिताउ ॥ प्रायेअइणार ।

माणि पणट्टइ जइ न-तयु तो देसइ चइअ ।

मा दुअजण-कर-गतवेहिं देसिअन्तु ममिअ ॥

छोगु विठिअइ पाणिण अरि सउ मेइ मं गुअु ॥

बाठिउ गठइ सुमुअइ गोरी तिअइ अअु ॥

मनाको मणाइ ॥

विहवि पणट्टइ वट्टइउ रिहिहिं जण-सामअु ।

किं पि मणाउ महु विअहो ससि अणुअइ न अअु ॥ १६

किलायवा-दिवा-सह-नेहेः किराहवइ दिवे सहुं नाहिं ॥ १७ ॥

अपभ्रंशे किलादीनां किराहव आदेशा भवेन्ति ॥ किलस्य किः ।

किर साइ न पिअइ न विइवइ धम्मि न वेअइ रुअइउ ।

इह किवणु ने आणइ जइ अमहो सणेण पडुअइ अइउ ॥

अयवेअइवइ । अहवहे न सुवंसहे एइ सोडि ॥ प्रायेअइणार ।

जाइअइ तेहिं देसइइ छअइ पियहो पमाणु ।

जइ आवइ तो आभिअइ अइवा ते जि निवाणु ॥

दिवो दिवे । दिविदिवि गहा-अणु ॥ सहस्य सहुं ।

जउ पवसन्ते सहुं न-गयअ न मुअ विओए तसु ।

छजिअइ संदेसइ दिन्तेहिं सुहय-जणसु ॥

नहेनाहि ।

एअहे मेइ पिअन्ति अअु एअहे वडवानल आवइइ ।

वेअउ गहीरिम सायंछो, एकवि कणिअ नाहि ओअइइ ॥

आदेशमववेदानां—ग्रत्युत्तमः पच्छइ एम्बइ जि एम्बहि पञ्चलिउ
एत्तह ॥ ८ । ४ । ४२० ॥

अनग्रंशे पञ्चादादीनां पच्छइ इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥ पञ्चातः
इ । पच्छइ होइ विहाणु ॥ एवमेवस्य एम्बइ । एम्बइ सुरउ सनतु ॥
य जिः ।

जाउ न जन्तउ पञ्चवह देवस्तउ कइ पय देइ ।

हिलइ तिरिच्छी हउं जि पर पिउ दम्बरइं कोइ ॥

नीन एम्बहि ।

हरि नञ्चाविउ पङ्कजइ बिन्दइ पाडिउ लोउ ।

एम्बहि राह-मञ्जोहरइं जं भावइ तं होउ ॥

तस्य पञ्चलिउ ।

साव-सलोणां गोरडी नवली कवि विस-गण्टि ।

महु पञ्चलिउ सो मरइ जासु न लमाइ कन्ठि ॥

३ एत्तेह । एत्तेह मेह पिजन्ति जलु ॥ ४२० ॥

विपण्णोक्त-वर्मनो वुन्न-वुत्त-विचं ॥ ८ । ४ । ४२१ ॥

अग्रंशे विपण्णादीनां वुत्तादय आदेशा भवन्ति ॥ विपण्णस्य वुत्तः ।

नइ वुत्तउं तुहुं धुरु धरहि कसोरहि विगुणइं ।

पइं विगु धवळ न चइइ मरु एम्बइ वुत्तउ काइ ॥

उत्तस्य वुत्तः । नइं वुत्तउं ॥ वर्मनो विचः । जं मगु विचि न नाइ ॥ ४२१ ॥

शीघ्रादीनां बहिष्ठादयः ॥ ८ । ४ । ४२२ ॥

अग्रंशे शीघ्रादीनां बहिष्ठादय आदेशा भवन्ति ॥

एक्क कदव ह वि न आवही जलु बहिम्भउ जाहि ।

नइं निच्छा प्रमात्तिअउ पइं जेहउ त्तउ नाहि ॥

तस्य पङ्कजः ।

जिवे मुगुरिस्ति तिवे पङ्कजइं जिवे नइ तिवे बटणाइं ।

जिवे दोहर तिवे कोट्टइं हिजा विमूरहि काइ ॥

अष्टस्यसर्गस्य विहाउः ।

जे छेविणु रयणनिहि अप्पउं तडि पत्तन्ति ।

तई सत्तई विहाउ पर कुक्किञ्जन् ममन्ति ॥

मयस्य द्रवकः ।

दिवेहिं विदवउं स्ताहि वड सवि म एक्कु वि द्रप्पु ।

कोवि द्रवकउ सो पडइ जेण समप्पइ जप्पु ॥

आर्त्तायस्य अप्पणः । कोटेन्ति जे हिअडउं अप्पणउं ॥ छंदोः ।

एकमेकउं जइ वि जोएदिह रि सुट्टु सञ्जायरेण । तो वि

जहिं कहिवि राही । को सकइ संवरेवि दडु-नयना नेह्ने छु ।

गादस्य निचट्टः ।

विहवे कप्पु थिरत्तणउं जोअणि कप्पु मरट्टु ।

सो छेसडउ पगविअइ जो लगइ निच्चट्टु ॥

असाधारणस्य सट्टलः ।

कहिं ससहरु कहिं मयरहरु कहिं बरिहिणु कहिं मेडु ।

दूर-ठिआहं वि सज्जणहं होइ असट्टल नेडु ॥

कौस्तुभस्य कोट्टुः ।

कुञ्जरु अजहं तरु-अरहं कुट्टेण पत्तइ हत्थु ।

मणु पुणु एक्कहिं सत्तइहिं जइ पुच्छह परमत्थु ॥

कीडायाः सेट्टुः ।

सेट्टयं कयमन्हेहिं निच्छयं किं पयप्पइ ।

अणुरत्ताउ मत्ताउ अन्हे मा चय सामिअ ॥

रम्यस्य रवणः ।

सरिहिं न सरेहिं न सरवरेहिं नवि उज्जाण-वणेहिं ।

देस रवणा होन्ति वड निवसन्तेहिं सु-अणेहिं ॥

अद्भुतस्य दकरिः ।

हिजडा पइ एहु बोहियओ महु जगाइ सय-वार ।

कुटिसु पिण पवसन्ति हउं मण्डय दफारि-सार ॥

देससौत्यस्य हेदिः । हेदि म सहदि आनु ॥ पृथक्पृथगित्यस्य
अंजुअः ॥

एष कुटुली पद्यहिं रुदी तहं पद्यहं वि जुअंजुअ बुदी ।

बहिणुण तं परु कहि किये नन्दउ जेथु कुटुम्बउ अप्पण-उन्दउ ॥
स्य नाडिअ-वदी ॥

जो पुणु मणि जि स्वसकासिहूअउ चिन्तइ देई न दम्मु न रअउ ।

रवत-भनिरु करगुम्माडिउ पराहि जि कोन्नु गुणइ सो नाडिउ ॥

दिबेहि विट्ठउं खादि वट ॥ नवस्य नवसः । नवली कवि विस-
न्ते ॥ अवस्कन्दस्य ददवटः ।

बेटेहि चलन्तेहि लोअणेहि जे तहं दिट्ठा बाटि ।

तहि मयरदप-ददवडउ पटइ अमूरइ काटि ॥

रुट्टः । रुट्ट अगपइ वदसाउ ॥ सम्बन्धिनः केर-तनी ॥

गपउ नु केसरि पिअहु जनु निमिन्दहं-हरिणाहं ।

जमु केरां हुंकारइणं मुहं पडन्ति वृणाहं ॥

अइ भग्ना अमहं तथा ॥ मा भैरीरित्यस्य मर्म्ममिनि कोटिभम् ।

सन्धाकथहं आठपणु साहु वि होउ बगेइ ।

जादलहं मळीसदी जे मळणु सो देइ ॥

पदं तपस्वित्यस्य आदृष्टिः ।

अइ रचनि आदृष्टिअ हिजडा मुज-भगव ।

टोहें पुट्ठमण्ण विवें पणा सोहणइ ताइ ॥४२२॥

मुहुर-मुग्धादय मन्द-भोजतुभग्नयोः ॥ ८१४१२२३॥

अत्रादी मुहुरादयः अत्रादयः पुनरादयः पुनरादयः अत्रादयः अत्रादयः
अत्रादयः ॥

मई जाति । वृत्तिः इति वेध इति दुष्टं नि ।
मयि अभिनिव संदिव विनिव माव मयि ॥

आदिमहणात् ।

मयाद नउ कमाकेदि रिजद मउ पुनेदे ।

कमाद होद गुणउरी निरे रिदे नकोदि ॥

इत्यादि ॥

अमयि मादु मयुजि मयि मिद्वया करेद ।

ताउमि रिन्दु मयमेदि मयु मयिउ वेद ॥

आदिमहणात् ।

मिदि जर-अन्ही छोअही मडि मयिपडा न रीम ।

तोवि मोट्टा कमाविमा मुदण उट्ट-मंग ।

इत्यादि ॥ ४२३ ॥

परमादयेनर्षकाः ॥ ८।४।४२४ ॥

अपभ्रंशे परमिव्यादयो निपाता अनर्षकाः प्रयुज्यन्ते ॥

अम्मादि पच्छामायदा पिउ कळदिअउ विआलि ।

मई विवरीरी बुदही होई विनासहो काडि ॥

आदिमहणात् त्वाई इत्यादयः ॥ ४२४ ॥

तादर्थ्ये केहिं-तेहिं-रेमिं-रेमिं-तणेणाः ॥ ८।४।४२५ ॥

अपभ्रंशे तादर्थ्ये चोत्ये केहिं तेहिं रेसि रेसि तणेण इत्येते च प्रयोक्तव्याः ॥

दोता एह परिहासडी अइम न कवणहिं देसि ।

हउं शिज्जउं तउ केहिं पिअ तुहुं पुणु अज्जहिं रेसि ॥

एवं तेहिरेसिमाबुदाहार्यौ ॥ वक्रचणहो तणेण ॥ ४२५ ॥

पुनर्विनः स्वार्थे दुः ॥ ८।४।४२६ ॥

अपभ्रंशे पुनर्विना इत्येतान्यां परः स्वार्थे दुः प्रत्ययो अवति ॥

सुमारिज्जइ ते वलहउं जं धीसरइ मणाउं ॥

जहिं पुणु सुमणु जातं गड तहो नेहहो कइं नाउं ॥
गु जुझे न बलाहुं ॥ ४२६ ॥

अवम्यमो डे-डी ॥ ८।४।४२७ ॥

अपभ्रंशवदनः स्वार्थे डे ड इत्येतां प्रत्ययो भवतः ॥
जिब्बिन्दिउ नायगु वसि करहु जमु अधिकइं अमइं ।
मूडि विणट्टइ तुंविणिहे अवमे सुकइं पण्णइं ॥
अवस न सुअहिं सुहच्छिअहिं ॥ ४२७ ॥

एकग्रसो डिः ॥ ८।४।४२८ ॥

अभ्रंशे एकग्रसब्दास्वार्थे डिर्भवति ॥

एवसि सोल-कलंकिअइं देज्जहिं पच्छिताइं ।

जो पुणु खण्डइ अणुदिअहु तमु पच्छिते काई ॥ ४२८ ॥

अ-टट-इह्याः स्वार्यिक-क-नुक च ॥ ८।४।४२९ ॥

अपभ्रंशे नातः परतः स्वार्थे अ टट इह इत्येते त्रयः प्रत्यया
भवन्ति तन्मल्लियोगे स्वार्थे कप्रत्ययस्य लोपश्च ॥

विगहानउ-जाउ-करालिअउ पटिउ पन्धि जं दिट्टु ॥

ते मेउपि सज्जहिं पन्धिअहिं सोज्जि किअउ अण्णिट्टु ॥

८ । नहुं कल्लरो बे दोलरा ॥ इह । एव पुड्ढा पण्णहिं खण्डे ॥ ४२९ ॥

योगजार्थसाम् ॥ ८।४।४३० ॥

अपभ्रंशे अटटहुगानां योगमेदस्यो ये आदन्ते टटअ इत्यादयः प्रत्यया-
दि स्वार्थे प्राप्ते भवन्ति ॥ टटअ । कोटेलि जे हिअहउं जप्पलउं ॥
४ "कितलप" ८. (८-१-२५९) इत्यादिना पठम् ॥ इहअ ।
इहअ पुण्णिहेअनर ॥ इहअट ।

सविमलाउ मडजु विउ मंज-मंजिहिं वसु ।

रेमिअरि काहु-कडुअरा पण मेअर मंजलउ ॥

अपभ्रंशे "स्वामी दावे-दस्ता" (८-४-२३०) तदि दंरः ॥ एवं काहु-
पाठ ॥ अप्र प्रत्ययं वेतः ॥ ४३० ॥

पिञ्ज-यज्जट्ट व गोरडी निचड कहिं वि न ठाइ ॥ ४३६ ॥

त्व-तलोः प्यगः ॥ ८।४।४३७ ॥

अनग्रंशे त्वउलोः मत्तययोः प्यग इत्यादेशो भवति ॥ बहुप्यगु पारे-
नइ ॥ प्रायोधिकारान् । बहुत्तणहो तणेन ॥ ४३७ ॥

तच्चत्त इएज्जउं एज्जउं एवा ॥ ८।४।४३८ ॥

अनग्रंशे तच्चप्रत्ययस्य इएज्जउं एज्जउं एवा इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति ॥

एउ गृहेप्पिणु भुं मइं जइ मिउ उज्जारिज्जइ ।

महु करिण्ज्जउं किं पि णवि मरिण्ज्जउं पर देज्जइ ॥

देमुच्चाडणु सिद्धि-कट्टणु धन-कट्टणु जं ठोइ ।

मंजिट्टए अइरत्तिए सज्जु सहेज्जउं होइ ॥

सोएवा पर वारिजा पुण्णवइहिं सनानु ।

जगेवा पुणु को धरइ जइ सो बेउ पनाणु ॥ ४३८ ॥

क्त्त इ-इउ-इवि-अवयः ॥ ८।४।४३९ ॥

अनग्रंशे क्त्ताप्रत्ययस्य इ-इउ-इवि अवि इत्येते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ इ ।

इलडा जइ बेरिअ धणा तो किं अज्जि चडाहुं ।

अन्हाहिं वे हत्तडा जइ पुनु नारि मराहुं ॥

। गय-धइ मज्जिउ जन्ति ॥ इवि ।

रक्त्तइ ता वित्त-हारिणी वे कर जुम्भिवि लोउ ।

पडिदिम्बिअ-सुंजाउ जलु जेहिं अहोडिउ पीउ ॥

।

चाइ विछोउवि जाहि सुहुं हउं तवई को दोनु ।

इल्लय-ट्टिउ जइ नात्तरहि जाणउं सुज स रोनु ॥ ४३९ ॥

एण्येप्पिमेव्येविणवः ॥ ८।४।४४० ॥

अनग्रंशे क्त्ताप्रत्ययस्य एप्पि एप्पिणु एवि एविणु इत्येते चत्वार
शा भवन्ति ॥

जेप्पि असेनु क्त्ताय-वत्तु देप्पिणु जन्तु जयत्तु ।

लेवि मरुत्तम निनु छद्दि शाण्डिनु तण्णु ॥
 वृषम्योग उत्तरार्धः ॥ ४४० ॥

तुम परमणाणरमणदि न ॥ ८।४।४४१ ॥
 अपमंशे तुमः प्रत्ययस्य एवम् अण अणम् अणदि इत्ये नक्तं
 चकारान् एप्पि एप्पिण्णु एप्पि एप्पिण्णु इत्ये । एव नाष्टागदेना मन्ति
 देव दुक्कल निमय-अणु करम न तउ पडिइ ।
 एम्बइ मुदु मुज्जगद्द मणु पर मुज्जगद्दि न जाइ ॥
 जेप्पि अणप्पिण्णु सयत्त पर लेप्पिण्णु तउ पडेवि ।
 विणु सन्ने विन्नेसरेण सो सक्कइ मुग्गे वि ॥ ४४१ ॥
 गमेरेप्पिण्णुएप्प्योरेत्तुम् वा ॥ ८।४।४४२ ॥
 अपमंशे गमेर्धातोः परयोरेप्पिण्णु एप्पि इत्यादेशयोरेकारस्य उन्मन्ते
 गम्पिण्णु बाणारसिद्दि नर अइ उज्जेणिद्दि गम्पि ।
 मुमा परावद्दि परम-वउ दिव्वन्तरइ म जप्पि ॥

१३ ।

गत्त गमेदिण्णु जो मुअइ जो सिव-त्थि गमेप्पि ।
 कीलदि विदसावाप्त-नाउ सो जम-छोउ त्रिणेप्पि ॥ ४४२ ॥
 तूनोणअः ॥ ८।४।४४३ ॥
 अपमंशे तूनः प्रत्ययस्य अणअ इत्यादेशो भवति ॥ हथि न
 छोउ चोहणउ पडहु वज्जणउ मुणउ मसणउ ॥ ४४३ ॥
 इवार्ये नं-नउ-नाइ-नारइ-जणि-जणवः ॥ ८।४।४४४ ॥
 अपमंशे इवशब्दस्यार्थे नं नउ नाइ नावइ जणि जणु इत्ये
 भवन्ति ॥ नं । नं मल्ल-जुज्जु ससि-नाहु करहि ॥ नउ ।
 रवि-अत्थमणि समाउलेण कण्ठि विइण्णु न छिण्णु ।
 चक्के खण्डु मुणाळिअहे नउ जीवगलु दिण्णु ॥
 नाइ ।
 वल्लयावळि-निवडण-अण्ण धण उद्धम्भुअ जाइ ।

वेल्ह-विरह-मेहादहो थाह गवेसइ नाइ ॥

इ ।

पेक्सेविणु मुहु जिण-वरहो दीहर-नयण सलोणु ॥

नावइ गुरु-मच्छर-भरिउ जलणि पवीसइ लोणु ॥

।

चम्पय-कुसुमहो मज्झि सहि मसलु पइट्टु ॥

सोहइ इन्दनीलु जणि कणइ वइट्टु ॥

। निरुवम-रसु पिणं पिणवि जणु ॥ ४४४ ॥

लिङ्गमतन्त्रम् ॥ ८।४।४४५ ॥

अपभ्रंशे लिङ्गमतन्त्रं व्यभिचारि प्रायो भवति । गय-कुम्भं दारन्तु ॥

पुलिङ्गस्य नपुंसकत्वम् ।

अब्बा लम्गा डुङ्गरिहिं पाहिउ रडन्तउ जाइ ।

जो एहा गिरि-गिलण-मणु सो किं धणहे धणाइ ॥

अब्बा इति नपुंसकस्य पुंस्त्वम् ॥

पाइ विलगी अन्नडी सिरु ल्हसिउं खन्धसु ।

तो वि कटारइ हत्थडउ बलि किज्जउं कन्तसु ॥

अन्नडी इति नपुंसकस्य स्त्रीत्वम् ॥

सिरि चडिआ खन्ति फलइं पुणु डालइं मोडन्ति ।

तोवि महद्दुम-सउणाहं अवराहिउ न करन्ति ॥

डालइं इत्यत्र स्त्रीलिङ्गस्य नपुंसकत्वम् ॥ ४४५ ॥

शौरसेनीवत् ॥ ८।४।४४६ ॥

अपभ्रंशे प्रायः शौरसेनीवत् कार्यं भवति ॥ सीसि सेहरु खणु विणि-
वेडु खणु कण्ठि पालंनु किडु रदिण विहिदु खणु मुण्डमालिण जं
एण तं नमहु कुसुम-दाम-कौदण्डु कामहो ॥ ४४६ ॥

व्यत्ययश्च ॥ ८।४।४४७ ॥

प्राकृतादिभाषासंज्ञासंज्ञानं व्याख्यास्य भवति ॥ गद्य सामान्यं "विग्रहः" ।

(८-४-२९८) इत्युक्तं तथा प्राकृतपैशाचीदीर्घादीनामपि भवति । किं
 अपभ्रंशे रेफस्यापो वा ह्रस्वो मागध्यामपि भवति । शद-ननु-
 मालके कुम्भ-शहस्र-वशादे शचिदे इत्याद्यन्यदपि द्रष्टव्यम् ॥ न
 भाषालक्षणानां त्यागदेशानामपि व्यत्ययो भवति । ये वर्तमाने
 प्रसिद्धास्ते भूतेषु भवन्ति । अह पेच्छइ रह-तणओ ॥ अ
 इत्यर्थः ॥ आभासइ रणणीअरे । आचमापे खनीचरानित्यर्थः ॥
 प्रसिद्धा वर्तमानेषु । सोहीअ एस वण्ठो । शृणोत्येष वण्ठ इत्यर्थः ॥

शेषं संस्कृतवत्सिद्धम् ॥ ८।४।४४८ ॥ -

शेषं यदत्र प्राकृतादिभाषासु अष्टमे नोक्तं तत्समा-
 वदेव सिद्धम् ॥

हेट्ट-ट्टिय-सूर-निवारणाय छत्तं अहो इव वहन्ती ।

अयइ ससेसा बराह-सास-दूककुया पुहवी ॥

अत्र चतुर्ष्या आदेशो नोक्तः स च संस्कृतवदेव सिद्धः । -
 कचित्संस्कृतवदेव भवति । यथा प्राकृते उरसशब्दस्य
 उरे उरम्मि इति प्रयोगौ भवतस्तथा कविदुरसीत्यपि भवति ॥ ए
 सिरम्मि । सिरसि ॥ सरे । सरम्मि । सरसि ॥ सिद्धमहं न
 तनो णायुम्मच्छोतृकताम्युदयश्चेति ॥ ४४८ ॥

इत्याचार्यर्षद्देमचन्द्रविरचितायां सिद्धदेमचन्द्रामिषान-

स्योपत्रशब्दानुशासनवृत्तावष्टमस्याध्यायस्य

चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

॥ अष्टमोऽध्यायः ॥

समाप्ता चेत् मिद्धदेमचन्द्रशब्दानुशासनवृत्तिः प्रकाशिका नाने-

आमीदिशा पनिरमुद्रचनु-समुद्र-

मुद्रादिनितिमरशमबाहुदण्डः ।

धाम्नुगत्र इति दुपरेवतिगुम्भि-

कर्णारवः शुचिनुकुक्ष्यनुशावनम. ॥ १ ॥

[सू. ८-४ ४४८] स्वोपनृत्तिसहितम्

तस्मान्वये समजनि प्रवृत्तताप—

तिम्भद्युतिः क्षितिपतिर्जयति हृदेवः ।

येन स्ववंशसवितर्यपरं सुधांशौ

श्रीभिद्वराज इति नान निजं व्यलेनि ॥ २ ॥

सम्यग् निषेज्य चतुरश्वतुरोष्णुपायान्

जितोपमुज्य च भुवं चतुराव्यकाञ्चीन् ।

विद्याचतुष्टयाविर्नातिर्जितात्मा

काष्ठानवाप पुरुषार्थचतुष्टये यः ॥ ३ ॥

तेनातिविस्तृतदुरागमविप्रकीर्ण—

शब्दानुशासनसमूहकदर्थितेन ।

अभ्यर्थितो निरवनं विधिवन्वयत्त

शब्दानुशासननिर्दं मुनिहेमचन्द्रः ॥ ४ ॥

ग्रंथाग्रं २१८५ श्लोकाः ॥

श्रीः ॥ शुभं भवतु ॥

ऐतकवाचक्योः शुभं कल्याणं भूयान् भवतु ॥

— — —

Index of Words

N. B.—The Roman figure indicates the Pāda and Arabic figure the number of the Sūtra.

- (३)-I. 177; II. 174, 188, 193; III. 70.
 ३-I. 169, 171; II. 179, 205; III. 177; IV. 425.
 कलि-II. 204.
 कद-IV. 162.
 कृ-IV. 390.
 कृ-IV. 345.
 कृ-IV. 26, 178, 208.
 कृ-IV. 26, 178.
 कृ-IV. 438.
 कृ-IV. 151.
 कृ-IV. 403.
 कृ-IV. 162.
 कृ-IV. 431. कृ-I. 26.
 कृ-IV. 288.
 कृ-IV. 131.
 कृ-IV. 160.
 कृ-IV. 162.
 कृ-I. 177; II. 79, 89.
 कृ-I. 187.
 कृ-IV. 350.
 कृ-III. 134.
 कृ-II. 195.
 कृ-IV. 145.
 कृ-IV. 357, 396.
 कृ-IV. 188.
 कृ-IV. 414.
 कृ-IV. 174.
 कृ-IV. 102.
 कृ-I. 107.
 कृ-I. 177.
 कृ-IV. 326. कृ-IV. 37.
 कृ-IV. 283. कृ-IV. 391, 422.
 कृ-etc; cfr. कृ.
 कृ-IV. 341.
 कृ-IV. 444.
 कृ-IV. 429.
 कृ-II. 102; III. 125; (decli-
 red) I. 27; III. 19, 20,
 125-129; IV. 343.
 कृ-IV. 385, 422, 19.
 कृ-I. 187; IV. 100.
 कृ-IV. 169.
 कृ-[आ with आ] IV. 13.
 कृ-IV. 169.
 कृ-IV. 345, 383.
 कृ-I. 209; II. 155.
 कृ-IV. 332. कृ-III.
 1; कृ-IV. 332, 357. कृ-
 I. 7; IV. 63. कृ-I. 93.
 कृ-II. 179.
 कृ-I. 30.
 कृ-I. 47.
 कृ-I. 89.

- અગુમદ-IV. 169.
 અંગુલિત-IV. 333; અંગુલિઓ-IV. 348.
 અનિતિમ-IV. 423.
 અષો-I. 177.
 અચ્છ અચ્છદ-IV. 215, 388. અ-
 ચ્છતે અચ્છતિ-IV. 319. અચ્છદે
 અચ્છદિ-IV. 274. અચ્છત-IV.
 406. અચ્છીમ-III. 163. અ-
 ચ્છેજ, અચ્છેજેજ, અચ્છીમદ-III.
 160.
 અચ્છ-IV 350.
 અચ્છમર-I. 58; II. 67.
 અચ્છદ-II 174.
 અચ્છરસા-I 20.
 અચ્છરા-I 20; II 21.
 અચ્છરિમ-I. 7, 58, II. 66, 67.
 અચ્છરિમ-I 58, II 67.
 અચ્છરીમ-I. 58, II 67.
 અચ્છિ-IV. 388. (1), અચ્છી-I.
 33, 35; II 90 અચ્છિ-I. 35;
 II. 17. અચ્છીદ-I. 33, II.
 217. અચ્છી-I. 33.
 અચ્છિદદ [ડિદ્ with આ]-IV.
 125.
 અચ્છિમ-II. 198.
 અચ્છેર-I. 58, II. 21, 66, 67
 અનિમ-I. 24.
 અગોદિત-IV. 439.
 અજ-{ અજ }-I. 33; II 204,
 III. 105; IV. 414, 423
 અજ [અર્જ]-I. 6. અષો-IV 266.
 અજા-I. 77. અજ અજો-III. 38.
 અજા [આજા]-II. 83.
 અજિન-III. 41.
 અમ્મ [અમ]-IV. 343, 418.
 અમ્દ-I. 77.
 અમ્દ-IV. 187.
 અમ્મી (m. f.)-I. 35.
 અમિત્રં અમિત્રં-I. 30
 અન્નદિત-IV. 293.
 અન્નમી-IV. 293.
 અન્નાનિસો-IV. 293.
 અદ્ અદ્-I. 195.
 —with વતિ, વતિમ્દ-IV
 અદ-IV. 119.
 અદમા-II. 174.
 અદ્દ-III. 123.
 અદ્દારમ્દ-III. 123.
 અદ્દી-II. 32.
 અદ્દો-II. 33.
 અદ્દો-I. 271.
 અક્કદ-IV. 143.
 અદ્દ-II. 41.
 અળ-II. 190.
 અળો-II. 174.
 અળચ્છદ-IV. 187.
 અળળાય-II. 15
 અળતર-IV. 277.
 અળ-I. 141.
 અળત-IV. 395, 415, 429
 અળાદ્દ-IV. 252
 અળાદ્દ-III. 134.
 અળિદ્દત-IV. 26, 178, 238
 અળિદ્દ-II. 34.
 અળુલ-II. 217.
 અળુતર-IV. 372
 અળુદિમ્દ-IV. 428.
 અળુત્તાર-IV. 422, 10
 અળુવદ-IV. 107.
 અળુવદ-IV. 162
 અળુવારિની-I. 6.
 અળુવારેન-II. 174.
 અળદ-IV. 110.
 અળિદ્દ-IV. 323.
 અત્તમાનો-I. 271.
 અત્ત-II. 51; IV. 123.

५- [अर्ध] I. 7. अर्धो-II 33.
 अर्ध-IV. 310.
 अर्ध-IV. 414.
 अर्ध- [अर्ध] IV. 358.
 अर्ध-II. 159.
 अर्ध-I. 187.
 अर्ध-II. 97.
 अर्ध-II. 97.
 -I. 82.
 -II. 79.
 - [अर्ध] अर्ध II. 41. अर्ध-
 IV. 352.
 अर्ध-IV. 287.
 - [अर्ध] अर्धो-III 56.
 -IV. 323.
 -IV. 367.
 अर्ध-IV. 427.
 -IV. 400.
 अर्ध-I. 228.
 अर्ध-I. 228.
 IV. 415.
 अर्ध-I. 60.
 अर्ध-II. 77.
 अर्ध-I. 14.
 अर्ध-I. 30. अर्ध-IV. 350,
 06, 407, 408. अर्ध-III
 74.
 अर्ध-I. 4.
 अर्ध-IV. 261. अर्ध-I. 60.
 अर्ध-I. 60. अर्ध-III. 136.
 I. 14.
 अर्ध-I. 60.
 -IV. 445.
 अर्ध-IV. 286.
 अर्ध-IV. 261.
 -II. 173.
 -IV. 349.
 II. 173.
 अर्ध-(declined) III. 58-

61. अर्ध-IV. 372. अर्ध-IV
 337, 359, 354, 401, 411
 414, 418, 422. अर्ध-IV. 277.
 अर्ध-IV. 370. अर्ध-IV. 423.
 अर्ध-IV. 357, 383, 422, 9
 अर्ध-IV. 414. अर्ध-IV. 427.
 अर्धो-II. 160.
 अर्ध-II. 161; III. 59
 अर्ध-II. 160.
 अर्ध-I. 156.
 अर्ध-II. 161, IV. 415.
 अर्ध-II. 161.
 अर्धो-IV. 413.
 अर्धो-I. 142.
 अर्ध-I. 156.
 अर्ध-IV. 270. अर्ध-IV. 270.
 अर्ध-IV. 302.
 अर्ध-IV. 270. अर्ध-IV. 270.
 अर्ध-IV. 422.
 अर्ध-II. 83.
 अर्ध-II. 153. अर्ध-IV.
 350, 367, 422, 430.
 अर्ध-II. 83.
 अर्धो-I. 231.
 अर्ध-(declined) III. 56. अर्ध-
 II. 51. अर्ध-III. 49. अर्ध-
 IV. 422, 3. अर्ध-III. 14,
 57. अर्ध-III. 14, 57. अर्ध-
 III. 14; IV. 338, 350,
 367. अर्ध-IV. 416. अर्ध-
 IV. 422, 14. अर्ध-IV. 337.
 अर्ध-II. 197, 209; IV.
 302. अर्ध-IV. 346.
 अर्धो-(declined) III. 56. अर्ध-
 II. 51. अर्ध-IV.
 396. अर्ध-III. 57.
 अर्ध-IV. 180.
 अर्ध-cfr. अर्ध
 अर्ध-IV. 365.

- अप्सु-**II** 163.
 अपेइ-*cfr.* अप्.
 अप्सुणो-**IV** 258.
 अपलोदया-**IV** 283.
 अवन्द्य-**IV** 293.
 अवधी-*See* व.
 अव्य-**IV** 395.
 अव्यत्यणि-**IV** 384.
 अव्या-**IV** 445.
 अव्यि-**IV** 439.
 अव्यिद्-**IV** 164, 383.
 अव्युत्त-**IV** 14, 152.
 अव्युत्तर-**IV** 364.
 अव्यु-**IV** 440.
 अव्यु-**IV** 387.
 अव्यिम-**IV** 305.
 अव्य-**IV** 302.
 अव्यो-**II** 105.
 अव्यो-**I** 177.
 अव्यो-**II** 190.
 अव्य- (declined) **III** 88. अव्य-
III 87. अव्य-**III** 87; **IV**.
 439. अव्यि-**III** 59, 89.
 अव्य-**IV** 376.
 अव्य-**I** 84, **II** 56.
 अव्यि-**II** 56.
 अव्यि-**II** 106.
 अव्यि-**IV** 424.
 अव्यि-**IV** 284, 302.
 अव्यि-**IV** 395. अव्यि-**IV** 396.
 अव्यि-**III** 105, 107.
 अव्यो-**II** 208, **III** 41.
 अव्य (व्य)-**I** 33, **II** 99, 147,
 204; **III** 106, 107, 108,
 110, 113, 114. अव्य*-**I**
 246. अव्य-**III** 113, 114.
 अव्य-**IV** 376. अव्यो-**III**
 112. अव्यि-**III** 112. अव्य-
IV 379, 380, 417, 422,
 439. अव्य-**III** 1
 -**III** 114. अव्य-**I**
 अव्यो-**III** 117; **IV**.
 अव्यो-**III** 112
IV 300. अव्यि-**I**
 अव्यि-**III** 112
III 105. अव्य-**I** 4
 26, 106, 108, 110
 147, 148; **IV** 376.
 अव्यि-**III** 110. अव्य
 371, 378, 422. अव्य
 117. अव्यो-**III** 112
III 106, 108, 114.
 अव्यो-**IV** 317.
 अव्यो-**IV** 345, 434.
 अव्यो-**I** 142; **II** 54
 अव्यो-**II** 149.
 अव्यो-**I** 40.
 अव्य-**III** 73, **IV** 302
III 84, 89.
 अव्य-**IV** 187.
 अव्य-**III** 32.
 अव्यि-**II** 217.
 अव्य-[अव्य]-**IV** 292
 अव्य-[अव्य]-**IV** 302
IV 277. अव्य-**I**.
 अव्यो-**IV** 266.
 260.
 अव्यो-**IV** 283.
 अव्यो-**IV** 292.
 अव्य (व्य) अपेइ-**I** 63; **I**
 अव्यि-**I** 63. अव्य
 अपेइ अपेइ-**I** 63
 सम-सम्य-**II** 164
 अव्य-**I** 66.
 अव्यो-**II** 111.
 अव्यो-**II** 111.
 अव्य-**II** 217.
 अव्यो-**II** 111.

विह-II. 104.

विहो-II. 111.

विह-III. 6.

विहो-II. 111.

विहो-II. 111.

विह-II. 201; IV. 418.

विह-IV. 108. अविह-IV. 252.

विह-III. 104.

विह-III. 118.

विह-IV. 278.

विह-I. 211.

विह-IV. 350. (from वृह)

विह-I. 66.

विह-I. 66.

विह-I. 237.

विह-II. 189.

विह-I. 101.

विह-IV. 353.

विह-I. 101.

विह-IV. 302.

विह-IV. 144.

विह-I. 82; II. 174.

विह-IV. 139.

विह-IV. 39.

विह-IV. 54.

विह-IV. 54.

विह-IV. 181.

विह-IV. 122.

विह-IV. 181.

विह-I. 6.

विह-IV. 181.

विह-II. 4.

विह-IV. 395.

विह-II. 168.

विह-I. 245.

विह-II. 24.

विह-IV. 162.

विह-IV. 203.

अविह-IV. 339.

अविह-I. 271.

अविह-IV. 422, 22. अविह-IV. 396.

अविह-I. 254.

अविह-IV. 181.

अविह-IV. 181.

अविह-I. 245.

अविह-II. 174; IV. 190.

अविह-I. 6, 172.

अविह-IV. 298.

अविह-II. 75.

अविह-IV. 413.

अविह-III. 61.

अविह-IV. 445.

अविह-II. 166; IV. 331.

अविह-I. 26, 108.

अविह-II. 166.

अविह-IV. 395.

अविह-III. 61.

अविह-IV. 409.

अविह-IV. 302.

अविह-IV. 376, 427.

अविह-I. 172.

अविह-IV. 358.

अविह-IV. 427.

अविह-IV. 162, 178.

अविह-IV. 94.

अविह-I. 206.

अविह-II. 138.

अविह-IV. 162, 178.

अविह-IV. 151.

अविह-IV. 91.

अविह-III. 138.

अविह-I. 41.

अविह-II. 213.

अविह-IV. 38.

अविह-II. 204.

अविह-III. 105, 14.

- कर्मो-IL. 138. (स् with क्) आदिश्रो-IL. 177.
 कर्म-IV. 254. आदिश्र-IV. 147.
 कर्म-IV. 155. आदिश्रो-IL. 73.
 कर्म-IV. 254. आदिश्रो-IL. 105.
 कर्म-IL. 143. आदि-IV. 341. आदि-IV.
 कर्म-See (स् with क्) 422, 6.
 कर्म-IL. 92. आदि-IL. 84.
 कर्म-IV. 401. आदि-IV. 324.
 कर्म-IL. 92. आदि-IL. 66.
 कर्म-See (स् with क्) आदि-IL. 228.
 कर्म-IV. 313. (स् with क्) आदि-IV. 155.
 कर्म-IL. 83, 92. आदि-IV. 155.
 कर्म-IL. 97. आदि-IL. 39.
 कर्म-IL. 97, 117. आदि-IV. 206.
 कर्म-IL. 117. आदि-IV. 202.
 कर्म-See (स् with क्). आदि-IV. 102.
 कर्म-IV. 422, 22. आदि-IV. 47. (स् with क्).
 कर्म-IV. 64. आदि-IL. 7.
 क् with क् कर्म-IL. 24. आदि-IV. 422, 22.
 IV. 365. with क् कर्म-IV. आदि-IL. 49, 90. See (स् with क्).
 192 कर्म-IV. 200. कर्म- आदि-IV. 162.
 IV. 396, 398. कर्म-IV. आदि-IL. 83.
 396, 407. कर्म-IV. 392. क् आदि-IV. 379, 422, 13.
 कर्म-IV. 387. with क् कर्म- आदि-IV. 182, 218.
 कर्म-IV. 391. with क् कर्म- आदि-IL. 24, IL. 164. See
 कर्म-IV. 141. with क् कर्म- (स् with क्).
 कर्म-IV. 142. कर्म-IV. आदि-IL. 164. See above.
 422, 4. कर्म-IV. 401. आदि-IL. 7.
 कर्म-IV. 322-421. 1) कर्म-IV. 400, 419.
 कर्म-IL. 193. (स् with क्) 2) कर्म-IV. 397. कर्म-IV.
 कर्म-IL. 14. 422, 1.
 कर्म-IV. 417. आदि-IL. 156.
 कर्म-IL. 177. आदि-IV. 419.
 कर्म-IL. 193, 202, 204. आदि-IL. 201.
 कर्म-IV. 365. कर्म-IV. 365. आदि-IL. 201.
 कर्म-IV. 365. कर्म-IV. आदि-IL. 201.
 365. आदि-IL. 201.
 कर्म-IL. 164. आदि-IL. 201.
 कर्म-IV. 147. आदि-IL. 201.

INDEX OF WORDS.

INDEX OF WORDS.

अ-IL 182.
 अ-IV. 215. अ-IV.
 384. अ-IV. 384. अ-
 IV. 353. अ-IL 34. अ-
 IV. 358.
 अ with अ संज्ञा-IV. 414.
 अ-I. 128, 141.
 अ-I. 9; II. 164; III. 75, 76;
 IV. 268, 419.
 अ-I. 21.
 अ-I. 24; II. 164.
 अ-II. 212.
 अ-II. 79, 89.
 अ-IL 128.
 अ-IV. 17.
 अ-IV. 162.
 अ-I. 58.
 अ-IV. 258.
 अ-I. 67.
 अ-II. 90.
 अ-I. 67.
 अ-II. 127.
 अ-IV.

मि-III. 84.
 with प्र, वेत्ति वेद्य with प्रति,
 वि-IV. 193.
 ग-IV. 299.
 -I. 84; II. 92.
 12-II. 159.
 1-I. 46; II. 129.
 लप्ताद-See च with उ.
 लङ्गु-IV. 105.
 लप्-IV. 12.
 लसं-I. 154.
 लसति-IV. 193.
 लसि-See बि with उ.
 लङ्गु-IV. 259.
 लङ्-See बि with उ.

٢٤

1-1. 172; II. 193.
 1-1. 211; IV. 203.
 1-IV. 203.
 1-1. 6.
 1-1. 270.
 1-1. 151, 141, 20.
 1-1. 171.
 1-1. 27, 21.
 1-1. 17.
 1-1. 28.

INDEX OF WORDS.

15.

वृद्ध-IV. 116.
 वृद्ध-IV. 26.
 वृद्ध-IV. 259.
 वृद्ध-IV. 116.
 वृद्ध-I. 82.
 वृद्ध-IV. 416.
 वृद्ध-III. 10
 वृद्धाश्रम-I. 173; II. 26.
 वृद्धि-cfr. (नी with वा).
 वृद्ध-L. 231.
 वृद्धि-IV. 418. (वा with वर).
 वृद्ध-I. 145.
 वृद्ध-I. 14, 108.
 वृद्ध-II. 163.
 वृद्धाश्रम-I. 173.
 वृद्धाश्रम-I. 231.
 वृद्ध-IV. 95.
 वृद्ध-II. 138.
 वृद्ध-II. 201.
 वृद्ध-IV. 176.
 वृद्ध-IV. 77.
 वृद्ध-IV. 414.
 वृद्ध-IV. 379.
 वृद्ध-IV. 240. वृद्ध-IV.
 11. 240. (वा with वर)
 वृद्ध-IV. 438.
 वृद्ध-II. 79.
 वृद्ध-II. 79.
 वृद्ध-IV. 227.
 वृद्ध-I. 129.
 वृद्ध-I. 129.
 वृद्ध-IV. 227.
 वृद्ध-IV. 227.
 वृद्ध-IV. 227.
 वृद्ध-IV. 227.
 वृद्ध-I. 121.
 वृद्ध-I. 121, 122, 141.
 वृद्ध-IV. 227.
 वृद्ध-IV. 227.

क-II. 199.
 कआमो-I. 173.
 कज्जाओ-I. 175.
 कगओ-II. 22.
 कगद-I. 202.
 कगदो-I. 84. 114.
 कगमिओ-II. 145.
 कगागदि-IV. 431.
 कगागिओ-II. 21. (नर with उर)
 कगाओ-I. 76.
 कगुओ-I. 114; II. 22.
 कगुद-I. 202.
 कगु-II. 174.
 कगो-I. 43.

□

C-III. 93.
 C-IV. 300. (1)
 C-I. 11. C-I. 200. II. 100.
 200. III. 80. 80. 100. C-
 IV. 400. C-III. 4. 50.
 80. C-IV. 200. 100. 100.
 410. C-III. 81. C-
 III. 1. IV. 200. 100. 100.
 C-III. 100. C-III. 100.
 C-III. 100. 100. C-III.
 100. C-III. 100. 100. C-
 III. 100. C-III. 100. 100.
 C-III. 100. C-III. 100.
 100. C-III. 100. 100.
 C-III. 100.

INDEX OF WORDS.

- IV. 312. चयद-I 187; IV. 249. कदिचद-IV. 249.
 चय-II 161; III. 65, 71.
 चय-II 174 (See चय).
 चय-IV. 267, 323.
 चय-IV. 325.
 चय-IV. 396. चय-IV. 349.
 चय-IV. 345, 351, 357, 358,
 364, 383, 418, 434. चय-
 IV. 445. चय-IV. 379,
 389, 395, 416, 429.
 चय-I 187.
 चय-II 174.
 चय-II 5.
 चय-II 89.
 चय-IV. 357.
 चय-II 77.
 चय-I 199.
 चय-I 239.
 चय-II 182; IV. 308. चय-
 IV. 332, 397, 414. चय-
 IV. 353. चय, चय-I 33.
 चय-III 23. चय-III.
 23. चय III. 24.
 चय-III. 87.
 चय-II 183.
 चय-II. 209.
 चय-IV. 146.
 चय-II. 106.
 चय-I. 30, 231. चय-I.
 30. चय-IV. 46. चय-IV.
 326. with चय, चय-
 IV. 260.
 चय-II 60.
 चय-IV. 72.
 चय-IV. 111.
 चय-II. 79.
 चय-IV. 209. चय-IV.
 500.
 चय-IV. 110.
 चय-See च.
 चय-I 100; II. 60, 74
 चय-See (चय).
 चय-III. 73.
 चय-I. 177, 180.
 चय-I. 217.
 चय-I 56.
 चय-IV. 302
 चय-I. 239.
 चय-III. 105.
 चय-I. 222. चय-IV. 387.
 चय-I. 209. चय-III. 58; IV.
 287.
 चय-I. 167.
 चय-I. 167, 220.
 चय-चय-I 29; II. 190; III.
 105; IV. 265. चय-IV.
 257. चय-IV. 337, 414, 420,
 422, 22. चय-IV. 65, 234,
 239, 338. चय-IV. 360.
 चय-IV. 376, 445. चय-
 IV. 382, 414. चय-IV. 330.
 चय-IV. 385, 418. चय-IV.
 387. चय-II. 201. चय-IV.
 346, 427. चय-IV. 260.
 चय, चय-III. 145. चय-
 IV. 275. चय-IV. 396.
 चय-IV. 389. चय-IV. 385.
 चय-III. 170; IV. 265.
 चय-III. 170. चय-I. 5;
 III. 106; IV. 214. चय-I.
 5. चय, चय, चय-III.
 102; II. 191; IV. 214.
 चय-I. 97. चय-IV.
 IV. 274. चय-IV. 279.
 चय-IV. 279. चय-IV. 316.
 चय-IV. 338, 357, 359,
 411, 445. चय-III. 119.

153. करावद्-III. 149. करावेद्-III. 149. कारावेद्-III. 153. कारावीभद्, काराविज्जद्-III. 152, 153. कारीभद्, कारिज्जद्-III. 152, 153. काउ-IV. 214. कउ-IV. 370. करण-IV. 441. करि-IV. 357. करिभ-I. 27; IV. 272. कदुभ-IV. 272, 302 करिण-IV. 272. काऊण-I. 27; II. 146, III. 157; IV. 214. काऊण-I. 27. काउआण, काउआण-I. 27. कालेभ-IV. 302 करेवि-IV. 340. करेविणु-IV. 396. कयव-IV. 265. कय-III. 73, 105 कयउ-IV. 429. कय-I. 126, 209; II. 114, III. 16, 23, 24, 27, 29, 30, 51, 55, 56, 70, 77, 109, 110, 118, 119, 124, 129, IV. 422, 10 कया-II. 201, III. 7. कत-IV. 323. कद-IV. 290. किद्-IV. 446. किअउ-IV. 371, 378. अकिआ-IV. 396. कजिअ-I. 21, II. 209. कलीअ-I. 248, IV. 277. कयव-IV. 214. करिअउ-IV. 438 कय-IV. 431. कयतो-IV. 100 करिअ III. 152, 153 कयवअ-III. 152, 153. कयवअ-IV. 123. *cf.* कयव
- क-*with* अल अलकिआ-III. 135. *with* अल. अलकद-I. 206. क (*land*)-IV. 118, 120, (*अल* *अल*)-IV. 371, 377, IV. 395. कदि-IV. 319. कय-IV. 122, 17. कय-IV. 125.
- कयव-III. 70. करह, हो-I. 44. करली-I. 220. करवाह-IV. 354, 372, 387. करली-II. 174. करालेअउ-IV. 415, 419. करि-IV. 353. करिणी-III. 32. करिअद-IV. 187, 235. करितो-I. 101. करीलो-I. 101. करेण-II. 116. कलद्-IV. 59. कलभो-I. 67. कलकिअद-IV. 428. कलमणोवी-II. 217. कलवा-I. 0. कललो-I. 30, 31. कलवलो-IV. 220. कललो-303.
- कलदिअउ-IV. 424. कलावो-I. 231. कलिअणि-IV. 338, 375, 41. कलिदि-IV. 311. कली-IV. 287. कल्लो-I. 254. कल-IV. 288. कल II. 186. कल-II. 76. कय-IV. 233. (*क*). कयलो-I. 221, II. 20. कयलो-II. 36.
- कय-IV. 350, 367. कय-395. कयव-IV. 307. IV. 425.
- कयि-IV. 342. कय-IV. 387. कय-IV. 397. कय-IV. 397. कय-I. 331. कय-IV. 331.

INDEX OF WORDS.

बोले-III. 395.

ब्व-III 142. क्वं-II. 79.

गजदत्तो-II. 159.

न् with वि, विअसृ-IV. 195.

विअसृति-II 209. विहसृति-IV.

365. विअसृति-I. 91. विअसृति-

II. 15.

सृ-IV. 314.

सृ-I. 236; II. 75; कृत्तु-II.

110.

सृति-(!) IV. 422. 15.

उत्सृष्टि IV. 423.

सृष्टि-IV. 330.

सृ-IV. 440. कृत्तु-III. 260.

कृत्तु-II. 75. कृत्तु-III. 89,

104, 110.

सृ-IV. 269.

सृ-I. 29; II. 161, 199, 204,

208; III. 56. कृत्तु-IV. 370,

436.

सृ-I. 29, 41; IV. 267. कृत्तु-I

41.

कृत्तु-IV. 415, 416.

सृ-IV. 355.

सृ-III. 71, 93.

सृ-II. 161.

सृ-III. 60, 65; IV. 302,

357, 422, 8. कृत्तु-IV.

422, 6.

सृ-IV. 349, 357, 367, 370,

383, 418, 421, 422, 428,

434.

सृ-I. 178.

सृ-IV. 329.

सृ-IV. 325.

सृ-IV. 446.

सृ-II. 184.

सृ-IV. 44.

सृ-IV. 350.

कृत्तु-III. 180.

कृत्तु-IV. 376.

कृत्तु-III. 67.

कृत्तु-IV. 357.

कृत्तु-III. 65.

कृत्तु-III. 32.

कृत्तु-III. 269.

कृत्तु-I. 269.

कृत्तु-III. 32.

कृत्तु-IV. 299.

कृत्तु-I. 177. कृत्तु-III. 13

कृत्तु-IV. 415, 422, 1

424.

कृत्तु-IV. 367.

कृत्तु-I. 43.

कृत्तु-III. 43.

कृत्तु-I. 29.

कृत्तु-I. 43. कृत्तु-III.

38.

कृत्तु-I. 127.

कृत्तु-See कृत्तु.

कृत्तु-I. 214, 254.

कृत्तु-II. 71.

कृत्तु } See कृत्तु.

कृत्तु } See कृत्तु.

कृत्तु-III. 65.

कृत्तु-See कृत्तु.

कृत्तु-II. 104.

कृत्तु-I. 128.

कृत्तु-I. 29, 86.

कृत्तु-I. 128.

कृत्तु-II. 12, 89.

कृत्तु-I. 128.

कृत्तु, कृत्तु, See कृत्तु.

कृत्तु-I. 251.

कृत्तु-IV. 52.

कृत्तु-III. 69 See कृत्तु, कृत्तु, कृत्तु.

कृत्तु-II. 216.

- कितहस्य { III. 169 (कीर्त्त)
 कितहिमि {
 किति-IV. 335, 347, 400, 418.
 कित्ती-II. 30.
 किव-IV. 401.
 किप्रउ-IV. 329.
 कि-See क
 किर-L 88; II. 186; IV. 349,
 419.
 किराय-L 183.
 किरिआ-II. 104.
 किरितट-IV 325.
 किल-II. 186, IV. 292.
 किलत-II 106.
 किलम्मद-II 106.
 किलिक्किद-IV. 168
 किलिङ्ग-II. 106
 किलित-I. 145.
 किलिअ-L 145 किलिअउ-IV. 329.
 किलिअ-II. 105, 106
 किलेमो-II 106.
 किं-IV. 401, 422.
 किक्कु-IV. 419
 किता-I. 128
 किताण-L 128
 किदिमो-I. 16, 128
 किणर-I. 116.
 किणरा-I. 128
 किणर-I. 269.
 किणर-IV-I. 269.
 किण-L 127.
 किणाय-L 128.
 किदिमो-I. 128.
 किमो-I. 128.
 किम्मा-(क)
 कि-IV. 401.
 कि-IV. 376.
 की, की, की, की, See (क)
 की, See क
 कीळ-I. 202 कीळि-IV.
 (कीर्)
 कीस-(क)
 कीयु-क
 कुऊइल-I. 117.
 कुवद-IV. 76.
 कुम्म-II. 164.
 कुच्छी-I. 35, II. 17. कुच्छी-
 46.
 कुच्छेअय-I. 161, II. 17.
 कुवय-I. 181.
 कुम्मद-IV. 135, 217.
 कुमर-IV. 387. कुमर-I
 कुवद-IV. 422, 9.
 कुट्टक-IV. 311.
 कुट्ट-IV. 438.
 कुटीर-IV. 364.
 कुट्टव-I. 422, 14.
 कुट्टी-IV. 422, 14, 42,
 1) कु-I. 396. कु-II. 1
 2) कु-II. 78.
 कुवा-I. 199.
 कुण-I. 65. कुणी-I. 130.
 कुणव-I. 231.
 कुट्टक-IV. 311.
 कुट्टो-I. 37.
 कुणद-IV. 230.
 कुणामो-I. 72
 कुणिमो-I. 72
 कुवते-I. 67.
 कुवा-I. 32, IV. 32.
 कुवा-I. 67.
 कुवा-IV. 293, 302
 कुवा-II. 182
 कुवा-I. 26, II. 52
 कुवा-IV. 117. कुवा-
 कुवा-IV. 345, II.
 IV. 106.

INDEX OF WORDS.

- गरो-I. 8.
 रो-I. 8.
 ला-IV. 302.
 लो-II. 74.
 -IV. 382.
 रा-वरी-III. 31.
 I. 33; III. 80; IV. 308.
 रो-I. 33. रु-IV. 361.
 -II. 79.
 7-III. 103.
 -I. 91, 145, 322, 444.
 लन-IV. 446.
 वरो-मुमुक्षुवरो-II. 97.
 उर-IV. 264.
 I. 260.
 IV. 365.
 I. 129.
 -IV. 370.
 -I. 148, 196, 240.
 -II. 157. वरु-IV. 383.
 -II. 157.
 -IV. 408, 435.
 -IV. 404, 405.
 I. 157.
 V. 418.
 246; II. 147, 148. वरु
 359. वरु-II. 99. वरु-
 373. वरु-IV. 422, 20.
 152.
 I. 105, 142.
 167.
 -IV. 95.
 I. 148, 152.
 I. 157.
 167, 220.
 343, 401. वरु-IV.
 396, 398.
 I. 30.
 V. 408.
 वसुक्ताउ-IV. 414.
 वसुनारो-III. 134.
 वसु-IV. 146.
 वसु-IV. 335, 420, 20.
 वसु-IV. 370.
 वसु-See व.
 वसु-IV. 29, 86.
 वसु-IV. 402.
 वसु-IV. 425.
 वसु-IV. 195.
 वसु-IV. 99.
 वसु-IV. 117, 171; II. 99.
 वसु-IV. 117.
 वसु-IV. 76.
 वसु-IV. 161.
 वसु-IV. 159.
 वसु-IV. 422, 2.
 वसु-IV. 116.
 वसु-IV. 168.
 वसु-IV. 422, 9.
 वसु-I. 116.
 वसु-I. 202.
 वसु-I. 159.
 वसु-IV. 446.
 वसु-I. 116. वसु-IV. 422, 15.
 वसु-I. 124.
 वसु-I. 159.
 वसु-I. 159.
 वसु-I. 159.
 वसु-IV. 290.
 वसु-I. 124; II. 73.
 वसु-I. 171.
 वसु-I. 171.
 वसु-I. 124; II. 73.
 वसु-II. 99.
 वसु-II. 97.

ओ-I. 53.
 इ-IV. 395.
 ऐ-II. 174.
 ए-IV. 101.
 ऋ-IV. 154.
 [187; III. 142.
 ओ [स्नेह and स्नेह] II. 6.
 ओ-II. 6.
 -IV. 168.
 II. 174.
 -IV. 422, 10.
 ने-IV. 38.
 ओ [स्नेह and स्नेह] II. 6.
 -IV. 419.

ग
 IV. 367, 406; गं-II. 195;
 II. 85. गं-II. 184.
 -I. 54, 158; III. 35.
 -I. 54, 158; II. 174.
 -I. 162, 202.
 -I. 163.
 -I. 163.
 -I. 177. (cfr. गव)
 -I. 219.
 IV. 442. गवा-IV. 399, 419.
 -IV. 98. गवति-I. 187.
 गवे-III. 142. गवति-IV.
 57. गवतु-IV. 418. cfr.
 गवे (गवे)
 -IV. 409.
 -II. 37.
 -35; II. 35.
 -35; II. 35.
 V. 112.
 V. 354. गवति-IV. 414.
 -IV. 353. गवति-IV.
 120

गं-I. 35; IV. 120.
 गंत्वाति-IV. 357.
 गंदाइ-IV. 353.
 गती-IV. 327.
 गदुअ- See (गम्)
 गदो-II. 37.
 गन-IV. 306.
 गंधउडी-I. 8.
 गंधो-I. 177.
 गन्निगो-I. 208.
 गम् गच्छ-I. 187; IV. 162, 215.
 गच्छति, गच्छते-IV. 319. ग-
 च्छादि. गच्छे-IV. 274. गच्छ-
 IV. 295. गच्छिस्ति-IV.
 275. गच्छि-IV. 330. गच्छ-
 III. 171. cfr. III. 172
 गन्तु, गन्ति-IV. 249. गन्ति-
 दि, गन्ति-IV. 249. गच्छि-
 गच्छि-IV. 272. गन्तु-IV.
 312. गदुअ-IV. 272, 302
 गति, गन्ति, गन्ति, गन्ति-
 IV. 442. गं-I. 209. ग-
 IV. 442. ग-IV. 426. ग-
 III. 147; IV. 352. ग-
 IV. 422, 20. ग-IV. 376.
 ग-IV. 97; III. 156. ग-
 IV. 370, 377. ग-IV. 522
 ग-IV. 302. ग-IV. 379,
 380.
 -with अ, अग-IV. 172.
 -with आ, आग-IV. 163.
 287. आग-IV. 302. आ-
 च्छानो-IV. 323. आ-
 287. आग-IV. 209, 262,
 III. 16, 23, 29, 30, 50, 52,
 55, 97, 111, 118, 119, 124,
 126, 128. आग-IV. 355.
 72. आग-IV. 292
 आग-IV. 292. -with अ,

- अन्नागच्छद्-IV. 165. - with
 प्रत्या, पच्चागच्छद्-IV. 166. -
 with उद्, उगम्य-I. 12. -with
 उप, उवगम्यमि-III. 57. -with
 निस्, निगच्छ-IV. 331. -with
 मम्, संगच्छद्-IV. 164. संगच्छ-
 III 171 संगमेद्-III. 153.
 गमिर-II 145.
 गमेद्-IV. 189.
 गभीरिभ-II. 107.
 गय [गत्र]-IV. 335, 345, 383,
 395, 418, 439, 445.
 गय [गत] See गम्
 गयण-II. 164. गयणे-I. 8 गयणि-
 IV. 395. गयण्यमि-II. 164.
 गयण्यकु-IV. 376.
 गया-L 177, 180.
 गय्यदि-IV. 292. (गर्ज्, See गज्जदि)
 गरिमा-L 35
 गरिहा-II 104.
 गदआअद्, गदआद्-III. 138.
 गदओ I. 109. गदआ-IV. 340.
 गदई-L 107.
 गदही-II. 113.
 गदओ-I 202.
 गज्-गज्जद्-IV 118 गज्जति-IV.
 106. अगज्जिभ-IV. 332 -with
 वि, विगज्जद्-IV 175.
 गज्जवद्-IV 113.
 गज्जि-IV. 123.
 गज्जई-L 107, 124.
 गज्जमदि-IV 123.
 गज्जमद्-IV. 119, 111.
 गज्जमि-II. 179.
 गज्जमि-IV 112.
 गज्जमि-IV 231. (गज्ज)
 गज्ज-IV. 112. गज्ज-IV. 79.
 गज्ज-IV. 123.
 गज्ज-IV. 111.
 गदिभ See प्रम्
 गदिर-L 101.
 गदीरिभ-II. 107.
 गदीरिभ-IV. 419
 गा, गाद्, गाअद्-IV. 6. गा
 315.
 गाई-L 158.
 गाओ-L 158.
 गाण-IV. 6.
 गाम-III. 142. गज्ज-IV.
 गामद्-IV. 407.
 गामणि-III 42, 43
 124. गामणिवा-III 3
 गामणिजो-III 11
 गामिनिभ-II. 163.
 गारव-L 163.
 गावा-III. 58.
 गावाणो-III. 56.
 गावी, गावीओ-II. 174.
 गिज्जद्-IV. 217. (गि)
 गिद्धी-L 26.
 गिद्धी-L 26, 128.
 गिद्धी-L 128.
 गिम्भो-IV. 412.
 गिम्भ-IV. 289. गि
 गिम्भ-IV. 357.
 गिच्छते See गा.
 गित-I 16.
 गिरि-IV. 337, 415.
 गिरि-IV. 311. I
 III. 16, 18, 12, 12
 124.
 गिज्जमण्ण-IV. 113.
 गिज्जद्-II. 116.
 गिज्जण-II. 106.
 गिज्जिदि-IV. 376.
 गिज्जमद्-IV. 370. I
 गिज्ज-IV. 287.
 गज्ज-II. 26, 124

जि-1 26.

जि-IV. 196.

जि-IV. 202.

जि-IV. 202.

जि-IV. 416.

जि-1 202.

जि-III. 87; IV. 292, 338, 372, 414. जि-IV. 395. गुना-1 11, 34; III. 65, 81. गुना-1 34. गुना-IV. 335, 347, 400, 418.

जि-IV. 422, 15.

जि-IV. 29.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

जि-1 202.

घट-IV. 395, 439. घटो-I. 195.

घट्टणि-IV. 357.

घण-[घृणा] IV. 350, 367.

घण [घन]-IV. 387, 414, 438.

घणा-IV. 422, 23; IV. 439.

घणो-I. 172, 187.

घटा-I. 195.

घसा-IV. 414.

घत्त-IV. 143, 189.

घम्मो-IV. 328.

घय-I. 126.

घर-IV. 364. घर-IV. 341, 343,

351, 367, 422, 14. घरो-II.

144. घरे-IV. 423, 436.

घरहि-IV. 422, 15.

घरसामी-II. 144.

घरेणि-IV. 370.

घल्ल-IV. 334, 422, 9. घल्लि-

IV. 422, 3.

घाउ-IV. 346.

घायणो-II. 174.

घिणा-I. 128.

घिस-IV. 204.

घुग्घिउ-IV. 423.

घुग्घ-IV. 395.

घुग्घय-IV. 299.

घुटेहि-IV. 423.

घुम्म-IV. 117.

उल्ल-IV. 117.

घुमल्ल-IV. 121.

घुमिण-I. 128.

घण्ण etc See घण्.

घेय-IV etc See घेय्.

घोय-IV. 10.

घोसा-IV. 330, 344, 363.

घोल-IV. 117.

घोम-IV. 260.

च.

च-I. 24; III. 70, 142.

265, 321, 323, 323.

च [एव]-IV. 386, 426. (!)

चइत-I. 151; II. 13.

चइतो-I. 152.

चउ-I. 171; IV. 331.

चउमो, चउहि. चउते.

चउउ-III. 17. चउव-

123.

चउगुणो-I. 171.

चउहो-II. 33.

चउत्थो-I. 171; II. 33. --

I. 171.

चउदधी-I. 171.

चउद-IV. 171, 219.

चउमुहु-IV. 331.

चउरो-III. 123.

चउवसि-III. 137.

चउव्वारो-I. 171.

चएव { I. See चय.

चएपिण {

चइ-II. 79. चइ-IV. 444.

चइम्म-IV. 161.

चइओ-I. 8.

चकिण-IV. 258.

चक्क, चक्क-IV. 33.

चच-IV. 325.

चच-IV. 12.

चचि-IV. 174.

चचुण्ण-IV. 39.

चच्छ-IV. 194.

चचु-IV. 418.

I चइ-IV. 206. चइव-

331, चइव-IV. 445.

II चइ-IV. 421.

चइ-IV. 406.

चइ-IV. 439.

चइ-I. 67.

INDEX OF WORDS.

203

- चर-IV. 110.
 चर-IV. 126.
 चर-IV. 185.
 -See चर.
 चर, चर-III. 122
 चर-IV. 281.
 चर-IV. 302.
 चर-II. 164.
 चर-II. 182.
 चर-I. 185; -नए-IV. 349.
 चर-I. 30. चर-I. 30; II. 80,
 165.
 -II. 80.
 चर-III. 38.
 चर-IV. 110.
 चर-I. 67.
 -IV. 444.
 चर-IV. 330.
 चर-IV. 395.
 -I. 32.
 चर-IV. 86.
 चर-IV. 422.
 चर-IV. 418. चर-IV.
 V. 441. चर-IV. 345,
 83.
 चर-IV. 86.
 -I. 254.
 IV. 387.
 -IV. 231.
 -IV. 399. चर-IV. 254.
 चर-II. 180.
 -IV. 283.
 -IV. 326.
 -IV. 422, 18.
 IV. 231.
 चर-IV. 2.
 चर-IV. 233.
 -I. 146, 198.
 -I. 198.
 IV. 406. चर-I. 146.
 चर-IV. 396.
 चर-I. 178.
 चर-I. 44.
 चर-I. 67.
 चर-I. 67.
 चर-IV. 396.
 चर-IV. 238, 241. चर-
 IV. 238. चर-IV. 242,
 243. चर-IV. 243. चर-
 चर, चर-IV. 243. चर-
 चर-IV. 242, 243. with
 चर, चर-IV. 241.
 चर-II. 99, 184, 187.
 चर-II. 21; IV. 240.
 चर-III. 142.
 चर-II. 129.
 चर-IV. 115.
 चर-IV. 115.
 चर-IV. 115.
 चर-II. 50.
 चर-IV. 422, 15. चर-
 -IV. 265. चर-IV. 322.
 चर-IV. 310. चर-
 IV. 362. चर-IV. 396,
 410. चर-II. 190. चर-
 IV. 320.
 चर-I. 85.
 चर-II. 59.
 चर } -See चर.
 चर-III. 131.
 चर-I. 183, 254.
 चर } -See चर.
 चर-I. 156.
 चर-IV. 325.
 चर-I. 151.
 चर-II. 77.
 चर-IV. 177.

ચુચ્ચ-I. 204.
 ચુગદ-IV. 238.
 ચુખ-II. 34.
 ચુખ્ખી-IV. 395, 430.
 ચુખ્ખો-I. 84.
 ચુપદ-IV. 239. ચુરિચિ-IV. 439.
 ચુરુચુલદ-IV. 127.
 ચૂડચૂડ-IV. 395, 430.
 ચૂફ-IV. 337.
 ચેમ-I. 7, II. 99, 184, 209.
 ચેમદ-IV. 396.
 ચેમ-I. 151, II. 107.
 ચેતો-I. 152.
 ચોગુણો-I. 171.
 ચોત્પો-I. 171. ચોત્પો I. 171.
 ચોદ્દી-I. 171.
 ચોદદ-I. 171.
 ચોપ્પદ-IV. 191.
 ચોરિમ-I. 35, II. 107.
 ચોરિમા-I. 35.
 ચોરો-I. 177. ચોરેન-III. 136.
 ચોરસ્મ-III. 134.
 ચોચ્ચારો-I. 171.
 ચ-II. 184.
 ચિચમ-I. 8, II. 99, 184, 195,
 197, III. 85, 180, IV. 63,
 365.
 ચેમ-II. 99, 184.

છ.

છમ-II. 17.
 છમ-IV. 412.
 છમ-II. 112.
 છપ્પો-IV. 325.
 છમ-IV. 100.
 છો I. 265; II. 77. છો-I.
 265.
 છા-I. 36; IV. 91. છાદિ-IV.
 387. છોચિ-IV. 422, 3.

છવો-II. 20.
 છવ્વ-II. 123.
 છત્તવ્વો-I. 49.
 છતિવ્વો-I. 49, 265.
 છરી-II. 36.
 છમ-IV. 422, 14.
 છદ-I. 33.
 છદો-I. 33.
 છવ્વો-I. 265; II. 77.
 છમા-II. 18, 101.
 છમી-I. 265.
 છમ્મ-II. 112.
 છમ્મ-IV. 331. છમ્મો-I.
 છવ-II. 17.
 છાવો-II. 159.
 છાવદ-IV. 21.
 છાવા-I. 249; III. 34,
 387.
 છાવાદિતિમાદ-II. 201.
 છાદ-IV. 365. છાદો-II.
 છાલી-I. 191.
 છાને-IV. 295.
 છાલો-I. 191.
 છાવો-I. 265.
 છાદી I. 249; III. 7.
 છિત્તો-II. 138.
 છિ છિ-II. 174.
 છિદ્દ-II. 174.
 છિત્ત-II. 204.
 છિત્ત-IV. 258.
 છિદ્, છિદ્દ-IV. 124;
 -IV. 357, 434.
 444. ઉચ્ચ-III. 15.
 with બા, અચ્ચદ-
 અચ્ચદ-II. 193.
 ઉચ્ચદ-IV. 257.
 ઉચા-I. 266.
 ઉચ્ચ-IV. 182. ઉચ્ચ
 ઉચ્ચ-IV. 182.

INDEX OF WORDS.

20

दिवा-L 123, II. 23.

दीर्घ-L 112; II. 17.

दीर्घ-II 3.

दीर्घ-II. 17.

दुष्ट-L 204.

दुष्ट-IV. 385, 401, 422, 19.

दुष्ट-II 17.

दुष्ट-II 138.

दुष्ट-IV. 160.

दुष्ट-IV. 259.

दुष्ट-II 17.

दुष्ट-IV. 249.

दुष्ट-IV. 143.

दुष्ट-I 17, 265; II. 17.

दुष्ट-II. 92. दुष्ट-II 19, 127.

दुष्ट-IV. 390.

दुष्ट-See दिष्ट.

दुष्ट-II 17.

दुष्ट-IV. 395.

उ.

उ. उ. उ. IV. 170.

उ. L 40; II. 204; III. 170,

180, IV. 343, 351, 356,

364, 365, 367, 370, 371,

379, 384, 390, 391, 395,

396, 398, 399, 401, 417,

418, 419, 422, 6, 9, 438,

439.

उ. उ. III. 65.

उ. L 40.

उ. IV. 403, 404.

उ. L 40.

उ. L 177.

उ. L 178.

उ. L 1.

उ. L 209, IV. 419.

उ. II. 80, 90.

उ. IV. 343. उ. IV. 404,

405.

उ. IV. 80. उ. IV. 433.

उ. IV. 333, 348.

उ. II. 24.

उ. II. 30.

उ. II. 159.

उ. I. 194.

उ. IV. 258.

उ. I. 254.

उ. I. 254.

उ. IV. 364, 376. उ. IV.

336, 337, 339, 406, 418.

उ. III. 153. उ. II. 114;

IV. 372. उ. IV. 371.

उ. IV. 419.

उ. IV. 282, 302.

उ. II. 204.

उ. IV. 444.

उ. IV. 401, 444.

उ. II. 75.

उ. IV. 404.

उ. II. 160.

उ. II. 161.

उ. II. 160.

उ. IV. 269.

उ. IV. 420.

उ. See उ.

उ. IV. 370, 442. उ. L 245.

उ. IV. 419.

उ. II. 173.

उ. IV. 2. उ. IV. 442.

उ. III. 94.

उ. II. 145. उ. IV. 359.

उ. IV. 157, 249.

उ. IV. 157, 249.

उ. IV. 156.

उ. II. 171.

उ. I. 11, 2. II. 61.

IV. 209, 271, 419.

- जम्हा-III 66. See जो
 जय-IV. 370.
 जयसु-IV. 440.
 जया-IV. 283.
 जर-I 103; IV. 423
 जरइ-IV. 234. जरिजइ, जीरइ-
 IV. 250. (जर.)
 जल-III. 16. जल-I. 23; IV.
 287. जल-IV. 308. जलु-IV.
 395, 419, 420, 423, 20.
 जलि-IV. 383, 414. जले-IV.
 365. जलेण-I. 155. जलहु-IV.
 415.
 जलइ-IV. 365.
 जलवरो-I. 177.
 जलयो-IV. 365. जलधि-IV. 444.
 जलवरो-I. 177.
 जलहरो-II. 198.
 जवइ-IV. 40. जवणिजइ, जवणीअ-
 I. 248.
 जवु See जो.
 जवा-I. 11, 33, 245.
 जस्य See जो.
 जर-I. 67; II. 204; IV. 419.
 जर-II. 161.
 जरण-I. 187.
 जरा-I. 67.
 जरा-IV. 355.
 जरि-II. 161.
 जरिडिओ-I. 96, 107.
 जरि-IV. 349, 357, 383,
 422, 6.
 जरुडिओ-I. 96, 107, 254.
 जइ See जो.
 ज See जो.
 जइ-IV. 126. जइति-III 65.
 जइ [जति]-III 38.
 जइ [जति of ज]-I. 245; IV.
 350, 411, 444.
 जाई See जो.
 जाइडिअ-IV. 422, 23.
 जाईसरइ-IV. 365.
 जाउ-IV. 332, 420, 426.
 जो.
 जाउ-IV. 406.
 जाए-(See जो).
 जाए-IV. 395.
 जाओ-See जो
 जागरइ-IV. 80.
 जाग See जो.
 जाणण-IV. 7.
 जाण-II. 83.
 जाणमि जाणामि See जा.
 जाणिअइ-IV. 330.
 जाम-IV. 387, 406.
 जामइओ-II. 159.
 जामडि-IV. 406.
 जामाउओ-I. 131.
 जामाउओ-III. 44.
 जामावा-III. 48. Dechn-III. 41
 47, 48.
 जावा-IV. 350, 367.
 जारिओ-I. 142.
 जारो-I. 177.
 जाल-IV. 395, 415, 429. जाउ-
 IV. 439.
 जाल-I. 209, III 65.
 जाव-I. 11, 271, IV. 278.
 जीव-IV. 395.
 जावेइ-IV. 40. (वा).
 जास, जासु-See जो.
 जाइ See जो.
 जाहि-III. 60.
 जाई-III. 65.
 जि-IV. 341, 387, 406, 414,
 419, 420, 424, 15, 42,
 429.
 जि, जवइ-III. 153; IV. 241.

- दिव-IV. 241. विनिव-IV. 242. दिव-IV. 242. जेपि-IV. 440, 441. विनेपि-IV. 442. विन-III. 38. जेऊण-IV. 237, 241. जणिऊण-IV. 241. - with निम्, निविन-II. 164. निविअउ-IV. 401. - with विनिम्, विनिविअउ-IV. 396. विअउ, विअउ See जीव. विरुदि-IV. 287. विन-IV. 444. विनयन्तो-I. 187. विनवरा-III. 137. विना-See जो. विन-1. 102. विन-II. 75. विनिअ-III. 156. विन्ना-II. 57. विनिविअउ-IV. 427. विन, विन, जेन-IV. 110. जेन-III. 26. विन्म-IV. 230. वि-IV. 330, 336, 347, 354, 376, 385, 395, 396, 397, 422, 2, 23. वि वि-IV. 344, 367, 401. विव-See जि. विन्ना-See जो. वि-IV. 377, 401. वि-IV. 337. जीअ, जीआ, जीह, जीउ, जीए-See जो. जीअ-I. 271; II. 204. जीआ-II. 115. जीउ-IV. 439. जीउ-IV. 327. जीउ-See उर. जीव, जीव-IV. 367. जीव-I. 101. जीव-I. 101. जीव-I. 101. जीव-IV. 222, 302. जीव-IV. 444. जीवो-IV. 9. जीव-IV. 406. जीविअ-I. 271. जीविउ-IV. 358, 418. जीसे-See जो. जीह-IV. 103. जीहा-I. 92; II. 57. जु-See जो. जुअजुअ-IV. 422, 14. जुअजु-IV. 414. जुइ-III. 24. जुउच्छ-IV. 4. जुगुच्छ-II. 21; IV. 4. जुग-III. 62, 78. जुव-IV. 109. जुव-IV. 217. जुव-IV. 386, 426. जुव-IV. 109. जुग-I. 102. जुतो IV. 306. जुत-IV. 340. जुत-I. 42; IV. 279. जुव-IV. 109. जुन II. 62. जुन-I. 246. जुवअणो-I. 4. जुवदिणो-IV. 286. जुवा-III. 56. जुवाणअणो-III. 56. जुवाणो-III. 56. जुव-IV. 132, 135. जुविदि-III. 204. जुव-IV. 93. जुव-III. 193. जे See जो. जे-II. 117. जेहते-II. 172. जेन-See जो. जेनिअ-II. 157. जेनिअ-II. 157.

- जेसुलो-IV 407, 435
 जेथु-IV. 422, 14 जेथु वि-IV.
 104, 405.
 जेद-II. 157.
 जे See जो
 जेव-IV. 397, 101
 जेवु-IV 407.
 जेसि-See जा
 जेहउ-IV 422, 1
 जेहि-See जो.
 जेहु-IV 402.
 जो-IV. 330, 332, 338, 343,
 370, 383, 101, 422, 7, 15,
 22, 428, 442, 445 जु-IV.
 315, 350, 351, 354, 360,
 367, 389, 111, 418 जा I
 271; III. 33; IV 395. ज-
 I. 21, 12, II. 184, 206;
 III. 33, 116, IV. 365, 371,
 378, 388, 390, 396, 420,
 426, 429, 434, 438, 446.
 44-III. 113. जेण-I. 36,
 II. 183; III. 69, IV. 411,
 422, 1 विष्णु-III 69 जे-IV
 350, 421. जम्प-III. 63.
 जाम-III 63. जगु IV. 368,
 370, 389, 422, 20, 127
 जगु-IV. 358, 396, 420.
 जिम्मा-III. 64. जीमे-III. 64.
 जीज, जीजा, जीद, जीण-III. 64.
 44-IV. 359. जाभा, जम्हा-
 III. 66. जिहि-III. 60, IV.
 359, 411, 426. 44-IV.
 459. जाहि, 44. जग-III. 60.
 4-II. 217; III. 52, 117;
 IV. 323, 324, 327, 376,
 377, 395, 419, 422, 423,
 4, 5, 14, 120. जीत जाउ-III.
 23. 44-III. 23. 44-III.
- 33, 61, 134, 141. जेति-III.
 61 जाह-IV. 353, 409. Cfr.
 जओ, जगु, जतो, जरो, जाह, जरो
 जहि जाहि जाहे
 जोअण-IV 332
 जोणदि-IV 422, 6 जोइ-IV. 364
 368 जाइवउ-IV. 356 जोआण
 -IV 432 जोअनाह, IV 409.
 जोआ-II 24
 जोणहा-II 75 जोणह-IV 376.
 जोणहालो-II 159
 जोवण-I 159, II 98 जोवणि-
 IV 422, 7
 जि-IV 423
 जा, जाणामि, जाणमि -III.
 154 जाणइ-IV 7, 401,
 119 जाणदि-IV. 292 जाणइ-
 IV 369 जव्वइ, जव्वइ, जाणिवा
 जाइवइ-IV 252 अजाइवइ
 IV 252 जाणउ-IV 391,
 439 जाणित-IV 377, 401,
 424. जथा-II 15 जाणिक
 जाऊण-IV 7 जाणिम जाव-IV.
 7. जाणावेइ-III. 119-with
 गमण, गमणजाणामि गमणजाणेवा-
 III. 177-without, जाणवेइ-IV.
 277 जाणण-IV 283-with
 वि, विष्णाय-II. 199. विष्णवइ-
 IV. 38
-
४.
 जओ-II. 27.
 जव्वइ-IV. 110, 118, 156, 201.
 259, 379, 422, 43.
 जव्वइ-IV. 327.
 जव-IV. 121.
 जव-IV. 130.
 जववइ-IV. 388.
 जव्वइ-I. 191.

INDEX OF WORDS.

-IV. 161.

-I 42

-IV. 161.

-IV. 74, 173.

-IV. 395.

-IV. 6, 240. इ-IV 6,

-IV. 331 इ-III.

153. (वा)

-IV. 49.

-II 26, IV. 6.

-II 2; IV. 20. डिब-IV.

-IV. 455.

-II 3.

-IV. 379.

-IV. 4.

-IV. 432, 433. इ-IV 52

-IV. 416, 418.

-IV. 74

-IV. 255.

म

-IV. 393.

ट

-I 195.

-I 205.

-IV. 325.

-I 105.

-IV. 161.

-IV. 115.

-I 205.

ड

-IV. 325.

-II 39.

-II 9.

-IV. 37. (वा)

-IV. 37. (वा)

-IV. 37.

इ-IV. 16. इ-IV. 562.

-I 74, II 33.

ड

-II 2 89.

-I 217.

-I 217.

-I 217.

-I 217.

-IV. 327.

-IV. 420.

-I 217.

-IV. 193.

-I 217.

-IV. 10.

-I 218.

-I 217.

-I 218, IV. 203. इ-IV.

IV. 246. इ-IV. 246,

355. इ-IV. 246. See.

इ.

-IV. 445.

-I 217.

-IV. 382. इ-IV. 382.

-IV. 197.

-IV. 442, 2 इ-IV.

445.

-I 217.

-I 217.

ड

-IV. 115.

-IV. 100, इ-IV. 100.

-IV. 21.

-IV. 442, 12

-IV. 161.

-IV. 100.

-IV. 100.

-IV. 100.

डुडुइ-IV. 161, 189.
 डुमइ-IV. 161.
 डोड-IV. 425; डोडा-IV. 330.

ण

N. B. See also under न

ण-II. 180, 198; IV. 299.
 णइ-II. 184.
 णई-I. 229.
 णओ-II. 180. (नम्)
 णगल-I. 256.
 णगुल-I. 256.
 णषा-See णा.
 णजइ-See णा.
 णडइ-IV. 150.
 णड-I. 202.
 णडाल-I. 47, 257; II. 123.
 ण { इव }-IV. 382
 ण { एन etc. }-III. 70, 77.
 ण { ओ }-III. 107.
 ण { ननु }-IV. 302.
 णरा-I. 229; III. 3,
 णल-I. 202.
 णडाड-II. 123.
 णवइ-IV. 158, 226; See नम्
 णवर-II. 187, 188, 198.
 णवई-II. 198, 204
 णवरि-II. 188
 णवि-II. 178; IV. 340, 353,
 158
 णवइ-See णा.
 णड-II. 190.
 णण-II. 70.
 णा-I. 222.
 णव-II. 12, 83; IV. 7
 णावा-IV. 257.
 णमुइ-IV-II. 174.
 णनी-I. 222.
 णरइ-I. 222.

णाहि-III. 70.
 णाहो-IV. 267.
 णिअव-I. 4,
 णिआरइ-IV. 68.
 णिउइ-IV. 101.
 णिचवइ-IV. 173.
 णिचवइ-IV. 124.
 णिउसरइ-IV. 20.
 णिउसाइ-IV. 6.
 णिउसावइ-IV. 124.
 णिउअइ-IV. 173.
 णिउइ-IV. 175.
 णिउइ-IV. 67.
 णिडाल-I. 47, 257.
 णिमइ-IV. 199.
 णिम-IV. 279, 302.
 णिमइइ-IV. 162.
 णिरणासइ-IV. 178.
 णिरिणइ-IV. 55.
 णिरिणवइ-IV. 185.
 णिरिणासइ-IV. 163, 185.
 णिह-IV. 344.
 णिलेवइ, णिलीअइ-IV. 53. (न
 with नि)
 णिउइ-IV. 53, 116.
 णिउव-I. 119, 202.
 णिउवइ-IV. 202.
 णिउइ-IV. 91.
 णिउइ-IV. 121.
 णिवइ-IV. 162, 178, 175.
 णिवाडी-IV. 301.
 णिवइ-IV. 62. णिवइ-II
 187.
 णिवइ-IV. 3, 121.
 णिवइ-IV. 92
 णिवइ-IV. 159.
 णिवइ-IV. 69.

नि-IV. 158.
 नि-IV. 162.
 नि-IV. 376.
 नि-IV. 414.
 नि-IV. 257.
 नि-IV. 44.
 नि-IV. 22.
 नि-IV. 162.
 नि-IV. 162.
 नि-IV. 5, 145.
 नि-IV. 162.
 नि-IV. 71.
 नि-IV. 168.
 नि-IV. 179.
 नि-IV. 162.
 नि-IV. 79, 131.
 नि-IV. 21, 199.
 नि-I. 94, IV. 123.
 नि-I. 94, 174.
 नि-IV. 143.
 नि-IV. 45.
 नि-IV. 21.
 नि-III. 77, 87, 107, 108, 109,
 110, 114.
 नि-II. 193.
 नि-II. 99.
 नि-III. 70, 77.
 नि-IV. 279.
 नि-II. 174.
 नि-III. 70, 77.
 नि-III. 114.
 नि-IV. 143.
 नि-IV. 14 (ला)
 नि-IV. 399, 419.
 नि-I. 230.

-II. 198; III. 33; IV. 320.
 (Neu & adv.) I. 24, 41;
 II. 99. (176), 184, 198;
 III. 86; IV. 350, 356, 360,
 365, 371, 388, 395, 414,
 418, 419, 420, 422, 14,
 429, 446. ने-I. 33; II.
 183, 186, 204; III. 69,
 105, 160; IV. 365. ते-III
 137. ति-III. 69. ते-IV.
 339, 343, 379, 414, 417.
 त-IV. 283. त-IV. 370.
 त-IV. 193. IV. 321, 323.
 त-III 186; III. 63, 81;
 IV. 260. त-IV. 419. त-
 -IV. 338, 343, 375, 389,
 396, 397, 410, 428. त-
 III. 63. त-IV. 358, 401.
 त-IV. 356, 426, 482. त-
 -III 63; IV. 322. ति-
 III. 64, 134. त-III. 63.
 ती, ती, ती, ती, ती-III.
 64. त-IV. 350, 354, 359,
 382, 404, 411. त-III.
 66, 67. त-III. 66. तो-
 III. 67. ती, ती-III. 33.
 तं, तं-III. 11. त-III.
 60; IV. 357, 386, 419.
 ती-III. 60. त-III. 60.
 ती-III. 60. ते-I. 269; II.
 184; III. 58, 65, 86, 147,
 148; IV. 353, 371, 376,
 406, 409, 412, 414, ति-
 IV. : 30, 344, : 363. त-
 III. 86. ते IV. 336, 357.
 ते-IV. 370. त-IV. 422,
 18. त-III. 61, 81; IV.
 333. ते-III. 61, 81, 134.
 त-IV. 350, 367, 409. त-

त
 त-IV. 36. तं (mas.)-I. 7;
 IV. 326, 343, 426 (Fem.)

- IV. 300. तद्-IV. 423, 3.
 14. तान्-III. 33. तेहि-III.
 61, 62. तान्-III. 62. तेहु-
 III. 135. तीहु-III. 118.
- तद् See तु.
 तद् See तु.
 तद्भ-I. 101.
 तद्भा-III. 65.
 तद्भी-IV. 339, 411.
 तद्तो-See तु.
 तद्तो IV. 103.
 तउ See तु.
 तप् See तु.
 तभा-I. 209.
 तगने-IV. 316.
 तग-I. 26, II. 92.
 तहरो-II. 1.
 तहे-IV. 370.
 तहह-IV. 191.
 तहवा-III. 56.
 तहवाणो-III. 56.
 तहण-I. 11.
 तहव-II. 21.
 तहव-III. 191.
 तहव-IV. 325.
 तह-II. 136.
 तह-IV. 137.
 तहव-IV. 353, 357.
 तहव-IV. 366.
 तह-IV. 122, 3.
 तह-I. 272.
 तह-IV. 137.
 तह-IV. 137.
 तह-III. 37, तह-IV. 329, 331.
 तह-I. 12, III. 25. तह-IV.
 329, 111 [तह].
 तह-IV. 137.
 तह-IV. 117 [तह].
 तह-IV. 321. तह-IV. 379,
 380, 417, 423, 21.
 तीसा-I. 28, 92.
 तीहि-तीहितो-See तिहि.
 तु-III. 99, 100. See
 90-103. तु-IV. 330,
 370, 387, 402, 431,
 439. तुम-III. 146,
 164. तद्-IV. 370,
 18. तुम (1)-IV. 330.
 I. 33; III. 80, 143,
 439. तुह-II. 180,
 80, IV. 361, 370, 381.
 II. 193. तुहु-IV. 3
 370, 372, 377. 83-
 367, 373, 425 111.
 IV. 372. तुहातो, तुहा-
 307, 321. तुहे-II. 204.
 III. 118, IV. 369. तुह-
 369. तुहे-IV. 371.
 तुह-I. 216, II. 147.
 IV. 373. तुहा-IV. 3
 तुहा-IV. 371.
 तुह-IV. 350, तुह-I. 2
 तुह-IV. 350, 351, 41
 तुह-IV. 350.
 तुह-etc. See तु.
 तुह-IV. 116, 230. तुह-
 355 (तुह).
 तुह-IV. 116. तुह-IV. 321.
 तुहि-III. 99.
 तुहि-III. 99.
 तुह-I. 200.
 तुह-etc. See तु.
 तुह-etc. See तु.
 तुहि-IV. 127.
 तुह-etc. See तु.
 तुहातो-I. 112, 216.
 तुहा-II. 119.
 तुहा, तुहि-etc. See तु.

त्व-IV. 25.
 त्व-IV. 382.
 त्व-IV. 434.
 त्व-I 125.
 त्व-तुं See त्व.
 त्व-II 63.
 त्व, त्वानो-IV. 321, 323.
 त्व-IV. 236.
 त्व-I 104; II 72.
 त्व-IV. 329. त्वान्-IV. 422, 20.
 त्व-See त and तु.
 त्वन्-IV. 104.
 त्वन्-IV. 152.
 त्वानो-IV. 174.
 त्वानो-I 62.
 त्वन्-IV. 436.
 त्वानो-IV. 395. त्वेतिथं-II. 157.
 त्वेतिथं-II 157.
 त्वेतिथो-I 165.
 त्वेतिथो-IV. 407, 435.
 त्वेतिथो-IV. 404, 405.
 त्वेतिथ-II 157.
 त्वेतिथ-IV. 418.
 त्वेतिथ-I 165, 262.
 त्वेतिथ-I 148; II. 97.
 त्वेतिथ-I 200 त्वेतिथ-II 98, 155.
 त्वेतिथ-II. 97.
 त्वेतिथ-IV. 343, 397, 401. त्वेतिथ-IV. 439.
 त्वेतिथ-IV. 395, 407.
 त्वेतिथ-II 174.
 त्वेतिथ-IV. 324.
 त्वेतिथ-I 165.
 त्वेतिथ-IV. 357.
 त्वेतिथ-IV. 425.
 त्वेतिथ-IV. 402.
 त्वेतिथ-See त.
 त्वेतिथ-III 70, 180; IV. 336, 341.
 त्वेतिथ-343, 365, 367, 379, 391,

395, 398, 404, 417, 418,
 419, 422, 6, 423, 439,
 445.
 त्वेतिथ-IV. 116.
 त्वेतिथ-I 125.
 त्वेतिथो-I 124.
 त्वेतिथ-I 166.
 त्वेतिथो-III. 150.
 त्वेतिथ-IV. 331. त्वेतिथो-III.
 150.
 त्वेतिथ-I. 42, 91; II. 193; IV.
 302, 352, 357, 423.
 त्वेतिथ-See त्व.
 त्वेतिथ-IV. 360.
 त्वेतिथ, त्वेतिथ-IV. 170. त्वेतिथ-IV.
 171. त्वेतिथानो, *तु, *म-III.
 144. त्वेतिथ, त्वेतिथे-III. 145.
 त्वेतिथानो-III. 176. त्वेतिथ-III.
 176. त्वेतिथो-IV. 170. *तु-
 III 176. त्वेतिथो-IV. 171.
 त्वेतिथो-IV. 172. त्वेतिथो-IV.
 172. त्वेतिथ-वा-III 178.

य.

यद्व-IV. 16, 87, 259. यद्वे-
 IV. 370.
 यद्व-I 84; IV. 350, 367. यद्व-
 III. 130 यद्वे-IV. 390.
 यद्वहरो-I. 187.
 यद्वहा-IV. 414.
 यद्वो-II. 8, 9.
 यद्व-IV. 326.
 यद्व-IV. 330, 344, 363.
 यद्वो-II. 46.
 यद्व-IV. 358.
 यद्व-IV. 16.
 यद्वो-II. 7.
 यद्व-IV. 267.
 यद्व-IV. 444.

- विष्णु-I. 74; II. 99.
 विष्णु-IV 138, 175.
 विरत्तउ-IV. 122, 7.
 श्री-II. 130.
 श्रीण-I. 71, II. 33, 99.
 श्री-II. 15.
 श्री-II. 99.
 शुभो-I. 75.
 शुभ-IV. 242 (६५).
 शु-II. 200.
 शुभो-I. 117. धृता-I. 125.
 शुभार्थ-I. 255.
 शुभ-IV. 325.
 शुभो-IV. 207.
 शुभो-I. 117.
 शुभ-IV. 101, 2, 128.
 शुभ-IV. 101, 3. शुभ-II. 113.
 शुभ-IV. 366, 125 437.
 शुभ-IV. 410.
 शुभ-II. 203.
 शुभ-IV. 104.
 शुभ-See शु.
 शुभ-II. 160.
 शुभ-See शु.
 शुभ-II. 161, IV. 322.
 शुभ-II. 126.
 शुभ-II. 160.
 शुभ-IV. 200.
 शुभ-IV. 171.
 शुभ-IV. 200.
 शुभ-IV. 126.
 शुभ-I. 200.
 शुभ-IV. 231, IV. 377, 101.
 शुभ-II. 105. with शु.
 शुभ-IV. 110.
 शुभ-IV. 126.
 शुभ-II. 176.
 शुभ-IV. 20.
 तमो-I. 11, 32.
 तम्ब-I. 84; II. 56.
 तम्ब-II. 56.
 तम्ब-II. 45.
 तम्ब-I. 124.
 तम्ब-I. 101.
 तम्ब-IV. 86; IV. 231. तम्ब-II. 198. तम्ब, तम्ब-250. -with तम्ब, तम्ब-172. -with तम्ब उत्तम्ब-339.
 तम्ब-I. 31.
 तम्ब-I. 7.
 तम्ब-IV. 370. Declined III. 18, 19, 22, 23, 21. तम्ब-177. तम्ब-IV. 341. तम्ब-IV. 111. तम्ब-IV. 341, 111. तम्ब (तम्ब) IV. 122, 9.
 तम्ब-IV. 316, 350, 351.
 तम्ब-IV. 316.
 तम्ब-IV. 161.
 तम्ब-I. 67.
 तम्ब-I. 67.
 तम्ब-I. 203.
 तम्ब, तम्ब-IV. 334.
 तम्ब-IV. 263.
 तम्ब-See शु.
 तम्ब-IV. 411. तम्ब-II. 16.
 तम्ब-IV. 198.
 तम्ब-IV. 326.
 तम्ब-II. 161.
 तम्ब-I. 67.
 तम्ब-IV. 355.
 तम्ब-II. 161.
 तम्ब-See शु.
 तम्ब-IV. 357.
 तम्ब-I. 271, IV. 271, 272.
 तम्ब-IV. 105, 126.

दक्ष-*I.* 153; *II.* 99. दक्षेण-*IV.*

389. दक्षे-*IV.* 331.

दक्षय-*I.* 151.

दक्ष-*I.* 153; *II.* 99.

दक्ष-*See* दक्ष.

दक्ष-*IV.* 401. **व-**I.* 26; *II.* 105

दक्षवद-*See.* दक्ष.

दक्षिणो-*I.* 45, *II.* 72.

दक्ष-*See.* दक्ष.

दक्षो-*II.* 17.

दक्ष-*IV.* 422, 6

दक्ष-etc *See* दक्ष.

दक्षो-*I.* 217, *II.* 40.

दक्ष-*IV.* 330; *उ-**IV.* 423, 18.

दक्षो-*I.* 217, *II.* 40.

दक्षवदो-*I.* 267.

दक्ष-*I.* 6.

दक्षो-*I.* 267.

दक्ष-*I.* 7 दक्षो-*I.* 217.

दक्षो-*II.* 159.

दक्षो-*I.* 217.

दक्षवद, **मा-**III.* 138.

दक्षो-*I.* 217.

दक्ष-*IV.* 422, 15.

दक्ष-*I.* 177, 180; *II.* 159.

दक्ष-*I.* 217; *II.* 215 दक्षो-*I.* 217

दक्षि-*II.* 96. दक्षि-*I.* 111

दक्षि-*II.* 105.

दक्ष-दक्ष-*III.* 171. दक्ष-*III.*

161. दक्ष-*I.* 84; *IV.* 432,

113. दक्ष-*IV.* 353, 396,

129. दक्ष-*IV.* 401. दक्ष-*III.*

90. दक्ष-*III.* 105. दक्ष-*IV.*

131. दक्ष-*I.* 12, 118. दक्ष-

IV. 371. दक्ष-*IV.* 123 दक्ष-

IV. 265. दक्ष-*IV.* 396.

दक्ष-*IV.* 423, 18. दक्ष-*I.*

314, 321, 323. दक्ष-*I.*

323. दक्ष-*II.* 146; *IV.* 21

दक्ष-*IV.* 213. दक्ष-*IV.* 3

320. दक्ष-*IV.* 313, 32

दक्ष-*IV.* 213. *caus.* दक्ष-

III. 149; *IV.* 32 दक्ष-

IV. 32. दक्ष-*IV.* 32. दक्ष-

IV. 418. दक्ष-*IV.* 32

दक्ष-*IV.* 176. दक्ष-*II.* 20

दक्ष-*I.* 217.

दक्ष-*I.* 254.

दक्ष-*I.* 254.

दक्ष-*I.* 67.

दक्ष-*I.* 177.

दक्ष-*I.* 219, 260, 262

दक्ष-*I.* 146. **व-**I.* 217.

दक्ष-*III.* 123.

दक्ष-*I.* 262.

दक्ष-*I.* 262.

दक्ष-*I.* 262.

दक्ष-*II.* 85;

दक्ष-दक्ष-*IV.* 216. दक्ष-*IV.* 21

दक्ष-*II.* 10. दक्ष-*IV.* 34

See दक्ष with *व*, *व* 21

40.

दक्ष-*I.* 262.

दक्ष-*I.* 262.

दक्ष-*I.* 262; *IV.* 331.

दक्ष-*I.* 262.

दक्ष-declined-*III.* 16, 19, 20

22, 23, 24, 25 26, 27

124, 128.

दक्ष-*I.* 5.

दक्ष-*I.* 5.

दक्ष-*II.* 80, 120.

दक्ष-*II.* 206. दक्ष-*IV.* 124

[illegible]

देवद्वि-III. 97.
 देवलो-L. 46.
 दे-III. 11; IV. 441.
 देवनि-III. 11.
 देवदं, देवा-I. 34.
 देवद्वि-I. 26.
 देवो-L. 146.
 देवो-III. 162.
 देव-L. 153.
 दे-IV. 422, 11. देवहि-IV. 386.
 देवद-IV. 419. देवडा-IV. 418.
 देवद्वि-IV. 368.
 देवता-L. 88.
 देवताद्वि-IV. 438.
 दे-III. 119, 120. देग्नि-III. 38, 120, 130, 142; IV. 340, 358. देद-III. 119, 123.
 देद-III. 123. देद्वि-III. 130. देद्वि-III. 119, 130, 130. देद्वि-III. 119, 130. देद्वि-III. 119. देद्वि-III. 130.
 देद्वि-L. 217.
 देद्वि-IV. 48.
 देद्वि-L. 94.
 देद्वि-IV. 379, 429. देद्वि-IV. 439.
 देद्वि, देद्वि-See देद्वि.
 देद्वि-L. 217, 221.
 देद्वि-L. 97.
 देद्वि-L. 97.
 देद्वि, देद्वि, देद्वि. See देद्वि.
 देद्वि-IV. 422, 4.
 देद्वि-IV. 422, 4.
 देद्वि-III. 80.
 देद्वि-III. 80. देद्वि-IV. 423.
 देद्वि-IV. 422, 6.

घ.
घञो-II. 27.
घञाट्-IV. 91.
घट्जुनो-II. 94.
घट्टो-I. 130.
घन [घन्ना]-IV. 330, 430, 444,
घलि-IV. 385, 418.
घनहं-IV. 350, 354, 411,
445.
घनवंतो-I. 177; II. 185.
घगञ्जा-IV. 293.
घनं-III. 50, 53, 55, 56, 63,
79, 86, 99, 100, 113, 114,
118, 119, 124. घञु-IV. 358,
373, घगत्त-III. 134.
घगन्तनो-II. 159.
घगवन्तो-II. 159.
घगाद्-IV. 445.
घर्ता-II. 159.
घनुत्तं-IV. 289.
घनुहं-I. 22.
घण्ट-I. 22.
घर्ता-II. 81.
घर्षो-II. 79.
घर्न-IV. 304.
घर्जा-II. 184; III. 86.
घग्नि-III. 85.
घग्नु-IV. 341, 396.
घग्नि-IV. 419.
घग्नि-III. 85.
घर, घर-IV. 234, 334, 438,
घरे-IV. 336.
घरहि-IV. 382. घरिञो-I. 36.
घाते-IV. 302.
घर-IV. 377, 401.
घर-IV. 441.
घरणीहर-II. 164.
घवत्-IV. 421. घु-IV. 340.
घवत्-IV. 24.

ਘ. ਘਾ. ਘਾਘ-IV 110.
 with 17, ਘਾਘ, ਘਾਘ, II
 99 ਘਾਘ-IV 111.
 with 17, ਘਾਘ IV 110.
 with 17, ਘਾਘ, ਘਾਘ, ਘਾਘ IV
 9 ਘਾਘ I 112.

ਘਾਘ-See also ਘਾਘ.

ਘਾਘ-II 111.

ਘਾਘ-IV 79.

ਘਾਘ-IV 111, ਘਾਘ I 113.

ਘਾਘ II 111.

ਘਾਘ, ਘਾਘ-IV 229, 110, ਘਾਘ

IV 229, 110, ਘਾਘ IV 229.

ਘਾਘ IV 229, ਘਾਘ, ਘਾਘ-

IV, 229.

ਘਾਘ-II, 112.

ਘਾਘ-I, 112, II, 111.

ਘਾਘ-II, 111.

ਘਾਘ-I, 110.

ਘਾਘ-See also.

ਘਾਘ-II, 111.

ਘਾਘ-I, 113, II, 111.

ਘਾਘ-II, 107.

ਘਾਘ-IV 301, 302.

ਘਾਘ, See also.

ਘਾਘ-I, 111.

ਘਾਘ-I, 117, II, 110 ਘਾਘ II
 201.

ਘਾਘ-IV 395.

ਘਾਘ-I, 110.

ਘਾਘ-IV, 421.

ਘਾਘ-See also ਘਾਘ or ਘਾਘ.

ਘਾਘ-See also.

ਘਾਘ, ਘਾਘ-IV, 59, 211. ਘਾਘ-

II, 216, ਘਾਘ-IV, 59. ਘਾਘ-

ਘਾਘ, ਘਾਘ-IV, 212.

ਘਾਘ-II, 116, III, 73.

ਘਾਘ-See also II, 198.

ਘਾਘ IV, 115, 116.

ਘਾਘ IV, 117, 118.

ਘਾਘ, ਘਾਘ, III, 11, 11, 11

10, 11, 11, 11, 11, 11

11 IV 300, 111.

11-IV, 111.

ਘਾਘ.

N. B. See also under ਘਾਘ.

* I, 6, 11, II, 110, 111, 112

190, 201, 204, 205, 206,

217, 111, 110, 111, 111,

111, 110, 117, 110, IV,

61, 209, 209, 110, 110,

111, 111, 110, 110, 110,

110, 110, 110, 110, 110,

110, 110, 110, 110, 110,

110, 110, 110, 110, 110,

110, 110, 110, 110, 110,

110, 110, 110, 110, 110,

110, 110.

ਘਾਘ-II, 111 IV, 111, 111

I 229, ਘਾਘ-II, 111.

ਘਾਘ-ਘਾਘ-II, 111.

ਘਾਘ, ਘਾਘ I, 11.

ਘਾਘ-IV 111, 111.

* ਘਾਘ, ਘਾਘ, ਘਾਘ, ਘਾਘ-L

65.

ਘਾਘ-I, 117.

ਘਾਘ-IV 325, 328.

ਘਾਘ-I, 117.

ਘਾਘ-II, 90, 99.

ਘਾਘ-IV 326.

ਘਾਘ-II, 78, 89.

ਘਾਘ-See also. See also.

ਘਾਘ-II, 20. (ਘਾਘ)

ਘਾਘ-ਘਾਘ IV 330. ਘਾਘ-IV,

385. ਘਾਘ-IV, 370.

ਘਾਘ-II, 30.

ਘਾਘ-I, 195.

- निभ-IV. 282, 302, 349.
 निभइ-IV. 181; निभइ-III. 56.
 निभत-IV. 431.
 निभच्छइ-IV. 181.
 निभविणि-IV. 414.
 निभय-IV. 344, 351, 401, 411.
 निउभ-I. 131. See वर with नि.
 निउर-I. 123.
 निउओ-II. 4.
 निउप-II. 4.
 निउख-II. 4.
 निगउ-IV. 331. See यम् with निम्.
 निगिषण-IV. 383. निगिषण्या-III. 38.
 निच-IV. 395.
 निचइ-IV. 422, 7.
 निचल-II. 311, IV. 436. लो-II. 21. 77.
 निचितइ-IV. 422, 20.
 निचिन्दो-IV. 261.
 निच्छइ-IV. 357.
 निच्छय-IV. 422, 10.
 निच्छरो-IV. 325.
 निच्छूइ-IV. 258.
 निज्जिउ-IV. 371.
 निज्जरो-I. 98; II. 90.
 निज्जाअइ-IV. 181.
 निहुरो-I. 254; II. 77; III. 146.
 निहुलो-I. 254.
 निण्यओ-I. 93.
 निण्य-II. 42.
 निण्णइ-IV. 233.
 निइ-IV. 418. निइए-IV. 330.
 निइदी-IV. 418.
 निइइ-IV. 12.
 निइणो-II. 90.
 निइ-II. 109.
 निनओ-I. 180.
 निनेइ-IV. 367.
 निण्हो-II. 53.
 निण्हो-II. 23.
 निण्णमण-II. 53.
 निण्णरा-II. 211.
 निण्णओ-II. 53.
 निण्णेतो-II. 53.
 निम्मरो-II. 90.
 निमिअ-IV. 258.
 निओ-I. 230.
 निम्मल-I. 38.
 निम्मवइ-IV. 19.
 निम्माअइ-IV. 19.
 निम्मोओ-II. 182.
 नियोचित-IV. 325.
 नियोजित-IV. 327.
 निरअइ-IV. 418.
 निरतर-I. 14.
 निरण्णइ-IV. 16.
 निरवसेस-I. 14.
 निरामइ-IV. 414.
 निरवम-IV. 401, 444.
 निरवारइ-IV. 209.
 निरुविअ-II. 40.
 *नितवाए-I. 42.
 नितव-II. 197. *ओ-II. 300.
 निअजिमा-I. 35.
 निवइइ-IV. 333. (वत् with नि)
 निवउण-IV. 444.
 निवत्तओ-II. 30.
 निवत्तण-II. 30.
 निवाणु-IV. 419.
 निवारणु-IV. 395. *णाय-IV. 444.
 निवाशी-IV. 302.
 निवासहे-IV. 350.
 निविडं-I. 202.
 निवो-I. 128.
 निवत्तओ-II. 30.

- पइद्विअ-See स्वा with प्रति.
 पइण्णा-I. 206.
 पइसमय-I. 206.
 पइहर-I. 4.
 पई-I. 5.
 पईवं-I. 206.
 पईवो-I. 231.
 पईहरं-I. 4.
 पउ-IV. 442.
 पउहो-I. 156. See वयं with प्र.
 पउणो-I. 180.
 पउत्ती-I. 131.
 पउम-I. 61; II. 112.
 पउरजणो-I. 162.
 पउर-I. 180.
 पउरिसं-I. 111, 162.
 पउरो-I. 162.
 पउलइ-IV. 90.
 पओ-I. 32.
 पओओ-I. 245.
 पओहर-IV. 395. पओहरइ-IV. 420.
 पंसणो-I. 70.
 पणुलि-II. 179.
 पणु-I. 26, 29, 70.
 पणुलित-IV. 326.
 पण-IV. 340. पण-I. 47; II. 79. पणा-II. 129.
 पणलो-II. 174.
 पणु-IV. 302.
 पणख-II. 164. पणखो-II. 106, 147.
 पणखालइ-IV. 288.
 पणखालडिउ-IV. 401.
 पणखोइ-IV. 42, 130.
 पणइ-IV. 357. पणयाइ, पणयाणि-III. 26.
 पण्णो, पणो-I. 30.
 पणिइ-IV. 414.
 पणइ-IV. 209.
 पणुरण-I. 175.
 पणओ-II. 13.
 पणडइ-IV. 173.
 पणगुइ-IV. 162.
 पणहिआ-II. 174.
 पणडिउ-IV. 420.
 पणारइ-IV. 156.
 पण्णो-II. 14.
 पण्णो-II. 14.
 पण्णइ-IV. 362, 420.
 पण्णइ-IV. 162.
 पण्ण-II. 31.
 पण्ण [पण्ण]-II. 31.
 पण्ण [पण्ण]-II. 21.
 पण्णयावडा-IV. 424.
 पण्ण-IV. 388.
 पण्णिताइ-IV. 428. पण्णित्तं-IV. 428.
 पण्णित्तं-II. 21.
 पण्णित्तं-I. 79.
 पण्णित्तं-See आप with परि.
 पण्णित्तो-I. 58; II. 65.
 पण्णित्त-IV. 2.
 पण्णित्तो-IV. 265.
 पण्ण-II. 83.
 पण्णालो-IV. 266.
 पण्णो-II. 24.
 पण्णि-III. 41.
 पण्णणो-II. 42.
 पण्णरइ-IV. 173.
 पण्ण-IV. 422, 14. पण्ण-IV. 422, 14, 429, 431.
 पण्णण्णा-II. 174.
 पण्णाले-IV. 293.
 पण्णा-IV. 303.
 पण्णाविशाले-IV. 293.
 पण्णिमा-IV. 325.
 पण्ण-IV. 10.

- with भा, भास्त्र-IV. 295.
- with उर, उपजो-III 112.
- with निम्, निष्पद-IV. 129.
- with नम्, नान्द-IV. 221.
- संसाधन-IV. 265. गान्धा-IV. 285, 302.

परम-IV 162.

पद-IV. 270

पद-IV. 326.

पदी-L 6, 25.

पंथो, पन्थो-L 30. पथ-I 88.

पथी-IV. 429.

पंथो-IV. 325.

पंथिमहि-IV. 129.

पन्नाइ-IV. 126.

पन्थुमिअउ-IV. 396.

पन्नाल-IV. 21, 41.

पन्नालु-IV 399, 419, 138. पन्ना-
नीइये-IV 302.

पन्थु { -II 97 See मुन् with
पन्थु { प्र.

पन्थुउ-IV. 396.

पन्थुला-II. 74.

पन्थाइ-II. 74.

पन्थु-III. 105. पन्थु-IV. 258.

पन्थुस-IV. 75, 184.

पन्थुस-IV. 74.

पय-IV. 420. पय-IV. 395.

पय-IV. 90. (पय)

पय-IV. 30. See वय with प्र.

पय-IV. 29.

पय-I. 44, *दा-IV. 338.

पय-IV. 422 10.

पय-IV. 67.

पय-IV. 74.

पय-IV. 418.

पय-I. 246.

पय-I. 68.

पय-IV. 70, 77.

पय-IV. 128.

पय-IV. 177.

पय-I. 68. पय-IV. 367.

पय-I. 177, 180.

पय-IV. 357. पय-IV. 13

पय-IV. 396.

पय-IV. 266.

1 पय, पय-IV. 169. पय-IV.

382. पय-IV. 260. पय-IV.

IV. 122, 18.

2 पय, पय-IV. 86. पय-IV.

208.

3 पय, with भा, भा-IV. 81.

74-II. 72, 87; IV. 335, 347.

179, 395, 396, 397, 400.

406, 411, 418, 420, 422.

1, 138, 141. पय-IV. 338.

354.

पय-IV. 161.

पय-IV. 179.

पय-IV. 411, 412.

पय-IV. 122, 9.

पय-IV. 25.

पय-IV. 266, 307.

पय-IV. 131.

पय-IV. 350, 367. cfr. पय.

पय-IV. 105.

पय-IV. 131.

पय-IV. 376. cfr. पय.

पय-IV. 413.

पय-IV. 366, 437, 438.

पय-IV. 220. (पय with

पय-IV. 395.

पय-IV. 190.

पय-IV. 162.

पय-IV. 162.

पय-IV. 51.

पय-II 174.

पय-I. 38.

INDEX OF WORDS.

22

- पितृ-See स्त्र with प्रवि.
 पितृ-IV. 296.
 पितृ-IV. 197.
 पितृ-IV. 50.
 पितृ-IV. 167.
 पितृ-IV. 126.
 पितृ-IV. 341.
 पितृ-III. 180.
 पितृ-IV. 425.
 पितृ-IV. 60.
 पितृ-IV. 143, 161.
 पितृ-IV. 418.
 पितृ-I. 62; II. 53.
 पितृ-I. 44.
 पितृ-II. 103.
 पितृ-I. 187.
 पितृ-IV. 302.
 पितृ-II. 174.
 पितृ-IV. 31.
 पितृ-II. 68.
 पितृ-I. 212.
 पितृ-IV. 302.
 पितृ-See दीप् with प्र.
 पितृ-I. 212.
 पितृ-
 पितृ, पितृवेद } -See दीप् with प्र.
 पितृ-IV. 395.
 पितृ-IV. 422, 6.
 पितृ-II. 181.
 पितृ-IV. 166, 200, 230.
 पितृ-IV. 258.
 पितृ-II. 68.
 पितृ-IV. 200.
 पितृ-II. 47. *द्व-II. 68.
 पितृ-II. 47. *द्व-II. 68.
 पितृ-IV. 336. *द्व-IV. 420.
 पितृ-IV. 418.
 पितृ-II. 164.
 पितृ-I. 252; II. 68.
 पितृ-IV. 26, 200.
 पितृ-IV. 258.
 पितृ-II. 76.
 पितृ-I. 156.
 पितृ-II. 30.
 पितृ-II. 30.
 पितृ-IV. 220.
 पितृ-I. 68.
 पितृ-IV. 395.
 पितृ-I. 44.
 पितृ-I. 68. पितृ-I. 82.
 पितृ-IV. 106.
 पितृ-II. 106.
 पितृ-IV. 307.
 पितृ-IV. 18.
 पितृ-IV. 302.
 पितृ-IV. 299.
 पितृ-I. 89.
 पितृ-II. 45.
 पितृ-IV. 157.
 पितृ-IV. 430.
 पितृ-See द्व with प्र.
 पितृ-I. 89.
 पितृ-I. 44.
 पितृ-IV. 290.
 पितृ-IV. 422, 10.
 पितृ-IV. 162.
 पितृ-I. 68.
 पितृ-IV. 117.
 पितृ-I. 6.
 पितृ-IV. 341.
 पितृ-I. 68.
 पितृ-II. 152. पितृ-IV. 415,
 429, 445. पितृ-IV. 376,
 431.
 पितृ-III. 38.
 पितृ-IV. 390, 419.
 पितृ-I. 131, 206.

पदुण्ड-IV. 63. पदुयिरे-III. 112.

पदु-III. 38.

पदो-I. 88.

1 पा, पिमइ-IV. 10, 419. पिमइ-
I. 180. पिमि IV. 419, 420.
पिमइ-IV. 422, 20. पिमइ-
IV. 10, 123. पिमि-IV.
401, 111. पाउ-IV. 139. पिं
IV. 434.

3 पा, पाइ, पाभइ-IV. 210.

पाइ-IV. 115.

पाइओ-II. 138.

पाउ-I. 5.

पाउओ-I. 131. (वृ with प्र.)

पाउण-I. 175.

पाउओ-I. 19, 31, 131; III. 57.

पागमासणे-IV. 265.

पाडलिउसे-II. 150.

पाडिए-II. 210.

पाडि-II. 210.

पाडिफ्दा-I. 41, 206.

पाडिवा, पाडिवा-I. 15, 41.

पाडिसिदी-I. 44; II. 174.

पाणिअ-I. 101; II. 194. पाणिउ-

IV. 396. पाणिण-IV. 431.

पाणिण-IV. 418.

पाणिणीआ-II. 147.

पाणीअ-I. 101.

पातम-IV. 322.

पातुक्सेवेन-IV. 326.

पाप-IV. 324.

पायड-I. 44.

पायति-III. 134. (पादान्ते.)

पायव-I. 67.

पायवण-I. 270.

पायवीड-I. 270.

पाया-III. 130.

पायारो-I. 268.

पायाल-I. 180.

पायइ-IV. 86.

पायभा-I. 271.

पायरेरे-I. 41; II. 148.

पायराग-IV. 379, 393, 117.

पायइ-I. 11; II. 148.

पायरी-I. 235.

पायवओ-I. 80.

पायवओ-I. 80.

पायो-I. 268.

पायोओ-I. 41.

पाउओ-IV. 325.

पालव-IV. 116.

पालेवि-IV. 411.

पायइ-See आय with प्र.

पावण-I. 270.

पाव-I. 177, 231.

पावण-I. 41.

पावण-I. 175.

पावाओ-I. 271.

पावाओ-I. 95.

पावास-I. 41.

पावीड-I. 270.

पावीण-See आय with प्र.

पावेइ-IV. 41. (from वृ.)

पासइ-I. 43, IV. 181.

पास-II. 93.

पासाणो-I. 262.

पासाया-II. 150.

पासिदी-I. 44.

पासु-I. 29, 70.

पाहाणो-I. 262.

पाहुइ-I. 131, 206.

पि-I. 41, II. 193, 204, 2

III. 137, IV. 303.

पिअ-See पिआ.

पिअ-II. 158, IV. 333, 3

386, 387, 396, 418, 4

434, 436 पिओ-I. 43, 1

III. 86. पिउ-IV. 343, 3

- पुण्ड-See पृ.
 पुण्डित-II. 179.
 पुण्ड-III. 65.
 पुण्डितो-II. 159.
 पुति-IV. 330.
 पुते-IV. 395.
 पुथं-I. 188.
 पुथुम-IV. 316.
 पुथमाइ-I. 190.
 पुष्कत्त-III. 151.
 पुष्कत्त-II. 154.
 पुष्क-I. 236; II. 53, 90.
 पुष्कवर्द्धि-IV. 438.
 पुष्किना-II. 154.
 पुस्तो-I. 37; IV. 228.
 पुस्तो-I. 177.
 पुस्त-IV. 323.
 पुता-I. 16.
 पुतिम-II. 135.
 पुतिम-II. 163. पुतिमा-II. 164.
 पुतिसो-I. 42, 91, 111; II. 185;
 III. 16, 87, 88. पुतिसो-IV.
 400. पुतिसा-II. 202.
 पुस्तम-I. 57.
 पुस्तमाइ-IV. 202.
 पुस्त-IV. 181. पुस्त-II. 211.
 पुतिथे-IV. 287, 288.
 पुलोएइ-IV. 181.
 पुलोमी-I. 160.
 पुवइ-See पृ.
 पुवइ-I. 67; II. 75.
 पुव-II. 135.
 पुस्तहो-I. 67.
 पुथदि-IV. 295.
 पुसइ-IV. 105.
 पुहई-I. 88, 131; III. 135.
 पुह-I. 137, 188.
 पुहवी-I. 216.
 पुहवीसो-I. 6.
 पुहरी-I. 131; II. 113.
 पृ, पुण्ड-IV. 241. पुतिवृ.
 IV. 242.
 पुतिवृ-IV. 322.
 पुण्ड-IV. 236.
 पुण्ड-III. 56.
 पुण्डो-III. 56.
 पुण्डो-I. 43.
 पुण्ड-I. 248.
 पुण्ड-I. 105.
 पुण्ड, पुण्डि-IV. 295,
 पुण्डि-IV. 302. पुण्ड
 419. पुण्डि-IV. 340.
 पुण्ड-IV. 444. पुण्डि
 430.
 - with प्रति, पुण्डि-IV.
 पुण्ड, पुण्डि-II. 205. पुण्ड
 143; III. 20; IV. 181,
 447. पुण्ड-I. 23; III.
 14, 16, 18, 21, 22, 23,
 36, 50, 52, 53, 55, 56,
 79, 93, 107, 108,
 121, 122, 124, 125,
 363. पुण्ड, पुण्ड, पुण्ड
 173. पुण्ड-IV. 348.
 पुण्ड-I. 248.
 पुण्ड-I. 85.
 पुण्ड-I. 106.
 पुण्ड-I. 85.
 पुण्ड-IV. 37.
 पुण्ड-IV. 423. पुण्ड-II. 92,
 25. पुण्ड-IV. 395. पुण्ड
 III. 10.
 पुण्ड-I. 58, II. 65. *त-II.
 पुण्ड-I. 258.
 पुण्ड-IV. 143.
 पुण्ड-II. 92.
 पुण्ड-IV. 76.
 पुण्ड-I. 116, II. 4.

बणुडा-IV. 387.
 बण्फो-II. 70.
 बम-IV. 412.
 बंभयस्स-IV. 280.
 बंभचेर-II. 74.
 बम्हचरिअ-II. 63, 107.
 बम्हचेर-I. 59, II. 63, 74, 93.
 बम्हणो-I. 67, II. 74. *वे-IV. 302.
 बम्हा-II. 74; III. 56.
 बम्हाणो-III. 56.
 बरिहिणु-IV. 422, 8.
 बरिहो-II. 104.
 बलइ-IV. 47, 259.
 बलया } -I. 67.
 बलाया }
 बलि-IV. 384, 403.
 बलि-IV. 338, 385, 389, 411. 445.
 बलिस-I. 202.
 बल-IV. 354, 440.
 बलुइइउ-IV. 430. *दा-IV. 430.
 बले-II. 185.
 बहप्पई-II. 137.
 बहप्पई-I. 138, II. 69, 137.
 बहला-II. 177.
 बहस्सई-II. 137.
 बहि-(?) IV. 357.
 बहिदा-II. 174.
 बहिणि-IV. 351, 434.-*णी. II. 126.
 बहिणुए-IV. 422, 14.
 बहिरो-I. 187.
 बहु-II. 164, III. 141.
 बहुअ-IV. 371, 376.*अ-II. 164.
 बहुअय-II. 164.
 बहुअरो-I. 177.
 बहुउ-IV. 387.
 बहुवज्ज-II. 202.

बहुवी-II. 113.
 बह्वज्जो-I. 88, 105, 206.
 बाम्हाणो-I. 67.
 बारं-I. 79; II. 79, 112. बर-II. 436.
 बारइ I. 219, 262.
 बारहो-IV. 327.
 बारो-बाला-III. 25. बाये-IV. 350, 367, बालि-IV. 422, 11.
 बाइ-I. 82; IV. 395, 439 बाले-II. 70.
 बाइ (arm)-IV. 329, 430. बाहा.
 बाहइ-I. 187.
 बाहा-IV. 329. बाहाए-I. 32. cf. बाह.
 बाहि-II. 140.
 बाहिर-II. 140.
 बाहु-IV. 329, 430. बाहु-I. 36.
 बिइओ-I. 5, 94.
 बिइओ-I. 248.
 बिउणो-I. 94; II. 79.
 बिम्हिओ-I. 128.
 बिहीए-II. 330.
 बिणि-III. 120. cf. बिने, बिदि. बिणुणो, बिइइ-I. 34 बि-IV. 418.
 बिम्बाहरि-IV. 401.
 बिस-I. 7, 238.
 बिसी-I. 128.
 बिइप्पई-II. 137.
 बिइप्पई-I. 138, II. 137.
 बिहस्सई-II. 69, 137.
 बिहि-IV. 367.
 बिहु-IV. 383.
 बिहमि-I. 169. बिदेइ-IV. 25. cf. बीहइ.
 बीओ-I. 5, 248; II. 79.
 बीहइ-III. 131, 136; IV. 31.

रते-III. 142.
 रते-IV. 53.
 रते-IV. 93.
 रते-IV. 217.
 रते-II. 15.
 रते-IV. 101. रते-IV. 423.
 रते-IV. 415.
 रते-I. 53.
 रते-IV. 424.
 रते-III. 19; IV. 422, 14.
 Declined. III. 16, 18, 19,
 20, 23, 24, 27, 29, 58, 124.
 रते-I. 26.
 रते-II. 53, 137.
 रते-I. 138; II. 53, 137.
 रते-IV. 299.
 रते-II. 137.
 रते-IV. 5. (form रुते).
 रते-III. 120; IV. 379, 395,
 429, 439. रते-III. 120. रते,
 रते, रते-III. 119. रते-IV.
 370, 377. रते-III. 119.
 cfr. दिग्नि.
 रते (३)-IV. 238.
 रते-II. 92.
 रते-IV. 198.
 रते-IV. 335.
 रते-I. 170.
 रते-I. 170.
 रते-IV. 2. रते-IV. 360.
 रते-IV. 422, 12. रते-IV.
 263.
 रते-IV. 443.
 रते-IV. 277.
 रते-IV. 391. रते-III.
 162. रते-IV. 391. रते-IV.
 391.

म.

मते-II. 126.
 मते-I. 151.
 मते-I. 187. मते-IV. 444.
 मते-II. 193.
 मते-IV. 327.
 मते-IV. 299.
 मते-IV. 307. * मते-IV. 323.
 मते-IV. 323.
 मते-IV. 399, 411.
 मते-II. 24.
 मते, मते-IV. 106. मते-III.
 395, 439. मते-IV.
 351, 379, 380, 398, 417,
 422, 21. मते-IV. 354.
 मते-IV. 386.
 मते-II. 174.
 मते-I. 195. मते-IV. 420. मते-IV.
 357.
 मते, मते-III. 41. मते-IV.
 239, 399. मते-III. 106,
 155. मते, मते etc, III. 155,
 मते-IV. 376. मते-IV. 397,
 370, 404, 425. मते-IV. 491.
 मते-IV. 383. मते, मते,
 मते-IV. 249. मते, मते,
 मते-IV. 462. मते-III.
 193, 199; III. 70, 404.
 III. 41. मते-II. 157.
 मते-II. 160.
 मते-IV. 422, 12.
 मते-IV. 60.
 मते-declined. III. 11, 12, 13.
 मते-IV. 422, 12.
 मते-II. 177.
 मते etc, मते, मते.
 मते-II. 177.
 मते-IV. 177, 277.
 मते-II. 177.

મતિ-See મૂ.
 મતે-IV. 287.
 મપ્પો-II. 51.
 મમદ્-See મમ્.
 મમયા-II. 167.
 મમર-I. 6; II. 183. મમરો-I. 244,
 245. મમર-IV. 368, 397.
 મમરા-IV. 387.
 મમરડલ-IV. 362.
 મમાડદ-°ડેદ, °વેદ See મમ્.
 મમિરો-II. 145. °દ-IV. 422, 15.
 મમ્મદ્-See મમ્.
 મમ્મદ્-IV. 331.
 મમ્મદ્-IV. 69, 137.
 મમ્મદ્-IV. 264. °વ-IV. 264,
 265, 302.
 મમ્મદ્-II. 69, 137.
 મમ્મદ્-III. 137; IV. 74. મમ્મો-
 III. 134.
 મમ્મો-I. 214.
 મમ્મિ-IV. 444. મમ્મિદ્-IV. 383.
 મમ્મ-IV. 340, 371, 421.
 મમ્મ-IV. 74.
 મમ્મ-IV. 353.
 મમ્મ-IV. 351.
 મમ્મ-IV. 330.
 મમ્મ-See મમ્.
 મમ્મો-I. 37.
 મમ્મ-III. 29.
 મમ્મો-II. 174.
 મમ્મ-IV. 265, 283, 284, 302.
 મમ્મો-I. 37.
 મમ્મ-IV. 397.
 મમ્મો-I. 142.
 મમ્મો-II. 107.
 મમ્મ-IV. 186.
 મમ્મ-IV. 443.
 મમ્મો-I. 211, 234. મમ્મ-IV. 444.
 મમ્મો-IV. 290.

મમ્મિ-IV. 290.
 મમ્મો-II. 51.
 મમ્મ, મમ્મ-IV. 53.
 મમ્મિ-IV. 347.
 મમ્મો-I. 131.
 મમ્મો-IV. 302.
 મમ્મ-I. 267.
 મમ્મિ-I. 190.
 મમ્મ-See મમ્.
 મમ્મ-I. 267. °જા, °જાદ-I. 3.
 મમ્મ-Declined. III. 47, 48.
 મમ્મ-IV. 347.
 મમ્મ-IV. 399.
 મમ્મ-IV. 34, 107.
 મમ્મ-IV. 314.
 મમ્મ-IV. 447.
 મમ્મ-IV. 420.
 મમ્મ-IV. 203.
 મમ્મ-I. 211, 287.
 મમ્મ-I. 110.
 મમ્મ-I. 128.
 મમ્મો-I. 128.
 મમ્મો-I. 128.
 મમ્મ-IV. 341.
 મમ્મો-II. 38, 89.
 મમ્મ-IV. 216.
 મમ્મ-II. 54.
 મમ્મો-II. 58, 90.
 મમ્મો-II. 174.
 મમ્મ-IV. 203.
 મમ્મો-I. 18.
 મમ્મિ-I. 238.
 મમ્મો-IV. 53. મમ્મ-IV. 12.
 મમ્મો-IV. 299.
 મમ્મ-IV. 411.
 મમ્મ-મુખ-°-I. 4.
 મમ્મ-I. 131.
 મમ્મ-IV. 186.
 મમ્મ, મમ્મ-IV. 110. મમ્મ-IV.

IV. 401. भमति-IV. 423, 3.
 भमेज्-IV. 418. भमिञ्-IL
 146. Caus. भामेद्-III. 151;
 IV. 30. भमावद्-III. 151.
 भमावेद्-III. 151; IV. 30. भम-
 ण्-IV. 161 भमाड्-III. 151;
 IV. 161. भमाडेद्-III. 151;
 IV. 30 भम्मड्-IV. 161-with
 परि, परिभ्रमतो-IV. 323.

म.

म-IV. 316, 365, 368, 379,
 384, 387, 418, 420, 422,
 4, 7 (?) 442.

म-भि-III. 105. मो-III. 106.

म-III. 107, IV. 323. मम, मि,

मिम, मम्-III. 107. मि, मे,

मम, ममण् ममई, मड, मयाड्-

III. 109. मण्-II. 199, 201,

203, III. 109, 160. मई-

IV. 330, 346, 356, 370,

377, 396, 401, 402, 1, 114,

418, 420, 421, 123, 123,

438. मङ्गो, ममणो, मङ्गो, मङ्गलो,

मणो-III. 111. ममलो, *तु-

IV-307, 321. ममणो, ममा-

दि-1. ममा-तुलो, ममणुलो-III. 112.

म-III. 113, IV. 282, 283.

302 मङ्-III. 113 मम-III

113, IV. 280, 288, 302.

मङ्-II. 104, III. 113. मङ्-

IV. 333, 370, 379, 383,

391, 395, 416, 418, 422,

12, 423, 429, 438 मङ्-III.

113. मङ्ग-III. 113, IV. 23.

मङ्गु-IV. 367, 379, 398,

401, 417. मङ्ग-III. 113.

मङ्ग, मङ्गज, *ज, ममज, *ज,

मङ्गज, *ज-III. 111. मि-III

115. मङ्-III. 1

ममाङ्, ममण्, मे-III.

मङ्गिञ्, मङ्गमि-III.

ममेणु, मदेणु, मङ्गोणु,

मङ्गणु-III. 117.

मङ्गो-III. 130.

मङ्गल-III. 138.

मङ्गिञ्-II. 147.

मङ्गलतयाङ्-II. 172.

मङ्गल-I. 127.

मङ्ग-I. 107.

मङ्गण-I. 162.

मङ्गलण-I. 127.

मङ्ग-I. 107.

मङ्गलण-II. 184.

मङ्गल-I. 107.

मङ्गलिङ्गि-IV. 365.

मङ्गली-I. 162.

मङ्गलो-I. 107.

मङ्गली-II. 113.

मङ्गो-I. 171.

मङ्गो-I. 171.

मङ्गो-I. 126.

मङ्ग-IV. 447.

मङ्ग-I. 29, 70.

मङ्गल-I. 29.

मङ्गो-II. 159.

मङ्ग-I. 26, II. 86.

मङ्गरेणु-IV. 324.

मङ्गरेणु-IV. 323.

मङ्ग-IV. 423.

मङ्गो-IV. 325, 328.

मङ्गङ्-IV. 191.

मङ्गङ्-IV. 230 (मण्).

मङ्गजो-I. 37.

मङ्गजि-I. 34. मङ्गजु-

(मङ्ग)

मङ्गण-IV. 102.

मङ्गलिङ्ग-IV. 357.

- ननु-IV. 357, 431. ननुहि-IV. 347.
 ननु-II. 77.
 ननु-IV. 265.
 ननु-II. 174.
 ननु-IV. 215.
 ननु-I. 130.
 ननु-IV. 444. *रो-II. 21.
 ननु-II. 21.
 ननु-II. 17.
 ननु, ननु-IV. 370.
 ननु, ननु-IV. 101. ननु-IV. 339.-with नि, पुननु-I. 94;-IV. 123. पुननु-I. 94, 174.
 ननु-IV. 105. (ननु).
 ननु-II. 24.
 ननु-II. 24.
 ननु-I. 26. II. 132.
 ननु-II. 84.
 ननु-II. 84.
 ननु-II. 90. ननु-IV. 350.
 ननु-IV. 406. ननु-IV. 444.
 ननु-I. 48.
 ननु-II. 182.
 ननु-I. 26.
 ननु-IV. 438.
 ननु-II. 29.
 ननु-I. 128.
 ननु-II. 174.
 ननु-II. 174.
 ननु-I. 206.
 ननु-IV. 201.
 ननु-IV. 126.
 ननु-II. 36.
 ननु-IV. 126.
 ननु-I. 199.
 ननु-IV. 7.
 ननु-I. 26.
 ननु, * निनी-I. 44.
 ननु-II. 169.
 ननु-I. 26; IV. 286.
 ननु-IV. 263.
 ननु-I. 156.
 ननु-II. 169.
 ननु-IV. 418, 426.
 ननु-I. 26, 43.
 ननु-IV. 422, 15.
 ननु-IV. 414, 423.
 ननु-II. 169.
 ननु-IV. 350, 401, 421, 422, 9, 441.
 ननु-I. 8.
 ननु-I. 43.
 ननु-II. 207.
 ननु-II. 83.
 ननु-II. 83.
 ननु-IV. 285, 302.
 ननु-IV. 362, 388, 401.
 * ननु-IV. 414.
 ननु-I. 26.
 ननु-I. 156.
 ननु-IV. 325.
 ननु, * ननु-I. 34.
 ननु-II. 98.
 ननु-IV. 307. * ननु-IV. 325.
 * ननु IV. 324.
 ननु-IV. 383, 406.
 ननु-I. 102.
 ननु-IV. 260.
 ननु-IV. 325.
 ननु-IV. 372.
 ननु, ननु-I. 171. ननु-IV. 368. ननु-II. 160.
 with-ननु. ननु-IV. 334.
 ननु-IV. 260.
 ननु-II. 44.
 ननु-IV. 121.
 ननु-II. 174.

- मंदात-IV. 288.
 मन्-II. 23, 41.
 मन्मो-IV. 422, 22.
 म-IV. 385, 418.
 मन्-etc.-See म.
 मन्मन्-II 61.
 मन्मो-I 32.
 मयगतो-I. 182. मयगत-IV. 406.
 मयतो-I. 177, 180. *कु-IV. 396.
 मयति-II. 193.
 मयतो-I. 177, 180, 228. *कु-IV. 397.
 मयदय-IV. 422, 18.
 मयदय-IV. 422, 8.
 मय-IV. 292.
 मय मय-IV. 231, 420. मय-IV. 368. मय-IV. 439 मयिष्यते-IV. 138 मय-III 153, IV. 370. मय-IV. 337. मयि-IV 139. मयि मय-IV. 379, 117 मयि-IV 351. मय-IV. 367, 419 मय-IV. 413 मय-IV 315 मय-IV. 412. मय-IV 302.
 मय-IV 319 *य-I 182.
 मय-IV 422, 7.
 मय-IV 370, 418, *मा-I. 103.
 म-III. 111.
 मय-IV 370 *य-I. 69, II 119.
 मय-IV 370.
 मय-IV 120.
 मय-II. 97.
 मय-IV. 302.
 मय-I. 7.
 मय-III. 135.
 मय-II. 174.
 मय-IV. 302, 411.
 मय-II 79.
 मय-IV. 130.
 मय-IV. 86.
 मय-IV. 130.
 मय-IV. 289.
 मय-II. 86.
 मय-I. 5; IV. 192. मय-I. मय-IV. 353.
 मय-IV. 269.
 मय-IV. 415. *य-IV. 33.
 मय-II. 174.
 मय-IV. 261. *य-IV. 30.
 मय-IV. 120.
 मय-IV. 78. *य-IV. 116.
 मय-IV. 410.
 मय-IV. 411.
 मय-IV. 323.
 मय-IV. 358, *य-IV. 351. 431.
 मय-IV. 399.
 मय-IV. 265.
 मय-IV. 301.
 मय-IV. 357.
 मय-IV. 372.
 मय-I. 35.
 मय-I 116, III. 86, 87. *य-III. 11. *मा-III 86.
 मय-I. 129.
 मय-I. 231.
 मय-III. 85. मय-IV. 351.
 मय-III. 25, 37. Declined III. 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 121, 128.
 मय-I 123.
 मय-IV. 361.
 मय-II. 150.
 मय-I. 217.
 मय-I 122.
 मय-I 116.

- with गम्, मभिर, मभोज-
IV. 232.

मीमं-I. 43; II. 170.

मीमांसिन्-II. 170.

मुद्रणो-I. 46, 137.

मुद्र-See मृ.

मुद्रो-II. 99.

मुद्रो-II. 89, 112.

मुद्रण-IV. 109.

मुद्र, मुभद-IV. 91. मृ-III. 26.

मोच-III. 171. मृद-II. 206.

मोम-II. 116; IV. 212. मोम-

-IV. 212, 237. मृदो-II. 2.

मृदा-III. 134. मृदा-IV.

370. मृतो-II. 2. मृत-IV.

212.

- with म, मृदु, मृदु-III. 97.

मुच्छा-II. 90.

मुच्छद-IV. 207, 217.

मृ-IV. 439.

मुद्राणो-I. 160.

मुद्रो-II. 31.

मृ, मृण-III. 209. मृद-IV. 7.

मृण-III. 204. मृण-III.

190. मृण-IV. 252. मृण-

-IV. 316. मृण-III. 199.

मृण-III. 130.

मृण-III. 444.

मृण-IV. 341, 414. मृण-III.

-III. 131.

मृण-III. 84.

मृण-III. 330.

मृ, मृद-IV. 115. मृद-IV.

389.

मृद-III. 416.

मृदा-I. 26; II. 41.

मृदा-III. 236.

मृती-II. 30.

मृतो-See मृ.

मृतो-II. 30.

मृ-IV. 101. मृ-IV. 302.

मृ-L. 166; IV. 349, 422, 23.

मृ-III. 29, 80. Declared.

III. 29. मृ-IV. 376, 391.

मृ-IV. 123. मृ-IV. 377.

मृ-IV. 123. मृ-IV. 377.

मृ-IV. 350.

मृ-III. 11, III. 56.

मृ-III. 56.

मृ-III. 29.

मृ-IV. 111.

मृ-III. 194.

मृ-III. 171.

मृ-IV. 239.

मृ-I. 113.

मृ-L. 136.

मृ-III. 136.

मृ-IV. 106.

मृ-I. 219; IV. 332, 349,

357, 382, 395, 401, 414.

मृ-IV. 414. मृ-III. 164.

III. 13, IV. 300. मृ-III.

134. मृ-IV. 422, 20.

मृ-III. 254.

मृ-III. 70.

मृ-III. 30.

मृ-III. 164.

मृ-III. 99.

मृ-IV. 106.

मृ-IV. 427.

मृ-III. 88.

मृ-III. 113.

मृ-I. 136.

मृ-III. 136.

मृ-See मृ.

मृ-IV. 325.

मृ-I. 215.

मृ-I. 81.

न-ल 87.
 न-IV. 23.
 न-See न-
 न-III 134.
 न-IV. 91, 430. न-IV.
 357. न-IV. 353. न-
 IV. 341. न-IV. 370.
 न-IV. 370, 377.
 न-IV. 257.
 न-IV. 367, 418, 419, 420.
 न-ल 187. न-IV. 395,
 420. न-ल 187; III
 142.
 न-ल 157.
 न-See न-
 न-IV. 396.
 न-III 176.
 न-ल 116; II. 77.
 न-IV. 168.
 न-IV. 445.
 न-ल 116. 292.
 न-See न-
 न-ल 116.
 न-III 214.
 न-ल 171.
 न-ल 124.
 न-ल 196.
 न-ल 156.
 न-ल 171; III 87.
 न-See न-
 न, न, न, See न-

न-III 164; III 57, 141; IV.
 326, 396.
 न-IV. 292.
 न-IV. 323.
 न-IV. 292.
 न-IV. 292

न-IV. 215. -with नि
 नि-IV. 257. -with न,
 न-IV. 323.
 न-IV. 253.
 न-IV. 296.
 न-IV. 296.
 न-III 204, III 134.
 न-IV. 292. न-IV. 240,
 350, 445. न-IV. 240.
 न-IV. 358, 395, 439.
 न-IV. 422; L 439. न-
 IV. 356. न-IV. 419.
 न-IV. 40.
 न-IV. 292.
 न-IV. 292.
 न-IV. 317.
 न-IV. 302.
 न-IV. 258.
 न-IV. 302.
 न-IV. 302.
 न-IV. 317.
 न-IV. 302.
 न-IV. 296, 290, 253, 302,
 316, 321, 323.

र.

र-II 217.
 र-ल 8.
 र-IV. 422, 15.
 र, र, र-III. 29.
 र-III 142.
 र, र-IV. 439. र-IV.
 359, 367.
 र-IV. 43.
 र-II 19, 89.
 र-IV. 94. र-IV. 422.
 23.
 -with न, र-IV. 95.
 -with नि नि-III 203.
 र-IV. 43.

- रज्ज्वा-IV. 304, 320. रज्जो-IV. 304. See राया.
 रङ्गु (?) - IV. 423, 7.
 रङ्गुत-IV. 445.
 रण-IV. 370, 377, 386; रणि-IV. 360.
 रण्णङ्ग-IV. 368.
 रण्णं-I. 66.
 रण्णा-etc. See राया.
 रत्तनी-IV. 330.
 रत्ती-II. 79, 88. रत्ति-III. 157.
 रत्तो-II. 10.
 रदिए-IV. 446.
 रघु-IV. 341.
 रफसो-IV. 325.
 रभ्, with आ, आरभइ-IV. 155.
 आरभतो, आरभो-II. 138.
 रम्, रमइ-I. 203, IV. 168 रमदि-IV. 374, रमति-IV. 319. रमदे-IV. 274. रमते-IV. 319.
 रम्भु-IV. 307. रमिउ-III. 136.
 रभिअ-II. 146, IV. 271.
 रत्तण-IV. 313. रत्तण, रत्ता-IV. 271. रमिप्यते-IV. 315. रमि-उज्जति-III. 142.
 रणइ-IV. 194.
 रंफइ-IV. 194.
 रफा-IV. 325.
 रभइ-IV. 162.
 रयण-IV. 401, 423, 3. *य-II. 101. *याइ-III. 142; IV. 334.
 रयभिअं-IV. 417.
 रयणी-IV. 401.
 रयइ-I. 409.
 रयव-I. 177, 180, 209.
 रवइ-IV. 233.
 रवण्णा-IV. 423, 11.
 रवि-IV. 444. रवी-I. 172.
 रस-II. 164. रसु-IV. 401.
 रसायल-I. 177, 180.
 रसालो-II. 159.
 रस्ती-I. 35; II. 74, 78.
 रइवरि-IV. 331.
 रइस्स-II. 198, 204.
 रहु-IV. 447.
 रहुवई-III. 70. *वइणा-II. 1.
 राइइ-II. 148.
 राइणा-etc. See राया.
 राई-II. 88.
 राईव-I. 180.
 राउल-I. 267.
 राओ-I. 68.
 राचा-IV. 325. राचिवा, राचि-IV. 304.
 राजपधो *पहो-IV. 267.
 राजा-IV. 304. राजं-IV. 323.
 राज-II. 164. *रामइ-IV. 40.
 *राय-IV. 350.
 रायइ-IV. 100.
 रायउल-I. 267.
 रायकेर-II. 148.
 रायवइय-II. 30.
 रायइर-II. 144.
 राया-III. 136. Declinal, II. 49, 55, IV. 304, 320, 325. राय-IV. 402. राय-IV. 264. राइणो-IV. 260.
 रायणो-III. 56.
 रावण-IV. 407.
 रावेइ-IV. 49.
 राइ-IV. 420.
 राही-IV. 423, 6.
 राहु-III. 180, IV. 382, 390, 444.
 रि-II. 217, IV. 390. (1)
 रिअइ-IV. 183.

- ३(६३) IV. 376, 416. रिऊ-
 L 177, 231.
 ३(७) -IV. 335.
 ३(८) -L 141, 209.
 ३(९) -II. 19. रिऊ-II. 19.
 ३(१०) -IV. 259.
 ३(११) -L 149; II. 19. रिऊ-
 II. 19.
 ३(१२) -L 141.
 ३(१३) -L 141.
 ३(१४) -L 128, 140; II. 41. रिद्धिदि
 -IV. 418.
 ३(१५) -L 141.
 ३(१६) -L 141.
 ३(१७) -IV. 115.
 ३(१८) -IV. 109.
 ३(१९) -II. 183.
 ३(२०) -II. 19. वल्लो-II. 127.
 ३(२१) -वल्लो-L 34.
 ३(२२) -IV. 341.
 ३(२३) -See वल्लो
 ३(२४) -IV. 57.
 ३(२५) -IV. 368.
 ३(२६) -IV. 57. (1611)
 ३(२७) -वल्लो IV. 383. वल्लो-IV.
 ३(२८) -वल्लो-IV. 229, 238.
 ३(२९) -IV. 256, 258. ३(३०) -IV.
 ३(३१) -वल्लो-III. 171. वल्लो-
 ३(३२) -वल्लो-IV. 212 वल्लो-
 ३(३३) -IV. 219. वल्लो-L 29
 ३(३४) -II. 89.
 ३(३५) -II. 89.
 ३(३६) -IV. 103, 218, 219.
 ३(३७) -वल्लो-IV. 218 वल्लो-
 ३(३८) -IV. 215 वल्लो-IV.
 ३(३९) -II. 129, 131 वल्लो-
 ३(४०) -वल्लो-IV. 215 वल्लो-
 ३(४१) -वल्लो-IV. 215 वल्लो-
 ३(४२) -IV. 215 वल्लो-IV. 215

लक्ष्मण-II. 174. • ण-II. 3.

लक्ष्म-IV. 332.

लक्ष्मि-IV. 333.

लग्, लगद्-IV. 230, 420, 422,
7. लग्मि-IV. 339. लग्म-IV.
326. लग्मो-II. 78. लग्मा-IV.
115. -with वि, विलग्मी-IV.
115.

लग्म-I 256.

लग्म-I 256.

लक्ष्मण, लक्ष्म-I. 30.

लक्ष्मि-IV. 436. लक्ष्मी-II. 17.

लक्ष्म-I. 25, 30. लक्ष्म-I. 30.

लक्ष्म, लक्ष्म-IV 130. लक्ष्मि-IV.
119 लक्ष्मि-IV. 351.

लक्ष्मा-IV. 159.

लक्ष्मा-II. 171

लक्ष्मि-II. 115.

लक्ष्मा-IV 302

लक्ष्मी-I 247, II. 31.

लक्ष्म-IV. 71.

लक्ष्म-II 77

लक्ष्म लक्ष्मि, •ने-IV. 319. लक्ष्मि-IV.
304, 324. -with वि, विलक्ष्म-
IV 148.

लक्ष्म-लक्ष्म-IV 383. लक्ष्म-IV.
335 लक्ष्म-IV 386, 411.

लक्ष्मि IV 386. लक्ष्मि-IV.
341, 411. लक्ष्मि-IV. 367,

110 लक्ष्म-IV. 395. लक्ष्मि-
लक्ष्म-IV 350. लक्ष्म-लक्ष्मि-
III 160 लक्ष्म-I. 187, IV.

247, 119. लक्ष्मि-IV. 249.
लक्ष्म-III 131. लक्ष्म-III. 23.

लक्ष्मि-II. 21

लक्ष्म-II. 171.

लक्ष्म I. 171.

लक्ष्म-IV 257

लक्ष्म-III. 131 लक्ष्म-II 122.

लक्ष्मी-II. 113. लक्ष्मी-IV. 3.

लक्ष्मा-III. 87.

लक्ष्मि-IV. 296. •ने-IV.

लक्ष्मि-IV. 331, 376.

लक्ष्म-I. 66.

लक्ष्म-I. 66.

लक्ष्मण-IV. 411. •ण-I
180; IV. 220.

लक्ष्म, लक्ष्मणो-IV. 302

लक्ष्मि-IV. 288.

लक्ष्मण-IV. 401.

लक्ष्म-II. 92

लक्ष्म-I. 187.

लक्ष्मो-I. 256.

लक्ष्म-IV. 390.

लक्ष्म-IV. 386, 426.

लक्ष्म-IV. 55.

लक्ष्म, लक्ष्मि, लक्ष्मि-III. 1

लक्ष्म-I. 187.

लक्ष्म-See लक्ष्म.

लक्ष्मो-I. 6.

लक्ष्म-IV. 245.

लक्ष्म-IV. 119.

लक्ष्म-IV. 387.

लक्ष्म-I. 230.

लक्ष्म-IV. 146.

लक्ष्म-IV. 329.

लक्ष्मि-IV. 335.

लक्ष्मि-IV. 245.

लक्ष्म-IV. 326.

लक्ष्म-IV. 329.

लक्ष्म-III. 156; IV. 258.

लक्ष्म-IV. 55, 116.

लक्ष्म-I. 254; II. 254-IV.

लक्ष्मो II. 2, IV. 228

लक्ष्म-IV. 105.

लक्ष्म-IV. 323.

लक्ष्म-IV. 153.

लक्ष्म-IV. 105.

- वच्छस्म-I. 249. वच्छाभो-I. 5.
 वच्छेग, वच्छेग वच्छेमु, वच्छेमु-I.
 27. वच्छेह-IV. 336. वच्छु-
 IV. 336 Declined. III. 2, 4,
 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13,
 14, 15, 16, 18, 20, 21, 22,
 26, 27, 29; III. 147(14).
 I वज्र-I. 181.
 II वज्र-I. 406. (वज्र).
 वज्रण-IV. 443.
 वज्र-I. 177, II. 105.
 वज्र-I. 2. वज्रारेओ, वज्ररिऊण
 वज्रतो, वज्ररिअ-IV. 2.
 वज्रण-IV. 2.
 वज्रव-IV. 395.
 वज्रे-I. 336.
 वज्राण-III. 26. (वज्र).
 वज्र-I. 93
 वज्रव-IV. 412.
 वज्र-IV. 395.
 वज्रो-II. 132.
 वज्रि-IV. 294,
 वज्र-II. 30.
 वज्र-II. 30.
 वज्र-II. 30
 वज्र-II. 29.
 * वज्र-I. 81, 129.
 वज्रवज्र-IV. 148.
 वज्र-IV. 371.
 वज्रण-IV. 367. वज्रण-IV.
 384. वज्रण-IV. 366, 425,
 437.
 वज्रण-IV. 366, 437.
 वज्र, वज्र-I. 361.
 वज्र-IV. 362, 402, 422, 4, 11,
 16.
 वज्रो-I. 254.
 वज्रो-I. 254.
 वज्रो-II. 174.
 वज्र-I. 69.
 वज्र- I. 172; III. 87,
 वज्रि, वज्रि-I. 23. वज्र-
 340; 411. वज्र, वज्रि-I.
 88. वज्र-IV. 422, 11.
 वज्रवज्र-IV. 396.
 वज्र-I. 69.
 वज्रि-II. 128.
 वज्र-IV. 401.
 वज्र-II. 206.
 वज्रो-II. 177.
 वज्रो-IV. 447.
 वज्रि-III. 179.
 वज्रि-IV. 345.
 वज्रो-I. 142, 177.
 वज्रो-II. 75.
 वज्र-III. 164; IV. 307. 'I.
 II. 164.
 वज्र-IV. 432.
 * वज्र I. 145.
 वज्र-II. 30.
 वज्रि-II. 30.
 वज्रि-II. 30.
 वज्र-IV. 401.
 वज्र वज्रि-I. 6; III. 92. वज्र-
 24, III, 16, 134. वज्र-
 * वज्र-II. 146. वज्र-IV. 422.
 वज्रवज्र-I. 132.
 वज्र-I. 102.
 वज्र-I. 30 वज्र-I. 30, IV. 17,
 192, 259.
 वज्र-IV. 264.
 वज्र-IV. 350. वज्र-I. 24, 11,
 61. वज्र-IV. 314, 401.
 वज्रि-I. 101.
 वज्र-II. 174.
 वज्रि-IV. 351.
 वज्रो-I. 26.

वन्-IV. 396. *वृ IV. 350.
(वदन्.)

वन्-I. 228, III. 29. वदन्-IV.

367. वदन्-I. 33. *वाद्-I. 33;

IV. 340. *वाद्-III. 26.

वन्-III. 106.

वन्-I. 32. [वदन्.]

वदन्-IV. 292.

वद्, वद-IV. 234. वारिआ-IV.
330, 438.

-with प्र. पाटो-I. 131.

-with नि. निवार-IV. 22.

निवार-I. 131.

-with निम्, निम्बुअं-I. 131.

निम्बुअं-I. 209.

-with वि. विडअं-I. 131.

-with मन्. मन्वद-IV. 82.

मन्वद-IV. 422, 6. मन्बुअं-I.
131.

मन्-IV. 370. वरं-IV. 323. वग्दो

-IV. 444. वरेहि-IV. 422,
11.

वग्दो-IV. 79.

वग्-IV. 340.

वरिअं-II. 107.

वरिअ-IV. 332, 418. *वन्-II.

105. *वा-II. 105. वरिअमन्-

II. 105.

वर्, वित्तं-I. 128. वद्यो-II. 29.

-with नि. निअत्त-IV. 395.

निअत्त-III. 196. निवृत्तं, निअत्तं

-I. 132. निवृत्त-IV. 332.

-with प्रविनि, पडिनिअत्तं-I.

206.

-with प्र. पवद-III. 30; IV.

347. पवत्ते-IV. 264. पवद्यो-

II. 29.

-with वि. विवद-IV. 118.

with- मन्, मन्वद-III. 30.

वर्, वृद्-IV. 220. विद्-I.

128; II. 40. वृद्-I. 131; II.

40, 90.

-with परि, परिअद्-IV. 220.

वर्, वरिअ-IV. 235. विद्, वृद्-

I. 137.

-with प्र. पट्टो-I. 131.

I वल-IV. 176. वलतेहि-IV.

422, 18.

II वल-IV. 209.

वलगद-IV. 206.

वलजं-IV. 293.

वलपाद्-IV. 422, 2.

वलनि-IV. 416. वालिड-IV. 418.

वलय-IV. 444. *वा-IV. 352.

वलयागलो-I. 177.

वलवान्-IV. 202.

वर्ली-I. 35.

वल्नो-I. 254.

वदह-IV. 444. वदह-IV. 358,

426. वदह-IV. 383.

वर्ली-I. 58.

ववसाड-IV. 385, 422, 19.

वग्-IV. 288.

वग्दो-IV. 447.

वधले-IV. 295.

वधा-IV. 302.

वन्, वसामि-III. 135. वसनि-IV.

339.

-with नि. निवसतेहि-IV. 422,

11.

-with प्र. पवद-IV. 259.

पवमनेन-IV. 333, 342, 419.

पवमने-IV. 422, 12.

वन्-IV. 422, 15. वसि-IV.

387, 390. वसि-IV. 427.

वद-IV. 214.

वद-IV. 190.

- दमही-I. 214.
 दमहो-I. 126, 133.
 दमुआइ-III. 145; IV. 11. दमु-
 आति-IV. 318. दमुआदि-IV.
 274. दमुआमि-III. 145.
 दमुया-IV. 326.
 दह, दहसि-II. 194. दहइ-I. 38;
 IV. 401. दहिअइ-IV. 245.
 दुभइ-IV. 245. दाहिउ IV 365.
 -with उद्, See मुव्वहइ.
 -with निस्, निव्वहइ-IV. 360
 दहस्स, दहाइ, दहाय-III. 133.
 दहि (!)-IV 357.
 दहिउ IV. 422, 1.
 दहु-I. 6; III. 42, IV. 401.
 Declined. III 27, 29, 36,
 42, 124 दहुआइ-I. 6
 दहुत्त-See मु with प्र
 दहुमुद्, दहु^०-I 4.
 दा-I 67; II. 189 (१), IV. 302.
 दाइ-IV 18
 दाउणो } -See दाऊ.
 दाउ }
 दाउओ I. 121, II 99.
 दाउओ-II. 99.
 दाऊ-I 180. Declined III. 19,
 20, 125, 129.
 दाएना-III. 177.
 दाए-IV. 343.
 दाणास्सी-II. 116. *सिद्धि-IV.
 442.
 दाणिअ-III 73.
 दामेअणे-I. 36.
 दायउ - *अओ See दाऊ.
 दायरण-I. 268.
 दायय्-IV. 353.
 दायावमा III. 177.
 दार-IV. 383, 422, 12.
 दारण-I 268.
 दारणे-II. 193.
 दारिमई, दारी*-I. 4.
 दालइ-IV. 330.
 दालिउ-IV. 418. See दल्लि.
 दावडो-I. 206.
 दावइइ-IV. 68.
 दावेइ-IV. 81.
 दावेइ-IV. 141. See दाव् दाव
 दागले-IV. 289.
 दासइसी, दासेसी-I. 5.
 दामसय-II. 105.
 दामारत्ति-IV. 395.
 दासु-IV. 430.
 दामेण-IV. 399.
 दासो-I. 43. दाम II 105.
 I. 43; II 105.
 दाहरइ-IV. 76.
 दाहिओ-II. 99.
 दाहितो-II. 99. *त-I. 128.
 दाहिणइ-IV 253.
 दाहो [व्याध]-I. 187.
 दाहो [वाहय]-II. 78.
 दि-I. 6, 33, 41, 97; II. 1
 195, II. 218, III 85, 1
 IV. 332, 334 335, 3
 337, 341, 343, 347, 3
 358, 365, 366, 367, 3
 376, 377, 383, 385, 3
 389, 395, 399, 401, 4
 411, 414, 418, 419, 4
 423, 432, 433, 441, 4
 दिअ-II. 182.
 दिअइ-I 166.
 दिअइ-IV 129.
 दिअट-I. 146.
 दिअहि-III 57. दिअहो-II. 57.
 दिअहो-II. 40.
 दिअण-I. 46.

- विम्हयणिञ् } -I. 248.
 विम्हयणीञ् }
 विम्हरइ-See स्मृ with वि.
 विप्याहले-IV 293
 विरइ-IV. 106, 150.
 विरमालइ-IV 193
 विरल-IV 341. *ला-II. 72;
 IV. 412.
 विरल्लइ-IV. 137.
 विरस-I 7.
 विरइ-IV 415, 429, 444. *हु-
 IV. 423. *हो-I. 115. *हो-
 IV. 432.
 विरहगो-I. 84.
 विरदिअइ-IV. 377, 401.
 विराइ-IV. 56.
 विरेअइ-IV. 26.
 विरोलइ-IV. 121
 विलवु-IV. 387.
 विलया-II. 128.
 विलासिणीउ-IV. 348
 विलिअ-I. 46, 101.
 विलिअइ-IV. 56, 418.
 विलुपइ-IV. 192.
 विलोइ-IV. 129.
 विलं I. 85.
 विव-II 182.
 विवइ-IV 400
 विवइइ-IV. 118.
 विवरीरा-IV 424
 विष् विमइ-I 260.-with नि, निवे-
 सन्तो-III. 180. निवेसिआण-I.
 60. -with परि, परिविहा-IV
 409. -with व, वविमामि-IV
 278. वविमामि-IV. 302. वावे-
 सइ-IV. 183 वविमदु-IV. 302.
 वरमइ-IV. 114. वरमोवु-IV.
 396 वरइ-IV. 340, 432, 433
 वरइउ-IV. 111. वरइ-IV 330
 विमवइ-IV. 129.
 विसगडि-IV. 420, 422, 17
 विमइइ-IV. 176.
 विमडो-I. 241.
 विसदुल-IV. 436. *ल-II. 32.
 विसतवो-I. 177.
 विसम-IV. 350 367. विमो-
 241, IV. 309, विमनी-IV.
 406 विमना-IV. 395.
 विसमआयवो-I. 5.
 विममइओ-I. 50.
 विसमओ-I. 50.
 विसमायवो-I. 5.
 विसय-II. 209.
 विसहारिणी-IV. 439.
 विसाओ-I 155. *आउ-IV. 325
 418.
 विमाणो-IV. 309.
 विसाहिउ-IV. 326, 411.
 विमुदंण-III. 38.
 विमूइ-IV. 132, 340. *रहि-IV.
 422, 2.
 विमो-I 260.
 विसु-IV 289.
 विस्मये-IV 289.
 विम्भोअसिआ-II. 98.
 विइओ-III. 29.
 विहउण्ण-II. 174.
 विहली-I. 214.
 विहलिअ-IV. 361.
 विहलो-II 58, 93.
 विहवो-IV. 60. विहवे-IV. 42
 7. विहवि-IV 418. विहवे-I
 34
 विहमनि-IV. 365.
 विहाणु-IV 330, 362, 420.
 विहि-II 206; IV. 385, 325
 414. विही-I 35.
 विहारइ-IV. 193.

- बिह-III. 19.
 बिह-See with बि.
 बिह-IV. 27.
 बिह-I. 4.
 बिह-IV. 5.
 बिह-IV. 329.
 बिह-III. 107.
 बिह-IV. 288.
 बिह-IV. 423.
 बिह-I. 43.
 बिह-IV. 75, 126.
 बिह-I. 28 92.
 बिह-IV. 43.
 बिह-IV. 43.
 बिह-IV. 28.
 बिह-I. 43.
 बिह-I. 24, 43, 52.
 बिह, बुध, बुध-IV. 392.
 बुध-I. 137.
 बुध-I. 131; II. 40.
 बुध-See बुध.
 बुध-IV. 421.
 बुध-I. 131.
 बुध-I. 131.
 बुध-IV. 132.
 बुध-IV. 131.
 बुध-IV. 421.
 बुध-IV. 89.
 बुध-I. 146.
 बुध-I. 207.
 बुध-IV. 152.
 बुध-I. 166; II. 98.
 बुध-IV. 438.
 बुध-I. 199.
 बुध-IV. 370.
 बुध-IV. 419.
 बुध-III. 171.
 बुध-III. 160.
 बुध-I. 148, II. 21.
 बुध-I. 46 207.
 बुध-II. 133.
 बुध-IV. 221. बुध-IV. 51.
 बुध-IV. 221.
 बुध-IV. 329.
 बुध-I. 247.
 बुध-I. 203.
 बुध-I. 139, II. 31.
 बुध-I. 85.
 बुध-IV. 367.
 बुध, बुध-IV. 147. conj. III.
 139-143, 145, 181, 182.
 बुध-IV. 106.
 बुध-IV. 238.
 बुध-I. 152.
 बुध-I. 6.
 बुध-IV. 439.
 बुध-III. 133.
 बुध-IV. 93, 156.
 बुध-I. 4.
 बुध-I. 203.
 बुध-I. 4.
 बुध-IV. 168. बुध-I. 66.
 बुध-I. 85.
 बुध-I. 58.
 बुध-II. 145. बुध-III. 135.
 बुध II. 194.
 बुध-II. 193, 194.
 बुध-IV. 385.
 बुध-I. 152.
 बुध-I. 152.
 बुध-I. 152.
 बुध-IV. 93.
 बुध-I. 148.
 बुध-III. 100.
 बुध-IV. 38.
 बुध-I. 116.

बोच्छ- See वृत्.
 बोद्ध-IV. 5.
 बोट-I. 139.
 बोधुं- See वृत्.
 बोद्ध-II. 80. द्वि-II. 80.
 बोल-IV. 162.
 बोलीगो-IV. 258
 बोसह-IV. 195.
 बोसहो-IV. 258
 बोमिरह, बोसिरामि-IV. 229.
 बोसिरण-II. 174.
 बनु-IV. 394.
 बाबु-IV. 399.
 ब्य-I. 6, 66; II. 129. 150,
 182.

दा.

शक्, शकह-IV. 86, 230, 122, 6,
 441. सिम्येह-IV. 344
 शिकति-IV. 373 शिकु-IV.
 404, 405 शिकुनु-II. 80.
 शमावशालिस्त-IV. 301, 302.
 शचिदे-IV. 447.
 शह-IV. 447.
 शम् समह-IV. 167. -with उप.
 उवसमह-IV. 239. उवसमदि-
 IV. 299. उवसामेह, उवसमावह,
 उवसमावेह-III. 149.
 शमने-IV. 302.
 शयणाह-IV. 300.
 शयल-IV. 288.
 शलिश-IV. 302.
 शवन्ने-IV. 293.
 शस्तवाह-IV. 291.
 शस्य-IV. 289.
 शहध-IV. 447
 शामन्यगणे-IV. 293.
 शामी-IV. 302.
 शालये-IV. 288

शि-See अन्.
 शिल-IV. 288.
 शित्, शीसह-IV. 236.-with
 विमिह-IV. 358.
 शुभ- See ध.
 शुभलिमहिदे-IV. 302.
 शुभ, मोनति IV. 309. शंहर I
 187, 260, IV. 444.
 शुभिलाह-IV. 302.
 शुभ-IV. 288
 शुभ-सूचक-IV. 236; सूचक III. 142.
 सोमउ-IV. 365. सोमिअ सोमिअ
 - III. 150.
 शुभ-IV. 289,
 शुस्तिदे-IV. 291.
 शुभ-IV. 290.
 शे-IV. 302
 शोके-IV. 299.
 शोणिदाह-IV. 299.
 शोमण-IV. 288. *वे-IV. 302
 श्रम्-with परि. पलिस्पता IV. 22
 रस-IV. 302. -wat
 वीसमह-I. 43; IV. 159
 शुभ-शुभह-IV. 58, 241.
 मुणउ, मुणाउ, III. 158. इ
 IV. 302. मोहीअ-IV. 4
 मुवह. माविहह IV. 242.
 अहे-IV. 302. शुभिऊण-
 241. सोऊण-IV. 237,
 सोउआण-II. 146. सोवा
 15 शुह-IV. 288.-सुभ
 174, IV. 432. सुओ-I.
 मोच्छ-III. 171. conj.
 172.

श्लिप्, शिलेसह-IV. 190. नि
 II. 106. -with आ, शोले
 I. 24, II. 164. आलेह
 164. आलिहो-II. 49, 90

स- with सृ ३-सृ- I. 114.

- with सृ, सृ- IV. 201.

- with सृ, सृ- I. 43.

न.

न- II. 184; III. 3. IV. 370, 496, 411, 429.

न- IV. 315.

न- [सृ] I. 128.

न- [सृ] I. 72.

न- [सृ] IV. 395, 430.

न- I. 151.

न- IV. 339, 402.

न- I. 151.

न- IV. 326.

न- I. 177.

न- IV. 391. न- IV. 340.

न- I. 180. न- IV. 445.

न- IV. 269.

न- I. 162.

न- I. 162.

न- IV. 332.

न- II. 21.

न- II. 30.

न- II. 30.

न- II. 30.

न- I. 177.

न- IV. 439.

न- I. 177.

न- IV. 222.

न- IV. 197. (From न-)

न- I. 30.

न- I. 70.

न- I. 264.

न- IV. 330.

न- See न-

न- III. 141.

न- I. 28; II. 4.

न- I. 28; II. 4. न- IV.

260

न- I. 254.

न- II. 2. IV. 309.

न- I. 24.

न- II. 174.

न- IV. 324.

न- IV. 395.

न- I. 177. न- IV. 331.

न- I. 189.

न- etc. See न- with न-

न- IV. 168.

न- I. 30; I. 187; IV. 309.

न- I. 30. न- IV. 422, 3.

न- I. 130.

न- I. 177. न- IV. 418.

न- IV. 345.

न- IV. 113.

न- See न- with न-

न- IV. 434.

न- IV. 2.

न- I. 264.

न- I. 187.

न- I. 177.

न- II. 13.

न- IV. 181.

न- I. 249.

न- I. 249.

न- I. 11. न- IV. 422, 22.

न- IV. 422, 8.

न- II. 77.

न- II. 26.

न- II. 26.

न- II. 26.

न- II. 26, 124. न- IV.

370.

न- IV. 422, 4.

न- I. 70.

न- I. 245.

न- II. 83.

- संजोगो-I. 245
 सञ्ज्ञा-I. 6, 25, 30; II. 92. मञ्ज्ञा-
 I 30.
 सञ्ज्ञा-IV. 303.
 सञ्ज्ञ-See सद्
 सङ्कु-I. II 41.
 सङ्गा-I 196.
 सङ्गिल-I 89.
 सङ्गो-I. 199.
 सङ्गिभ-II 168.
 सङ्गिच्छरो I 149.
 सङ्गिद्ध-II. 109.
 सङ्गो-II 102.
 सङ्गो-IV. 325.
 सङ्गो-I. 260.
 सङ्गो-सङ्गो-I. 30.
 सङ्ग्या-II 42, 83.
 सङ्ग- [शृङ्ग] II. 75, 79
 सङ्ग- [मृङ्ग] I. 118, II. 75.
 सतन-IV 307
 सत-IV. 307
 सतङ्ग III 123
 सतर्हि-I. 210.
 सतार्वासा-I. 4.
 सतो-II 2.
 सत्य [स्वयं]- IV 396, 422, 22.
 सत्यरि-IV 357.
 सत्यहि [शाय] IV. 358
 सत्य-II 45.
 सत्यो [सार्थ] I. 97
 सद् सङ्ग-IV 219 --with अव,
 ओमिअत-I. 101. --with नि.
 निसङ्गो, नुमङ्गो I 174.
 --with प्र, पसिअ-I. 101, II 196.
 सद्गो-IV. 101
 सद्गद् etc-See घा with धद्.
 सद्गण- * द्वाण-IV. 238.
 सद्गलो-II. 159.
 सद्ग-I. 260, II. 79.
 सद्ग-I. 12, II. 11.
 सद्ग-IV. 411.
 सद्गो-See अम्.
 सद्गो-II. 34.
 सद्गाण-IV. 67.
 सद्गिम्-IV 180.
 सद्गम्-IV. 152.
 सद्गम्-IV. 419.
 सद्गम्-IV. 434.
 सद्गिहि-IV. 430.
 सद्गद्-IV. 152.
 सद्गामे-IV. 83.
 मन्नुमद्-IV 21.
 सद्गाव-I. 177.
 सद्गिवागो-II 97.
 सद्गिवागो-II. 97.
 मन्फ-II. 53.
 सद्गल-II. 204.
 मन्धु-IV 396.
 सद्गाव-II 197.
 सद्गरी-I 236.
 समतड-IV 396, 397. * तल 236.
 सद्गिम्-I. 11.
 समण-III 137.
 समण-III 123. समणे-IV. :
 समणे-III. 42.
 समण-See आप् with सद्.
 समणो-II 45.
 समणिअ-III. 46.
 समण्य-See आप् with सद्.
 समण्यन् See अर with सद्.
 सम-II 201. सम-I. 269.
 समर-IV 371.
 समरगण-IV. 395.
 समरो-I 258.
 समाउलेण-IV 444.
 समाण-IV. 110, 142.
 समाणु-IV. 418, 438.
 समार-IV 95

- कनक-See अण् with सम्.
 कनक-II. 28.
 कनक-III. 44, 128; III. 23.
 कनक-IV. 322.
 कनक-IV. 326.
 कनक-III. 80.
 कनक-III. 80.
 कनक-I. 29.
 कनक-See सर with सम्.
 कनक-I. 15.
 कनक-(कनक) I. 206.
 कनक-(कनक) IV. 372, 383, 400.
 कनक-IV. 335, 347, 400, 418,
 'का-I. 15.
 कनक-I. 209.
 कनक-See कन with सम्.
 कनक-I. 43.
 कनक-IV. 395.
 कनक-IV. 153.
 कनक-III. 36.
 कनक-III. 36.
 कनक-(कनक)-I. 24.
 कनक-(कनक) I. 32; III. 56.
 कनक-IV. 316.
 कनक-IV. 395, 414. 'क-I. 29.
 कनक-II. 158; IV. 422, 12. कनक-
 II. 105. कनक-IV. 332. कनक-
 -IV. 357, 418. कनक-IV.
 345.
 कनक-I. 196. 'क-I. 177, 180.
 कनक-II. 114.
 कनक-II. 209.
 कनक-IV. 264, 411. 'क II. 15.
 कनक-IV. 350.
 कनक-I. 72.
 कनक-II. 124.
 कनक-IV. 254.-with सम्, कनक-
 'क, कनक-I. 172. कनक-
 IV. 302. कनक, कनक-
 I. 172. -with सम्, कनक-II.
 197. -with उद्, कनक-I. 114.
 कनक-III. 21. -with निम्.
 कनक-I. 93. IV. 79. कनक-
 रहि-IV. 439.-with प्र. कनक-
 IV. 77, 78. कनक-IV. 354.
 कनक-(कनक) IV. 422. 11. कनक-
 I. 91. कनक-कनक-IV. 448.
 कनक-(कनक)-IV. 344, 401, 414.
 कनक-IV. 357. कनक. कनक-IV.
 357.
 कनक-IV. 74. See कनक.
 कनक-I. 18, 31.
 कनक-I. 156.
 कनक-IV. 387.
 कनक-IV. 396.
 कनक-I. 142.
 कनक-I. 15.
 कनक-IV. 300.
 कनक-I. 44, 112; II. 17.
 कनक I. 15.
 कनक-II. 195. कनक-I. 112. कनक-
 -IV. 279.
 कनक-I. 187.
 कनक-IV. 395.
 कनक-IV. 422, 11.
 कनक-IV. 441.
 कनक-IV. 422, 11.
 कनक-II. 74, 78.
 कनक-I. 156.
 कनक with सम्, कनक-IV. 159.
 कनक-IV. 302.
 कनक-IV. 209.
 कनक-IV. 87.
 कनक-II. 191.
 कनक-I. 82, IV. 209. कनक-
 IV. 107.
 कनक-IV. 197.

- सलोणी-IV. 120. सलोण-IV. 111.
 सल्लउ-IV. 387. *सल्लि-IV. 422,
 9.
 सल्ल-IV. 358.
 सल्ल-IV. 33.
 सल्लो-IV. 237.
 सल्लो-IV. 179, 231.
 सल्ल-IV. 422, 6. Declined III.
 58, 59, 60, 61. सल्ल-IV
 366-438, सल्ल-IV. 177, II.
 79. सल्ल-III. 85, IV.
 316. सल्ल-III. 147. सल्ल-III
 III. 85. सल्ल-IV. 429.
 सल्लो-IV. 37, II. 160
 सल्ल-IV. 424, 412. सल्लो-IV
 396 सल्लो-IV. 348.
 सल्लो-IV. 151
 सल्लो-IV. 56; II. 83.
 सल्लो-IV. 303
 सल्लो-IV. 56, II. 83.
 सल्लो-IV. 160.
 सल्लो-IV. 59, 60.
 सल्लो-IV. 160.
 सल्लो-IV. 395.
 सल्लो-IV. 367
 सल्लो-IV. 323.
 सल्लो-IV. 422, 8. *सल्लो-III.
 85.
 सल्लो-III. 35.
 सल्लो-IV. 382, 395, 418, 444,
 सल्लो-IV. 309.
 सल्लो-IV. 354
 सल्लो-IV. 6. सल्लो-IV. 422,
 23. सल्लो-IV. 438. सल्लो-
 180.
 सल्लो-IV. 339.
 सल्लो-IV. 100. सल्लो-IV. 382.
 सल्लो-IV. 177.
 सल्लो-IV. 177
 सल्लो-IV. 236.
 सल्लो-IV. 236
 सल्लो-IV. 158; IV. 352
 सल्लो-IV. 198.
 सल्लो-IV. 187.
 सल्लो-IV. 85.
 सल्लो-IV. 422, 23. *सल्लो-IV. 187.
 सल्लो-IV. 195; IV. 332, 379,
 390, 398, 401, 414, 417,
 444. Declined III. 27, 28,
 36, 121. सल्लो-IV. 358,
 367.
 सल्लो-IV. 269. सल्लो-IV. 269.
 III. 65.
 सल्लो-IV. 356, 419.
 सल्लो-IV. 33; II. 204, III. 33,
 86; IV. 439.
 सल्लो-IV. 52, III. 56.
 सल्लो-IV. 187.
 सल्लो-IV. 5.
 सल्लो-IV. 5.
 सल्लो-IV. 52, III. 56.
 सल्लो-IV. 368.
 सल्लो-IV. 71.
 सल्लो-IV. 190.
 सल्लो-IV. 22.
 सल्लो-IV. 22.
 सल्लो-IV. 418.
 सल्लो-IV. 193.
 सल्लो-IV. 330.
 सल्लो-IV. 344. *सल्लो-III. 153.
 सल्लो-IV. 260; II. 78.
 सल्लो-IV. 334, 430. सल्लो-IV
 409. सल्लो-IV. 422, 10.
 सल्लो-IV. 340. सल्लो-IV.
 341.
 सल्लो-IV. 44.
 सल्लो-IV. 182. *सल्लो-IV. 334.
 *सल्लो-IV. 395, 419. *सल्लो-IV.

१४२. *५-IV. ३८३.
 वा-IV. १२२, १२.
 वा-IV. ८४.
 वा-IV. १००.
 वा-IV. ९५.
 वा-IV. ३७०.
 वा-IV. १७. *५-IV. ४०१.
 वा-IV. ४१. *५-IV. १७.
 वा-IV. ३३५.
 वा-IV. २११.
 वा-IV. ८, २११. *५-IV. २११.
 वा-IV. ४२०.
 वा-IV. १७७.
 वा-IV. ३५७, ३९६.
 वा-IV. १७९, २३१.
 वा-IV. ३८७, ३९५.
 वा-IV. ४३.
 वा-IV. १६०.
 वा-IV. २. वा-IV. १९७.
 वा-IV. ८२. See वा-IV.
 वा-IV. ८२.
 वा-IV. ३१.
 वा-IV. ८२.
 वा-IV. १९७. See वा-IV.
 वा-IV. १२३.
 वा-IV. १८७.
 वा-IV. ३६६, ४२२, २२.
 वा-IV. १३४.
 वा-IV. १८७. Declined. III. २१.
 वा-IV. २०४.
 वा-IV. २१७.
 वा-IV. See वा-IV.
 वा-IV. See वा-IV.
 वा-IV. १२८.
 वा-IV. १०७.
 वा-IV. ९२.
 वा-IV. ९२.
 वा-IV. १३०. *५-IV. ३३७.
 वा-IV. १२८.
 वा-IV. २९, २६४.
 वा-IV. ९६, २६९. *५-IV. ९६.
 वा-IV. १११. *५-IV. १११.
 वा-IV. ४३. *५-IV. ३९५.
 वा-IV. २२४.
 वा-IV. १२८.
 वा-IV. १२८; II. ३४.
 वा-IV. २१५. *५-IV. ८९.
 वा-IV. २१५, २५४.
 वा-IV. १०९.
 वा-IV. ७५.
 वा-IV. ७७.
 वा-IV. १८७.
 वा-IV. ४२३.
 वा-IV. २१७. *५-IV. २१७.
 वा-IV. १३४.
 वा-IV. ३१४.
 वा-IV. ८५.
 वा-IV. १४९.
 वा-IV. १५०.
 वा-IV. २५५.
 वा-IV. १३८.
 वा-IV. २३६.
 वा-IV. ८१.
 वा-IV. ४६, २५९.
 वा-IV. ९६.
 वा-IV. ७४; IV. ४१२.
 वा-IV. ३२; III. ८५. वा-IV. ४४५.
 वा-IV. ३६७. वा-IV. ४४८.
 वा-IV. ४२३, ४४५.
 वा-IV. १५६.
 वा-IV. २६६.

- निरि-IV. 370, 401. निरी-II. 101. निरि, निरी-II. 198.
 निरिम्तो-II 159.
 निरिसो-I. 101.
 निरोविअण-I. 156.
 निल-I. 4; IV. 337.
 सिलायडु-IV. 311.
 मिलिङ्ग-II. 106 See मिर्
 मिलिङ्गो II. 55, 106.
 निवेद-IV. 190.
 निवेणो-II. 106.
 निवेओ-II. 106.
 निवित्त-IV. 112.
 निविणो-I. 16, 259, II 108.
 निविण-II. 186.
 निव-IV. 110.
 निवद-IV. 230.
 निवेर-IV. 115. *र-IV. 357.
 निवेर-IV 31, 192.
 निवेर-II 97.
 निवेर-IV. 138.
 निवेर-I 181.
 निवेर-IV. 115. *र-IV 313.
 *र-IV. 313.
 निवेर-III. 10.
 निवेर-I. 181.
 निवेर-IV 130.
 निवेर-III. 111.
 निवेर-II 10.
 निवेर-IV 124. *र-III 81. *र
 IV 105. निवेर-II 181.
 निवेर-IV 2.
 निवेर-II. 92. निवेर-IV 30. निवेर
 -IV. 102.
 निवेर I. 13, IV 205.
 *र-I. 10. निवेर-I 20, 92.
 20, II 105. *र-I. 118.
 *र-I. 111, II. 90. निवेर-
 IV 112.
 निवेरो-I. 181.
 निवे-IV. 367, 383, 111, 118.
 422, 20.
 निवे-See निवे.
 निवे-IV. 116. निवे-IV. 376.
 127 (रवे).
 निवे-IV. 336, 406. निवे-
 IV. 338, 385, 389, 111.
 निवे-IV 423, 11.
 निवेर-IV. 431.
 निवे-II. 106.
 निवेर-IV. 399.
 निवेर-I. 8, 177.
 निवे-See निवे.
 निवे (रवे)-III. 35, 43.
 निवे-I. 206.
 निवे-IV. 261.
 निवेर, *र-III 56.
 निवे IV 329.
 निवे-IV 129.
 निवे II. 106.
 निवेर-I 171.
 निवे-I 177.
 निवे-IV 129.
 निवे, *र)-II 106. निवे-II. 11.
 निवे-(रवे)-II 5.
 निवे-IV. 127.
 निवे-I 5.
 निवे-IV. 110.
 निवे-I 177.
 निवेर-I 160.
 निवे IV 190, 110.
 निवे-II 11.
 निवे-II. 64, IV 111.
 निवे IV. 122, 6.
 निवे-I 52.
 निवे-IV 113.
 निवे I. 160.

- वृ-ल. 118.
 वृ- (वृत्त)-ल. 75.
 वृ- (वृत्त)-ल. 261.
 वृ-ल. 177.
 वृ-IV. 257.
 वृ-ल. 138.
 वृ-See वृत्त.
 वृत्त-ल. 105.
 वृत्त-ल. 105.
 वृ-ल. 260.
 वृत्त-ल. 160.
 वृ-ल. 314.
 वृ-IV. 318 वृ-ल. 196.
 वृ-ल. 160; II. 107.
 वृ-ल. 57, 160; II. 63, 93.
 वृ-ल. 284.
 वृ-ल. 201.
 वृ-ल. 367, 422, 2. •वृ-
 II. 184.
 वृ-See वृत्त.
 वृ-ल. •वृ-III. 32.
 वृ-ल. 79.
 वृ-ल. 334.
 वृ-ल. 32.
 वृ-See वृत्त.
 वृ-ल. 426.
 वृ-ल. 46.
 वृ-ल. 284.
 वृ-ल. 74.
 वृ-ल. 266.
 वृ-IV. 332, 420.
 वृ-ल. 34.
 वृ-ल. 97.
 वृ-ल. 155.
 वृ-ल. 102.
 वृ-ल. 113.
 वृ-IV. 419.
 वृ-ल. 26.
 वृ-IV. 330.
 वृ-ल. 160.
 वृ-IV. 387.
 वृ- (वृ)-II. 114.
 वृ- (वृ)-II. 114.
 वृ-See वृत्त.
 वृ-ल. 261.
 वृ-ल. 80.
 वृ-ल. 113, 177, 192.
 वृ-ल. 177.
 वृ-IV. 423.
 वृ-IV. 357. •वृ-IV.
 376, 427.
 वृ-ल. 177.
 वृ-ल. 187; III. 26, 29, 30.
 वृ-ल. 101.
 वृ-IV. 419.
 वृ-ल. 177.
 वृ-IV. 391.
 वृ-IV. 263.
 वृ-IV. 370, 441.
 वृ-ल. 118; II. 113.
 वृ-ल. 231.
 वृ, वृ-IV. 233.
 - with वृ, वृ-IV. 230.
 वृ-ल. 166. •वृ-ल. 181.
 वृ-IV. 106.
 वृ-IV. 448. वृ-ल. 64, 207.
 वृ-IV. 106.
 वृ-ल. 107.
 वृ-ल. 8.
 वृ-See वृत्त.
 वृ-ल. 157.
 वृ-ल. 113, 192.
 वृ-ल. 188; III. 81; IV. 287.
 वृ-ल. 32.
 वृ-ल. 57; II. 24.
 वृ-ल. 85.
 वृ-ल. 150.
 वृ-ल. 55.

हरण-II. 120.
 हरस्वन्दा-II. 97.
 हरखदा-II. 97.
 हरवर्द्ध-I 99, 206.
 •हर-I. 134, 135.
 हरी-III. 38; IV. 391, 420,
 422, 6. •री-III. 38.
 हरिअशो-II 87.
 हरिआलो-II. 121.
 हरिणाइ-IV. 423, 20.
 हरिणाहिब-III 180.
 हरिमइ-IV. 235.
 हरिमो-II 105.
 हरे-II. 203.
 हरो-I. 51
 हलदा-I. 88. III. 34.
 हलदी-I. 88. III. 34.
 हल-IV. 326
 हला-II. 195, IV 260
 हलि-IV. 332, 358.
 हलिआलो II. 121.
 हलिओ I. 67.
 हलिदा-I. 254. हलिदा-I 88.
 हलिदी-I 88, 254.
 हल्ल-II. 122.
 हल-II. 195.
 हल्ल-III 174.
 हल्ल-IV 396.
 हल्ल-See न.
 हल्ल-IV 238
 हल conj. III 28, 32, 36; 139-
 145, 149, 152, 153, 154,
 156, 157, 158, 159, 160,
 161-169, 173, 175-178,
 181, 182 हल-II. 198,
 III. 67, IV 196, 239 हल-
 IV 243 हल्ल-IV 312.
 हल्ल-हल्ल-IV. 249 हल्ल-
 IV 356. हल्ल-III. 105

-with उप ऊहमिअ, ओहमिअ
 उवहसिअ-I. 173.
 हसिरो-II. 145.
 हस्ती-IV. 289.
 हादाण-III. 129.
 हा-I. 67; II. 192.
 हा-हीणो-I. 103. हीण-II. 104.
 हुणो-I. 103. -with प्र, परीण-
 I. 103. -with वि, विहीणो,
 विहूणो-I. 103.
 हारवइ-IV. 31.
 हाभिओ-I. 67.
 हावणे-II. 178.
 •हाउटे-IV. 350.
 हादा-II. 217.
 हि-IV. 422, 14.
 हिअम-I. 128. हिअम-I. 263, II.
 204; IV. 23. हिअम-II. 21.
 III. 142; IV. 439. हिअ-
 IV. 370. हिअण-III. 21.
 हिअण-IV. 164. हिअ-IV.
 330, 395, 420. हिअ-I.
 199. •हिअओ-II. 166. •हिअ-
 I. 269. हिअ-IV. 122, 1.
 हिअउट-IV. 350, 367, 421, 3.
 430. हिअ IV. 357, 424,
 13, 23, 439.
 हिअ-See ह.
 हिअव-See हिअम.
 हिअिवाण-IV. 299.
 हिअिअहि-IV. 299.
 हिअण, •ह IV. 310.
 हिअ-II 136.
 हिअण-IV. 265.
 हिअ-II. 186.
 हिअो II 104.
 हिअ-II. 104.
 हिअ-IV. 228.
 हि-II 217, IV. 2

आरोल-पुञ्ज 102.
 आलिह-स्पृञ् 182.
 आलुख-स्पृञ् 182.
 आलुख-दह 208.
 आइ-कास् 192.
 आहोड-तड् 27.
 आसंघ-स+भावि 35.

इच्छ-इप् 215.

उहस-गम् 162.
 उह्वुड-तुड् 116.
 उग-उद्+घृ 33
 उगह-रच् 94
 उगुस-मृञ् 105.
 उघ-नि+दा 12.
 उत्थघ-उद्+नम् 36.
 उत्थघ-उद्+क्षिप् 144.
 उत्थघ-रघृ 133.
 उत्थार-आ+कम् 160.
 उत्थल-उद्+शल् 174.
 उद्दाल-आ+छिद् 125.
 उद्दमा-पृ 169
 उप्पाल-कच् 2
 उधेल-उद्+नम् 36.
 उन्नास-रम् 168.
 उन्मुव-उद्+क्षिप् 144.
 उमच्छ-बन्च् 93.
 उम्मलघ-अभि+आ+गम् 165.
 उद्दाल-उद्+नम् 36.
 उद्दुह-तुड् 116.
 उद्दुह-वि+रिच् 26.
 उद्दुर-तुड् 116.
 उवहन्ध-मृ+आ+रच् 95.
 उविव-उद्+विच् 227.
 उव्वड-उद्+वच् 223.
 उव्वेज-उद्+वच् 223.

उव्वेज-प्र+म् 77.
 उस्सिह-उद्+क्षिप् 144.
 उस्सिह-मुच् 91.

ऊसल-उद्+लम् 202.
 ऊमुम-उद्+लम् 202.

ओअक्ख-दन् 181.
 ओअग-वि+आप् 141.
 ओअद-आ+छिद् 125.
 ओग्गाल-रोमन् 43.
 ओम्वाल-छद् 21.
 ओम्वाल-ट्ठावि 41.
 ओरस-अव+नृ 85.
 ओदम्मा-उद्+वा 11.
 ओलुड-वि+विच् 26.
 ओह-अव+नृ 85.
 ओहाम-नुल् 25.
 ओहाव-आ+कम् 160.
 ओहीर-नि+दा 12.
 ओमुद-तिञ् 104.

कट्ट-कृप् 187.
 कट्ट-कच् 220.
 कट्ट-कच् 249
 कम्म-स्वप् 146.
 कम्म-कृ 72
 कम्म-भुह् 110.
 कम्मव-उत्+भुञ् 111.
 करज-भञ्ज 106.
 का-कृ 214.
 क्किण-की 52.
 क्किलिक्किव १म् 168.
 कीर-कृ 250.
 कुडर-उद्+स्या 17.
 कुम-मुप् 217.
 कुण-कृ 65.
 कुण-कृ 230.

बुद-आ+कम् 160.

बुप-बुप् 249.

बुद-क्षिप् 143.

जअङ-स्वर् 170.

जम-जाय 80.

जच्छ-यम् 215.

जम्-कम् 2.

जम्भा-अव+जम् 167.

जम्म-जन् 136.

जव-वापि 40.

जा-जन् 136.

जाण-ज्ञा 7.

जिण-जि 241.

जिम-भुम् 110.

जिम्म-भुम् 230.

जिन्-जि 242.

जीर-ज् 250.

जीह-जग् 103.

जुव-जुम् 109.

जुम्भ-जुम् 217.

जुन्-जुम् 109.

जुप-जम् 109.

जूर-क्षिम् 132.

जु-जुम् 135.

जुव-जम् 93.

जेम-भुम् 110.

मङ-मद् 130.

मम्भ-भम् 161.

मर-स्वर् 71.

मर-मर् 173.

मज-वि+जम् 148.

मज-म+ज 140.

मज-डा+मा+जम्भम् 176.

मज-निम्+यम् 201.

मज्ज-भम् 161.

मा-मै 6.

मुम्भ-भुम् 1.

मुर-स्वर् 74.

मिरिदिङ्-भम् 161.

मिदिदिङ्-भम् 115.

ठ-उद्+स्था 17.

ठा-स्था 16.

डङ्ग-दङ् 246.

डर-भम् 198.

डङ्ग-पा 10.

डिम्म-भुम् 197.

डङ्ग-छम् 21.

डङ्गोल-भम् 189.

डङ्ग-भम् 161.

डव-भम् 155.

डङ्ग-भम् 189.

डङ्ग-वि+भुम् 118.

डिङ्ग-भम् 99.

डङ्ग-भम् 161.

डुम्भ-भम् 161.

डुम्भ-भम् 161.

मज-ज्ञा 252.

मज-भुम् 150.

मज-ज्ञा 252.

मिआर-क 66.

मिउ-भम् 101.

मिउ-भम् 173.

मिउ-भम् 3.

मिउ-भम्-डिङ् 124.

मिउ-भम्-डिङ् 20.

मिउ-भम्-डिङ् 121.

मिउ-भम्-भम् 173.

मिउ-भम्-वि+भम् 175.

मिउ-भम्-क 67.

मिउ-भम्-भम् 199.

INDEX OF DHATVADESAS.

निहन् 162.
 निहन् 178.
 निहन् 185.
 निहन् 55.
 निहन् 185.
 निहन् 162.
 निहन् 202.
 निहन् 55.
 निहन् 55.
 निहन् 116.
 निहन् 91.
 निहन् 124.
 निहन् 178.
 निहन् 162.
 निहन् 185.
 निहन् 92.
 निहन् 62.
 निहन् 124.
 निहन् 159.
 निहन् 69.
 निहन् 44.
 निहन् 22.
 निहन् 22.
 निहन् 158.
 निहन् 162.
 निहन् 162.
 निहन् 145.
 निहन् 5.
 निहन् 162.
 निहन् 71.
 निहन् 131.
 निहन् 79.
 निहन् 168.
 निहन् 199.
 निहन् 21.
 निहन् 45.
 निहन् 143.
 निहन् 194.

नहन् 137.
 नहन् 137.
 नहन् 137.
 नहन् 30.
 नहन् 161.
 नहन् 86.
 नहन् 30.
 नहन् 250.
 नहन् 86.
 नहन् 116.
 नहन् 230.
 नहन् 172.
 नहन् 170.
 नहन् 171.
 नहन् 152.
 नहन् 116.

नहन् 16.
 नहन् 87.
 नहन् 175.
 नहन् 138.
 नहन् 141.
 नहन् 242.

नहन् 32.
 नहन् 246.
 नहन् 213.
 नहन् 9.
 नहन् 32.
 नहन् 32.
 नहन् 4.
 नहन् 4.
 नहन् 245.
 नहन् 24.
 नहन् 124.
 नहन् 2.
 नहन् 1-1.

धा-धात् 228.
धाङ-निर्+म् 79.
धुण-ध् 241.
धुमा-उद्+म् 8.
धुव-ध् 59.
धुव्य-ध् 242.

नध-नृत् 225.
नह-नद् 230.
नव-नम् 226.
नस्म-नस् 230.
नासव-नस् 231.
निम-नद् 181.
निमच्छ-नद् 181.
निम्मव-निर्+मा 19.
निम्माण-निर्+मा 19.
निरण-नद् 16.
निरुवा-नद् 209.
नीरज-भञ्ज् 106.
नील-निर्+म् 79.
नून-उद् 21.

पउत्त-पत् 90.
पक्खोड-उद् 130.
पक्खोड-वि+क्खेत् 42.
पक्क-उद् 173.
पक्क-गम् 162.
पक्क-उप+आ+लम्भय् 156.
पक्क-गम् 162.
पक्क-पत् 224.
पक्क-कृ 2.
पक्क-उद् 173.
पह-पा 10.
पहव-प्र+स्थापय् 37.
पह-पत् 219.
पहिसा-अनु+प्रज् 107.
पहिसा-नम् 178.
पहिसा-गम् 167.
पहिसाम-गम् 167.

पहुद्-धुम् 154.
पमान-अत् 39.
पदअ-गम् 162.
पद्माङ-मृद् 126.
पद्मस-वि+स्य 75.
पद्मद्-स्य 74.
पद्म-मृद् 209.
पद्म-स्य 74.
पद्म-कृ 70.
पद्म-प्र+म् 77.
पद्म-गम् 161.
परिअङ्क-गम् 162.
परिअल-गम् 162.
परिअन्त-लिप् 190.
परिआल-वेद् 51.
परिआङ-यद् 50.
परिहङ्-मृद् 126.
परी-प्रम् 161.
परी-क्षिप् 143.
पलाव-नम् 31.
पल्ल-परि+अस् 200.
पल्ल-परि+अस् 200.
पल्ल-वि+रिप् 26.
पल्ल-परि+अस् 200.
पल्ल-प्रति+आ+गम् 166.
पल्ल-म्लै 18.
पल्ल-गम् 41.
पल्ल-उद् 21.
पल्ल-भञ्ज् 106.
पल्ल-घृणं 117.
पार-गम् 86.
पास-रम् 181.
पास-पा 10.
पास-कृ 2.
पुच्छ-प्रच्छ 97.
पुच्छ-मृज् 105.
पुण-प 241.
पुलअ-रम् 181.

INDEX OF DHATVADESHAS.

कृ-कृत् 202.

कृ-कृत् 181.

कृ-कृत् 242.

कृ-कृत् 105.

कृ-कृत् 105.

कृ-कृत्+आ+इ 76.

कृ-कृत् 181.

कृ-कृत्+आ+इ 37.

कृ-कृत् 143.

कृ-कृत् 182.

कृ-कृत् 182.

कृ-कृत्+आ+इ 129.

कृ-कृत् 182.

कृ-कृत् 177.

कृ-कृत् 177.

कृ-कृत् 177.

कृ-कृत् 231.

कृ-कृत् 231.

कृ-कृत् 177.

कृ-कृत् 161.

कृ-कृत् 161.

कृ-कृत् 105.

कृ-कृत् 247.

कृ-कृत् 53.

कृ-कृत् 98.

कृ-कृत् 217.

कृ-कृत् 198.

कृ-कृत् 5.

कृ-कृत् 2.

कृ-कृत् 249.

कृ-कृत् 161.

कृ-कृत् 161.

कृ-कृत् 161.

कृ-कृत् 74.

कृ-कृत् 74.

कृ-कृत् 53.

नि-नि 216.

नि-नि 203.

नि-नि 186.

नि-नि 110.

नि-नि 212.

नि-नि 161.

नि-नि 177.

नि-नि 230.

नि-नि 225.

नि-नि 123.

नि-नि 126.

नि-नि 126.

नि-नि 126.

नि-नि 192.

नि-नि 78.

नि-नि 232.

नि-नि 217.

नि-नि 7.

नि-नि 212.

नि-नि 214.

नि-नि 106.

नि-नि 106.

नि-नि 168.

नि-नि 28.

नि-नि 91.

नि-नि 184.

नि-नि 184.

नि-नि 194.

नि-नि 194.

नि-नि 155.

नि-नि 102.

नि-नि 28.

नि-नि 24.

नि-नि 173.

नि-नि 115.

नि-नि 100.

नि-नि 212.

हन्त-ह 57.
 हन्त-ह 67.
 हन्त-ह 218.
 हन्त-ह 215.
 हन्त-ह 226.
 होत-ह 212.
 होत-ह 185.
 होत-ह 103.
 होत-ह 91.
 होत-ह 100.

लम्-लम् 230.
 लम् स्म 74.
 लम्-लम् 249.
 लम्-लम् 197.
 लिङ्-नी+ली 55.
 लिङ्-नी+ली 55.
 लिङ्-लिङ् 149.
 लिङ्-लिङ् 245.
 लिङ्-लिङ् 146.
 लुङ्-ली 55.
 लुङ्-लुङ् 116.
 लुङ्-लुङ् 105.
 लुङ्-लुङ् 241.
 लुङ्-लुङ् 242.
 लुङ्-लुङ् 105.
 लुङ्-लुङ् 124.
 लुङ्-लुङ् 230.
 लुङ्-लुङ् 116.

बगाल रोमन्व 43.
 बगाल-काल 192.
 बगाल-काल 225.
 बगाल-काल 194.
 बगाल-काल 191.
 बगाल-काल 2.
 बगाल-काल 114.
 बगाल-काल 220.
 बगाल-काल 245.

बगाल-काल 103.
 बगाल-काल 192.
 बगाल-काल 176.
 बगाल-काल 79.
 बगाल-काल 129.
 बगाल-काल 209.
 बगाल-काल 47.
 बगाल-काल 206.
 बगाल-काल 11.
 बगाल-काल 15.
 बगाल-काल 68.
 बगाल-काल 179.
 बगाल-काल 205.
 बगाल-काल 253.
 बगाल-काल 129.
 बगाल-काल 31.
 बगाल-काल 52.
 बगाल-काल 46.
 बगाल-काल 94.
 बगाल-काल 251.
 बगाल-काल 208.
 बगाल-काल 31.
 बगाल-काल 75.
 बगाल-काल 106.
 बगाल-काल 150.
 बगाल-काल 137.
 बगाल-काल 193.
 बगाल-काल 56.
 बगाल-काल 131.
 बगाल-काल 192.
 बगाल-काल 129.
 बगाल-काल 176.
 बगाल-काल 132.
 बगाल-काल 193.
 बगाल-काल 27.
 बगाल-काल 75.
 बगाल-काल 28.
 बगाल-काल 101.
 बगाल-काल 245.

Notes

VIII. i.

1. The word *अथ* in this *पू* has two meanings; it means 'after' or 'now,' i. e. after giving a complete treatment of Sanskrit grammar; it also indicates the opening of a new topic, viz., Prakrit. Hemacandra's system of grammar consists of eight chapters; the first seven deal with Sanskrit grammar and the last chapter with six dialects of Prakrit, viz., *महाकाशिका*, *शौरसेनी*, *मगधी*, *पैशाची*, *वृद्धिपैशाची* and *अवध*. The word Prakrit is derived from *प्रकृति* which, according to the author, means Sanskrit. *संस्कृतानन्तरं च* Hemacandra classifies Prakrit word into *तद्वत्*, *तत्पुन* and *देशी*. He would not speak of *तत्पुन* as he has already treated of them in the preceding chapters. He does not speak of *देशी* words here, but discusses only *तद्वत्* words of both types, *सिद्ध* and *साम्यजन*. Prakrit does not use *ङ*, *क्ष*, *ल*, *र*, *पे*, *भौ*, *इ*, *म*, *य*, *प*, *विभक्तं*, *पुन*, consonant without vowel, dual and Dative plural.

2. *सर्वत्र* means 'generally', there being many exceptions to every rule in Prakrit.

3. The Prakrit of the *श्रुति* is called *आर्य* which also generally follows these rules. By *आर्य* Hemacandra understands *अर्यभट्ट*.

4. *वृत्ति* means *समास* or compound where a short vowel takes the place of a long vowel and *vice versa*. *वारिमई*, sk. *वारिमनि*, water-like sense, *वारि इति बुद्धिः*. *निअन्वसिद्धलिअवाइनालत्स*, sk. *निअन्वसिद्धलिअवाइनालत्स*.

5. *वासेनी*, sk. *व्यासश्रुति*; *विपनायव*, sk. *विपनायव*.

6. *अस्वदन्* is dissimilar vowel *न* *वेरिवागे* *वि* *अवयागे*, the whole verse from unknown source stands thus:-*मोदयारित्ताननई पदयमसिपो तुशरिद्धत्स । नने संनविहुरे न वेरिवागे वि अवयागे ॥* sk. *मोद-*

परिमाणमभी प्रतिज्ञां अमेः तत्रापि कस्य । मन्वे वादाविदुः न वेतिर्यमन्ववशातः । इन्द्रहिर, sk. इन्द्रेन्द्रहिरमितः शोभने उपेन्द्रो नक्षत्रमावन्ववशः । मन्दावन्व नक्षत्रापर इव विदुःप्रतिनिधयः. The two verses illustrate the rule that or उ followed by a dissimilar vowel do not form a सधि, उ अर, sk. गृहोदरतामरमानुसारिणी अमरवह्निरिव.

7. ए and ओ followed by vowels do not form सधि. बहुवार sk. क्वा नयोत्रेयने आद्यया वन्तुस्मै । मध्यव्यशर गेतिषाण्डा इत्यन्ते । The next verse is an illustration for ओ followed by vowel, आलभितमो एहि. उक्तानु अ etc., sk. उक्तानु च पदनिन्दनामन् मुखम् । तदेव मुदितमिदं गिरिगन्ताकृत्यामह इदानीम्. अष्टरिभ्यो आचने. The next verse shows that other vowels may form a सधि e. g., अत्य + आलोभ्य = अत्यालभ्य. The sk. rendering of the verse is अर्थालोचनतरला इतरकरीनां भ्रमन्ति तुदयः । अर्था एव निरात्म्य सन्ति इतर कर्वाण्डायाम्.

8. उद्भूतस्वर is here defined as a vowel which is left when its consonant is dropped. Such a vowel does not form सधि with the preceding one, e. g., गन्धउटि = गन्धकुटीम्. The verse is not quite clear in its meaning. सालाह्व is शालवाहन, चक्राओ is चक्रवाक. where the उद्भूत vowel does form सधि.

11. समासे तु etc., in a compound word the ending consonant of the first member may or may not be regarded as final. Thus, from सद्भिः we may have सन्भिः by dropping or सन्भिः, by retaining it.

24 आलङ्कृत is आलङ्कृत with क termination by स्वार्थे इव च, VIII u 164.

27. क्वा becomes ऊव as in क्वाकृण when an अनुस्वार is possible, but when it becomes इव as in करिभ, there is no place for अनुस्वार as there is no व. व as declensional termination is possible in the Instrumental sing, Gen. plu., and 3 in Loc. plu.

30. प्रत्यासृति is सानिध्य or सामीप्य. Thus, e. g. अनुस्वार followed by a letter from कर्ण would be changed into ऊ, and so forth.

67-83. These Sūtras describe the several changes that *अ* in Sanskrit words undergoes.

67. दशमी and दाशमी do not come under this rule
are to be traced to दशमि and दाशमि both of which exist
Sanskrit. दशदाशो वनाख्यवडी हयमरः.

68. यच् is one of the कृदन्त terminations which require the वृद्धि of the first अ; this अ after the वृद्धि becomes उ in the present rule अ in Prakrit.

70 The rule should have rather been: A long vowel followed by *ṣṣṣ* is shortened, which is one of the fundamental rules in Prakrit. If however the *ṣṣṣ* is dropped by VIII. 1. 29, the long vowel will naturally remain intact.

77 अक्ष has several meanings, when it means mother in law it is changed to अम्मा. Similarly अक्ष in 83 below.

81. This is one of the fundamental rules in Prakrit: long vowel followed by a conjunct consonant is shortened
 विहृष्यन्त इति वृद्धिर्न भवति. अथान्नं इति वृद्धिः, if one of the conjuncts is dropped or if there be no conjunct at all the vowel remains as it is अथान्नं stands for अन्नं where न् cannot be shortened. In ईर and एर which stand for ईर and एर the conjunct is dropped and hence the original long vowel remains as ईर while in एर the short vowel is lengthened.

17. Change of q .

As in Prakrit as well as in the pronounced η and η , the η and η thus become η and η , the η and η and η and η is not changed when the η are η and η and η and η (compare 11) in η and η .

The second question is: "What is the meaning of the word 'moral'?"
 The word 'moral' is derived from the Latin word 'moralis', which means 'pertaining to the soul' or 'pertaining to the mind'. It is used to describe actions or behaviors that are based on principles of right and wrong, or on the principles of morality.

It is a condition of the use of this record that it be used for the purpose for which it was made.

146-147. These rules speak of the changes of ए. विभक्त्योऽपि विभक्त्येव विनोदा. महमहिम्न is प्रमृत्, see iv. 78 below.

148-155. These rules describe the changes of ऐ.

155. धीर इत् विसाभो, i.e. धीर इति विसादः.

156-158. These rules describe the changes of ओ.

156. ओ in words अन्योन्व etc. is optionally changed to अ, क and न occurring in words प्रकोष्ठ and आतोय are then changed to क. Thus प्रकोष्ठ becomes प्रकृष्ठ and आतोय becomes अकृष्ट.

159-164. These rules speak of the changes of औ.

165-175. This group of rules describes miscellaneous changes that take place in sk. words when they are turned to Prakrit. Thus in प्रवोदस the first vowel i.e. अ, together with the whole of the following syllable सवरन्ध्र (consonant + vowel) यो is changed to ए, and it is in this way that वेत्तरेण. In the same manner स्वदिर becomes वेदर and so forth.

166. विचक्षित according to this rule becomes वेदर, but the form विचक्षित is also found, e.g. मुद्रविचक्षितप्रणयुग्मा (कर्णमन्त्रिणी, 11 i.e. मुद्रविचक्षितप्रणयुग्मा).

170. The word दूर is unknown to sk. language. वि. explains it as अयम् अयन्नुवां.

173. कृष्णम्, as the अदिश mentioned has कृ it cannot be shortened even when it is followed by a conjunct.

176-271. These rules describe changes that consecutively take place in Prakrit.

176. This is an अविच्छिन्नम् and each of the three वर्णः, क, ग, (consonant) after a vowel, अन्त्यम्, of a non-initial, and अन्तः-non-initial, are to be borrowed in interpreting the adjacent butra.

177. The eight non-conjunct, non-initial consonants, क, ग, etc. occurring after a vowel, are generally dropped. This is one of the fundamental rules of Prakrit phonetics which is not mentioned in the explanation. अन्तः ग etc., in a compound the first syllable of the second word may be regarded, at least,

according to instances found in literature, as initial or non-initial. Thus, क, न etc., may or may not be dropped in the first syllable of the second member of a compound word; कृ-., कृद्ध or कृद्धर from sk. कृन्ध or कृद्धर; or कृद्ध कृद्ध from sk. कृद्ध. क in Jain Prakrit and Ardha-Magadhi is often changed to न; e. g. एन, सोन, जागर, जागस etc., Hemacandra, however, tries to explain the change of क to न by iv. 447.

180. When क, न, च, ज etc., are dropped the remaining कर्ण i.e. अ or आ, if preceded by अ or आ, is pronounced like a lightly articulate (लघुप्रवर्तित) व. Thus नगर becomes नवर; काचनगि becomes काचनगि; पाताल becomes पाताल and द्वाद्, after first dropping its natural व, becomes द्वाद् with a लघुप्रवर्तित-चरुणि. This वृत्ति is possible only after अवर्ण according to Hemacandra. Thus लोक्त्व according to him would be लोक्त्व and not लोक्त्व. The Jain manuscripts however have this वृत्ति in instances like लोक्त्व and also after द, इ, ए; and in some cases even after उ. The rule as given by नरहरी seems to be better: अनादौ अवर्णो वर्णो वदितव्यो वदितव्यः । इति पाठविज्ञा, i.e. non initial अ and इ should be pronounced like व. He adds further: प्राचोप्रवर्तितव्यः कवित्प्राचोप्रवर्तितः । अत्र नश्यति नानात्वं तत्र लोको न नश्यति ॥ प्राचोप्रवर्तित II 2.

181-186. These rules describe changes of क in sk words.

181. कुन्ध has two meanings; a dwarf and a kind of flower. कुन्ध becomes कुव when it does not mean a flower.

183. क्षित when it means a hunter and also a kind of medical herb (Marathi क्षिरादन or क्षीरिक्षादन) changes its क to च. If the क्षित be a hunter in disguise क is not changed to च. Thus we have ननिक्षो इक्षितव्य, we salute god इक्षित disguised as a hunter (to fight with अर्जुन).

187. This is one of the fundamental rules of Prakrit. The five hard and soft aspirates क, घ, ङ, च and न are regarded as conjuncts of क, ग, ङ, द and व with the aspirate क

These letters retain only the aspirate ह while क portion etc. is dropped. प्राय इत्येव, for explanation see under i. 177 above.

188. The change of य to व in वृषह् should have been mentioned after i. 208. Here the sūtra seems to be out of place.

189. The change of ख to क which is an exception to the general rule i. 187 is instanced in कृखल which becomes कल. Of course ख in this word could not be changed to क as it comes after an अनुस्वार.

190-192. These rules describe the changes of ग.

192. ग in दुर्ग and मुग is changed to क only when उ is lengthened by i. 115 in the case of दुर्ग and by false analogy in the case of मुग.

193. This rule describes the change of च.

194. This rule describes the change in ज.

195-198. These rules speak of the changes of ट.

198. व्यन्ते पाठिघातो (पाठो) : i. e. in the causal form of पठ्, काठे and काठेइ however do not in reality come from पठ् causal, but from स्कट् and स्कल.

204-214. These rules describe changes of त.

207. In वेतस, त is changed to ड when म in त is changed to इ by i. 46.

200. In इदित, त along with the preceding इ is changed to ञ. अय केचित् etc. Some grammarians here speak of the change of त to द. Hemacandra says he did not give this rule because the change of त to द is peculiar to शौरसेनी and मागधी and not to principal Prakrit, i. e. to माहाराष्ट्री. इति becomes इदि by u. 131 according to Hemacandra. In reality the च in इति is resolved in to इ and ह and after dropping इ by i. 177 and changing ह to इ we can get the form इदि.

211. सावर्धन, after dropping व and having संधि by i. 8. सावर्धनी भाषा, i. e. Prakrit dialect peculiar to सावर्धन, dialect of सावर्धनवर्ती.

213. पीन changes its त to व when a म्कार्थे उ termination is added.

215-216. These rules speak of the changes of व, which form an exception to the fundamental rule i. 167.

217-225. These rules speak of the changes of द when it is not dropped by i. 177.

217. दर changes its द to ढ when it means 'fear'; but when it means ईश्वर as in दरदलित्र it remains unchanged.

220. बद्धी meaning a flag on the head of an elephant (हस्तिनाम्ना) changes its द to र.

226-227. These rules speak of the changes of व when by i. 167 it is not changed to द.

228-230. These rules speak of the changes of न.

228. Non-initial न is invariably changed to ण according to this rule, which is one of the fundamental rules in Prakrit. नान्द stands for sk. नन्दवर्ति. In the सार्ध प्राकृत, i. e. Ardhamagadhi even non-initial न is optionally changed to ण.

229. The initial न in Prakrit is optionally changed to ण. The practice of the later Jains is to prefer न initial and to put ण non-initial, is not however, uniform. The Eastern school of grammarians advocates the change of न to ण indiscriminately, whether न is initial or non-initial.

231-235. These rules describe changes of व in Sanskrit words.

231. व is usually changed to व according to this rule. See also i. 177 and 179. प्राव इत्येव etc. वद stands for ववि. Here व is not changed to व by this rule, as in that case there would be a confusion of sense in ववि and ववि. एतेन वचारस्य etc. See note on i. 180.

236. By this rule ऋ is changed to म or to इ. See n on i. 187.

237-239. These rules speak of the changes of ऋ.

237. The change of ऋ to म is natural and normal Prakrit.

238. श्रीनिगनिर्देशात् etc., शिष्टेर्न (f) changes its ऋ to इ. If विम (n) does not.

240. म in कटम is changed to म against i. 187.

241-244. These rules describe the changes of म.

245-250. These rules speak of the changes of ऋ.

य, and is to be distinguished from another य.

249. छाया changes its य to इ when it does not mean complexion (भ्रान्तो), thus the shade of the tree would be वच्छस छाई. But the complexion or the expression on the face would be मुहताया.

250. डाह is a termination in which ङ signifies that the preceding vowel is to be dropped. So in other terminations which contain ङ

251-254. These rules speak of the changes of र.

252. In the word पदार्थ, र is substituted by डा, so the word becomes पदायाज.

254. चरण meaning foot is changed to चडण, (पादार्थहेतु) but in other senses it does not change its र to ड. प्रसवे वडने

जि एव, in वनर र is changed to ङ only when न is changed to व by i. 244.

255-257. These rules speak of the changes of ङ.

255. The word स्वर changes its ङ to र by this rule, which then becomes योरं. See i. 124. How are we to explain then वृन्दो ? देनचंद्र proposes that in वृन्द the first member is not स्वर but स्वर with the change of र to ङ by i. 254.

257. गिरां stands for रराट्. See also ii. 123 below.

258-259. These rules speak of the changes of व.

258. In वर, व is changed to न. In the natural order of alphabet we expect व here instead of न. This could be explained by the fact that व and न are often confounded.

260. This is one of the fundamental rules of Prakrit. Thus there is only one sibilant and it is न in Prakrit.

269. नकाराद्यन्तः हः is a conjunct of न as first member and ह as second member.

264. अनुस्वार is regarded in this grammar as a consonant and so the mention of अनुस्वार comes after all letters of alphabet. Thus सिह becomes निव by this rule.

267-271. These rules speak of the dropping of a whole syllable.

269. महान्वचना वदिषा इ महान्वचनाः महदन्ताः. आता ते, the whole phrase is: आता आतानि गुणा आता ते महान्वद पन्थानि । एविकिरणानुदीयानि । ऐनि वनताइ वनताइ ॥ श्ल. वय आतानि गुणाः वय ते महदन्ताः एवने । एविकिरणानुदीयानि भवन्ति वनतानि वनताइ ॥ निवन्तुनिवन्तानि वनताइ । निवन्तानि वनताइ ।

Synopsis of the contents of the First Part.

1-4. General and introductory.

5-10. Rules of अदि.

11-25. Rules about words ending in a consonant.

26-30. Rules about अनुस्वार.

31-36. Rules about the gender of word .

37. About विसर्ग.

38-43. Miscellaneous.

44-175. Vowel changes.

177-271. Consonant changes.

VII. II.

This षट् treats of the changes that conjunct consonants undergo in Prakrit. The fundamental rules about the changes of conjuncts are: (a) Conjuncts with dissimilar members, e.g. ल्य, र्य, क्य, etc., undergo a process of assimilation, i.e. one of the members assimilates the other. The grammarian however says that one member of the conjunct is dropped and the other is then doubled (ii. 89). (b) If the second or the fourth letter of a वर्ग is doubled, e.g. छ, or the conjunct would not be रक्ष or र्य but क्ख or र्य, i.e., it

or by shortening a long vowel in case the conjunct is kept intact.

1-88. These rules give various substitutes for conjuncts. The rules are arranged not according to conjunct but according to the substitute क्, छ etc. Whenever a conjunct is substituted by a letter, it is doubled according to the fundamental rules, viz., ii. 89 and ii. 90.

1. This is an अष्टाध्यायी and runs up to ii. 115.

1. क् and क् in a substantive are changed to क्, but in adjectives by क्.

7. स्थातु meaning a post or pillar is changed to छातु but when it means god शिव it is changed to यातु.

8-9. स्तम्भ meaning pillar is changed to स्तम्भ (compare Marathi स्तम्भ) but meaning stupification or want of motion (अस्तम्भ) it becomes स्तम्भ or अस्तम्भ.

15. भोषा सयलं etc., sk. भुक्त्वा सद्यः पृथ्वीं विद्वान् बुद्ध्या अनन्यकामि । त्वत्त्वा ततः कृत्वा दान्त्या प्रातः शिवं परमम् (कुमारपालचरित).

24. कौशिकमत्वात्, see ii. 107. मज्जाया stands for मज्जादा.

25. अभिनन्तु becomes अदिनञ्त् and अदिमञ्त्, but मन्तु becomes मन्.

30. रावद्वयं stands for रावद्वयिक, a commentary on the रावद्वयिगनसूत्र.

43. दत्त changes its conjunct to ण; अ in द is changed to इ by i. 46.

61. The conjunct न्न becomes न्न. अवलोकावाद,—see ii. 78.

68. पल्लव comes from sk. पल्लव by dropping of व by ii. 78 and doubling of ल.

71. कथं कदाचनो, the sk. word is कदाचन which changes its conjunct to क; thus the normal form would be कदाचनो and not कदाचनो. Hemacandra explains कदाचनो as shortening its first vowel by i. 84 and then changing the conjunct into क, or from कदाचन. This word however is unknown in sk.

75. विप्रकथे तु etc., see ii. 110.

77-79. These three rules are fundamental rules in the treatment of conjunct consonants as also ii. 89-93.

77. क, न etc., as first members of conjuncts are dropped विगर्ग followed by क or च and प or क is respectively called विहानुलीय and उपहानुलीय and written as ॠ क as in दुःख and ॠ प as in अन्तःपात.

78. न, न and व as second members of conjuncts are dropped.

79. Excepting the conjunct in वन्द, ल, व (and इ) and र, whether first or second members of conjuncts are dropped. अत्र इ इत्यादिसंयुक्तानां etc., in conjunct like इ, the dropping of इ by ii. 77 and of व by ii. 79 is allowed; in such cases one or the other, according to instances found, is to be dropped.

80. इदमदस्य etc., for स्थितिपरिवृत्ति (metathesis) see below ii. 116-124. बोरह m. and बोरही f. are देशी words meaning a young man and woman. सिम्बन्तु बोरहीओ, sk. सिम्बन्ता लभ्य, बोरहदहम्मि पतिता, sk. लहमद्रुदे पतिता.

89-93. These are fundamental rules about the treatment of conjunct and their importance has already been emphasised in the introductory note to this part.

92. लक्षणिक दीर्घ or अनुस्वार is that which comes in on account of a grammatical rule; e.g. नीनाम from निनास and न from स्वप्न अलक्षणिक is natural or original.

93. रेक. दोषो नास्ति., because of ii. 79.

100-115. This group of rules treats of a phonological change called *अवयव* or *स्थितिविपरिवृत्ति* or metathesis. The list of words undergoing this change is not complete as words like *आनह*, *वृत्ति*, *दीर्घ* etc., are not even mentioned. For *दीर्घ* on the contrary see ii. 171.

or 3 and in one instance by इ.

116-124. This group of rules treats of the phonological change called *अवयव* or *स्थितिविपरिवृत्ति* or metathesis. The list of words undergoing this change is not complete as words like *आनह*, *वृत्ति*, *दीर्घ* etc., are not even mentioned. For *दीर्घ* on the contrary see ii. 171.

118. अवयव becomes अवयव, modern Ellichpur.

recognised principle of philology, while others are altogether new words, probably देव.

129. गोचस्य when subordinate in a compound.

130. ह्य for झी by the philological principle called prothesis.

142. नादसिञ्ज, compare Marathi नादरी.

145-173. This group of rules speaks of the अदिन terminations of Sanskrit grammar.

158. क्वं द्विवाभिमुखं विद्वन् here द्वन् is not a substitute for the termination वृद्धन्, but for the word अभिमुख.

164. This termination क् is added in Prakrit to any form, even an infinitive like अश्नु which becomes अश्नुक्. क् is क्तिङ्गन्तः क्; compare पाणिनि. V. 4. 29.

174. The word नीच etc., are mentioned as substitutes for नी etc., without mentioning their अङ्गिष्टव्य and other changes. Some of the words mentioned under this sūtra may be traced to Sanskrit words but there are others which in reality are देव or देव words.

175-218. This group of sūtras give the list of अङ्गिष्टव्य (अङ्ग) with their names. The instances given are mostly from the महाभारत.

211. डन्त इत्येव etc; See also the list of अङ्गिष्टव्य in the महाभारत, भा. 1. 1.

217. अङ्गिष्टव्य इत्येव (Marathi अङ्गिष्टव्य इत्येव) and अङ्गिष्टव्य इत्येव are the vocative particles.

Synopsis of the second Part.

1-76. Rules about the use of the word अङ्गिष्टव्य in the compound.

77-88. Rules about the use of the word अङ्गिष्टव्य in the compound.

89-90. Rules about the use of the word अङ्गिष्टव्य in the compound.

- 100-115. Instances of ह्रस्वभक्ति or विभेद or anaptixia.
 116-124. Instances of व्यस्य or स्थितिसंज्ञि or metathesis.
 125-144. Various substitutes for sk words or आदेश.
 145-173. Various terminations in Prakrit.
 174. Unspecified substitutes.
 175-218. Indeclinables or अव्यय.

VIII iii

I वीर्य is a word that is repeated; e. g. एरनेत्र when the word एर is repeated; The rule means that whenever a word is so repeated, the Nom. termination of the first word becomes न् or in other words न् is inserted between the two if the word has an initial vowel, e. g. एरनेत्र अरमत्र etc.

2-15. These sutras describe the declension of masculine words ending in अ. To facilitate the understanding of rules I give below the technical names of declensional terminations.

	Sing.	Plural
Nom Voc	णि	न् (अन्)
Acc.	अम्	णम् (अण्)
Inst.	डा (आ)	निन्
Dative.	डे (ण)	अण्
Abi	दनि (अन्)	अण्
Genitive	दण् (अण्)	आण्
Locative	दि (ण)	ण्

The terminations undergo changes according to the ending and gender of words, it would not serve any purpose in explaining in these sutras the technicalities of grammar which would be understood only by a specialist. I am therefore giving only the results in an intelligible form to the learner.

Masculine words ending in न. वच्च्, Sk. वज्र.

	Sing.	Plural
30.	वच्चो	वच्छा
31.	वच्छं	वच्छे-वच्छा
32.	वच्छेन-वच्छेनं	वच्छेदि, वच्छेदि, वच्छेदि
33.	वच्छा, वच्छतो, वच्छाओ,	वच्छता, वच्छाओ, वच्छाउ,
34.	वच्छाउ, वच्छादि, वच्छा- दितो, वच्छामुंतो	वच्छेदि, वच्छादितो, वच्छेदितो, वच्छा- मुंतो, वच्छेमुंतो.
35.	वच्छस्स	वच्छाण-णं.
36.	वच्छे, वच्छन्नि	वच्छेनु, वच्छेमुं.
37.	वच्छ, वच्छा, वच्चो	वच्छा.

In Sutas 8 and 9 there are two terminations दो and दु which in the principal Prakrit become ओ and उ; in शौरसेनी they retain their दकार.

16-24. These Sutas give the declension of masculine words ending in द and उ.

	गिरि	तह	
Nom.	गिरि	गिरि, गिरओ, गिरउ,	तह, तहओ, तह- ओ, तहउ, तहओ.
	गिरिओ		
Acc.	गिरि	गिरि गिरिओ	तह, तहओ.
Ins.	गिरिना	गिरिदि-दि-दि	तहना तहदि-दि-दि.
Abh.	गिरिओ, गिरितो, गिरिते, गिरिओ, गिरिउ,	गहओ, तहओ, तहओ, तहओ,	तहओ, तहउ, तहउ, तहदिओ- तहदितो मुंतो.
	गिरिओ, गिरिउ, गिरिदिओ-मुंतो		
	गिरिदिता	तहओ, तहउ तहण-णं.	
Gen.	गिरिओ, गिरिस्स गिरिण-ण	तहन्नि तहणु-णु.	
Loc.	गिरिस्सि	गिरिमु-मु	तह, तह तह, तहओ, तह- ओ, तहउ, तहओ.
Voc.	गिरि, गिरि	गिरिओ, गिरओ, गिरउ,	
	गिरि		

25-26. These Sutas give the declension of neuter

	वज्र	दह	दह	दह
Nom. & Acc.	वज्र	दहनि, दहदि, दहदि	दह	दहनि, दहदि-दि.
Voc.	वज्र	"	"	"

The rest like वृद्ध

The rest like पित्रे

मद्, n. is declined like इति.

27-30; 36 and 41-42. These Sūtras give the declension of feminine nouns ending in मा, इ, ई, उ and ऊ.

(1) माला.

Nom.	माला	माला, मालाभो, मालाउ.
Acc.	माल	" " "
Inst.	मालाभ, मालाइ, मालाए	मालाहि-हि-हिं.
Abl.	मालाभ, मालाइ, मालाए मालतो, मालाभो, मालाउ, मालाहितो	मालतो, मालाभो, मालाउ, मालाहितो.
Gen.	मालाभ, मालाइ, मालाए	मालाण-ण.
Loc.	" " "	मालाणु-णु.
Voc.	माले, माला	माला, मालाभो, मालाउ.

(2) बुद्धि.

Nom.	बुद्धि	बुद्धि, बुद्धिभो, बुद्धिउ
Acc.	बुद्धि	" " "
Inst.	बुद्धिभ, बुद्धिभा, बुद्धिइ, बुद्धिए	बुद्धिहि-हि-हिं.
Abl.	बुद्धिभ, बुद्धिभा, बुद्धितो, बुद्धिइ, बुद्धिण, बुद्धिभो-उ-हितो	बुद्धितो, बुद्धिभो-उ-हितो-णुतो
Gen.	बुद्धिभ-भा-इ-ए	बुद्धिण-ण.
Loc.	" " " "	बुद्धिणु-णु.
Voc.	बुद्धि, बुद्धी	बुद्धि, बुद्धिभो, बुद्धिउ.

बुद्धि, मदी and वदु are declined exactly like बुद्धि.

24 Words ending in ई add भा in Nom. and Acc. plural, e.g. इक्ष्मीभा, गोरीभा etc.

31-32 ई (इ) which is added to masculine nouns in the formation of the feminine is optional in Prakrit in case of class names (वाना) which nouns take ई in Sanskrit.

39-40, 44-45. These Sūtras give the declension of feminine nouns ending in ए are of the class (कर्तृ) and adjectives. Examples are

and Acc. sing. both nouns and adjectives change their ending from *u* to *ā* or *ī* only. Nouns change their ending syllable to *ā* and adjectives to *ī*. Nouns have their Voc. sing. in *ā*. Both nouns and adjectives have their Voc. sing. in *ā*, e. g. *सिख, दाम* etc. The bases ending in *ā* and *ī* are declined like *सुख* and those ending in *u* like *दत्त*. Thus:—

[1] *सिख, दाम* (*सिख*)

Nom.	सिखा, दामो	सिखा, सिखो, दामो, दामो, सिखो, दामो.
Acc.	सिखे	सिखे, दामा, सिखो, दाम.
Inst.	सिखेन-वं, दामेन	सिखेहि-हि-हि", दामेहि-हि-हि"
	etc.	etc.
Voc.	सिख, दाम	like Nom.

[2] *दादा, दादा* (*दादा*)

Nom.	दादा, दादो	दादा, दादो, दादो, दादो, दादो, दाद.
Acc.	दादो	दादो, दादा, दादो, दाद
Inst.	दादो-वं, दादो	दादोहि-हि-हि", दादोहि-हि-हि"
	etc.	etc.
Voc.	दाद, दादा	like Nom.

45. The word *माता* has, according to this Sutra two bases, *माता* and *मातर* (*मातर*). Hemacandra says that these two bases have got different senses, *माता* meaning mother and *मातर* meaning goddess. We can have two more bases from this word, *मातृ* by III. 44 and *मादृ* by I. 125. Of these *माता* and *मातर* are declined like *माता*, *मातृ* like *पुत्र* and *मादृ* like *पुदि*.

49-55. These Sutras give the declension of *सद्वत्*.

Nom.	सदा	सदा, सदा, सदा, सदा.
Acc.	सदे, सदे	सदे, सदा, सदा, सदा.
Inst.	सदेन, सदा, सदेन-वं	सदेहि-हि-हि", सदेहि-हि-हि".
Atl.	सदे, सदे, सदे etc.	सदे etc. सदे etc.
Gen.	सदे, सदे, सदे	सदे-वं, सदे-वं.
Loc.	सदे, सदे, सदे	सदे-वं, सदे-वं.
Voc.	सदा, सदा	like Nom.

56-57. These two Sūtras give the declension of **आत्मन्** which in its base as **अत्** is declined like **सत्** and in its base as **अत्मान्** like **देव** or **वृद्ध**. All words ending in **अत्** in Sk. are similarly declined. **आत्मन्** in the Inst. sing. has got two more forms, **अत्मानिमा** and **अत्मानइमा**.

58-86. These Sūtras give the declension of pronouns **सर्वे**, **यद्**, **तद्**, **किम्**, **एतद्** and **इदम्**. I give first the normal declension of **सर्व** and then give only additional forms for other pronouns.

सर्व, m.

Nom.	सर्वो	सर्वे.
Acc.	सर्व	सर्वे, सर्वा.
Inst.	सर्वेण-वं	सर्वेहि-दि-दि.
Abl.	सर्वतो etc.	सर्वतो etc.
Gen.	सर्वस	सर्वेति, सर्वाण-ण.
Loc.	सर्वसि, सर्वस्मि, सर्वदि, सर्वत	सर्वेभ्य-भ्य.

तद्, m.

Nom.	स, सो	ते, ने.
Acc.	त, न	ते, ता, ने, ना.
Inst.	तेन, नेन, तिना	regular.
Abl.	तम्हा	regular.
Gen.	तस्य, ताम	तास, तेसि.
Loc.	ताहि, तात्र, तद्वा	तेभ्य, नेभ्य etc.

यद् becomes **ज** (**जा** and in some cases **जी** in f.) and **तद्** becomes **क** (**का** and sometimes **की** in f.), **इदम्** becomes **इ** and **एतद्** becomes **ए** or **एभ**. They are declined almost alike. **सर्व** has in Abl. **किनो** and **कीच**. **इदम्, m.** has **भयं** in Nom. sing. as **सर्व** has **इमो**, in feminine it has **इमिमा** as also **इमा**, in Acc. **एनं**, **इमं** Gen. **अस्य**, **इमस्य**, in Loc. **असि**, **इमसि**, **इद** etc. This word has the defective forms from the base **व** as in the case of **तद्** in Acc. sing. and plu. Inst. sing. and plu.; e. g. **व**, **वे**, **वदि**, **वेदि**. **इदम्**, **तद्** and **एतद्** have in their Gen. sing. **से** and Gen. plu. **सि**.

87-89. Declension of अद्. The base is अद् for all the three genders. Nom. sing. in all genders has अद् and Loc. sing. masculine has अयस्मि, इयस्मि and अमुस्मि. The rest is a regular declension.

90-116. Declension of दुष्प् and भस्प्. The Sūtras give all the numerous forms in due order of cases and numbers.

117-123. Declension of numerals. एक alone in its forms एक् or एन can as numeral be declined in the singular, while the remaining only in the plural. द्वि becomes दो or वे and we have Nom. and Acc. दुवे, दोस्मि, वेस्मि; Inst. दोहि, वेहि; Abl. दोहिता, वेहिता; Gen. दोन्द, वेन्द; Loc. दोवु, वेवु. त्रि has ती as the base; and we have तिस्मि, तीहि, तीहिता, त्रिन्द and त्रिनु. चतुर् has Nom. and Acc. चत्तारो, चटरो and चत्तारि; चत्तहि, चत्तहिता, चटन्द and चटनु. It is to be noted that द्वि, त्रि and चतुर् have got the same forms for all genders. All numerals are to be declined similarly, the Gen. plu. termination being ंद or ंद.

124. The rest of the declension of words is like that of words ending in अ. The commentary gives numerous illustrations how this extension of the rule is to be applied to particular cases.

125-129. These Sūtras speak of the miscellaneous exceptions to previous rules on declension.

130. In Prakrit there is no dual number as in Sk. Prakrit uses the plural number where dual is to be used in Sk.

131-137. These Sūtras speak about the rules on syntax. The Dative is replaced by the Genitive, though occasionally Dative sing. is used. Genitive is the most general case in Prakrit. Loc. may be used in place of Acc. and Inst. and Inst. in place of Abl.

138-182. This group of rules treats of conjugation of verbs.

138. क्वत् and क्वप् are the two terminations which make denominatives, verbs from nouns. In Sk. य is retained but in Prakrit this य is to be dropped. दमदना is a kind of kettle drum from which we have the denominative दमदनाइ or दमदमाइ.

139-145. These Sutas give the scheme of terminations of the Present tense. It is to be noted that the consonant ending roots in Sk. take अ and thus become अ ending in Prakrit. There is no distinction of the परस्मैपद and आत्मनेपद as also of the ten गन्तव्य as in Sk. The अ ending base changes its अ to ए optionally before the terminations of the Present, Imperative and Optative. There are only three tenses (Present, Past and Future) and three moods, Imperative, Optative and Conditional, called respectively वर्तमाना, भूता and भविष्यन्ती; and वचनी, छत्तनी and कालातिवृत्ति. The Present serves the purpose of all the tenses, optative of all tenses and moods. In literature however the forms of definite verbs are rarely used, the past passive participle with the auxiliary verb serving their purpose.

Present.

1st person	मि	मो, मु, म.
2nd person	सि, से	इया, इ.
3rd person	इ, ए	न्ति, न्ते, इरे.

Of these terminations से could be added only to verbs ending in अ. (1) Before मि the ending अ of the root is optionally changed to आ. (2) Before मो, मु, म the ending अ of the root इ. (3) The ending अ of before all terminations. person, इवमि, इवामि, इवेवे and even इव (see III. 141.) and so on.

146-148. Conjugation of the auxiliary verb अस्, to be, in the Present.

1st.	इद्, अरिष	इद्, इद्, अरिष.
2nd.	मि, अरिष	अरिष.
3rd.	अरिष	अरिष.

In fact the root is in a way defective, there being no forms for the 2nd and 3rd person plural. अरिष serves the purpose irrespective of person or number.

149-153. The Causal forms. The normal terminations to make the causal form from the primitive are अ, ए, आव and आवि; e. g. दरिषद्, करिद्, कलषद् and कलषेद्, (करावेद् also, see III. 153 below.) अवि is the termination of the Causal if the first vowel is a long vowel, e. g. सोषविम् from सोषितम्, तोषविम् for तोषितम्. The Causal termination is either dropped or changed to अवि before the termination क् (त्) of the past passive participle and terminations of the passive (see III. 160 below); e. g. करिअं, कराविअं, करिष्वद्, कराविष्वद्.

156. Before क् (त्), the termination of the past passive participle, the ending अ of the root is changed to इ; e. g. दसिअं, पठिअ etc.

157. Before क्त्वा (of the Absolutive), तुम् (of the Infinitive), तव्य (of the Potential passive participle) and terminations of the Future, the ending अ of the root is changed to इ as well as ए; e. g. दक्षिक्त्वा, दसेक्त्वा etc.

159. ज् and ज्ञा are really speaking terminations of the Optative; they are however generalised (see III. 177 below) and used to denote, Present, Future and Imperative. They serve all persons and all numbers. Before them the ending अ of the root is changed to ए.

160-161. These two Sūtras speak of the passive forms: भजिप्रभृन्त etc., see IV. 241 and the following Sūtras. The ending of the passive is changed to ईम् and ईव; e. g., हर्षीभद्, हर्षिष्वद्. From हर्स् and वच् we get respectively दीव and वुव as passive bases.

162-164. The Past tense. Roots ending in vowels like

ह, ङ etc. have ही, ही, हीम as terminations of the Past tense, and roots ending in consonants like ह् have हीम the same tense. These terminations seem to be those of the 3rd person sing., though the rule does not specifically mention it. In literature we get for the 3rd person plural ह्यु and अनु, e. g., गच्छिष्यु and गच्छन्तु and also भवन्तु etc. from Sk. In the case of अच् we have आसे and अहेसे for all persons and numbers.

165. The Optative. In the Optative the base is formed by adding ञ after which the terminations of the Present tense are to be added. We can thus have होयन्, होयेद् and होय्वा etc.

166-172. The Future. The terminations are.—

1st.	स्म, स्वामि, हामि, हिमि	स्वामो, हामो, हिमो, स्वाम, हाम, हिम
2nd.	द्विमि, द्विसे	स्वामु, हामु, हिमु, द्विस्वाम, द्विहाम, द्विहिम
3rd.	द्विद्, द्विए	द्विस्वामि, द्विहामि, द्विहिमि

E. g., होस्म, होस्वामि etc.

170. The roots कृ and दा have in addition क्राद् and दाद् in the 1st person sing. of the Future.

171-172. The ten roots यु etc. have the corresponding ten substitutes for Future 1st sing. e. g., सोच्छ etc. To सोच्छ etc. we can add the terminations of the Future and have सोच्छिमि, सोच्छिद्विमि, सोच्छिस्वामि, सोच्छिहामि, सोच्छिस्म and सोच्छ and so forth.

173-176 The Imperative. Prakrit grammarians make hardly any distinction between Imperative, Potential, Optative and Conditional. The proper terminations of the Imperative however are the following.—

1st	ह	मो.
2nd	•, यु, इच्छ, इच्छि, इच्छे, दि	ह.
3rd	उ	नु.

We thus get दण्ड, दण्ड, दण्ड, दण्ड etc. The 2nd person terminations are dropped after bases ending in अ.

177. अ and आ for all persons and numbers are, according to this Sutra, the terminations of the Present and the Future. अत्र ह्यस्यामर्गितुनि, according to some grammarians these terminations serve for all tenses and moods. So दण्ड, दण्डा stand for भवि, भवेत्, नवत्, भवत्, भवत्, भवत्, भविष्यत्, भविष्यत् and भविष्यत्.

178. In the case of vowel ending roots अ and आ are prefixed to all terminations of conjugation. e. g. होवद्, होवाद्, होवद्, होवाद्, होवद्, होवाद् etc.

179-180. For the Conditional mood (क्तिवातिपत्ति) we have the same forms as for optative in अ and आ. The present participle in न्त and नान् coupled with the auxiliary भव् also serves the purpose of the conditional; e. g. हरिणहाने etc. Sk. हरिणहाने हरिणाद् यदि हरिणाधिः नवेद्यधिः (निवेद्यन्तो हि), नवेद्यन्तो एव तदा राहुगिरिनां अत्र जेयुः (lit. जयतः) Had, O moon (हरिणाद्), you placed lion (हरिणाधि) in place of the deer, you would not have suffered defeat from the eclipsing planet (राहु). नवेद्यन्तो presents a difficulty. राहु is called नवेद्येय, the son of नवेद्येय and might have been frightened by the lion on the disc of the moon if the moon had been निहाद्.

181-182. Present participles. वृत् and ज्ञवृत्, terminations of the Present participle in Sk. become न्त and नान् in Prākrit. In the feminine form we have ई, न्ती and नान्ती (also नाना); e. g. दृष्टई, दृष्टन्ती, दृष्टनान्ती.

—x—

Synopsis of the third Pada.

- 1—57. Declension of nouns and adjectives.
- 58—124. Declension of pronouns.
- 125—130. Miscellaneous about Declension.
- 131—137. Syntax.
- 138—162. Conjugation.

—x—

VIII. iv.

The fourth णद treats from 1 to 259 of the various so-called substitutes for some specific Sanskrit roots. The section of णद is not arranged in any systematic way, but gives roots and their substitutes at random. Some of these substitutes are pure देशी roots while others could be derived from the original Sk. by applying rules in VIII. and ii. I have arranged these substitutes alphabetically and given them in appendix II. Mr George Grierson in his monograph on the Prakrit Dhatvadesas (*Memoirs of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. VIII, No. 2, 1924) says that Prakrit roots may be looked upon as falling into four classes, viz. — “ (1) Those which are identical with the corresponding Sanskrit roots; such a root is चल् which is identical in both languages. (2) Those which are regularly derived, according to the ordinary phonetic rules from the corresponding Sanskrit forms. Thus, under the phonetic rule that Sanskrit medial ङ becomes Prakrit न्, the Sanskrit root गीङ् becomes गीन in Prakrit. Such a root cannot be called an-आदेश, substitute, as there is no substitution, but only development. (3) Those which cannot be connected with any corresponding Sanskrit roots by any admitted phonetic rule. Thus, an आदेश for the Sanskrit root चल् is चल् with the ल doubled, so that the Sanskrit चल् may be represented by चल्ल as well as by चल्. These are all true आदेशs, and a great number of them are borrowed देशवत् and cannot be referred to Sanskrit at all. (4) Those which are regularly derived from Sanskrit roots, but which have changed their meaning, and which are therefore, by Prakrit grammarians equated with and substituted for some other Sanskrit root which has a meaning more nearly akin to the acquired meaning of the Prakrit word. Being substitutes they are also आदेशs. ” In my opinion words change their

meaning pretty often leaving a history behind them and therefore these Prakrit roots which can show even a remote relation in form to Sanskrit roots should not be called *मार्ग* but only those that cannot show such similarity I have, however indexed all the roots and their originals as they are given by Hemacandra.

260-286. These Sūtras describe the characteristics of *चौद्वेनी*.

260. The change of *अ* to *द* is the chief characteristic of this dialect. Non-initial, non-conjunct *अ* is changed to *द* according to this rule. There are a few instances in which *अ* as member of a conjunct is changed to *द*; e. g. *अउन्दरा* *नन्द*, *निबिन्द* and *अन्देदर*. An initial *अ* in *अवन्* is also optionally changed to *द*.

263-265. These three rules speak of the declensional peculiarities of the dialect. Words ending in *न* in Sanskrit optionally get *आ* in Voc. sing. as also *अनुत्तरा*; e. g. *अनुत्तरा* for *अनुत्तर*, *मुदिआ* for *मुदिन*; *रावे* for *रावन*, *विमदवन्म* for *विमदवन्*. Of these instances *अनुत्तरा* and *मुदिआ* may be explained as vocative forms after the addition of a *इ* termination, while in the other instances the final *न* is changed into *अनुत्तर*; the same may be said of *नवन्* (present participle) and *नवर*, but in these cases the *अनुत्तर* is found in Nom. sing. also.

266. *इ* is optionally changed to *ए*, the other alternative being *अ* as in *नदाएई*.

267. The change of *व* to *य* forms one of the fundamental rules of the dialect.

271. In the *चौद्वेनी* dialect *कस* of the Absolute is changed to *द्व* or *द्वन्*; thus we have *नरि* and *नरिन्* from *नृ*, *रिन्*, *रिद्वन्* from *रृ*, as also the usual forms *द्वन्*, *रिद्वन्* etc.

272. In the case of roots *इ* and *अ* we have *इय* and *अय* as additional forms of the Absolute.

273-275. These three rules speak of the conjugal

peculiarities of the *śौरसेनी*. Of these the first two refer to the 3rd per. sing. termination *ति* and *ते* which are in *शौरसेनी* changed to *दि* and *दे*. The third rule lays down that Future tense in *शौरसेनी* will show *सि* and not *दि*, *स* or *ह* *महासाधु*. Thus we have *भविष्यदि*, *पठिष्यदि* etc. in *शौरसेनी*.

276 *आदो* and *आहु* as Ablative sing. forms from the base ending in *अ*.

277-283. These Sūtras give the indeclinables and particles of *शौरसेनी*.

286. This Sūtra means that the base of *शौरसेनी* is *मगधी* or the principal Prakrit, and only special characteristics of this dialect are mentioned here from 260 to 285. In brief these special characteristics of *शौरसेनी* are:—

(a) The change of *त* in Sanskrit words to *द*, and of *थ* to *च*. See Sūtras 260-262; 273-274; 276 and 267-268.

(b) The change of *व* to *व्व* and retention of *अ* in the root *भृ*. See 266, 269.

(c) Some peculiar forms of declension of words ending in consonants. See 263-265.

(d) Forms of the Absolute in *इव* and *इव्व* in addition to *त्ता* and *कटुअ* and *गटुअ* from the roots *कृ* and *गम्*. See 271-272.

(e) The future tense having *सि* in stead of *दि*, *स* or *ह*. See 275.

(f) A few additional particles such as, *दाभि*, *ता*, *येव*, *दीमाणदे*, *इवे*, *अम्मे* and *हीही*. See 277-285.

287-302. These Sūtras describe the characteristics of *मगधी*. This dialect retains all the characteristics of *शौरसेनी* which is as it were the base of *मगधी*.

भाषाविषयं इह सुत, "the old Sūtras of the sacred canon of the Jains are written in the dialect called *अमगधी*. Now

Hemacanda asks, what is that dialect? and replies that that dialect is obtained by the application of this rule and not the next rule. The meaning is that in अर्धनागधी" Nom. sing. ends in ए as in नागधी, but र and ष are not changed to ङ and ष as is required by the next rule nor any other phonetic change described later. Thus in अर्धनागधी we have क्वरे for क्वरः, ये तारिरे for य तारयः and not क्वरले, ये तारिले etc.

288. र and ष are respectively changed to ङ and ष in नागधी. This also is one of the fundamental rules of this dialect. गालये stands for गारयः and पुल्लिरे for पुल्लयः. लक्षवय etc.; the Sanskrit rendering of the verse is:—

रमय-वय-नम्र-मुर-शिरो-विगलित-मन्दार-रागितांध्रियुगः ।

धीरजितः प्रधालयतु मन मुकलनवयजन्मालम् ॥

" May वीर, the Conqueror, wash away all dirt (जन्माल) of sinful deeds, — the Conqueror, whose pair of feet are licked by मन्दार flowers dropped down (विगलित) from heads of gods bent (before him) in haste. " This verse illustrates the characteristics of the dialect, namely, the change of र, ष, त, ज, य to ङ, ष, द, ष, य and Nom. sing. in ए.

289-298. These Sutras describe the changes that conjuncts undergo in नागधी. From these rules it will be seen that the operation of the process of assimilation is suspended in नागधी. Thus we can have in नागधी conjuncts like स्त्, स्त, स्त्, स्त्, स्त्, ष, र्द and ष which are not found in other Prakrit dialects. It may be remarked here that the नागधी passages found in dramas do not always observe these rules about conjuncts probably because copyists did not know them.

292. ज, य and ष become ष in नागधी. In नदाराष्ट्री य is changed to ज, but in this dialect it is not allowed. Initial ष also is changed to य; e. g. वनवेदे for वनवदः वपाचक्षुं is वपाचक्षय and वानवत्त is वानरात्र, a boat.

295. Non-initial ङ is changed to य; e. g., गय for गङ्ग.

296. Non-initial **ख** is substituted by **ख** i. e. विहाय

299-300. The Gen. sing. termination for words ending in **अ** is **आह** and the plural **आहँ** in मागधी; e. g. एतिआह for एतस्मात्, शोबिदाह for शोणितस्व; शय्यणाहँ for सवनानाम् etc. The usual forms in Prakrit are also found; e. g. भूमिसेणस्स, नत्तिन्दाण for नरेन्द्राणां etc.

301. **अह** and **वय** are substituted by **हणे** in मागधी.

302. In other particulars the मागधी dialect follows the rules of शौरसेनी. The शौरसेनी dialect is the base of मागधी which following are the special characteristics:—

(a) **र**, **स** and **ज** are respectively changed to **ल**, **व** and **य** and **य** is not changed to **ज**.

(b) A conjunct of which **स** or **य** is a member retains (i. e. in conjuncts **स** is not changed to **ल**; e. g. भूमिसेणस्स and not भूमिसेणस्सल.)

(c) **इ** and **उ** are changed to **ए**; **ए** and **य** to **ल**; **व** to **य**, **व्य**, **श** and **ज** to **य्य**, **छ** to **थ**, **ख** to **ख** (to **ख** in **देह** and **आवध**.)

(d) **ति** is changed to **ति**.

(e) In case of nouns ending in **अ**, the Nom. sing. ends in **ए**; Gen. sing. in **आह** or **एह**, and Gen. plural in **आहँ** or **एहँ**.

(f) **अह** and **वय** are substituted by **हणे**.

303-311. These Sutras describe the characteristics of वैशाली.

303. **ज** in वैशाली is changed to **य्य**; e. g., वज्रा for वज्रा etc.

304. **ज** in the declensional forms of राज्ञ is changed optionally to **चि**, e. g. राजिआ, राजिमी for राजा and राज्ञ.

305. **य्य** and **य्य** are changed to **य्य**; e. g. वज्रय्य, वज्रय्य for वज्रा, वज्रा.

306. In वैशाली, **अ** is changed to **अ**, it means there can not be **अ** in वैशाली, or, in other words, i. 223 and 229 are not applicable to वैशाली.

307. In वैशाली, **त** is not dropped nor changed to **त**.

नृपयध लीलापादोन्मोहोनि कर्मिणा वसुधा ।

उच्छलन्ति सुन्दरः प्रेक्षा निपन्ति ॥ इह नमन ॥

"Salute god *इह* who assumes the eleventh form—when his figure is reflected in ten mirror-like nails in kneeling before *गोरी*, angry in love." • While dancing, the earth shakes by the graceful tossing of his (*इह*'s) feet, oceans rise up and the mountains fall, bow down to such *इह*, god *निव*.

329-446. These sūtras describe the characteristics of *अत्रंग*, which is the predecessor of modern Indian vernaculars, such as *मगधी*, *गुजराधी*, *हिंदी*, *बंगाली* etc.

329. In *अत्रंग* one vowel may generally be substituted for another vowel. *कञ्* and *काञ* stand for *कञेत्*; *वेन* and *वीन* for *वेनो*; *बाह*, *बादा*, *बाहु* for *बाहुः*; *वटि*, *विटि*, *वुटि* for *पुटः*; *पु*, *पिपु*, *पुपु* for *पून*; *मुकिट्*, *मुकिउ*, *मुकुट्* for *मुकुटम्*; *डिउउ*, *डिलिउउ* for *डिउ* - *लिह*, *लीह*, *लेह* for *लेका*; and *गडरी*, *गोरी* for *गोरी*. The word *प्रवः* indicates that even where a specific rule is given, the *Prakrit* and *गोमयेनी* forms may be used.

330. The ending vowel of words is shortened or lengthened before declensional terminations in *अत्रंग*. In Nominative we have the following illustration:— *डंता* etc.

विट् श्यामलः धन्या वनहवर्णा ।

इह सुवर्णगेजा वनहरे दन्ता ॥

"Dark is the man and the fair one (*धन्या=प्रवा*) has the complexion of a *वनह* flower: she seems to be a streak of gold on the (*black*) touch-stone " Here *डं* and *श्यामल* have their ending vowel lengthened, and *धन* and *सुवर्णगेज* have their long vowel shortened. *डं* is rendered by commentators either as *विट्* or *नारह*. *धन* is Sk. *धन्या*; the com. says:— *विवाहः* *धन* *आदेनः* *गद* or *गद* in the sense of *दह*; see iv. 441. (2) In Vocative we have *डंता नरे* etc.

विट् नरा त्वं वारितः ना कुरु दीर्घं नात्म् ।

निद्रित नदिष्वपि रात्रिः संघं (*दहवट*) नवनि विनात्म् ॥

"Man (Friend), I warned you not to be proud (not to hold out) for a long time; the night would pass away

in sleep, and it will dawn quickly." Here ओडा is Voc w the long vowel; दीडा Acc. For रतडी see iv. 431. दतडी देशी सन्ध meaning चीन्ना Cf. सटपट in Marathi. (3) In the feminine gender we have,

पुत्रि (विडीए) मया भगिता त्व मा कुड वळी दडिम् ।

पुत्रि सङ्कर्षा भविष्या मारयति हृदये प्रविष्टा ॥

"O girl, I told you: do not send side-glances (रतडी) for these glances entering into the heart (of others) look them as a spear with sharp edge having a bend." for वि compare वेडी, वेडा in Marathi. [4] In Nom. plural we have —

एते ते अश्वाः (घोडा) एषा स्वकी एते ते निशिताः सङ्गाः ।

अत्र मनुष्यत्वं (पौरुष) ज्ञायते य नापि बला बालयते ॥

"Here are the horses, here is the battle field; here are the sharp swords; manliness or valour is tested here where one does not turn the reins (of horses) back (but still fights on the field)." Here घोडा has its final vowel lengthened in Nom. plu.

331. In अत्रय the ending अ of a word becomes उ before Nom and Acc. sing. terminations (वि and भम्).

दशमुखः भुवनभवहर लोलितशङ्कर. विघ्नो रघुरे (or रघोरि) भारवः (बरिज) चतुर्मुख यमुज प्यात्वा एकस्मिन् (रावणे) लगित्वा इव देवेन पादितः ॥

"The ten-mouthed demon, terrible to the world, got into his excellent chariot after having propitiated god वरु; he was fashioned by deities as if by thinking of god Brahma (who has four mouths) and चरित्रेय (who has six) and by putting these two deities into one (रावण, who thus gets ten mouths)." Here we have दशमुख, नवमुख, वरु, विघ्न etc. in Nom. sing. and चतुर्मुख and चतुर्मुख in Acc. sing. with the उ ending.

332. In अत्रय the masculine nouns ending in अ change their अ to ओ optionally;

अगलितप्रहसितानां यो वनकथमपि श्रवणम् ।

वर्गभेदादि वः निवृत्ति सति मोक्षानां व म्यानम् ॥

"Let there be a distance of a lac of yojanas between

गुणेः न सत् कीर्तिः पर (जनाः) लिखितानि कृतानि भुवन्ति ।

केसरी कर्दिहामनि (बोद्धिज) न तमं गताः लक्ष्यः दृष्टान्ते ॥

" By virtues (one can get) only fame but not wealth
poop's get fruit which is written (on their forehead by di-
tiny); a lion is not worth even a cowrie but elephants o-
lacs. " Here we got गुणदि and लक्ष्येदि to illustrate the rule.

336. In अवप्रस the Ablative sing. termination after
ending words is हे or हु.

दृष्टान् गुणानि कृतानि जनः कदाचित्कान् वदन्ति ।

वृक्षानि महादृष्टम् मुनय इव तान् उन्मोहयन्ति ॥

" People take fruits from a tree but neglect the
bitter leaves ; and yet the great tree, like a good man
places them on its lip. " Here we have वदन्ते or वदन्तु.

337. In अवप्रस, the Ablative plural termination after
ending words is हु.

दुरोद्गमेन पतिनः सन्तः आत्मन जन (च) मारयन्ति ।

यथा विरेचिगुह्य पतिता शिरसा अन्यदापि भूर्वाहयन्ति ॥

" A wicked man, by taking a long jump, kills himself
and other people, a stone fallen from the mountain-top
powders others along with itself. " विरेचिगुह्य is Ablative
plural.

338. The Gen sing. termination of अ ending words
is गु, हे, स्तु.

यः गुणान् मोक्षयति आत्मैकान् प्रवृत्तान् करोति परमम् ।

तस्य मह इन्द्रिये दुर्जनान् वदि करोति मुनयम् ॥

" I offer my salutation to the good man, rare in the
Kali-age, who conceals his own virtues and manifests those
of others. " We got here तस्य गुणान् ११, दुर्जनान् २२ Genitives.

339. The Genitive plural terminations after अ ending
words is ह.

दृष्टान् गुणान् नदी नदी नदी (नदी); नानि अक्षरान्ते वदन्ति ।

अथ नदी नदी नदी नदी नदी नदी नदी नदी ॥

" Here is no third possible case for ग्राम, is ग्राम
either singular of a ditch; either men cross (the ditch)

तदभ्यः अपि वल्कलं फलं मुनयः अपि परिधानं अशने लभन्ते ।
स्वामिन्यः इयत् अधिकं (अगल) आदरं भूत्याः गृह्णन्ति ॥

"Even ascetics get from trees barks to wear and fruits to eat; The servants get from their masters only courtesy (or have to show courtesy to their masters) over and above these (clothes and food)." Here we have तदु as सामिदु as Abl. plu. अगलत् from अग्र+ल+क. Compare आग्र्य in Marathi.

अयं विश्वभावः एव कलौ धर्मः ।

"Indeed piety has very little power left in this Kali age." Here we have कलिदि as Loc. sing.

342. After words ending in अ, Inst. sing. terminations ए gets न and अनुस्वार; we have thus दक्ष्ण from दक्षिण and वसन्ते from वसन्त (Pres. parts from प्र+वम्). The illustration is explained under 333.

343. The Instrumental sing. after words ending in क and उ is क as well as न and अनुस्वार,

अग्निना उष्णं भवति जगत् वातेन शीतलं तथा ।

य. पुनः अग्निना शीतलः तस्य उष्णत्वं कथम् ॥

"The world feels warm by fire and cold by wind; how can heat affect him who feels cold by fire ?" Here we have अग्निना, वात् ending in ए and अग्नि ending in अनुस्वार.

विप्रियक्षाकं यद्यपि प्रियः तदपि त आनय आर्षे (or अर्षे)

अग्निना दग्धं यद्यपि दृढं तथापि तेन अग्निना चार्षम् ॥

"Friend (आर्ष), bring me (back) my lover though he has given me offence, for, one has to do with fire even though it has burnt one's house." Here we have अग्निना in क in ए and अग्नि in अनुस्वार.

344. In अत्रय the Nom and Acc. terminations, क् and अङ् and plu. are (generally) dropped. एहं ति बोधा is given under 330.

कथां कथां कथयामास भोजनयोः निवर्तयामास भिक्षुः ।

तथा तथा मन्त्रयः निवृत्तयामास मन्त्रयः तस्मिन्निवर्तयामास ॥

"The more the dark (young woman=श्यामा) was

the crookedness (side glances) of the eyes, the more the god of love sharpens his arrows on a sharp (hard) stone." Here we have वचिन् in Acc. sing. मानोऽन्ते in Nom. sing. and निमग्नः (निमग्नः is a misprint) in Acc. plu.

345. The Genitive terminations are generally dropped in अव्यय.

मंगरुणेयु वी दम्भेन पदं अस्माकं कथम् ।

अनिमत्तानां न्यक्ताकुमानां गजानां कुम्भार दास्यन्तम् ॥

"Behold my lover who is mentioned in hundreds of battles (as) breaking open temples of elephants excessively maddened and ungovernable by goads." Here गज stands for गजानाम्.

346. In Voc. plural हो is added to nouns in अव्यय.

हे तदनाः, तदयाः (व), ज्ञानं नया आत्मनः पानं ना कुतः । " Ye, young men and women, I have got the (true) knowledge; do not ruin yourselves."

347. निन् and नृ are substituted by हि in अव्यय, गुणहि न चेत्य is explained under 335. भागीरथी यथा भारते त्रिषु नागेषु प्रवर्तते, "as the Ganges in this land of भरत proceeds in three ways." नग्नेहि तिहि is Loc. pul.

348. Nom. and Acc. plu. terminations of feminine words (irrespective of the ending vowel) are ट and ओ. This rule is an exception to 344. अङ्गुलिः etc. is explained under 333. सुन्दरवर्चस्वीः विजयिनीः प्रेक्षमानानाम्. " of (young men) looking at lovely women having all beautiful limbs."

349. The Inst. sing. of feminine words is ए.

निजमुखद्वयः अपि मुखा करं अन्धकारे प्रतिप्रेष्यते ।

साधेन्यङ्गलचन्द्रिकया पुनः हि न दूरे पश्यति ॥

"The pretty lady sees her hand in darkness by the help of the rays of her (moon-like) face; why should she not see the object at a distance (when she has) the light of the full-moon? Pischel reads हि in place of कर in the first line which is better. हा is हिन् and not ह्यन् as the com. takes it. We get here चन्द्रिका, Inst. sing. अहि etc. यत्र नरक्षयान्ता सं-

स्निग्धम्, "where (an object) surrounded by the lustre of emerald." Here we have कस्मिन् Inst. sing.

350. The Abl. and Gen. Sing. of feminine nouns have इ.

तुच्छमवया तुच्छजल्पनानिवादाः ।

तुच्छाच्छगेमावल्याः तुच्छरागायाः तुच्छरहासायाः ।

भिवचनमलभमानायाः तुच्छमायमन्वयनिवातायाः ॥

स-यत् यत्पुच्छे तस्याः धनयायाः तदाशानु न यानि ।

आशये स्तनान्तरं सुखायः येन मनो कर्मणे न मानि ॥

"It is impossible to mention what is small (तुच्छ) or insignificant or low of that fair lady who has slender waist who talks little, who has a small and pretty line of hair (on her belly), who has but little affect on and very faint smile, who has slender form as she did not hear any news of her lover; and O wonder, the space between her breasts is so small that (even) mind or spirit (that occupies very little space) is not contained in the way (i.e., the space between her breasts). The Com. takes तुच्छाय as Vocative meaning the lover who shows but scant courtesy to his sweet-heart. चरि or चरि is a particle expressing sense of surprise at the fact that the mind which is atomic in size has no space between her breasts. विचि means कर्मणे, see under 131. Here all words in इ are Gen. sing. forms.

स्नेहयन् वी हृदयं मा-मीर तपो वरुणा (मरुते) स तुषा ।

रुध्नो ज्ञेयः आमानं बालायाः, जानी विदनी मनो ॥

"What compassion can those breasts have on others when they burst out, come out by bursting) their own heart, young people, keep yourself away from the young woman (यस्य) (for) her breasts have now become full (स्थित), be arising." As the word तपो is an Ablative sing. I am forced to construe the verse as above against the Com. The word रुध्नो is used in a double sense, heart and breast.

351. The Abl. and Gen. sing. of feminine nouns have इ.

स of neuter words with क ending is changed to उ; e. g., गुच्छक for गुच्छक, भग्नाउ for भग्ना, पयसिभउं for प्रभुतक, etc.

भग्नक हृत्वा निजक बल बल प्रभुतक परस्व ।

उन्मीलति शशिलखा यथा कौ करवालः प्रियस्व ॥

" On seeing his own army routed and the enemy's army spreading, the sword in the hand of my husband flashes like the crescent moon "

We may here take a resumé of the declension of nouns in अमस according to Hemacandra:

Masculine nouns ending in अ.

देव, देवा, देवु, देवो	देव, देवा
देव, देवा, देवु	देव, देवा
देवे, देवै, देवेग (देविण)	देवदि, देवेदि
देवदे, देवदु	देवदु
देव, देवग, देवस्म, देवहो	देव, देवह
देवे, देवि	देवदि
देव, देवा, देवु, देवा	देव, देवा, देवहो

Masculine nouns ending in इ.

मिरि, मिरि	मिरे, मिरि
मिरि, मिरि	मिरि, मिरि
मिरिण, मिरिण, मिरि	मिरिदि
मिरिह	मिरिदु
मिरि	मिरि, मिरिह, मिरिदु
मिरिह	मिरिदु
मिरि, मिरि	मिरि, मिरि, मिरिहो

Masculine nouns ending in उ are declined exactly like मिरि.

Neuter nouns.

Nom. Acc.	अमस, अमस	अमस, अमसा, अमसह, अमसह
	वारि, वारि	वारि, वारि, वारिह, वारिह
	मद, मद	मद, मद, मदह, मदह

The rest like masculine words.

Neuter nouns ending in क, e. g. गुच्छक.

Nom. Acc.	अमक, अमक
-----------	----------

The rest like अमक.

“ In one eye of the fair lady the month of *श्रावण* has settled while in another the month of *भाद्रपद*. On her couch the spring (as the bed was made of tender leaves); on her cheeks the autumn, on her limbs the summer and *मार्गशीर्ष* in the field of sesamum of *मुखाभिका* (sitting at ease); the winter (*शिशिर*) on her lotus-like face. ” The meaning is that the lady is shedding tears profusely like the rain in the months of *श्रावण* and *भाद्रपद*; she got a bed of leaves as in the spring; her cheeks are pale as the clouds (or *काश* flower) in the autumn; her limbs are warm as in summer; her sitting at ease is all shattered like the field of sesamum in the month of *मार्गशीर्ष* and her face is withered like the lotus in winter. The commentary on this passage is interesting and runs thus:—अनशयः । तस्या मुखाया एकस्मिन्नादि भूतलः श्रावणभाद्रपदौ शिशिरः । तस्या

अहो प्रीत्यः तापवाहुत्वात् । मुखाभिकानिलवने मार्गशीर्षः । यथा मार्गशीर्षे निवसन्त्या-
मुच्छेद स्यात्तथा मुखावस्थानस्योच्छेदः । मुखरद्वये शिशिरः आवाहितः । यथा
शिशिरे पट्टानां स्थानम् तथा मुखरद्वयस्यापि स्त्रीणां वियोगावस्थायां एतानि चिह्नानि
सुः । Here in this verse we have *एहि* and *अत्रहि* as Loc. sing.
forms.

इदं स्फुटं तटिणे (गद्ग) कृत्वा कालधेरेण किम् ।

परानि हतविधिः कः स्यादयानि त्वया विना दुःखलानि ॥

“ O heart, burst with noise, why delay? I shall see at what place (other than thyself) would the ill luck keep these hundreds of miseries (that thou art experiencing at present.) ” We get here *कहि* as Loc. sing.

358. The pronouns *यः*, *तः* and *किम्* ending in *अ* have *आहु* as Gen. sing. termination.

कान्. अम्यदीव. इत्या सल्लिहे निधयेन दृश्यन्ति यस्य (= यस्मिन्) ।

अयं चन्द्रः इत्येवमिदं स्वानमपि स्फोटयति तस्य ॥

“ My husband, when certainly angry with some one, O friend, breaks even the place the enemy occupies by means

but behold my lover who helps people in distress in the hut here. ”

365. The pronoun इदम् becomes अय for declensional purposes.

इमानि लोकेषु लोचनानि जातिं स्मरन्ति न भ्रान्तिः ।

अप्रिये दृष्टे मुकुलन्ति प्रिये दृष्टे विहसन्ति ॥

“ There is no doubt that these eyes of the people recollect their previous birth (incidents of the previous birth) (for) they are closed when they see things they do not like- (अप्रिय), and they dilate when they see things or persons they like. ”

धुन्वन्तु मा धुन्वन्तु एव (= वा) उदधि. वडवानलस्य किं तेन ।

यद् ज्वलति जले ज्वलनः एतेनापि किं न पर्याप्तम् ॥

“ What does it matter to the वडवानल, the sub-marine fire, whether the ocean is dried up or not ? Is it not enough that fire is ablaze in water ? ”

अस्य दग्धकलेवरस्य यद् बाहित (= लब्ध) तत्सारम् ।

यदि आच्छादये तत्कुम्यति यदि दहये तत्सारः ॥

“ Whatever is obtained of this wretched body is its best; if it is covered it stinks, if it burnt it becomes ashes. ”

366. The pronoun सर्व is optionally substituted by सर्व in अप्रिय.

सर्वोऽपि मोक्षं ग्रहयन्ते (तदङ्गदृष्टे) महत्त्वस्य हृते ।

महत्त्व पुन. प्राप्यते हस्तेन मुक्तेन ॥

“ The whole world is striving for greatness; but greatness is obtained only by hand that is freely distributing charities. ” तदङ्गदृष्टे is explained by the com. as चरवापते, यवने इवर्षः मोक्षदृष्टे is rendered as मुक्तेन which word is unknown in Sk I have rendered it as मुक्तेन. We have in vernacular phrases like मुक्तहस्त. दानादिपुनः is the meaning of the Ap. word.

367. The pronoun किम् is optionally substituted by सर्व in अप्रिय.

at the separation of which you are dying is away from you at a distance."

स्वया मुष्णानामपि हे वरुणो विनश्यति (किङ्कद) न पश्यत्व पद्माक्षः
तव पुन. छया याद भवेत् कथमपि तदा तैः पत्नेः (एव) ॥

"O good tree, the leaves do not lose the state of their being leaves because they are separated from you. However you are to have your shade, you can have it only with those leaves."

मम हृदय तस्या, तथा त्व सापि अन्येन विनाशये ।
 पिब किं कपोम्यह किं त्व मन्त्रेण मत्स्यः गित्यते ॥

The commentator says, कानिद् नायेद्य अन्वासक्त पतिं शक्ति
 " My heart is captured by you, she has captured you and
 she is harassed by another, my lover, what shall I do?
 What will you ? for a fish is swallowing another fish. निमिष
 नद is rendered by the Com. as विनायके, विमियने and विमयेने.
 I think this is a देशी root. Compare नायने, नयने in Marathi.
 स्वमि साये इति शक्ति रणययोः को जपयिष्य तर्कयोः ।

h. is explained as अविनाश. The speaker suggests that a combination of the great heroes would be too strong for the enemy.

१३। मुखन्ता' मन मरण मां मुखन्ताव ।

मास्य (यथा) यज्य तूरे (वेदगच्छा) स कृत्वास्तस्य सायः ॥

(C) श्री स्वयंभूवः । श्री मुनिना मनस्येव श्री मुनिना मरणात् । इति ।
 यथा वायुः । श्री स्वयंभूवः । श्री मुनिना मनस्येव श्री मुनिना मरणात् । इति ।
 यदि । If I have you (if would be) my death, if you leave me
 it would be yours, like a flying bird, for whoever (of the pair)
 is separated (वेच्छा) becomes a victim of death. वेच्छा
 is death and has the sense of separation.

371. ગુનાંતિક પ્રમાણિ વગર હાં જે વગુહરને ।

१२ (अ०१) भाग्य ३ सुवर्ण निर्विजः पृथुमेव ॥

यदि भद्राः परकीयाः तत्साधि मम प्रियेण ।

अथ भद्रा भस्मदीयाः तत्तेन मारितेन ॥

"If the enemies are routed, then, my friend, they must have been so by my lover; if our men are routed then it must have been so by his being killed."

382-388. Rules about the conjugation of verbs. The system of conjugation in the अवप्रस is almost the same as in the principal Prakrit, with a few additional forms in the Present, in the Imperative second person sing. and the Future. The *additional* terminations in the Present are: —

1st person	उ	इ
2nd person	हि	हु
3rd person	-	दि

The additional terminations for the Imperative are: —

2nd person sing. इ, उ, ए.

In addition to the Future forms: with हि, स्व etc., we have in अवप्रस as well.

382. मुखद्वरीरन्ध्री तस्याः शोभां धरतः

ननु मातुद शशिराह् कुक्षः ।

तस्याः शोभन्ते कुरमाः प्रमरङ्गमुनिनाः

ननु प्रमरदिम्भाः कीडन्ति मिलिताः ॥

"Her face and the braid of hair (rolling on it) bear (respectively) the beauty of the moon and Rahu engaged in fight as it were, her curly locks of hair, comparable to swarms of bees, look beautiful as if children of darkness having gathered together, are playing."

383. चान्द, " तिउ तिउ " [विशामि विशामि and शिवः शिवः]

भविष्या दिवसेदिवि इत्यर्थः ।

तव त्वे मम पुनर्वर्द्धने द्वयोर्दिवि न पुरिता भावा ॥

"O चान्द, with your desire unfulfilled, how long will you cry? 'I shall drink (water), I shall drink?' longing for water and mine for my lover, longings of us both are never fulfilled." चान्द means चान्द. तिउ तिउ has a double meaning as given in the Sanskrit rendering.

चातक किं कथनेन निर्गुणं वारंवारम् ।

चागरे भूने विनलजलेन तनये न पृथगग्रे धामम् ॥

"O ruthless चातक, what is the use of repeatedly telling you that you will not get a single drop (lit. धारा=shower) even though the ocean is full of clear water."

अस्मिन् जन्मनि अन्वन्मिन्नपि मीरि न दद्याः कान्तम् ।

गत्रानां मत्रानां न्यक्तकुत्रानां नः मगच्छते हवन् ॥

"O Gauri, may you give me in this life and also in another such a husband, who strikingly meets me elephants unmanageable (even) by means of goods."

381. वरुः अन्वरे मधुमन्ते लघुहन्तः मीरि ।

वदि दृच्छ्य महत्त्व (वृत्तमर्त) दत्त ना मार्गयन् कर्त्तव्य ॥

"Even that Madhuvandhana, God Vishnu, became a wari while begging (alms) from Bai, if therefore you esire greatness, give (to others) but do not beg of any one."

385. विविर्वित्तयत्तु प्रहः पीडयन्तु ना धन्ये विवादे कुः ।

संपदं कर्मि वेगनिव यदि अर्थाणि (स्वार्थ) व्यवसायः ॥

"Let my luck be unfavourable; let the stars trouble me; O fair one, do not be depressed. I shall drag money like my dress if only I can get work." Note that कुः means यदि, if; see iv. 422.

386. सृग्मविवाधितं वयं कमान्दे तत्र देहे वानः ।

रजदुर्निधेन मत्राः विना युद्धेन न वयान्दे ॥

"We shall go to that country where we shall get some work for our sword; destitute as we are by the famine of fight, we cannot live in happiness without fight."

387. कुत्र स्तर ना सदृशः मरुतान् भावान् ना नृप ।

कवलाः ये प्राप्ताः विविधेन तांश्च नानं ना नृप ॥

"O elephant, do not think of the सदृश plants; do not breathe heavy (long, straight) sighs; eat only those morsels which luck brings you; do not give up your self-respect." Here कुत्रि, मेदि and वदि are the Imperative forms.

अन्तर अर्थाणि दिग्मे कति (चिन्) दिवसान् दिव्यन्तः ।

वनप्रवाहं तावदुक्तो कुत्रि नानन्दम्बः ॥

powered by the presence of *अग्नि* that he was not at all in his senses during the speech. He however came round when he heard two more speeches. The verse illustrates the various forms of *अग्नि*.

393. This sutra states that *अग्नि* and other *देव* too are synonymous with *अग्नि* and others and gives a few illustrations.

यदा नृप क्षिप्तान् दग्धं कृत्वा दग्धं अक्षयत् ॥

यदा दग्धं नृप क्षिप्तान् दग्धं कृत्वा दग्धं अक्षयत् ॥

"Had the moon been deprived of his sharp rays (dark spots etc.) and been chiselled he then would have attained some resemblance in the world with the *lohas*-like face of the fair one." Some mss. read *नृप* in place of *कृ*, i.e. *अग्नि*. The meaning would be, If the moon had been scratched with sharp arrows.

वदुषं क्षीनदिव्यनि मुग्धं करोते निदिनम् ।

श्यामवद्व्यासवत्तमं श्यामवद्व्यासवत्तमम् ॥

"O fair one, your bangles placed on your cheeks would be reduced to powder when heated by the flames of your hot breath and sprinkled over with the water of your ears." The glass bangles heated and then dipped in water become brittle; the lady is therefore asked not to rest her cheeks on her palm. For *वदुषं* and *श्यामवद्व्यासवत्तमं* compare *वुड* and *वड*, *श्यामवद्व्यासवत्तमं* etc.

अनुगम्य द्वे पदे प्रेन निवर्तते यावत् ।

सर्वाशनस्त्रिभुवनस्य कराः परिवृत्ताः तावत् ॥

"As the beloved (प्रेन,) having gone two steps, returns, the rays of the moon (the offspring of the energy [water] of all devouring fire) began to set." *अब्जवचिड* is an Absolute (see 439 below) from *गम्* with *अब्ज* i.e. *सम्* or *अनु* which is a *देवी* form.

हृदये अस्यायते गौरी गगने गर्जति मेघः ।

वर्षाश्रे प्रवासिकानां विषमं संस्टम्भतम् ॥

"The fair one strikes (pains) at heart; the cloud

उ= य. अन्य स्वस्यावर्धः नृवं विन्दते मानः ।

प्रिये ह्ये व्याकुलत्वेन (हृद्योद्दत्त) कथेतयानि आत्मानम् ॥

"O mother, people at ease (स्वस्यावर्ध) can very well think of becoming haughty: when however, the lover is seen, who, on account of the rising emotion (हृद्योद्दत्त, रस) is conscious of himself " Here नृवं becomes नृषः.

त=द; य=य; प=प; फ=म.

शरणं कृत्वा कथितं नया तस्य परं नृकलं दत्तम् ।

यस्य न त्यागः न च आश्रयः न च प्रदृष्टः धर्मः ॥

"On oath I tell you: His life alone is fruitful who does not lose generosity, nor valour nor piety." Here शरणं कथितं and नृकलं illustrate the rule.

यदि कथयितुं प्राप्स्यामि प्रियं अकृतं कौतुकं करिष्यामि ।

पानीयं न्वहे शरीरे नया हृद्योद्दत्तं प्रवेद्यानि ॥

"If somehow I meet my lover I shall do something wonderful never done before; I shall enter into him with all my body as water pervades the new earthen pot." This verse and the following illustrate the fact that the changes prescribed by this sūtra may not take place as an effect of नयोपविचार.

पश्य कर्णिकारः प्रकुर्वितः कायनकायनिप्रदायः ।

गोरीवदननिर्दिष्टः ननु केने वनराजम् ॥

"See the कर्णिकार in full blossom bearing the beauty of gold; indeed, being put into background (lit. defeated) by the face of the fair maid, it has taken to forest residence."

397. In अतश्च non-initial non-conjunct न is changed to nasalised व. Thus we have कर्णिक, नर्णिक from कर्ण, प्रनर; विर्णिक from विन, निन etc.

398. रेक as second member of a conjunct is optionally dropped in अतश्च.

यद् केरे=iv. 396.

यद् मन्ना=iv. 379.

399. रेक is substituted for a member of the conjunct in some cases; e. g. राव and राव for राव.

व्यासः महर्षिः एतद् भवति—मोहि धुनिशाम् प्रमाणम् ।

मातृशो चरणौ नमतां दिवसे दिवसे गङ्गास्नानम् ॥

"Vyasa, the great sage says thus : If the Vedas and the Satara are to be regarded as authoritative, then those who salute the feet of their mother get the merit of bathing in the Ganges every day."

व्यासनोपि भारतम्भने वदन् ।

"Vyasa also has said thus in the Bharata books." The other reading gives व्यासेनापि भारतम्भने वदन्. For want of context the meaning of the line is uncertain.

400. The ३ of भारद्, सवद् and विवद् is changed to ४ in अथप्रथम.

अथ क्वचित् पुष्टस्य भारद् आवाति ।

"Calamity befalls a person who does wrong deed."

पुनर्हि न सवद्=१४. ३३५.

401. कथ, कथा and तथा have केन (केन) किम्, (किम्) किम्, किम्; जेम् जिम्, जिह्, जिथ, तेम्, निम्, तिह्, तिथ, in अथप्रथम.

कथ समाध्यातां दुष्ट दिन कथ रात्रि यदि (दुष्ट) भवति ।

नववधुदर्शनलालसक. बहनि मनोरथान् सोऽपि ॥

"How will this wicked (tedious) day come to end ? when will the night come " (५०) he who is eager to meet his bride cherishes longings."

ओ गौरामुखनिर्जितक बादले निर्जित. नृगादुः ।

अम्भोऽपि य परिभूतनु. सस्य भ्रमांत वि शङ्कम् ॥

"I think (ओ सुवनायाम्), the moon hides himself : the mass of clouds (बहल=बादल in Marathi) being defeated by the face of the fair maid, how can he whoever is the defeated, wander fearlessly " ' दुष्ट is निर्जीन., cf. लपते, दुष्टये। Marathi.

विम्बाधरे तन्मया रदनकणः कथ स्थित श्रीआनन्द ।

विहस्रसरस त्रियेण पीत्वेव शेषस्य दत्ता मुद्रा ॥

"O आनन्द, how does the tooth-mark on the bunta like nether lip of the fair one stand " (the reply is), her lover has drunk its excellent juice (रस) and has put as if were a seal to it (so that no other should taste it)."

नमः तत्रिं निमृगं तथा नमि यदि प्रियः दृष्टः करोयः (सरोयः) ।

यथा न जानानि नमः नमः पञ्चाशतेन नमः ॥

"O friend, tell me in secret if you saw my lover angry with me; tell me in such a manner that my husband (as distinguished from the lover) would not know that I am now partial to my lover."

त्रिं त्रिं वक्ति -iv. 344.

नमः जानितं प्रिय -iv. 377

402. वाह्, नाह्, कीदह्, and ईह् become वेहु, नेहु, रेहु, and हु in अवग्रह.

नमः भक्तिः शक्तिमात्रं न कीदह् नमः एवः ।

वाह्नाह् नमि नमि नमः स्वयं नमः नमः ईदह् ॥

"O शक्तिमात्र, I told you of what sort this begger is; he is not an ordinary begger but नमः in person."

403. वाह् etc. when ending in अ become वद, दद, इद and मद.

404. वद becomes वेदु and वदु, नद becomes नेदु and नदु in अवग्रह.

यदि न पश्यति प्रकाशतिः कुत्रापि लाभा शिक्षाम् ।

यद्यपि तद्यपि अत्र जगति नमः नमः नमः नमः ॥

"If the creator fashions persons after having learnt the art from somewhere, then he may fashion in this world a person similar to her."

406. वाह् becomes वान, वाटे, वानदि; वाह् becomes वान, वाटे, वानदि.

वाह् न निपद्यति कुत्रापि निदधते (पद्यते) ।

तद्वत् वनस्थानं नदधते (नदधते) । नदधते वदधते ॥

"As long as the claw of the claws of a lion does not strike the temples, so long is beaten the drum at every step of all maddened elephants."

दिल्लो दिल्लो वाह् नदधते वाह् नदधते ।

नदधते वदधते वदधते वदधते वदधते ।

"Sassaparilla can be so called as long as the oil (oil) is not pressed out; but when it is pressed out, the same

sesamum, loses its quality of being a sesamum and becomes सस (oil-cake, wicked)."

यावद् विदमा कार्यगतिः जीवानां मध्ये आयाति ।

तावद् आस्तामेव जनः सुखनोऽन्यन्तर इहाति ॥

"When evil destiny befalls men, even a good man would back out, let us not speak of an ordinary man."

407. यावद् becomes जेवद्, जेगुल; तावद् becomes तेवद्, तेगुल.

यावद् अन्तर रावणरामयोः

तावद् अन्तरं पद्मप्रामदाः ।

"There is as much difference between a town and a village as there is between रावण any राम."

409. ते मुद्राः हारिता ये परिविष्टाः तेषाम् ।

परस्पर युध्यमानानां स्वामी पंडितः येषाम् ॥

"The catables (e. g., मुद्र's) served to them fighting with one another, are lost if their master is in distress." गजिष्ठ is पंडित, cf. गजणे in Marathi.

410-411. In अत्रश्च, ए, ओ are pronounced as short; and उं and ऊं, हि हु, standing at the end of a metrical foot a pronounced short. This is an important rule with referen to the अत्रश्च dialect.

412. प्रद्वान् ते विरलाः केऽपि नरा ये सर्वांश्चछेदाः ।

ये बद्धा. ते बध् (क) तराः ये ऋक्वः ते बलीवर्दाः ॥

"O Brahmin, rare are those persons who are good or clever in all respects. Those who are crooked greatly deceive (others); those the that are straight forward as bulls (dull)."

414. अन्ये ते दांर्षे लोचने अन्यत् तद् भुजयुगलम् ।

अन्यः स घनस्तनभारः तदन्यदेव मुखकनलम् ।

अन्य एव केशकलापः सः अन्य एव प्रायो विधिः ।

येन नितम्बिनी धाटेता सा गुणलावण्यानिधिः ॥

"Uncommon are her long eyes, uncommon her pair of arms; uncommon are her firm and heavy breasts; uncommon indeed is her lotus-like face; indescribable are her profuse hair; the creator also is altogether different

the fashioned this lady having heavy hips and a store of virtues and beauty. "

प्रायो मुनीनामपि भ्रान्तिः ते मुनीन् गमयन्ति ।

अधुये निरामये परमरुदे अद्यापि त्वं न लभन्ते ॥

" Probably even the sages are wrong; they (simply) count the beads; they do not yet become merged in that highest seat which is free from danger and is imperishable. "

अधुजलेन प्रायः गौर्याः नन्वि उद्वृजे नयनमरर्मा ।

ते संवृजे सप्रेदिने दत्तः निर्बन्धतः पतन् ॥

" O friend, I think, the ponds of the eyes of the fair maid are overflowing; hence when directed towards (others) they give a side-long stroke. "

एष्यति प्रियः रोषिष्यामि अहं दृष्ट्वा नान्तनुमयति ।

प्रायः एतान् ननोरयान् दुष्करः दयितः कारयति ॥

" My lover will come; I shall get angry with him; he will soothe me when I am angry; so the cruel lover makes (his beloved) cherish such hopes "

415. विरहानलज्वालादगालितः पथिष्ठः कोऽपि मरुत्तश्च स्थितः ।

अन्यथा शिथिलकाले दीप्तलज्वालात् धूमः पुनः उन्मिषतः ॥

" A certain traveller, entrained by the fire of separation, must have taken plunge into waters; how otherwise can smoke rise up from cold water in this season of winter? "

416. नन बान्धव्य गोष्ठसिद्धयत्त कृपः पुनरिच्छानि उदयन्ति ।

अथ रिपुधिरैव आर्द्रयति (comp. किरातयति) अथ आत्मना न भ्रान्तिः ॥

" How are huts on fire when my lover is at home (गोष्ठ)? he will certainly extinguish them either by the blood of his enemy or of his own. "

417. अहं नमरा पारवता = iv. 379.

418. निदसंयमे क्वं निद्रा विवस्य परोक्षे कथम् ।

नरा दे अवि विवसिते निद्रा नैव न तथा ॥

" How can I get sleep when in company of my lover? how can I have it when he is away? To me both (kinds of sleep) are lost; I shall not have sleep this way or that way. "

युगहि न सपय = iv. 335.

कान्तः यत् सिंहेन उपनीयते तन्मम गच्छितः मानः ।

सिंहः भीक्षुकान् गजान् हन्ति प्रियः पदरथैः समम् ॥

"It puts down my pride (I am ashamed to see) that my lover is compared to a lion; for a lion kills elephants without watchman, while my lover kills them with watchmen."

चमल जीविन भुव मरण प्रिय दध्यते कथम् ।

भविष्यति दिवसा रोपयुक्ता (रूपया) दिव्याने वर्षयानि ॥

म धनि करहि विमाड = iv. 385.

माने प्रनष्टे यदि न तनु तत् देश त्यज्यते ।

ed, if a

country when being pointed out by the fingers of wretched persons."

लवण विनश्यते पानीयेन अरे सख मेव मा महे ।

आग्नि मग्नि तरुष्टोरक मारी निम्बानि अय ॥

"Salt (beauty) is melted by water, O wicked cloud, not thunder, for the hut which is burnt, would trample & the lady made may get wet to lay."

विनये प्रनष्ट वक्त्रं ज्योतिः प्रनयामान्वः ।

विभाज्य मनाह नम विषयव दधी अनुदरानि नाभ्यः ॥

"The moon and none else imitates a little of myself as he (the moon) is crescent (crescent) while in adversity and natural (ordinary = अन्यामान्व) in prosperity."

119) किं न खादति न पिबति न विदति धर्मं न स्वयति अयम् ।

इह धर्मो न जानाति कदा वसत्य धुनेन दूत प्रनयति ॥

"The poor gentleman eats nor drinks nor does he get a rope in punishment, he does not know that the Lord of Death would overcome him in a moment."

अथवा न सुवर्णानामेव देवः ।

Note that the word *वार्ड*, वॉर्ड in Marathi, is देवी.

रावणे (गन्धर्वे) तस्मिन् देवे कल्पेने प्रियम् प्रमाणम् ।

अदि अगच्छ ने नरा आनयिने अथवा तत्रैव विर्वाणम् ॥

"I shall go to that region where I shall get trace (प्रमाण) of my lover; if he comes I shall bring him, or I shall put an end (to my life) in that very place."

दिविदिवि गगनद्वारु = १८. ३१७.

यत्रयत्रा नर न नरा न कृता विर्वाणि नम् ।

कल्पेने नरेणाद दशर्षिणि (अम्भानि) सुमगदन्त्य ॥

"In as much as I did not accompany him when he went on his journey, nor did I die in his absence, I am ashamed to send messages to my lover."

इतः मेताः दिवनि यत्र इतः दशरुतः अर्धनि ।

द्रुतव नरिनिमानं आगम्य पृथगि कनिष्ठा न हि अत्रयवे ॥

"Here clouds drink water; here the sub-marine fire is agitating, behold the depth of the ocean; not a drop is lessened."

420. पच्छर ह्येव विद्वत् = १८. ३१८.

पच्छर ह्येव विद्वत् = १८. ३१८.

यद्, न यत् न यत्, इत्यने इति नर नि दशनि ।

यद् विद्वत् आगम्य नरिनि नरिनि आगम्यगमि इति ॥

"Let him go; do not call him back; I shall see how many steps he goes; I am everywhere at his heart, but my lover is only making a show (of going)."

इतिः नरिनि नरिनि विद्वत् नरिनि नरिनि ।

इत्यने नरिनि नरिनि नरिनि नरिनि नरिनि नरिनि ॥

"Hari was made to dance in the courtyard; the people were struck with amazement; they saw nothing but the traces of Hari."

नरिनि नरिनि नरिनि नरिनि नरिनि नरिनि ।

नरिनि नरिनि नरिनि नरिनि नरिनि नरिनि ॥

"The fair world is all beautiful like the face of a person (the world is all beautiful like the face of a person), but the young man (Hari) would die if she does not see him."

एतदे मेह विमन्नि ऋतु = iv. 419.

421. मया उक्त, त्वं भुरं धर, गलिहर्भः (कृतर) विनाशिताः ।

एवम विना यत्नं नारोहति भरः, इदानीं दिग्गजः किम् ॥

" I said ; O white bull, hold the yoke ; we are teased by the wicked bulls ; the load cannot be carried without you ; why are you now depressed ? "

जं मयु विमिच न माह = iv. 350.

422. There are a number of देशी words for which sk. equivalents are proposed in this sutra.

(1) शीघ्र = बहिः । एक कदाचि नावच्छानि अन्वन् शीघ्रं याचि ।

मया मितं प्रनाभितः त्वया वारुणः सत्यः न हि ॥

" Sometimes (एकं) you do not come ; at other times you go away quickly , I know, O friend, that there is a wicked person like you."

(2) शकट = पयः । यथा सत्युदयः तथा कलहाः यथा नद्यः तथा वचनादि ।

यथा पर्वताः तथा कोटराणि हृदयं विदधे किम् ॥

" Just as there are many good men so there are many struggles ; there are rivers and there are turnings there are hills and there are hollows ; O heart, why are you depressed ? " शकट is not a pure sk. word. Compare शकटा in Marathi.

(3) अस्तुर्यससर्ग=विहाल.

ये मुक्त्वा रत्ननिधिं आत्मानं तटे क्षिपन्ति ।

तेषां शब्दानां संसर्गः केवलं कृत्स्न्यमाणाः भ्रमन्ति ॥

" They wander blowing off the contact with conchs that cast away themselves on the shore after having abandoned the store of gems—the ocean." For want of context the exact meaning of the verse cannot be ascertained.

(4) भय=द्रवह.

दिवलैः आर्जितं साह मूर्खं सन्निभं वा एकमपि द्रव्यम् ।

किमपि भयं तत् पतति देन समाप्यते जन्म ॥

" O fool, enjoy what you earn per day , do not hoard even a pice ; for there comes a danger from unknown source (किमपि) which puts an end to your life."

(5) आदमीय=अप्यय. कोटोन्ति जे द्वियउते = iv 350.

(6) दृष्टि=दृष्टि. एवैकं यद्यपि पश्यति हरिः सुपु सर्वांदरेण ।

तथापि दृष्टिः यत्र क्वारि रथा ।

कः शक्नोति संवर्तितुं नयने प्रेरेण पदस्ते ॥

"Although Hari regards each and every object well and with all respect, still his eyes fixed where रथा stands. Who is able to check eyes overflowing with love?"

(7) गाढ=निष्ठ.

विभवे कस्य स्थिरत्व यौवने कस्य गर्वः ।

स लेखः प्रस्थान्ते यः लगति गाढम् ॥

"Who is firm in prosperity? Who can have pride (नष्ट) in youth? (so) such a letter should be sent as would stick fast (appeal most)."

(8) साधारण=गूढ.

कुत्र नक्षत्रः कुत्र नक्षत्रः कुत्र दहो कुत्र नेत्रः ।

दूरस्थितानामपि सज्जनानां भवति असाधारणः प्रेहः ।

"What a great distance between the moon and the ocean and between the peacock and the cloud? There is uncommon friendship of the good persons however distanced they are."

(9) कौतुक = कोट or कुट.

कुत्रः अन्तेषु तद्वेषु कौतुकेन पर्यति हस्तम् ।

मनः पुनः एवैसां सज्जनानां यदि पृच्छत प'नाथम् ॥

"The elephant passes his trunk on other trees (only) out of curiosity, but if you ask the truth his heart is fixed on the सज्जी plant alone."

(10) क्रीडा = खेल.

क्रीडा क्रीडा अस्मानिः निश्चये हि प्रवर्तत ।

अनुरक्ताः भव्याः अस्मान् ना त्यज स्वानिन् ॥

"Sir, we only played; why do you therefore say this? Please do not leave us who are attached and devoted to you."

(11) रम्य = रम्य.

सरिद्रिः न सरोनिः न सरोवरीः नापि उपानवनेः ।

देवाः रम्याः भवन्ति स्त्रीनिवृत्तिः सुर्वः ॥

"O fool, countries are rendered beautiful not by rivers, not by lakes or ponds nor by gardens and forests, but by the stay of the good."

(13) अद्भुतः = दृढरि.

हृदयं त्वया एतद् उक्तं मम अग्रतः शतवारम् ।

एतद्विषयमिदं त्रिवेण प्रवचना (सह) अहं भण्ट अद्भुतकारः ।

"O heart, rogue, of wonderfully strong structure, you told me hundred times before me: I shall burst forth with the lover going away on a journey."

(13) हे सखि = हेवि. हेति म शसदि आनु=iv. 379.

(14) पृथक् पृथक् = जुभनुभ.

एका कुटी पञ्चभिः पृथक् पृथक् पृथक् पृथक् पृथक् ।

अभिनि तद् एह कथय क्व नन्दन् यत् वृद्धम् अन्त्यच्छन्दम् ।

"A simple hut is possessed by five (organs), all these five think differently; O sister, how can such a house live well where the whole family follows its own whim?" कुर्यां, compare कुरले in Marathi.

(15) मूढ = नालिअ.

य पुन मन्मथेय व्याकुलीभूतः चिन्तयति ददति न इमं न इवम् ।

रतिवत्प्रमणशीलः कराग्रोऽलितं गृहे एव कुन्त गणयति म मूढः ॥

"He is a fool who, agitated in mind, thinks but do not give a pice or a rupee, he also is a fool who, wanders at will, brandishes his spear only at home."

(16) मूढ = मूढ. दिवेदि विदित उ साह वरु = iv. 122-1 above.

(17) नव = नवम्. नवमी क वि विगमटी=iv. 120 above.

(18) अवच्छन्द=दृढवट.

यन्मन्वा वन्मानावा लोचनावा ये श्वरा एताः वाहे ।

तेषु महरवद्रावच्छन्दं पति अर्जुन कले ॥

"O young girl, those that are seen by you with your quick side-glances, are attracted by the god of love even before they are young. (अहं कालि) "

(19) वरु = वरु. वरु मरु वरु मरु वरु मरु ।

(20) नव = नवम्.

नव म वरु वरु मरु न नव वरु मरु ।

वरु मरु न नव वरु मरु वरु मरु न नव वरु मरु ।

"O dear, the lion is gone; drink water without any fear- the lion at whose roaring grass drops down from your mouths."

(21) संवन्धि=वन. अहं भग्ना अहं ह तना = iv. 379.

(22) मा भयाः = भयाना.

स्वस्त्यस्तानामात्मनं नदोऽपि लोहः करोति ।

भयानां मा भयाः इति यः मुखः स ददाति ॥

"Every one talks consoling words to those that are at ease; it is only the good man who promises help by saying: "Do not be afraid" to those in distress. "

(23) वयम् एतन् = वादादिना.

यदि स्वयं वयम् एतन्मिन् हस्य मुग्धस्वभावः ।

लंहेन हस्तता यथा पनः (= ताम्रः) नहिघ्नते तावत् ॥

"If o foolish heart, you feel affection to whatever you see, you will have to bear torments as iron beaten bears the hammer (पन)."

423. हुहुह and घुघु etc. are देशी words imitating the sound and action.

मया प्राप्तं मेत्यानि अहं मेहदे हुहुहयत्वं कृत्वा ।

केवलं अभिन्विता मेरविता विश्रयताः प्रीति ॥

"I thought I would be drowned in the pond of love with a sound; but all of a sudden came to me the boat-the news of separation."

साधने न कसरत्नगदं कृत्वा, पादने न घुदगदं कृत्वा ।

एवमपि भवति मुग्धमिच्छा प्रिये ह्ये नयनाभ्याम् ॥

"When the lover is seen one (the beloved) is not devoured nor is one drunk with a gulp; and yet there is pleasure and happiness." कसरत्नगदं in the verse is a puzzle. We do not know what sound is represented by this word. कसरत्नगदं कृत्वा नयननि is the explanation found in one com. विविचन renders the word as कृत्वा, and though it would make good sense it cannot be word to denote कृत्वा. घुद is a sound which one makes in drinking quickly. Compare घुदघन विने. घुदघुद, घटघटा प्याला in Marathi.

अद्यापि नाथः ममेव गृहे सिद्धार्थान् वन्दते ।

तावदेव विरहः गवाक्षेषु मर्कटचेष्टां ददाति ॥

"My husband is still in the house saluting the holy images of Jinns (has not yet gone out on a journey), and still separation acts like monkey (peeps inside like a monkey) through the windows."

शिरसि जरायुगण्डिता लोमपुटी (कम्बलं) गले मणयः न विद्यतिः ।

तथापि गोष्ठस्था. कारिताः मृगया उत्थानोपवेशनम् ॥

"The pretty one made the members of the assembly rise and sit although she had rags on her head and hardly twenty pieces of glass-balls on her neck." उद्वेग in Marathi उडवस, उडवशा etc.

421. अम्ब पथास्तापः प्रिय. कलहायितः विद्याले ।

(नून) विपरीता बुद्धिः भवति विनाशस्य काले ॥

"O mother, I repent that I made my lover angry in the evening. Indeed, one thinks wrongly at the time of his ruin."

423-437. These sutras describe the terminations peculiar to अवग्रह.

425. नायक एव परिहामः अनिमानः (अत्यद्भुतः) कस्मिन् देशे ।

अहं क्षीणा तव हृते प्रिय त्व पुन. अन्यस्याः हृते ॥

"O lover, tell me in what country this extraordinary joke (is played), that I languish for your sake and you for some one else."

वृत्तान्तो तणेण = iv. 366.

426. स्मर्यते तद् वक्तव्यं यद् विस्मर्यते मनाक् ।

यस्य पुनः स्मरणं आनन्दं तस्य स्नेहस्य किं नाम ॥

"That is called dear which is remembered though it may have been forgotten for a while, but what can that affection be called the recollection of which comes and goes away again?"

विदुः तु अ न व वाद - 15 176.

15 "अहं तव नायक वनं हृते यवः मया नानि अन्यानि ।

अहं तव नायक वनं हृते यवः मया नानि अन्यानि ॥

एव कृद्वी वनहि कृद्वी = iv. 193. 11.

432. प्रियः भाषातः, युगं वार्ता, ज्ञानः कर्णं प्रति. ।

तस्य सिंहस्य नरायः भूलिखि न दृष्टा ॥

"The lover has returned; (so) I heard the news, his voice has fallen on my ears; I do not now see even the dust (ashes) of the separation that is disappearing, dying."

434. संशयेन हि कृतद्वयेन वामनाय न भिद्यते ।

स्वप्नाग्नेरे वीनेन वानोवेन प्रियं वितावा हि विद्यते ॥

"What is the use of your messages when you do not give me your company? Can thirst be quenched by water drunk in a dream?"

निर्मितं अम्बुजा कृतं = iv. 315.

वदित्वि मक्षरा कृतं = iv. 351.

436. अत्र तत्र दारे गृहे लक्ष्मोः विभ्रतुता भवति ।

प्रियप्रप्रेतं गीरी निधन्य क्राते न निवृत्ति ॥

"Fortune is fickle and runs here, there, at the door, in the house, and does not stay firm at any place like the fair maid away from her lover."

438. The तस्य termination of the potential passive participle becomes इत्युत्, एवमुत् and एवा.

एतद् दृष्टत्वा वनमया यदि प्रियः उदास्ये (स्वप्नते) ।

मम कर्तव्यं किमपि नापि मर्त्यं परं दायित्वं ॥

उदास्ये विदासिद्वे कतिपयं

"If I am to give also left except death." then I have nothing

देशोच्चाटनं शिलिकथनं वनकुलं वद् लोके ।

मन्त्रिण्या अतिरक्तया सर्वं सादृश्यं भवति ॥

"The मन्त्रिण्या plant which is excessively red (very much in love) must bear all this in the world such as being uprooted from the region, boiling over fire and being crushed by hammer."

स्वपितव्यं परं वारितं पुष्पवर्तीभिः समानम् ।

आगरितव्यं पुनः कं विभर्ति यदि स वेदः प्रमाणम् ॥

The sense is too obscene to be explained.

439. The वच्चा of the Absolutive is substituted by इ, इङ्, इति, अवि, एषि, एमिन्नु, एवं and एवन्नु.

हृदय यदि वरिणो घनाः न हि भ्रमे (आकाशे) आरोहानः ।

अस्माकं द्वौ हस्तौ यदि पुनः सारयित्वा त्रिद्वानहे ॥

"O heart, if our enemies are numerous, are we to scale heavens to kill them? We have two arms; if we are to die we shall die after killing them."

गवयस्य भविष्यति जन्मिन्नि. 395.

रक्षति सा विपद्धारिणी तौ हस्तौ चुम्बित्वा जीवन्तु ।

प्राणिनिन्द्रियमुत्तालं जलं वा-यान्नवगादिन पीतम् ॥

"That lady bringing water (विप) preserves her life by kissing those hands that have drunk water with the reflection of मूत्र (a person-grass) without plunging into it." टोहिउ comes from टोह् from which we have टुवने, टुवने in Marathi.

वाहू विच्छेद्य वाहि त्व, भवतु तथा को दोषः ।

हृदयस्थितः यदि निःसर्गं जानामि मूत्रं च रोषः ॥

"O मूत्र, you may go throwing off my arms; let it be so; what harm is there? I shall consider that to be anger if you go out from my heart." The references to मूत्र in the above two verses are regarded by some to the famous king of Malwa; by others to the minister मूत्र of a king of the Calukya dynasty.

441. जित्वा अश्वेष कदाचदले दत्त्वा धनं जगतः ।

लाल्पा मृदायते शिवं लभन्ते प्यासा तत्त्वम् ॥

"Having conquered the whole army of passions, having offered protection to the world, having taken the great vow and having meditated upon the highest truth, (the sages) attain bliss."

441. The Infinitive मृन् in अश्वेष has the following eight substitutes: viz; एवं, अग, अनहं, अनहि, एति, एमिन्नु, एवि, and एवन्नु.

दातुं दुष्करं निवृत्तये, कर्तुं न तदा प्रविभाति ।

एवं लुब्धं भोक्तुं नय, परं भोक्तुं न वाति ॥

"It is difficult to give away one's money; it does not occur (to any one) to perform austerities; the mind desires to enjoy happiness but is unable to do so."

जेतुं यस्तु यत्नं धर्मांस्तु तपः पालयितुम् ।
विना शान्तिना तीर्थं धरेण कः शक्नोति भुक्तेऽपि ॥

"Who except the तीर्थं धर शान्ति is able in this world to conquer and then abandon the whole earth, to take the vow and observe it?"

412. गङ्गा वाराणसी नराः अत्र उच्चैर्निर्वाणः ।
मृताः प्रादुर्भवन्ति परमं पदं दिव्यान्तर्यामि मा जल्प ॥

"By going to Benares and then visiting Uppin men attain the highest place after their death; do not speak of other holy places."

गङ्गां गन्वा यः श्रियते यः शिव-तीर्थं गत्वा ।
श्रीदत्ति निदरावासगतः न यमलोके वि वा ॥

"He who dies after having visited the Ganges and Benares (शिवतीर्थं) conquers यमलोके and enjoys the sport in heaven."

413. हस्तो मारयिता लोके कथयिता ।
पटहः वादयिता घुनकः भयिता ॥

"Elephant is in the habit of killing, people in the habit of talking, the drum in the habit of resounding and the dog in the habit of barking."

414. न मज्जुज्जु=iv. 382.

रम्यस्तमने समालोकेन कष्टे विनिर्गमः न क्षिणः ।

चक्रेण स्रज्ज मृणालिकाया ननु श्रीवार्गवः दत्तः ।

"On the setting of the sun the चक्रेण bird became excited (at the separation from his mate) and did not eat the piece of the lotus fibre though he had put it into his mouth; it was as if put there as a bar (so that his life should not depart)."

बलवावलीनियनभदेन धन्या ऊर्ध्वमुखा यानि ।

वज्रहविः इमह इदं स्थापय महेकति ॥

"On account of the fear of dropping down her brace-

"Bow down to the Karm's bow of the wreath of flowers which he makes into a chaplet on his head for a moment which he keeps hanging on the neck of *iti* for a moment and which he places on his head for a moment."

418. अथ भिवाङ्गुलिनिसारगाव उव भवः १३ वदती ।

उवति गवेस १३ इषामृगोदेता युवेती ॥

"The earth, thrown off by the breath of the *bon* incarnation of *विजय* with the head of the serpent *देव* downwards, seems to hold on umbrellas (in the form of hoods) to prevent the sun shining from downward." Here *निसारगाव* is a Dative form taken from Sanskrit.

Synopsis of the Fourth Pada.

1-259.	पावदरेड
260-286.	ओरनेनी.
287-302.	मागवी.
303-321.	वेतावी.
323-328.	सुलेकवितावी.
329-416.	अवप्रम.
417-418.	General-Conclusion.

